

Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium

Tervezet

Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala

JEDLIK-TERV
NEMZETI STRATÉGIA
A SZELLEMI TULAJDON VÉDELME
2013-2016.

Budapest, 2013. június

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ	I
I. BEVEZETÉS	6
1.1. A Jedlik-terv: nemzeti stratégia a szellemi tulajdon védelmére	6
1.2. A stratégia összefoglalása.....	7
1.3. A stratégia kapcsolódásai	7
1.3.1. Magyarország Alaptörvénye	7
1.3.2. A Nemzeti Együttműködés Programja.....	8
1.3.3. Az Új Széchenyi Terv	8
1.3.4. Az Európa 2020 Stratégia és a Nemzeti Reform Program	9
1.3.5. A Magyar Program	10
1.3.6. Nemzeti KFI-stratégia 2020	10
1.3.7. Az Európai Bizottság szellemi tulajdonra vonatkozó stratégiája	10
1.4. A stratégia alapelvei	11
1.4.1. Együttműködés	11
1.4.2. Egyensúly	11
1.4.3. Hosszú távú szemlélet	12
1.4.4. A nemzetközi, európai és nemzeti szintű cselekvés egysége	12
1.4.5. Átlátható, követhető végrehajtás	12
1.5. Az együttműködő partnerek	12
II. A JEDLIK-TERV TÁRGYKÖRE: A SZELLEMI TULAJDON FOGALMA, RENDELTETÉSE	14
2.1. A szellemi tulajdon fogalma.....	14
2.2. A szellemi tulajdon gazdasági jelentősége	16
2.2.1. A szellemi tulajdon: az értékteremtés védőbástyája.....	16
2.2.2. A szabadalmi rendszer gazdasági rendeltetése	18
2.2.3. A védjegyek a piaci versenyben	21
2.2.4. Dizájn: az innováció arca	23
2.2.5. Használatiminta-oltalom: a kis találmányok jogi védelme.....	24
2.2.6. A földrajzi árujelzők oltalma: a hungarikumok védőburka.....	24
2.2.7. A szerzői jog gazdasági és társadalmi szerepe	24
2.3. A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala.....	25

III. HELYZETKÉP – A SZELLEMI TULAJDON HELYE ÉS HELYZETE MAGYARORSZÁGON	29
3.1. Az iparjogvédelem piaci funkcióinak hazai érvényesülése	29
3.1.1. A magyar vállalkozások általános innovációs teljesítménye és szellemi tulajdon-védelmi tevékenysége nemzetközi és európai összehasonlításban	29
3.1.2. A magyar bejelentők aktivitása a nemzeti szabadalmi rendszerben.....	31
3.1.3. A horizonton: az egységes hatályú európai szabadalom	34
3.1.4. Védjegyek a hazai vállalkozások piaci tevékenységében.....	41
3.1.5. Együttélés a reform előtt álló közösségi védjegyrendszerrel	44
3.1.6. Mintaoltalmi körkép	47
3.1.7. A kkv-k és az iparjogvédelem	47
3.1.8. Iparjogvédelmi szolgáltatások a nemzetgazdaság szolgálatában	52
3.1.8.1. A szolgáltatások jellege és pénzügyi háttere	52
3.1.8.2. Szolgáltatások.....	53
3.1.9. Helyzetkép a K+F, az innováció és az iparjogvédelem hazai kapcsolatrendszeréről.....	57
3.1.10. A szellemi vagyon értékelése	61
3.2. Kulturális iparunk és a szerzői jog	63
3.2.1. A szerzői jogi (kreatív) szektor szerepe a nemzetgazdaságban.....	63
3.2.2. Kihívások a szerzői jog területén	65
3.2.2.1. A technológiai változások és az egyes műfajok tekintetében jelentkező kihívások.....	65
3.2.2.2. Árva művek és kereskedelmi forgalomból kikerült művek.....	67
3.2.2.3. A közös jogkezelés hatékonyságának előmozdítása Magyarországon és az Európai Unióban; a zenefelhasználás határon átnyúló engedélyezésének megteremtése.....	70
3.2.2.4. A digitális kor kihívásainak való megfelelés – az Európai Bizottság távlati tervei	73
3.2.2.5. A WIPO szerzői jogi tevékenységében való részvétel	74
3.3. A jogérvényesítési kultúra hazai fejlesztésének első szakasza.....	74
3.3.1. A hamisítás elleni hazai fellépés és nemzetközi háttere.....	74
3.3.2. A HENT tevékenysége	78
3.3.3. A HENT eredményei.....	79
3.3.4. Magyarországi tények és adatok a hamisításról	80
3.3.5. A hamisítás elleni koordinált fellépés erősítésének szükségessége, a HENT megújítása ...	83
3.3.6. Az ACTA és kommunikációs tanulságai.....	84

IV. A JEDLIK-TERV STRATÉGIAI CÉLJAI ÉS BEAVATKOZÁSI TERÜLETEI	91
4.1. Iparjogvédelemmel a nemzetgazdaság felemelkedéséért	93
4.1.1. Az iparjogvédelmi eszköztár intenzívebb alkalmazásával a versenyképesség javításáért ..	94
4.1.1.1. Az iparjogvédelem lehetőségeinek hatékonyabb és szélesebb körű kiaknázása	95
4.1.1.2. Harmonikus és hatékony kapcsolódás a K+F+I és a szellemi tulajdon között.....	101
4.1.2. Az iparjogvédelmi oltalomszerzés és jogérvényesítés feltételeinek javítása.....	103
4.1.2.1. A hazai – nemzeti szintű – oltalomszerzés esélyeinek javítása	103
4.1.2.2. Nemzetközi együttműködéssel az oltalomszerzés esélyeinek javításáért.....	110
4.1.2.3. A jogérvényesítés hatékonyságának fokozása.....	120
4.1.3. A nemzeti, az európai és a nemzetközi oltalmi opciók harmonikus együttélése.....	123
4.1.3.1. Az egységes hatályú európai szabadalom és az európai szabadalmi bíraskodás.....	124
4.1.3.2. Az Európai Unió védjegyszerrendjének reformja	130
4.1.3.3. Az európai és a globális oltalomszerzés korszerűsítése	140
4.2. Szerzői joggal a kreatív iparágak és a kultúra fellendítéséért	144
4.2.1. Hatékony és átlátható közös jogkezeléssel a kreativitás, a kulturális sokféleség és a felhasználói jogbiztonság szolgálatában.....	146
4.2.1.1. A közös jogkezelés hazai szabályozásának és felügyeleti rendjének konszolidációja	147
4.2.1.2. A közös jogkezelés szabályainak összehangolása az Európai Unióban.....	148
4.2.2. A védelem és a hozzáférés harmóniája a szerzői jogban.....	150
4.2.2.1. Hozzáférés – a védelem csorbítása nélkül	150
4.2.2.2. Védelem – a hozzáférés korlátozása nélkül.....	153
4.2.3. A szerzői jog társadalmi megítélésének javítása	154
4.2.3.1. A szerzői jog gazdasági jelentősége	156
4.2.3.2. Kiegyensúlyozott jogérvényesítés	156
4.2.3.3. Képzéssel és ismeretterjesztéssel a szerzői jog árszínének javításáért	157
4.3. A szellemi tulajdon a nemzetpolitika és egyes kormányzati szakpolitikák szolgálatában	158
4.3.1. Hungarikumok és országmárka-építés.....	160
4.3.1.1. Hungarikumok.....	161
4.3.1.2. Nation branding	162
4.3.1.3. Az országmárka-építés eszközei.....	164

4.3.1.4. A szellemi tulajdon szerepe a hungarikumok védelmében és az országmárka-építésben	164
4.3.1.5. Egyéb eszközök az országmárka építésének és a hungarikumok védelmének szolgáltatásban	167
4.3.1.6. Iparjogvédelmi célok a hungarikumok és az országmárka-építés területén	168
4.3.2. Iparjogvédelemmel a zöldgazdaságért.....	169
4.3.2.1. Iparjogvédelmi aktivitás	170
4.3.2.2. Hasznosítások alkalmazása (saját hasznosítás, illetve licenciák száma és volumene).....	173
4.3.2.3. Az új megoldások kidolgozása és piacra jutása közötti időszak	173
4.3.2.4. Jogérvényesítés.....	174
4.3.2.5. Célok és mérőpontok	174
4.3.3. Az agrárszektor az iparjogvédelem tükrében	174
4.3.3.1. Iparjogvédelmi aktivitás	175
4.3.3.2. A hasznosítások száma és volumene	178
4.3.3.3. A jogérvényesítés	178
4.3.3.4. Célok és mérőpontok	178
4.4. A intézményi teljesítőképesség erősítése	178
4.4.1. Az SZTNH intézményi teljesítőképességének erősítése az ügyfelek érdekében	181
4.4.1.1. Az SZTNH gazdálkodási önállóságának megerősítése	181
4.4.1.2. Az elektronikus ügyintézés kiterjesztése és fejlesztése az SZTNH-nál	183
4.4.2. Az SZTNH mellett működő testületek kiteljesedő és megújuló szerepvállalása	188
4.4.2.1. A Szellemi Tulajdon Nemzeti Tanácsa (SZTNT)	188
4.4.2.2. A Magyar Formatervezési Tanács (MFT)	188
4.4.2.3. A Szerzői Jogi Szakértő Testület (SZJSZT).....	189
4.4.2.4. Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület (ISZT)	189
4.4.3. A szellemi tulajdon védelmének nemzeti fejlesztési programja (SZTNFP)	190
4.4.4. A magyar iparjogvédelmi infrastruktúra erősítése a magyar vállalkozások érdekében: a szabadalmi ügyvivők képzésének támogatása.....	196
V. A JEDLIK-TERV VÉGREHAJTÁSÁNAK FELTÉTELEI ÉS A MEGVALÓSÍTÁS FIGYELEMMEL KÍSÉRÉSE.....	199

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ

1. A tudásra épülő globális gazdaság és az információs társadalom korában a szellemi tulajdon védelme a vállalkozásbarát és innovációt serkentő üzleti környezet kulcsfontosságú elemévé, alapvető versenyképességi kérdéssé vált. A válságból való kitörésre és a gazdasági növekedés serkentésére a legjobb esélyt az innováció és a kreativitás felkarolása kínálja. Ebben meghatározó szerep jut a szellemi eredmények jogi oltalmát biztosító szellemi tulajdonnak. A nemzeti tudásbázis és a kulturális vagyoni hatékony védelmét csak a szellemi tulajdon korszerű eszközrendszere garantálhatja. A szellemi tulajdon biztosítja a kutatási és fejlesztési ráfordítások, a csúcstechnológiai ágazatokba és a kulturális iparba irányuló befektetések, valamint a marketinghez és a fogyasztói bizalom megőrzéséhez szükséges kiadások megtérülését. Ezzel járul hozzá a gazdasági növekedéshez, a versenyképesség javításához és a munkahelyteremtéshez.

A szellemi tulajdon tehát sokoldalú eszköz a gazdasági-társadalmi fejlődés előmozdítására, a nemzet gyarapodásának biztosítására. Ahhoz, hogy ezt az eszközt célzottan, hatékonyan és tudatosan használhassuk, elengedhetetlen a szellemi tulajdon helyzetének módszeres áttekintése és azoknak az irányoknak a kijelölése, amelyek mentén a szellemi tulajdon a kibontakozás és a növekedés felé lendítheti gazdaságunkat és kultúránkat. Ehhez pontos, megbízható térkép kell, azaz állapotfelmérés a szellemi tulajdon hazai viszonyairól, valamint jól beállított iránytű, azaz olyan stratégia, amely világos cselekvési irányokat határoz meg a szellemi tulajdon rendszerének továbbfejlesztéséhez, méghozzá oly módon, hogy ezzel a lehető legnagyobb mértékben támogassa a nemzetpolitika és egyes kapcsolódó szakpolitikák megvalósítását.

2. Magyarországon még soha nem készült a szellemi tulajdont a középpontjába helyező, átfogó stratégia; csupán a szellemi tulajdon-jogok megsértésével szemben történő összehangolt fellépés épült ilyenféle tervre: a Hamisítás Elleni Nemzeti Stratégiára, amely a mérőszámok, valamint a nemzetközi és a hazai visszhang tanúsága szerint bizonyította az ilyen léptékű, távlatos kezdeményezések hasznosságát.

Elérkezett az idő arra, hogy a szellemi tulajdon-védelem – mint a társadalmi fejlődés és a gazdasági növekedés egyik húzóereje – elfoglalja méltó helyét a Nemzeti Együttműködés Rendszerében.

3. A stratégia a 2013-tól 2016-ig terjedő időszakra szól: a szellemi tulajdon területén középtávú célkitűzéseket rögzít. A kormányzati stratégiai irányítás rendjén belül szakpolitikai stratégiának minősül. Helyzetelemzésre épül, amelynek alapvető célja, hogy áttekintést adjon a szellemi tulajdon védelmének fontosabb intézményeiről, jelenlegi állapotáról, továbbá a hazai és nemzetközi trendekről. A helyzetelemzés tükrében vázolja fel a stratégia a jövőképet, azaz a stratégiai időszak végére elérni kívánt célállapotot. A jövőkép megvalósításához szükséges intézkedések meghatározása és ütemezése a következő négy pillérben történik:

- a) iparjogvédelemmel a nemzetgazdaság felemelkedéséért;
- b) szerzői joggal a kreatív iparágak fellendüléséért;
- c) szellemi tulajdon-védelem a nemzetpolitika és egyes kormányzati szakpolitikák szolgálatában;
- d) a szellemi tulajdon-védelmi intézményi teljesítőképesség fokozása a nemzeti érdekek mentén.

A stratégia nélkülözhetetlen eleme az eszközrendszer: a humán- és pénzügyi források azonosítása, valamint a stratégia végrehajtását, monitorozását és hatáselemzését illetően a feladatok, az indikátorok és a felelősök kijelölése.

4. A Jedlik-terv első, iparjogvédelmi pillérét illetően alapvető stratégiai cél, hogy az iparjogvédelem – innovációt támogató és versenyképességet javító – eszköztárát minden eddigénél hatékonyabban használjuk fel a nemzetgazdaság fellendítésére. A szellemi tulajdont óvó szabályozásnak és intézményrendszernek hozzá kell járulnia a magas hozzáadott értéket termelő – csúcstechnológiai – húzóágazatok kibontakozásához és fejlődéséhez, javítania kell a hazai kreatív ipar piaci lehetőségeit. A szellemi tulajdon – és azon belül az iparjogvédelem – ebben ma már stratégiai tényező; a biotechnológiától és az infokommunikációtól a környezetvédelmi technológiákon át a dizájnerek tevékenységéig számos olyan terület említhető, amelyen szellemi tulajdon nélkül a vállalkozások ma már nem boldogulhatnak. Mindezek jegyében a Jedlik-terv céljai e területen a következők:

- Elő kell mozdítani a szellemi tulajdon eszköztárának tudatos, versenyképességet fokozó, minél szélesebb körű alkalmazását, serkentve a hazai vállalkozások iparjogvédelmi tevékenységét és azon belül különösen a nemzeti innovációs szféra szabadalmi aktivitását.
- Javítani kell az oltalomszerzés és a jogérvényesítés esélyeit és feltételeit mind nemzeti szinten, mind pedig a regionális vagy globális együttműködésre épülő iparjogvédelmi rendszerekben.
- A nemzeti, az európai és a nemzetközi oltalomszerzési, illetve oltalmi opciók egyensúlyának és harmonikus együttműködésének fenntartásával, sőt, további javításával el kell érni, hogy a vállalkozások üzleti szükségleteikhez és piaci kilátásaikhoz igazodva vehessék igénybe ezeket az opciókat.

5. A Jedlik-terv második, szerzői jogi pillérével kapcsolatban alapvető stratégiai cél, hogy a szerzői jog eszköztárát minden eddigénél hatékonyabban használjuk fel a kreatív iparágak és a kultúra fellendítésére. A szerzői jogi szabályozás és intézményrendszer előtt tornyosuló kihívások közé tartozik a digitális fejlődés, az infokommunikációs technika és az Internet térhódítása, illetve a felhasználói szokások, igények ezzel járó átalakulása, a közös jogkezelés hagyományos rendszerének fenntarthatósága az EU határok nélküli, egységes piacon, a szerzői jog társadalmi szerepét és jelentőségét kétségbe vonó, ún. *anti-copyright*-mozgalmak erősödése, valamint a jogérvényesítés. Az információs társadalom kiépülése megkívánja a szerzői jogi szabályozás és joggyakorlás adaptációját a megváltozott technológiai körülményekhez és üzleti modellekhez. A digitalizáció adta lehetőség hozzásegít ugyanakkor a tudás- és alkatáskincs megővéséhez, illetve hozzáférhetővé tételéhez, valamint a kulturális sokféleség megőrzéséhez. E körben különösképpen érvényesülnie kell a Jedlik-terv egyik alapelvének, az egyensúly kívánalmának, vagyis annak a követelménynek, hogy a szerzői és kapcsolódó jogi jogosultak érdekei, a felhasználói és fogyasztói szükségletek, valamint az oktatás, a művelődés, a tudományos kutatás és a szabad információhoz jutás közérdekű igényei között egyensúlyt teremtsünk és tartsunk fenn. Mindezekre tekintettel a szerzői jogot illetően a Jedlik-terv a következő súlyponti területeken határoz meg stratégiai célokat:

- az információs társadalomban és az európai uniós belső piacon is hatékonyan működő, a kulturális sokféleség megőrzéséhez hozzájáruló, átlátható és hatékony közös jogkezelés megteremtése, illetve megszilárdítása;
- a védelem (ösztönzés) és a hozzáférés egyensúlyának fenntartása a szerzői jog eredeti funkcióinak megőrzése és a „szerzői jogi ipar” potenciáljának kibontakoztatása mellett;
- a szerzői jog társadalmi megítélésének, percepciójának számottevő javítása.

6. A szellemi tulajdon eszközrendszere igen nagy hatásokkal támogathatja a nemzetpolitika és egyes kormányzati szakpolitikák céljainak megvalósítását. A Jedlik-terv harmadik pillére e gondolat köré szerveződik. Pontos helyzetkép felrajzolásával azonosíthatók a szellemi tulajdonnal kapcsolatba hozható nemzet- és szakpolitikai célkitűzések, az e célokhoz hozzárendelhető szellemi tulajdon-védelmi eszközök; így mérhető fel az a számottevő potenciál, amelynek mozgósítását kell szolgálniuk a Jedlik-tervben előirányzott intézkedéseknek. Ennek érdekében a stratégia e pillére jellemző és fontos szakpolitikai területeken mutatja be a szellemi tulajdon eszközrendszerének tudatos alkalmazásában rejlő lehetőségeket és előnyöket, fókuszálva a nemzet- és gazdaságpolitikai kitörési pontokra.

7. A Jedlik-terv stratégiai céljainak megvalósítására csak a szellemi tulajdon védelmére szolgáló hazai intézményrendszer megerősítése és dinamizálása mellett mutakozhat esély. Ebben az intézményrendszerben – a stratégiaalkotásért és a törvény-előkészítésért kormányzati szinten felelős közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium mellett – központi, de távolról sem egyedüli szerepet tölt be a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala. Az SZTNH pártatlan és független hatósági működésének gazdag tapasztalataiból merítve kapcsolódik be a kormányzat stratégiai, jogalkotási, valamint nemzetközi és európai együttműködési feladatainak ellátásába – mind közvetlenül a szellemi tulajdon területén, mind pedig a kapcsolódó szakpolitikai témákban. Az SZTNH az intézményi garancia a nemzeti érdek szakmailag megalapozott érvényesítésére a szellemi tulajdonnal kapcsolatos globális és európai együttműködésben. A Jedlik-terv alapelvei – különösen az együttműködés és az egyensúlyra törekvés elvei – nagyban megkövetelik a szellemi tulajdoni politika és más szakpolitikák párbeszédét, az érdekiegyenlítő mechanizmusok tudatos működtetését. Ebben meghatározó szerep juthat az SZTNH mellett működő testületeknek. Emellett a Jedlik-terv a szellemi tulajdon teljes hazai intézményrendszerét a középtávú stratégia látómezejébe helyezi: a joggyakorlás elemi infrastruktúráját (a szerzői jog területén a közös jogkezelőket éppúgy, mint a jellemzően iparjogvédelmi ügyekben eljáró hivatásos képviselőket, a szabadalmi ügyvivőket). A stratégia negyedik pillére ezen elvek mentén irányozza elő – a szükséges kormányzati döntések függvényében – az SZTNH gazdálkodási önállóságának megerősítését, ügyviteli rendszereinek további korszerűsítését, az SZTNH mellett működő testületek kiteljesedő szerepvállalását, a szellemi tulajdon védelmére irányuló nemzeti fejlesztési program elindítását, valamint a szabadalmi ügyvivők képzési lehetőségeinek gazdagítását. Egyes szakpolitikai célokkal összefüggő intézményfejlesztési vonzatokról a Jedlik-terv az első három pillér valamelyike kapcsán szól.

8. A Jedlik-terv szorosan kapcsolódik különösen az Alaptörvény egyes rendelkezéseéhez, a Nemzeti Együttműködés Programjában szereplő számos célkitűzéshez, az Új Széchenyi Tervhez, az Európa 2020 Stratégiához és a Nemzeti Reform Programhoz, a Magyar Programhoz, a Nemzeti KFI-stratégia tervezetéhez, valamint az Európai Bizottság szellemi tulajdonnal kapcsolatos stratégiai dokumentumához. Illeszkedik továbbá a kormányzati stratégiai dokumentumok felülvizsgálatával kapcsolatos – az 1657/2012. (XII. 20.) Korm. határozatban előírt – feladatokhoz, valamint a 2013. évi Nemzeti Reform Program előkészítésével összefüggő – az 1061/2013. (II. 14.) Korm. határozatban meghatározott – feladatokhoz is.

9. A szellemi tulajdon védelmének nemzeti stratégiáját a következő alapelvek vezérlik: együttműködés, egyensúly, hosszú távú szemlélet, a nemzetközi, európai és nemzeti szintű cselekvés egysége, valamint az átlátható és követhető végrehajtás.

10. A Jedlik-terv végrehajtásának fő letéteményese a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium, valamint a Kormány szellemi tulajdon védelméért felelős – a közigazgatási és igazságügyi miniszter felügyeletével működő – kormányhivatala, a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala. Az SZTNH a feladatai ellátása során szorosan együttműködik a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériummal, amely felel a szellemi tulajdon területét

szabályozó törvények előkészítéséért és az ezzel kapcsolatos szabályozásért. A stratégia végrehajtásában részt vesznek továbbá – feladat- és hatáskörükkel összhangban – az államigazgatási szervek, valamint – felkérés alapján – az érintett gazdasági és szakmai kamarák, felsőoktatási intézmények, társadalmi és érdek-képviselői szervezetek, szakmai szövetségek.

11. A stratégia végrehajtásának eszközrendszerét, a humán- és pénzügyi forrásokat alapvetően az SZTNH biztosítja; ehhez a szükséges fedezet akkor áll rendelkezésre középtávon is garantálható módon, ha az SZTNH önálló gazdálkodásának intézményesített biztosítékai kiépülnek az Európai Szabadalmi Szervezetben irányadó követelményekkel és az európai uniós elvárásokkal összhangban. Kockázati tényezőt e téren az egységes hatályú európai szabadalom bevezetéséből adódó negatív költségvetési hatások jelenthetnek. Egyes stratégiai célkitűzések megvalósításához fel lehet és kell használni az Európai Szabadalmi Szervezet és az Európai Unió (különösen a Belső Piaci Harmonizációs Hivatal, a továbbiakban: BPHH) együttműködési programjainak finanszírozását, valamint a hazai kormányzati és uniós pályázati lehetőségeket (pl. EKOP, INNOVACCESS).

12. A stratégia végrehajtásának eredményességét és hatékonyságát az egyes intézkedésekhez rendelt indikátorok (mérőpontok) azonosítása szolgálja, a végrehajtott intézkedésekről számot adó, 2015-ben elkészítendő közbenső értékeléssel és – szükség szerinti – felülvizsgálattal együtt. A stratégia végrehajtását – a KIM felügyelete mellett – az SZTNH monitorozza, támaszkodva a Szellemi Tulajdon Nemzeti Tanácsára. Az átláthatóság és az ellenőrizhetőség jegyében az SZTNH honlapja a stratégia végrehajtására vonatkozó naprakész és részletes tájékoztatással teszi lehetővé a nyilvánosság számára a Jedlik-terv végrehajtásának figyelemmel kísérését.

Nem termékeny lapány, hegyek, ásványok,
éghajlat teszik a közerőt, hanem az ész,
mely azokat józanon használni tudja. Igazibb súly
s erő az emberi agyvelőnél nincs.
Ennek több vagy kevesebb léte a nemzetnek több vagy
kevesebb szerencséje.

(Széchenyi István: Hitel)

I. BEVEZETÉS

1.1. A Jedlik-terv: nemzeti stratégia a szellemi tulajdon védelmére

A Nemzeti Együttműködés Rendszerének alapvető célkitűzése, hogy a „nemzeti együttműködés erejével új politikai, gazdasági és társadalmi rendszert alkossunk”. Ehhez az embert próbáló vállalkozáshoz csak a „szellem napvilágánál” foghatunk hozzá, a nemzet alkotóerőinek, szellemi erőforrásainak szolgálatba állításával. Számvetésre és új irányok kijelölésére van szükség nemcsak a nemzet életének alapkérdéseiben, hanem a sokrétű válságból való kilábalást elősegítő és hazánk felvirágoztatásához hozzájáruló olyan szakpolitikai területeken is, mint a szellemi tulajdon védelme.

A tudásra épülő globális gazdaság és az információs társadalom korában a szellemi tulajdon védelme a vállalkozásbarát és innovációt serkentő üzleti környezet kulcsfontosságú elemévé, alapvető versenyképességi kérdéssé vált. Világszerte egyetértés van abban, hogy a válságból való kitörésre és a gazdasági növekedés serkentésére a legjobb esélyt az innováció és a kreativitás felkarolása kínálja, és hogy ebben meghatározó szerep jut a szellemi eredmények jogi oltalmát biztosító szellemi tulajdonnak. A nemzeti tudásbázis és a kulturális vagyon hatékony védelmét csak a szellemi tulajdon korszerű eszközrendszere garantálhatja. A szellemi tulajdon biztosítja a kutatási és fejlesztési ráfordítások, a csúcstechnológiai ágazatokba és a kulturális iparba irányuló befektetések, valamint a marketinghez és a fogyasztói bizalom megőrzéséhez szükséges kiadások megtérülését. Ezzel járul hozzá a gazdasági növekedéshez, a versenyképesség javításához és a munkahelyteremtéshez.

A szellemi tulajdon tehát sokoldalú eszköz a gazdasági-társadalmi fejlődés előmozdítására, a nemzet gyarapodásának biztosítására. Ahhoz, hogy ezt az eszközt célzottan, hatékonyan és tudatosan használhassuk, elengedhetetlen a szellemi tulajdon helyzetének módszeres áttekintése és azoknak az irányoknak a kijelölése, amelyek mentén a szellemi tulajdon a kibontakozás és a növekedés felé lendítheti gazdaságunkat és kultúránkat. Ehhez pontos, megbízható térkép kell, azaz állapotfelmérés a szellemi tulajdon hazai viszonyairól, valamint jól beállított iránytű, azaz olyan stratégia, amely világos cselekvési irányokat határoz meg a szellemi tulajdon rendszerének továbbfejlesztéséhez, méghozzá oly módon, hogy ezzel a lehető legnagyobb mértékben támogassa a nemzetpolitika és egyes kapcsolódó szakpolitikák megvalósítását.

Magyarországon még soha nem készült a szellemi tulajdont a középpontjába helyező, átfogó stratégia; csupán a szellemi tulajdon-jogok megsértésével szemben történő összehangolt fellépés épült ilyenféle tervre: a Hamisítás Elleni Nemzeti Stratégiára, amely a mérőszámok, valamint a nemzetközi és a hazai visszhang tanúsága szerint bizonyította az ilyen léptékű, távlatos kezdeményezések hasznosságát.

Elérkezett az idő arra, hogy a szellemi tulajdon-védelem – mint a társadalmi fejlődés és a gazdasági növekedés egyik húzóereje – elfoglalja méltó helyét a Nemzeti Együttműködés Rendszerében.

1.2. A stratégia összefoglalása

A stratégia a 2013-tól 2016-ig terjedő időszakra szól: a szellemi tulajdon területén középtávú célkitűzéseket rögzít. A kormányzati stratégiai irányítás rendjén belül szakpolitikai stratégiának minősül.¹ Helyzetelemzésre épül, amelynek alapvető célja, hogy áttekintést adjon a szellemi tulajdon védelmének fontosabb intézményeiről, jelenlegi állapotáról, továbbá a hazai és nemzetközi trendekről. A helyzetelemzés tükrében vázolja fel a stratégia a jövőképet, azaz a stratégiai időszak végére elérni kívánt célállapotot. A jövőkép megvalósításához szükséges intézkedések meghatározása és ütemezése a következő négy pillérben történik:

- a) iparjogvédelemmel a nemzetgazdaság felemelkedéséért;
- b) szerzői joggal a kreatív iparágak fellendüléséért;
- c) szellemi tulajdon-védelem a nemzetspolitika és egyes kormányzati szakpolitikák szolgálatában;
- d) a szellemi tulajdon-védelmi intézményi teljesítőképesség fokozása a nemzeti érdekek mentén, ezen belül különösen a szellemi tulajdon védelmére irányuló nemzeti fejlesztési program elindítása.

A stratégia nélkülözhetetlen eleme az eszközrendszer: a humán- és pénzügyi források azonosítása, valamint a stratégia végrehajtását, monitorozását és hatáselemzését illetően a feladatok, az indikátorok és a felelősök kijelölése.

1.3. A stratégia kapcsolódásai

A Jedlik-terv a kormányzati stratégiai térbe szakpolitikai stratégiaként illeszkedik be, számos horizontális kapcsolódással; végrehajtásában szakpolitikai intézkedéseknek és intézmény-fejlesztési elemeknek is szerepet kell kapniuk.

A Nemzeti Együttműködés Programjának, valamint Magyarország Alaptörvényének az elfogadásával, illetve ezek végrehajtása érdekében több olyan fontos átfogó nemzeti dokumentum, valamint ágazati stratégia született, amelyek egyúttal a nemzeti szellemi tulajdon-védelmi stratégia számára is irányokat jelölnek ki, igazodási pontokat jelentenek. A szellemi tulajdon területén új erőre kapott továbbá az európai stratégiaalkotási tevékenység. Ez a fejezet a legfontosabb kapcsolódásokat mutatja be; a mértékadó további hazai, európai és nemzetközi szakpolitikai dokumentumokra az egyes stratégiai pillérek utalnak.

1.3.1. Magyarország Alaptörvénye

Magyarország Alaptörvénye a Nemzeti Hitvallásban kinyilvánítja: „Büszkék vagyunk a magyar emberek nagyszerű szellemi alkotásaira”. A magyar feltalálók és művészek ismertsége a világban közismert tény, ugyanakkor szellemi alkotásaik jogi védelme a szellemi tulajdon-védelem eszközeivel nemcsak megbecsülésük kifejeződése, hanem egyúttal a megélhetésükhöz, a nyugodt alkotótevékenységükhöz szükséges anyagi források megteremtője is. A szellemi alkotáshoz – különösen a szerző vagy a feltaláló személyéhez – fűződő jogok alapjogi státuszt élveznek, a szellemi tulajdonból eredő vagyoni jogok pedig részesednek az alkotmányos tulajdonvédelemben (ez az Alaptörvény I-II. és XIII. cikkéből is adódik). A szellemi tulajdon védelme elősegíti továbbá az Alaptörvény M) cikkében foglaltak megvalósítását is: az értékteremtő munkára épülő gazdaság kibontakozását éppúgy, mint a gazdasági verseny tisztességének megóvását és a fogyasztók jogai feletti őrökődést. Az

¹ Ld. a kormányzati stratégiai irányításról szóló 38/2012. (III. 12.) Korm. rendeletet, azon belül különösen a 35. §-t.

Alaptörvény X. cikke értelmében Magyarország biztosítja a tudományos kutatás és a művészeti alkotás szabadságát. Ez a műszaki, a tudományos és a művészeti alkotások létrehozásának alapvető feltétele. Az Alaptörvény XXVI. cikke alapján pedig az állam törekszik is az új műszaki megoldások és a tudományos eredmények alkalmazására.

1.3.2. A Nemzeti Együttműködés Programja

A Nemzeti Együttműködés Programja a magyar gazdaság talpra állítása érdekében megteremtendő új munkahelyek kapcsán kiemelt szerepet szán a kreatív iparágaknak, az innovációnak és a kutatás-fejlesztésnek (K+F-nek). A gazdaság „tudásintenzív” ágazataiban hatékony szellemi tulajdon-védelem nélkül ugyanakkor elképzelhetetlen az új munkahelyek létesítéséhez szükséges befektetések megtérülése. Az értékteremtő kreativitás és innováció csak a szellemi tulajdon védelme útján válhat tökévé. A Nemzeti Együttműködés Programja értelmében ki kell dolgozni továbbá „a gyenge kutatási kapacitással rendelkező kisvállalkozások pályázati rendszerét az innovatív kutatások és fejlesztések támogatására”. Ezen túlmenően „állami támogatást kell biztosítani a kisvállalkozások szellemi jogvédelméhez”, különösen a külföldi szabadalmi bejelentések megtételét kell támogatni. A Nemzeti Együttműködés Programja kitér továbbá a magyar innovációk globális piacokon történő értékesítésére, aminek érdekében többek között a kockázati tőketársaságok, a klaszterek, a szövetkezők fejlesztését tekinti indokoltnak.

A Nemzeti Együttműködés Programja nyitott gazdaságként kíván építeni a kreatív iparra, a *high-tech*, magas hozzáadott értékű iparágakra: a magyar kreativitás kihasználását a magyar gazdaságba befektető globális és európai cégekkel való szövetségben irányozza elő.

A Nemzeti Együttműködés Programja szerint gondoskodni kell a nemzeti kiutat jelentő hungarikumok védelméről és támogatásáról. A hungarikumok megtartása, leltározása és méltó támogatása nemzeti ügy, elsőrendű kormányzati, állami és társadalmi feladat. Állami feladat továbbá a fogyasztók megóvása a hazai piacot jelenleg szinte akadálytalanul elárasztó silány, sokszor az egészségre, biztonságra is veszélyes, többnyire hamisított termékektől, amelyek tisztességtelen eszközökkel szorítják ki a hazai kisvállalkozókat a piacról. A Nemzeti Együttműködés Programja előírja a „Kiváló termék” védjegy bevezetését is. Ez a védjegy a magyar vállalkozások presztízsét és ezáltal versenyképességét javítaná.

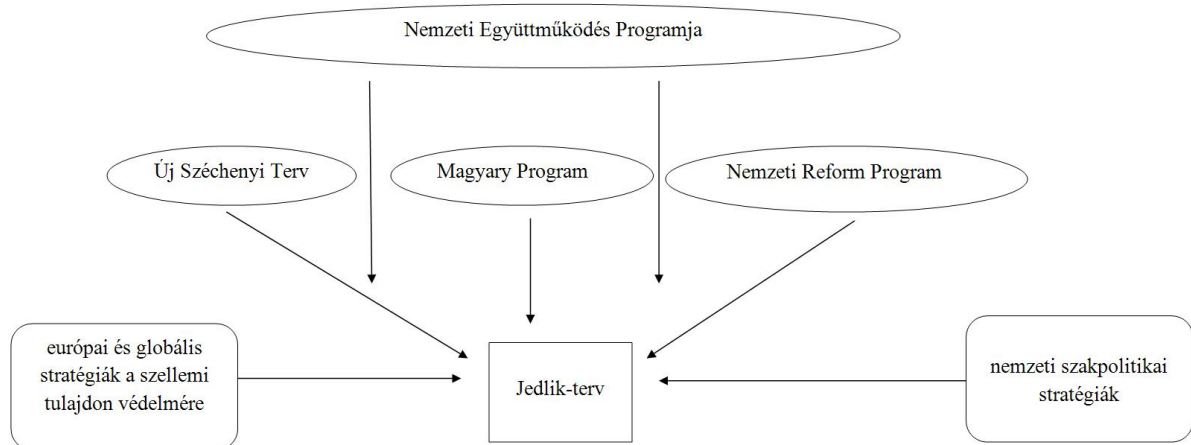
1.3.3. Az Új Széchenyi Terv

A versenyképesség fokozását előtérbe helyező fejlesztéspolitikai program: az Új Széchenyi Terv a magyar gazdaság kitörési pontjaként azonosítja a tudásgazdaságot. Vannak ugyanis „olyan iparágak és ágazatok [...], amelyek erősebben támaszkodnak az új ismeretekre és új tudásra, amelyeknél az értékteremtés kulcsa éppen az, hogy új tudást hoznak létre és új tudást alkalmaznak.” Az Új Széchenyi Terv a gazdasági növekedés forrásai között az egyik legjelentősebb tényezőként azonosítja az innovációt, továbbá hangsúlyozza, hogy a „magyar gazdaság számára a jelenlegi, nemzetközi pénzügyi válságból való kilábaláshoz, illetve az Európa fejlett államaihoz való felzárkózáshoz az innovativitás ösztönzése nélkülözhetetlen versenyképességi előnyt jelent”. Ahhoz, hogy az értékteremtő új tudás és a versenyképesség zálogát adó innovációs teljesítmény megfelelően betölthesse gazdaságfejlesztő szerepét, elengedhetetlen a szellemi tulajdon nyújtotta jogi védelem. Mindaddig, amíg az innovációs teljesítményt nem védi kizárólagos hasznosítási, felhasználói jog, csupán lehetőség, kihasználatlan potenciál marad. Ezért fontos az innovációs politikában a szellemi tulajdon védelmének tudatos és rendszerszerű érvényesítése, a hazai innovációs rendszer egyik gyengeségét jelentő alacsony iparjogvédelmi aktivitás erősítése. Az Új Széchenyi Terv a magyar nemzetgazdaság kitörési pontjainak egyikeként jelöli meg a kreatív szektort: „a tudásintenzív társadalmakban a kreatív gazdaság az egyik legmeghatározóbb versenyképességi tényező, amely jelentősen hozzá tud járulni a nemzeti össztermékhez is”. A kreatív gazdaság

fejlesztésére irányuló célkitűzések azonban csak akkor lehetnek eredményesek, ha a létrehozott szellemi alkotások, kreatív teljesítmények jogi védelme, illetve ezeknek a jogoknak az érvényre juttatása biztosított, és ehhez az alkotók és a vállalkozások megfelelő segítséget, támogatást kapnak.

A szellemi tulajdon védelme az Új Széchenyi Tervben azonosított többi kitörési pontnál is előmozdíthatja a programok sikeres megvalósítását. Hozzájárulhat különösen a vállalkozásfejlesztési, a foglalkoztatási és az egészségipari program végrehajtásához. A Jedlik-terv emellett külön foglalkozik a zöldgazdaság és a szellemi tulajdon élénkülő kapcsolatában rejlő potenciállal.

1. ábra: A Jedlik-terv helye és kapcsolódási pontjai a kormányzati stratégiai térben

1.3.4. Az Európa 2020 Stratégia és a Nemzeti Reform Program

Az Európa 2020 Stratégia öt kiemelt, számszerű vállalást igénylő célkitűzésének egyike a kutatás-fejlesztési ráfordítások nemzeti össztermékhez (GDP-hez) viszonyított arányának növelése. Az Európa 2020 Stratégiához készített Nemzeti Reform Program nemcsak ennek az aránynak a növelését irányozza elő, hanem azt is, hogy az innovációs teljesítményen alapuló innovációs mutatószám tekintetében hazánk teljesítménye az évtized végére érje el, illetve haladja meg az Európai Unió (EU) átlagát. A Magyarország 2013. évi Nemzeti Reform Programjának előkészítésével kapcsolatos feladatokról rendelkező 1061/2013. (II. 14.) Korm. határozat 4. pontja szerint részletesen ki kell dolgozni a kutatás-fejlesztési ráfordítások növelésére irányuló – a 2013-14-es időszakra vonatkozó – intézkedéseket. Ugyanennek a határozatnak a 9. pontja pedig a vállalkozások üzleti környezetének javítása és a zöldgazdaság fejlesztése tárgyában ír elő hasonló feladatokat. Az innovációs mutatószámokból kitűnik, hogy Magyarország rendszerint az átlagnál gyengébb teljesítményt nyújt a vállalkozások iparjogvédelmi aktivitása, a szellemi tulajdon hasznosítása terén. Lemaradásunkat csak úgy csökkenthetjük, ha a szellemi tulajdon eszköztárát új hozzáállással, megváltozott – stratégiai – szemléletben alkalmazzuk, és ha meghozzuk az ezt előmozdító – vagy akár kikényszerítő – intézkedéseket. A szellemi tulajdon jelentőségét az Európa 2020 Stratégiához kapcsolódó ún. zászlóshajó-kezdemenyezések is mutatják. Az Innovációs Unióra irányuló kezdeményezés például nemcsak a szellemi tulajdon hasznosítását elősegítő európai „piactér” létrehozását, hanem a kreatív iparágak, a formatervezés felkarolását is előírja. „Az iparpolitika a globalizáció korában” elnevezésű kezdeményezés egyik fontos célja, hogy javítsa a szellemi tulajdon-jogok érvényesítésének feltételeit. „Az európai digitális menetrend” néven útjára indított kezdeményezés pedig előírja a szerzői jogi közös jogkezelés felügyeletének és átláthatóságának a javítását,

továbbá olyan innovatív vállalkozási modellek kialakítását, amelyek elősegítik a kulturális, média- és kreatív tartalmak lehető leg szélesebb körben történő hozzáférhetővé tételét.

1.3.5. A Magyary Program

A Magyary Zoltán Közigazgatás-fejlesztési Program a közigazgatás megújításának ad keretet, a hatékony nemzeti közigazgatás megteremtését célozza. A Jedlik-terv a szellemi tulajdon-védelmi intézményi teljesítőképesség fokozása terén kapcsolódik a legszorosabban a Magyary Programhoz. A szellemi tulajdon állami feladatainak ellátásában kíván elérni olyan hatékonyságjavulást, amely a versenyképesség szolgálatába állítható. Az eddigi eredményekre építve a Jedlik-terv a deregulációban és a minőségi jogalkotásban, az elektronikus közigazgatás kiterjesztésében, az adminisztratív terhek csökkentésében, a jó ügyfélkapcsolatok fenntartásában egyaránt a Magyary Program beavatkozási területeire eső célokat tűz ki.

1.3.6. Nemzeti KFI-stratégia 2020

A Nemzetgazdasági Minisztérium a Jedlik-terv kidolgozásával egyidejűleg készítette elő a „Nemzeti KFI-stratégia 2020” című szakpolitikai stratégiát. E két stratégia szorosan összefonódik, céljaik nagyban egybeesnek; végrehajtásuk csak egymásra tekintettel, jól összehangolt módon vezethet eredményre és érheti el a kívánt hatásokat. A „Nemzeti KFI-stratégia 2020” 2013. januári tervezetének SWOT-analízise a magyar KFI-rendszer erősségei között említi, hogy a szellemi tulajdon védelmének hazai szabályozása „összhangban van a fejlett országok joggyakorlatával”, ugyanakkor gyengeségként jelöli meg, hogy „alacsony szintű az innovációs és a szellemi tulajdonvédelmi tudatosság” és „gyenge az IPR [vagyis a szellemi tulajdon] iránti kereslet”. A tervezet jövőképe szerint: „Magyarországon – a KFI-szakpolitika aktív támogatásával – 2020-ra jelentősen megerősödnek és a globális innovációs folyamatok egyenrangú szereplőivé válnak a nemzeti innovációs rendszer kulcsszereplői, amelyek azt követően – a tovagyrúzó hatások révén – képessé válnak arra, hogy dinamizálják a nemzeti innovációs rendszer egészét, és ezzel jelentős mértékben hozzájárulnak a magyar gazdaság versenyképességének növekedéséhez, valamint fenntartható tudásgazdasággá alakulásához.”

A „Nemzeti KFI-stratégia 2020” tervezete a tudásfelhasználással kapcsolatos specifikus célok egyikeként határozza meg a szellemi tulajdon védelmének „könnyítését és gyorsítását”, továbbá követelményül állítja a szellemi tulajdon-védelmi stratégia „végrehajtását és becsatornázását a KFI-stratégiába”.²

1.3.7. Az Európai Bizottság szellemi tulajdonra vonatkozó stratégiája

Az Európai Bizottság 2011 májusában adta közre a szellemi tulajdon-jogok egységes piacára vonatkozó stratégiáját. Ebben a szellemi tulajdon-jogok olyan európai rendszerét vázolja fel, amely „illeszkedik a jövő gazdaságának igényeihez, díjazza a kreatív és innovatív munkát, ösztönzőleg hat az EU-ban az innovációra, és újabb lehetőségek biztosítása révén a nyílt versenypiacon teret enged a kulturális sokszínűség érvényesülésének”. A bizottsági stratégiában megjelölt beavatkozási területeken szükséges az azokhoz igazodó, a nemzeti igényeknek is megfelelő saját prioritások és cselekvési irányok azonosítása, ami leginkább egy nemzeti stratégia részeként valósítható meg.

² A kormányzati stratégiai dokumentumok felülvizsgálatával kapcsolatos feladatokról szóló 1657/2012. (XII.20.) Korm. határozat 9. a) pontja előírta a Kormány középtávú tudomány-, technológia- és innováció-politikai stratégiájáról szóló 1023/2007. (IV. 5.) Korm. határozat felülvizsgálatát és megújítását, valamint a K+F+I-t érintő stratégiák összehangolását.

1.4. A stratégia alapelvei

A szellemi tulajdon védelmének nemzeti stratégiája a következő alapelvekre épül – ezek vezérlik a Jedlik-tervet és annak végrehajtását:

1.4.1. Együttműködés

A szellemi tulajdon-jogok magánjogi természetűek. A stratégia középpontjában tehát a jogosultak és az ő érdekeik állnak. A szellemi tulajdon nemzetgazdasági és kulturális felhajtóerejét csak akkor fejtheti ki, ha a jogosultak tudatosan járnak el, ha a felkínált állami eszközrendszerrel kellő jártassággal alkalmazzák és jogaik védelmében gyakorlattan lépnek fel. Így sáfárkodhatnak jól szellemi kincseikkel – és nemcsak a saját javukra, hanem a közjó érdekében is. A stratégia csak akkor alakítható ki és hajtható végre eredményesen, ha abban a szellemi tulajdon-jogok jogosultjai, az őket tömörítő társadalmi és érdek-képviselői szervezetek a szellemi tulajdon védelméért felelős állami szervekkel együttműködve, kezdeményezően vesznek részt. E körben fontos az érintett állami szervek részéről az együttműködésre való nyitottság megteremtése, illetve fenntartása, valamint a jogosultak társadalmi és érdek-képviselői szervezetei által már eddig is tanúsított kezdeményező-készség megőrzése. Együttműködő szemléletre van továbbá szükség egyfelől a jogosultak, másfelől a felhasználók, a fogyasztók és egyéb érdekelték között annak az érdekegyensúlynak a megtalálásához és fenntartásához, amelynek – szintén alapvető követelményként – a szellemi tulajdon szabályozását és joggyakorlati érvényesülését egyaránt jellemeznie kell.

1.4.2. Egyensúly

A szellemi tulajdon védelme nem öncél, nem érvényesülhet társadalmi vagy gazdasági elszigeteltségben. Mind a szabályozásnak, mind a hatósági és a bírósági joggyakorlatnak – a jogosultak szempontjai mellett – számot kell vetnie a felhasználók, a fogyasztók és egyéb érintettek érdekeivel éppúgy, mint a közjó – például a közegészségügy, az oktatás, a közművelődés – igényeivel. Ehhez az is szükséges, hogy a szellemi tulajdon-jogok gyakorlása ne forduljon e jogok rendeltetésével ellentétes irányba és ne járasson versenytorzító hatásokkal sem. Ez az érdekegyensúlyra való törekvés határozza meg a szellemi tulajdon nemzetközi és európai felfogását is.

A Kereskedelmi Világszervezet (WTO) TRIPS-megállapodásának, vagyis a szellemi tulajdon-jogok kereskedelmi vonatkozásairól szóló megállapodásnak a célokat és alapelveket rögzítő 7. és 8. cikke szerint a szellemi tulajdon-jogok védelmének és érvényesítésének a technológiai innováció előmozdításához, valamint a technológia átadásához és terjesztéséhez kell hozzájárulnia, a technológiai tudás kidolgozóinak és felhasználóinak kölcsönös előnyére, a társadalmi és gazdasági jólétet elősegítő módon. Szintén hozzá kell járulnia a jogok és a kötelezettségek egyensúlyához. Megengedett emellett a szellemi tulajdon olyan szabályozása, amely a közegészségügy és a közvédelem szempontjait, illetve a társadalmi-gazdasági fejlődés kulcsfontosságú szektoraihoz kötődő közérdeket is figyelembe veszi, továbbá kiszűri a szellemi tulajdon-jogokkal való visszaélést és a kereskedelmet vagy a technológiaátadást indokolatlanul korlátozó joggyakorlást.

Az Európai Bizottság szellemi tulajdonra vonatkozó stratégiai közleménye szerint „gondoskodni kell arról, hogy megfelelő egyensúly jöjjön létre a jogok védelme és a hozzáférés között, azaz olyan méltányos rendszereket kell kidolgozni, amelyek díjaznak és ösztönzik a feltalálókat és az alkotókat, miközben lehetővé teszik a kulturális termékek és szolgáltatások forgalmát és fejlesztését, más alapvető jogok gyakorlását, valamint a kulturális és nyelvi sokszínűség előremozdítását és megőrzését.”

1.4.3. Hosszú távú szemlélet

A stratégia célkitűzéseinek megvalósítása több éven átívelő, állhatatos erőfeszítéseket igényel. A stratégia céljai csak akkor valósulhatnak meg, ha az összefüggő és egymásra épülő intézkedések rendszerszerű, korszakfordító változásokat hoznak a szellemi tulajdon védelmének nemzeti rendszerében.

1.4.4. A nemzetközi, európai és nemzeti szintű cselekvés egysége

A szellemi tulajdon – mind a kiszolgált gazdasági, kulturális és innovációs folyamatok, mind pedig a szabályozás és az intézményrendszer oldalán – mélyen beágyazódott a nemzetközi és az európai együttműködés sűrű hálózatába. Ebben az erőterben, globális és európai keretrendszerben kell feltárni a nemzeti érdek érvényesítésének esélyeit és irányait. A stratégia nem állhat meg ugyanakkor e keretek pusztá feltérképezésénél: cselekvő alakításukat is ambicionálnia kell, ehhez kell utat mutatnia a pontosan felmért és tudatosan vállalt nemzeti érdekek mentén. A stratégiát a nemzetközi, európai és nemzeti szintű cselekvés szoros és harmonikus egységében kell végrehajtani. A szellemi tulajdon erős nemzetközi és európai meghatározottsága miatt csak így lesz esély a nemzeti stratégia megvalósítására.

1.4.5. Átlátható, követhető végrehajtás

A stratégia végrehajtásának eredményességét és hatékonyságát megfelelő eszközökkel kell biztosítani. Ezt szolgálják az egyes intézkedésekhez rendelt indikátorok, a végrehajtott intézkedésekről számot adó, 2015-ben elvégzendő közbenső értékeléssel és – szükség szerinti – felülvizsgálattal együtt. A stratégia végrehajtását a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala (SZTNH, Hivatal) monitorozza, támaszkodva a Szellemi Tulajdon Nemzeti Tanácsára. Az SZTNH honlapja a stratégia végrehajtására vonatkozó naprakész és részletes tájékoztatás útján biztosítja a nyilvánosság megfelelő tájékoztatását az átláthatóság és az ellenőrizhetőség jegyében, összhangban a kormányzati stratégiai tervdokumentumok közzétételére vonatkozó jogszabályi követelményekkel.³

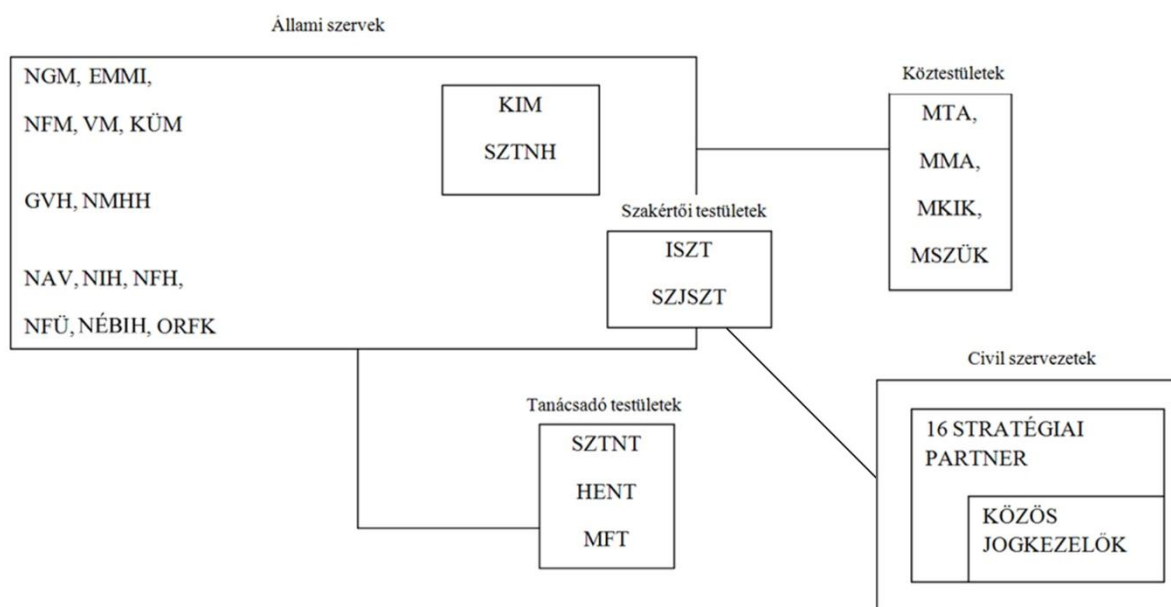
1.5. Az együttműködő partnerek

A nemzeti szellemi tulajdon-védelmi stratégia végrehajtásának fő letéteményese a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium, valamint a 2011. január 1-jétől a szellemi tulajdon területén átfogó hatáskörökkel rendelkező, nevében is megújult Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala, a Kormány szellemi tulajdon védelméért felelős – a közigazgatási és igazságügyi miniszter felügyeletével működő – kormányhivatala. Az SZTNH feladatai ellátása során szorosan együttműködik a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériummal, amely felel a szellemi tulajdon területét szabályozó törvények előkészítéséért és az ezzel kapcsolatos szabályozásért⁴. A stratégia végrehajtásában részt vesznek továbbá a feladat- és hatáskörükben érintett államigazgatási szervek, valamint – felkérés alapján – az érintett gazdasági és szakmai kamarák, felsőoktatási intézmények, társadalmi és érdek-képviselői szervezetek, szakmai szövetségek.

³ Ld. a kormányzati stratégiai irányításról szóló 38/2012. (III. 12.) Korm. rendelet 25. §-át és 1. mellékletét.

⁴ Ld. az egyes miniszterek, valamint a Miniszterelnökséget vezető államtitkár feladat- és hatásköréről szóló 212/2010. (VII. 1.) Korm. rendelet 15. §-a (1) bekezdésének b) pontját.

2. ábra: A Jedlik-terv szervezeti és intézményi háttere – partnerek a végrehajtásban⁵

⁵ A rövidítések jegyzékét lásd a stratégia függelékében.

II. A JEDLIK-TERV TÁRGYKÖRE: A SZELLEMI TULAJDON FOGALMA, RENDELTETÉSE

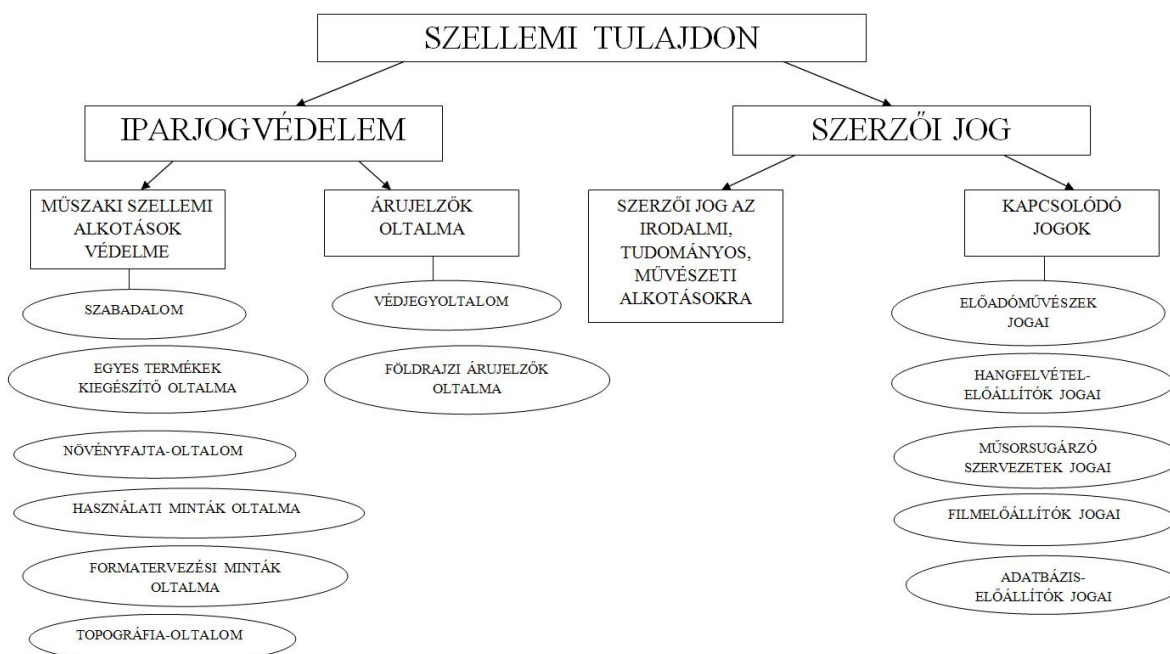
2.1. A szellemi tulajdon fogalma

A szellemi tulajdon biztosítja a kutatási és fejlesztési ráfordítások, a csúcstechnológiai ágazatokba és a kulturális iparba irányuló befektetések, valamint a marketinghez és a fogyasztói bizalom megőrzéséhez szükséges kiadások megtérülését. A szellemi tulajdon időleges monopolhelyzetet teremt, kizárólagos hasznosítási, használati, felhasználási jogot nyújt. Másfelől a szellemi tulajdon kiaknázására kötött hasznosítási, használati, felhasználási (licencia-) szerződések a szellemi javak forgalmának alapvető jogi eszközei, amelyek nélkül aligha valósulhatna meg a technológia transzferje vagy például a franchising. A szellemi tulajdon: az innováció táptalaja és védőburka, olaj a versenyképesség motorjához. A szellemi tulajdonnak hagyományosan két fő kategóriáját különböztetik meg:

- az iparjogvédelmet és
- a szerzői jogot.

Az iparjogvédelem a műszaki szellemi alkotások, valamint az áruk és a szolgáltatások megkülönböztetésére szolgáló megjelölések (röviden: az árujelzők) számára ad oltalmat, jogi védelmet. A szerzői jog részesíti védelemben az irodalmi, tudományos, művészeti alkotásokat, valamint – az ún. kapcsolódó jogok révén – a felhasználásukhoz kapcsolódó teljesítményeket.

3. ábra: A szellemi tulajdon rendszere

A Szellemi Tulajdon Világszervezetének létesítéséről szóló egyezmény 2. cikkének (viii) pontja értelmében a „szellemi tulajdon” magában foglal minden jogot, melynek tárgyai:

- „ - irodalmi, művészeti és tudományos művek;
- az előadóművészek előadása, hangfelvétel és sugárzás;
- találmányok az ember minden tevékenységi területén;
- tudományos felfedezések;
- ipari minták;
- gyári, kereskedelmi és szolgáltatási védjegyek, kereskedelmi nevek és megjelölések;
- védekezés a tisztességtelen versennyel szemben; valamint az ipar, a tudomány, az irodalom vagy művészet terén folyó szellemi tevékenységből származó minden egyéb jog.”

Az iparjogvédelem és a szerzői jog valamennyi felsorolt formáját nemzetközi egyezmények is szabályozzák (a szerzői joghoz kapcsolódó egyes jogok kivételével). Az EU jogszabályai is kiterjednek – a használatiminta-oltalom kivételével – az előzőekben említett összes kategóriára. Ezekkel az európai uniós normákkal a magyar iparjogvédelmi, illetve szerzői jogi jogszabályok 2004. május 1-je óta teljes összhangban állnak. A szellemi tulajdon területén igen erős és elmélyült mind az európai integráció, mind a globális együttműködés.

A szellemi tulajdonjogok érvényesítéséről szóló európai uniós irányelv értelmezésére kiadott bizottsági nyilatkozat szerint „a Bizottság úgy ítéli meg, hogy az irányelv hatálya alá tartoznak legalább a következő szellemi tulajdonjogok:

- szerzői jog,
- a szerzői joggal szomszédos jogok,
- az adatbázis-készítők *sui generis* joga,
- a félvezető termékek topográfiáját létrehozók jogai,
- védjegyoltalmi jogok,
- formatervezési mintaoltalmi jogok,
- szabadalmi jogok, beleértve a kiegészítő oltalmi tanúsítványokból eredő jogokat,
- földrajzi árujelzők,
- használati mintaoltalmi jogok,
- növényfajta-oltalmi jogok,
- kereskedelmi nevek, amennyiben ezeket az érintett nemzeti jogban kizárólagos tulajdonjog védi.”

A szerzői jogi védelem nem függ alakítások teljesítésétől, valamely hatóság elismerő vagy regisztráló döntésétől: a szerzőt a mű létrejöttétől kezdve megilleti a szerzői jogok – a személyhez fűződő és a vagyoni jogok – összessége. Ezzel szemben az iparjogvédelmi oltalom hatósági döntéssel keletkezik, amelyet – az eljárás jellegéhez igazodó mértékben – annak vizsgálata előz meg, hogy a bejelentett megoldás, illetve árujelző megfelel-e a törvényben előírt feltételeknek, az oltalmazhatóság kritériumainak. Szintén hatósági feladat a szóban forgó iparjogvédelmi jogokkal kapcsolatos – nem a bíróságok hatáskörébe tartozó – egyes jogviták rendezése, e jogok nyilvántartása és a velük összefüggő hatósági tájékoztatási feladatok ellátása.

A szerzői jogi védelem az alkotást a szerző szellemi tevékenységéből fakadó egyéni, eredeti jellege alapján illeti meg. Ha ez az egyéni, eredeti jelleg (ami a jogi védelem előfeltétele) megvan, szükségképpen nincs ok arra, hogy a szabályozás egymással versengő oltalmi igényeket rangsoroljon. Az iparjogvédelmi oltalom feltétele azonban az újdonság megléte, illetve a korábbi jogokkal való ütközés hiánya: ez az egymással versengő oltalmi igények rangsorolását, a szellemi teljesítmények összevetését és a szerzett jogok feletti őröködést teszi szükségessé. E feladatok az iparjogvédelmi hatóságokra hárulnak: e hatóságok döntései keletkeztetik és szüntetik meg az iparjogvédelmi jogosultságokat.

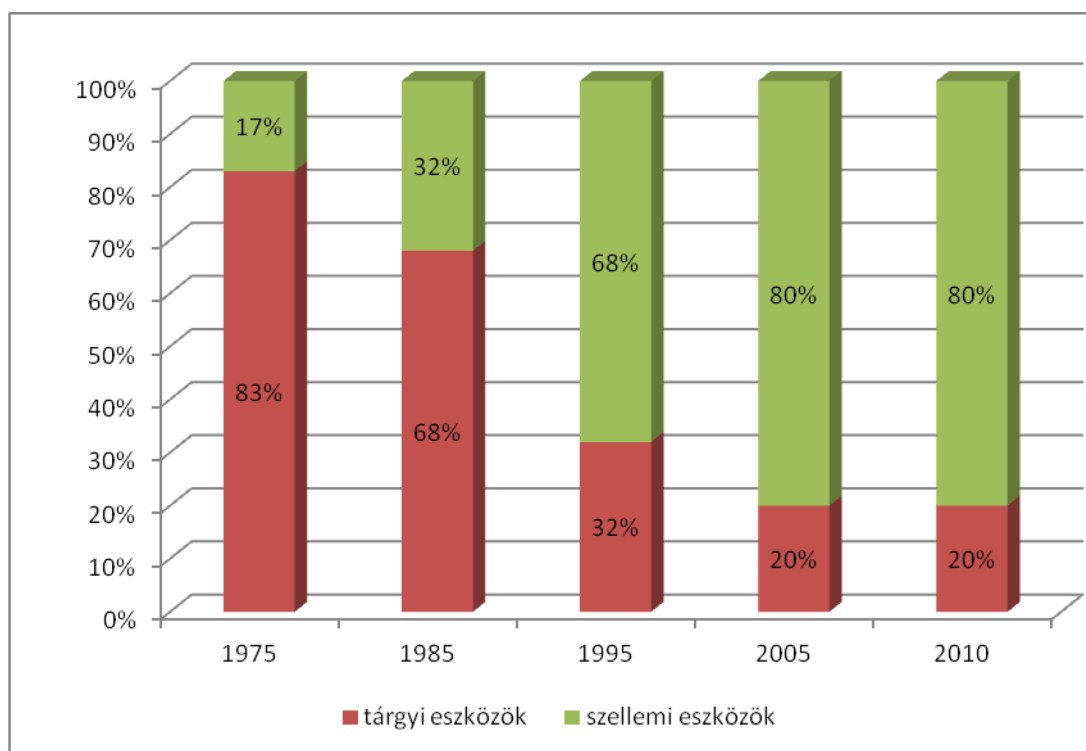
2.2. A szellemi tulajdon gazdasági jelentősége

2.2.1. A szellemi tulajdon: az értékteremtés védőbástyája

A szellemi tulajdon napjainkra a nemzetgazdaságok, a globális és az európai gazdaság középpontjába került. Jelentős mértékben járul hozzá a növekedéshez, a munkahelyteremtéshez, valamint a versenyképesség fenntartásához és javításához. Különösen élen és erőteljesen hat azokban az új, csúcstechnológiai iparágakban és fejlesztési területeken, amelyek szinte egyedüli esélyt kínálnak a válságból való kitörésre, a huszonegyedik század új gazdaságainak kiépülésére. Intenzíven jelen van az internetes kereskedelemben és a digitális iparágakban éppúgy, mint az éghajlatváltozás feltartóztatásában, a zöldgazdaság kibontakoztatásában vagy éppen az egészségiparban.

A világ 500 legnagyobb cégének piaci értékén belül a szellemi tulajdoni hányad kevesebb mint négy évtized alatt a négyszeresére – 80% fölé – emelkedett.

1. táblázat: A világ első 500 cégének piaci értékében nyilvántartott szellemi tulajdoni hányad az elmúlt négy évtizedben

Forrás: Ocean Tomo L.L.C.

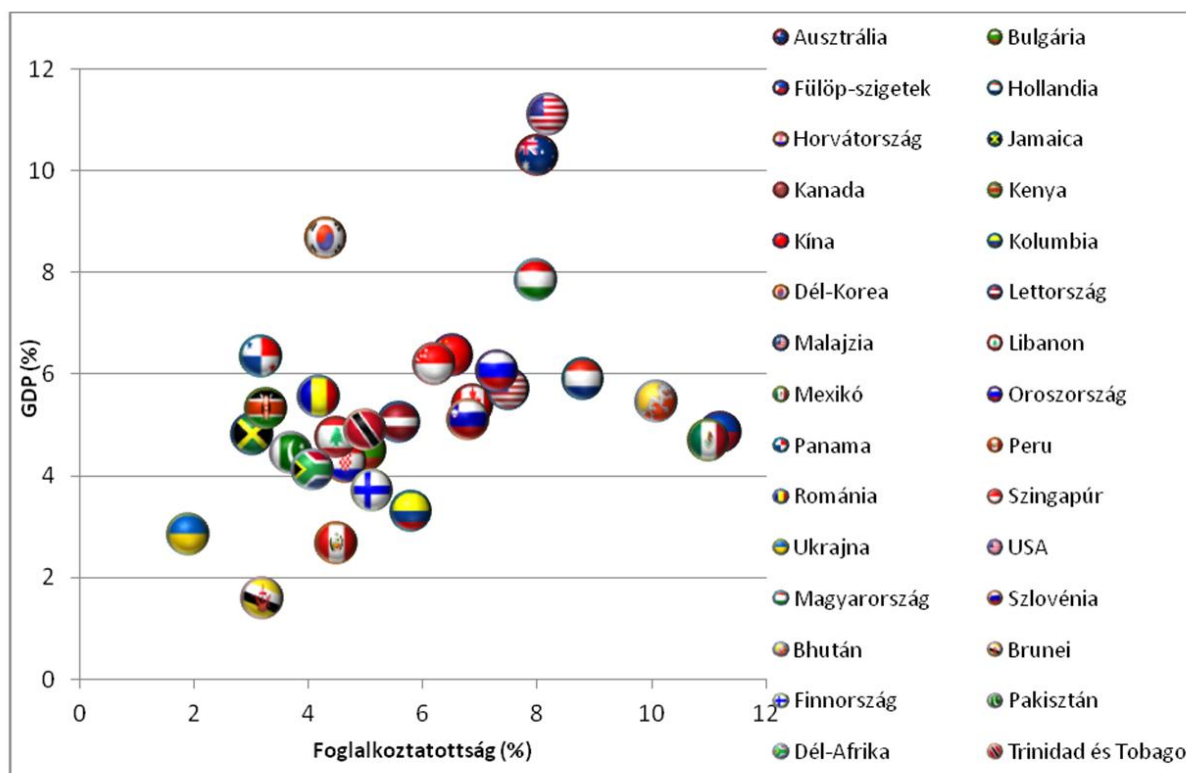
Az Európai Bizottság adatai szerint 2009-ben a tíz legnagyobb márka (azaz védjegy) által képviselt érték az EU valamennyi tagállamában a GDP átlagosan csaknem 9%-át tette ki. A szellemi tulajdon-jogok ösztönzik és védik a műszaki kutatás-fejlesztési beruházásokat (ezek 2008-ban az EU GNP-jének 1,9%-át adták). A szerzői jogra épülő kreatív iparágak 2006-ban az EU GDP-jének 3,3%-át produkálták.

A Szellemi Tulajdon Világszervezete (WIPO) – más módszertant és számítási módszert követve – szintén kísérletet tett (2003-tól kezdődően) számos országban a szerzői jogi ágazatok gazdasági súlyának felmérésére. A „kreatív ágazatok” vagy összefoglalóan a „kreatív szektor” fogalma az 1990-es évek második felében körvonalazódott. Olyan tevékenységeket foglal magában, amelyek „az egyéni kreativitáson, képességeken és

tehetségeken alapulnak, és a szellemi javak, szellemi tulajdon létrehozásán és felhasználásán keresztül gazdasági jólétet és ezáltal munkahelyeket teremtenek”.⁶

Az egységes módszertannal készült elemzések összehasonlíthatóan veszik számításba a szerzői joghoz kapcsolódó ágazatok GDP-hez, valamint a foglalkoztatáshoz való hozzájárulását. A felmérést készítő országokban a kreatív szektorok adták a GDP 1,6–11,1%-át és a munkavállalók 1,9–11,1%-át.⁷

2. táblázat: A szerzői jogi (kreatív) ágazatok hozzájárulása a GDP-hez és a foglalkoztatáshoz a WIPO módszertana szerint (%)

Forrás: SZTNH

Az Európai Bizottság stratégiai közleménye kimutatta, hogy a 2000 és 2007 közötti időszakban a kreatív iparágakban az általános foglalkoztatási arány évente átlagosan 3,5%-kal nőtt, miközben az EU gazdaságának egészét tekintve csupán 1%-kal. Az EU-ban az elmúlt évtizedben a munkahelyek többsége a tudásalapú iparágakban jött létre: itt a foglalkoztatás 24%-kal nőtt. Ehhez képest az uniós gazdaság többi területén a foglalkoztatás csupán valamivel 6% alatti mértékben növekedett.

Más nézőpontból, a jogsértések statisztikai adatai felől szemlélve is felsejlenek a szellemi tulajdon gazdasági súlyának tekintélyes dimenziói.

A Nemzetközi Kereskedelmi Kamara hamisítás elleni tagszervezete (*Business Action to Stop Counterfeiting and Piracy, BASCAP*) rendszeresen felméri a szellemi tulajdon-jogokat sértő termékek okozta gazdasági károk mértékét a 20 legfejlettebb államban. A legutóbbi, 2011 februárjában megjelentetett elemzés szerint a G20 országaiban (2008. évi adatok alapján):

⁶ The Creative Industries Mapping Document. UK Government, Department of Culture, Media and Sport (DCMS). 2001. p. 4.

⁷ A magyar felmérés eredményeit a szerzői jogi helyzetkép foglalja össze (ld. a 3.2.1. pontot).

- a hamisított és kalóztermékek forgalmi értéke eléri az évi 650 milliárd dollárt,
- a nemzetközi kereskedelemben ennek fele fordul meg (becslések szerint 285 és 360 milliárd dollár között),
- az országokon belüli illegális kereskedelem értéke 140-215 milliárd dollár évente,
- a kalóz zenék, filmek és számítógépes programok forgalma a 30 és 75 milliárd dollár között mozog,
- a hamisítás és a kalózkodás a világ 20 gazdaságilag legfejlettebb országában évi több mint 125 milliárd dollár kárt okoz,
- ezek az illegális tevékenységek 2,5 millió munkahelyet szorítanak ki a piacról.

2.2.2. A szabadalmi rendszer gazdasági rendeltetése

A szabadalom a találmányra az állam (vagy az erre felhatalmazott nemzetközi szervezet) által megadott időleges monopólium, kizárólagos hasznosítási jog. Gazdaságpolitikai indokoltóságát az a feltételezés adja, hogy a verseny korlátozását és az így elért magasabb árat a társadalom számára összességében ellentételezi az az ösztönzés, amelyet a szabadalom az innováció és a kreativitás számára nyújt azáltal, hogy a kutatás-fejlesztési ráfordítások megtérülését biztosítja a szabadalom élettartama alatt elért extraprofittal. A szabadalom legitimációja erre a feltételezésre épül, vagyis arra, hogy a verseny korlátozása és az innováció ösztönzése között egyensúlyt tart. A szabadalom legitimációs alapjához tartozik a találmányok feltárásának, a közszelvével való megismertetésének követelménye; ezzel a műszaki megoldások titokban tartásának üzletileg elfogadható és társadalmilag hasznos alternatíváját nyújtja, gyarapítva a tudományos-technikai ismeretvagyon és előmozdítva a műszaki haladást.

A szabadalmi rendszer alapvető közgazdasági rendeltetése, hogy biztosítsa a kutatási és fejlesztési ráfordítások megtérülését, előmozdítsa a találmányok nyilvánosságra hozatalát és megvalósítását, valamint ösztönözze az alkotótevékenységet. Ezt az utánzást időleges tiltása révén, jogilag védett hasznosítási pozíció megteremtésével éri el. A szabadalmi oltalomnak tehát – más megfogalmazásban – az a feladata, hogy ösztönözze az invenciók innovációvá való átalakítását azzal, hogy az innovációs ciklus következő szakaszát, vagyis az innováció imitáció – utánzás, átvétel – útján történő elterjedését visszafogja, a szabadalmas engedélyétől teszi függővé. A szabadalmi rendszer azon a kényes egyensúlyon alapul, amely egyfelől az innováció ösztönzésének szempontjai, másfelől a versenypolitikai és egyéb (pl. közegészségügyi) megfontolások között alakulhat ki.

A WIPO 2011. évi szellemi tulajdoni világlejelentése (*2011 World Intellectual Property Report – The Changing Face of Innovation*) kiemeli: „A kutatások azt mutatják, hogy a szabadalmak képessé teszik a vállalkozásokat arra, hogy szakosodjanak, lehetővé téve számukra, hogy egyidejűleg legyenek innovatívabbak és hatékonyabbak. Emellett a szabadalmak arra is módot adnak a vállalkozásoknak, hogy rugalmasan dönthessenek arról: a tudásuk mely részét óvják meg a maguk számára, és mely részét osztják meg másokkal az ismeretgazdagítás maximalizálása céljából.”

A fejlett ipari országokban végzett statisztikai felmérések szerint szabadalmi oltalom hiányában a kisvállalkozások több mint 50%-a, a nagyvállalatoknak pedig mintegy 35%-a egyáltalán nem vagy csak elenyésző mértékben ruházna be a kutatásba és a fejlesztésbe. A szabadalmi oltalommal járó kizárólagosság, az időleges piaci monopolhelyzet teremt lehetőséget arra, hogy a találmány szerinti új termék forgalmazásával, illetve új eljárás alkalmazásával kifejlesztője profitot érheszen el. Oltalom híján ugyanis az új terméket utánzóknak, az új eljárást másolóknak a kifejlesztőnél alacsonyabb árat érhetnének el, hiszen áruikat nem terhelnék a kutatás-fejlesztés költségei, sem pedig az eredeti fejlesztések kockázati

tényezőivel nem kellene számolniuk, hiszen csakis a sikeres termékeket utánoznák. Noha a jogi védelem hiánya nem szüntetné meg az alkotószenvédélyből táplálkozó feltalálói tevékenységet, a szabadalmi oltalom által nyújtott ösztönzés nélkül – nemzetközi számítások szerint – a találmányok mintegy egynegyede-egyharmada soha nem születne meg. A szakirodalom megállapításai szerint a szabadalmi oltalom fokozott igénybevétele különösen két markáns csoportnál: az új technika kísérleti műhelyeinek tekinthető kkv-k és a csúcstechnológiai fejlesztésekkel foglalkozó nemzetközi nagyvállalatok esetében mutatható ki, vagyis éppen ott, ahol a legélesebb a hazai és a nemzetközi verseny.

A szabadalmi oltalomból folyó jogi kizárólagosság alternatívája a találmány titokban tartása. A tudomány és a technika fejlődését azonban az új műszaki megoldások mielőbbi nyilvánosságra hozatala segíti elő. A szabadalmi oltalom ezt azzal szolgálja, hogy a találmány nyilvánosságra hozatala fejében időleges hasznosítási monopolhelyzetet biztosít. Ha nem lenne mód szabadalmaztatásukra, a találmányok jelentős hányadát (25-35%-át) biztosan titokban tartanák. A szabadalmi oltalom információs funkciójához tartozik, hogy a nemzetközileg egységesített rendszerben a köz számára rendelkezésre bocsátott – mintegy 80-90%-ban csak ilyen módon hozzáférhető – szabadalmi műszaki információ pótolhatatlan ismeretanyagot nyújt a műszaki fejlesztéshez, és elkerülhetővé teszi a párhuzamos fejlesztésekből folyó társadalmi és vállalkozói többletköltségeket. A szabadalomnak mind az oltalmi, mind pedig az információs funkciója nagyban hozzájárul a licencforgalom, a technológiatranszfer feltételeinek megteremtéséhez.

A szabadalom megszerzése nem garancia a találmány üzleti sikerére, annak csupán egyik előfeltétele. A szabadalmaztatás nem öncél, sem pedig piaci sikert garantáló automatizmus. Igaz viszont, hogy számos esetben az üzleti siker, a piaci áttörés, illetve a vállalkozói gyarapodás a szabadalom vagy más hasonló jogi oltalom híján marad el.

A szabadalmi rendszer működése az elmúlt években átalakult, egyes vélemények szerint válságba került – mind globálisan, mind az európai szinten. Kisebb leegyszerűsítéssel e tüneteket a mennyiségi és a minőségi krízis kategóriába sorolhatjuk.

A szabadalmi rendszer elsősorban annak a mennyiségi kihívásnak kénytelen (és úgy tűnhet: globális és európai szinten jelenleg képtelen) megfelelni, hogy ugrásszerűen emelkedik világszerte a szabadalmi bejelentések száma és ezzel párhuzamosan egyre nő a szabadalmi hatóságok ügyhátraléka, a folyamatban lévő szabadalmi bejelentések száma. Erre utalnak a WIPO és az Európai Szabadalmi Hivatal (ESZH) statisztikái is. 2008-ban 1,91 millió szabadalmi bejelentést nyújtottak be a világon (ez több mint kétszerese az 1980-as évek elejére jellemző mennyiségnek), és ugyanebben az évben 777 ezer szabadalmat adtak meg világszerte; a világ országaiban hatályos szabadalmak száma pedig elérte a 6,7 milliót. A WIPO 2011 tavaszán fogadta a kétmilliomodik nemzetközi szabadalmi (PCT-) bejelentést; 2011-ben 180 ezernél is több PCT-bejelentés érkezett. A legnagyobb növekedést Kína, Dél-Korea és Japán produkálta, Európa és az USA stagnálása mellett. Kelet-Ázsia immár felülmúlja a globális szabadalmi aktivitásban Európát és az USA-t. Az ESZH 2011-ben és 2012-ben 244 ezer, illetve 258 ezer európai szabadalmi bejelentést fogadott, valamint 62 ezer, illetve 66 ezer európai szabadalmat adott meg. Az EU tagállamai csupán 32,6%-ban részesedtek e bejelentési aktivitásból, a magyar jogosultaknak megadott európai szabadalmak aránya pedig 0,06%-ot tett ki. A világon folyamatban lévő szabadalmi bejelentések száma 2010-ben meghaladta az 5,1 milliót, az ESZH-nál pedig 2009-ben túllépte a félmillió küszöböt; az amerikai szabadalmi hatóságnál (az USA Szabadalmi és Védjegy Hivatalánál, a USPTO-nál) elbírálásra váró szabadalmi bejelentések mennyisége pedig túlszárnyalja a szimbolikusnak tekintett egymillió határt is. A szabadalmi bejelentések terjedelmének és komplexitásának növekedése szintén hozzájárult a szabadalmi hatóságok ügyintézési terheikhez.

Számos kritika éri a szabadalmi rendszert a túlzásba vitt mennyiség (túl sok bejelentés, túl sok függőben lévő ügy, túl sok szabadalom) okozta válságtünetek miatt. A hatalmas ügyhátralék és az átfutási idő ezzel járó elhúzódása immár a jogbiztonság rovására megy: egyre több függő jogi helyzet alakul ki, amelyben a versenytársaknak ki kell várniuk egy-egy szabadalmi bejelentés elbírálásának eredményét (vagyis azt, hogy az adott megoldás szabadon hasznosítható-e a bejelentés elutasítása miatt, vagy éppen ellenkezőleg, csak a jogosult

engedélyével – a szabadalom megadása folytán); a már megadott szabadalmak jogosultjai is egyre kevésbé lehetnek biztosak az oltalom érvényességében az egyre nagyobb számú – potenciálisan újdonságrontó – konkurens bejelentés (ún. anterioritás) miatt, illetve azért sem, mert a túlterhelt hivataloknál a vizsgálat esetenként nem kellően alapos. A „szabadalmi infláció” veszélyeztetheti a szabadalmi hatóságok kutató és vizsgáló munkájának minőségét is: a nagy mennyiségi nyomás alatt álló hivatalok elbírálói esetenként hajolhatnak a könnyebb megoldás, azaz a szabadalom megadása felé. E jelenség immár olyan dimenziókat öltött, hogy a szabadalmi politika központi kérdésévé vált; a WIPO – már említett – 2011. évi szellemi tulajdoni világjelentése szerint „kulcsfontosságú kihívás, hogy összeegyeztessük a hatékony hivatali működést célzó ösztönzőket egy olyan szabadalmi eljárás igényével, amely a társadalom érdekeit a legjobban szolgálja.” Mind globálisan, mind európai és nemzeti szinten keresik a szabadalmi hatóságok közötti munkamegosztás elmélyítésének és szélesítésének lehetőségeit, módozatait. A nagyobb szabadalmi hatóságok hatalmas és egyre növekvő ügyműködése immár közgazdasági olvasatot is kap, figyelemmel e jelenség makroökonómiai dimenzióiban is jelentkező kockázataira.

A szabadalmi bejelentések és a szabadalmak e globális „inflációja” csak részben tudható be az innováció és a technológiai verseny élénkülésének, azaz a találmányok tényleges szaporodásának. Visszavezethető arra is, hogy a szabadalmi tevékenység egyre inkább nemzetközi dimenziókat ölt, ami abban is megmutatkozik, hogy a külföldön is szabadalmazott találmányok száma és aránya egyre emelkedik, vagyis ugyanarra a találmányra nemcsak egy, hanem több, még hozzá egyre több országban igényelnek és kapnak szabadalmat.

A szabadalmi rendszer működésének minőségi válsága a vertikális és horizontális devalvációból adódik. Vertikális devalvációként írható le az a sokat kritizált jelenség, hogy az ESZH (és számos más nagy szabadalmi hivatal) a találmány szabadalmazhatóságához megkövetelt egyes feltételek teljesítését nem követeli meg, illetve nem vizsgálja kellő szigorral és következetességgel. E feltételek közül az egyik – kétségtől a legvitatottabb – az ún. feltalálói tevékenység (más terminológiával: nem nyilvánvalóság) követelménye. Az elmúlt években az oltalmazhatósághoz megkívánt feltalálói tevékenység küszöbét – a szabadalmazhatósághoz megkövetelt alkotói teljesítmény szintjét – egyre alacsonyabbra szállították le. Ebből számos zavar és diszfunkcionális jelenség adódik a szabadalmi rendszerben: mindenekelőtt kétséges, hogy e joggyakorlat valóban ösztönzi és támogatja-e az innovációt, és nem válik-e inkább annak felfűzőjévé amiatt, hogy emelkedik a nem hasznosított, csupán mások üzleti tevékenységét akadályozó szabadalmak száma és aránya. A szabadalmak inflálódása és a szabadalmi portfóliók kialakulása a nagyvállalatokat juttatja újabb – indokolatlan – előnyökhöz a kkv-kal szemben, erősítve a meglévő monopolhelyzeteket, illetve lehetővé téve az üzleti nyomásgyakorlás kétes jogszerűségű módszereit is. Hasonló problémák adódnak abból is, ha a technika egyes új területein az „úttörő” találmányokra túlzottan széles oltalmi körrel adnak szabadalmat, hiszen ez egy egész új iparág további fejlődését, új vállalkozások piacra lépését gátolhatja. Szintén a szabadalmi rendszer egyensúlyának zavarát okozza, ha nem biztosítják a szabadalmi hatóságok, hogy a bejelentők a köz számára valóban tárják fel a találmányt. Ez utóbbi ugyanis része a szabadalmi rendszer társadalmi-gazdasági legitimációjának (kizárólagos jog csak a megoldásnak a köz számára való megismerhetővé tétele, azaz „feltárás” ellenében jár), továbbá alapfeltétele annak, hogy a szabadalom betölthesse műszaki-információs rendeltetését.

A szabadalmi rendszer működésének minőségét veszélyezteti a horizontális devalválódás is, vagyis az a – főleg az amerikai joggyakorlatra jellemző – tendencia, hogy az oltalmazható megoldások tárgyköre egyre szélesedik, ami az ipari alkalmazhatóság (avagy a hasznosság) szabadalmazhatósági követelményének „felpuhulását” jelenti.

A szabadalmak horizontális devalvációja azt a gazdasági nehézséget idézi elő, hogy a „hagyományos” (leginkább XIX. századi értelemben vett) műszaki újdonságok testére szabott szabadalmi rendszer ruhája nehezen húzható rá egyes új technikai területek megoldásaira. Erre tekintettel fogadták el az Európai Unió – akkor még Európai Közösség – tagállamai a biotechnológiai találmányok szabadalmazhatóságáról szóló irányelvet, valamit terjesztette elő az Európai Bizottság a számítógéppel megvalósított találmányok szabadalmazhatóságára vonatkozó – azóta már elvetett – irányelvjavaslatát.

A szabadalmi rendszer – előzőekben elemzett – mennyiségi és minőségi válságtünetei (az „infláció” és a „devalválódás”) mellett megfigyelhető a szabadalmak gazdasági szerepkörének átalakulása is. Az üzleti gyakorlatban a szabadalom többnyire már nem csupán arra szolgál, hogy másokat elzárjon az utánzástól, a jogilag védett technológia alkalmazásától, illetve az új termékkel való piacra lépéstől. A kutatások szerint a szabadalom e „klasszikus” üzleti hasznosítási modellje leginkább ott maradt jellemző, ahol egy termékre viszonylag kevés szabadalom esik (pl. a gyógyszeriparban). Az összetettebb technológiai megoldásokra épülő iparágakban ezzel szemben a cégek 65 százaléka elsősorban kereskedelmi stratégiai eszközként használja fel a szabadalmakat, hogy minél jövedelmezőbb feltételekkel és minél több licenciát adhasson a licenciat forgalomban (és csupán 12 százalékuk él a szabadalmi oltalommal mint védekező eszközzel, „kerítéssel”, amellyel átmenetileg a maga számára kisajátíthat egy körülhatárolt technológiai területet).⁸ A WIPO – már idézett – 2011. évi szellemi tulajdoni világjelentése is rámutatott: „a komplex technológiák területén tapasztalt gyorsabb növekedés részben a szabadalmi stratégiákban bekövetkezett hangsúlyeltolódásnak is betudható. [...] A vállalkozások terjedelmes szabadalmi portfóliókat építenek ki proaktívan.” Erre egyrészt az indítja őket, hogy „biztosítsák az innovációs térben a vállalkozás mozgásterét, és hogy megelőzzék a pereskedést”. Másrészt teszik mindezt azért is, hogy „megerősítsék a tárgyalási pozíciójukat a versenytársaikkal szemben.”

Mindez összefügg a nyitott, hálózatos innovációs modell térhódításával, és azt is eredményezi, hogy megjelennek olyan vállalkozások, amelyek semmiféle termelő-szolgáltató tevékenységet nem végeznek, hanem kizárólag a licenciat forgalomból származó bevételeikből tartják el magukat. Másfelől a szabadalmakkal kapcsolatos licenciat forgalmi tevékenység bonyolultnak és költségesnek is bizonyulhat. A becslések szerint pl. az Egyesült Királyságban érvényes szabadalmak 15 százaléka számít „alvó”, azaz olyan oltalomnak, amelynek jogosultja kész volna licenciát adni, de az ezzel járó jogi képviselési és egyéb kiadásokat nem tudja vállalni. Az ún. Gowers-jelentés alapján szolgáló kérdőívre adott válaszában a Szabadalmasok és Feltalálók Intézete (*Institute of Patentees and Inventors*) arról a becsléséről tudósított, hogy az egyéni feltalálók és a kkv-k licenciat adási kísérleteinek 95 százaléka kudarcba fullad. A nagyobb vállalatok ebben sikeresebbek, mivel támaszkodhatnak a „házon belül” meglévő szellemi tulajdoni ismeretekre és szakértelemre, valamint kihasználhatják a tárgyalások során a szélesebb szellemi tulajdoni portfóliójuk alkupozíciót javító hatását. Egy másik felmérés ugyanakkor azt mutatta, hogy a kkv-k sokkal nagyobb arányban (80,2%-ban) hasznosítják szabadalmazott találmányaikat, mint a nagyvállalatok (náluk ez az arány nem éri el a 60%-ot), továbbá, hogy a kkv-k nemcsak nagyobb arányban készek licenciat adásra, hanem ténylegesen is nagyobb (25%-ot meghaladó) arányban adnak licenciát, mint a nagyvállalatok (10% alatt); ebben mindazonáltal az egyetemek és a közfinanszírozású kutatóhelyek állnak az élen (34,4%-kal). Szabadalmi portfóliójuk mérete miatt ugyanakkor abszolút értékben természetesen a nagyvállalatok hasítják ki a legnagyobb részt a licenciat kereskedelemről. Figyelemre méltó, hogy ez utóbbi felmérés adatai szerint – a vizsgált nyolc európai ország (HU mellett DE, DK, ES, FR, IT, NL, UK) közül – Magyarországon volt a legmagasabb azon vállalatok aránya, amelyek ténylegesen adtak licenciát a szabadalmuk hasznosítására vagy arra késznek mutatkoztak. Ezt az eredményt igazolja a *Global Innovation Index 2012* statisztikai mutatója is: Magyarország 141 ország közül a 8. helyen áll a hasznosítási díjak és licenciat-bevételek GDP-arányos értékét tekintve, megelőzve a fent nevezett országokat. A szabadalmi licenciat forgalomban világszerte elért bevételek összege 1990-ben 15 milliárd USD-t tett ki, 2000-ben pedig már elérte a 110 milliárd USD-t. Ezzel párhuzamosan megfigyelhető a szabadalmak mint vállalati vagyonelemek értékének emelkedése is: a szabadalmak értéke a legtöbb országban gyorsabban emelkedett, mint a nemzeti össztermék (GDP).

2.2.3. A védjegyek a piaci versenyben

Az Európai Unió Bírósága szerint „a védjegy nem több és nem kevesebb, mint a piaci verseny egyik alapfeltétele”.

⁸ Andrew Gowers: Gowers Review of Intellectual Property, London, December 2006, p. 38. http://www.hm-treasury.gov.uk/independent_reviews/gowers_review_intellectual_property; az ESZH „jövőkutató” interjúkötete igen plasztikusan fogalmaz e kérdésben: „a szabadalmakat ma már nem pajzsként, hanem inkább kardként használják a vállalati stratégia agresszív oldalán.”; Interviews for the Future, EPO (European Patent Office), Munich, 2006, p. 30.

A védjegy az árujelzők legfontosabb fajtája. A védjegy mint árujelző az egyes áruk és szolgáltatások azonosítására, egymástól való megkülönböztetésére, a fogyasztók tájékozódásának előmozdítására szolgál. Mindennapjaink ma már elképzelhetetlenek védjegyek nélkül, mint ahogy a gazdasági verseny sem alakulhatott volna ki és érvényesülhetne az alapvető versenyeszköznek számító védjegy hiányában.

A védjegyek sokoldalú szerepet töltenek be a piacgazdaságban.

- a) A védjegyek teszik lehetővé az egyes áruk és szolgáltatások megkülönböztetését más áruktól és szolgáltatásoktól. A védjegyek megkülönböztető erején alapul a versenytársak közötti piaci verseny és a fogyasztók tájékozódása, illetve választása az egyes áruk és szolgáltatások között.
- b) A védjegy teremti meg a kapcsolatot az áru és annak gyártója, a szolgáltatás és annak teljesítője között. A védjegy ily módon kifejezi az áru, szolgáltatás származását, eredetét, hiszen az árut (szolgáltatást) meghatározott vállalathoz köti.
- c) A védjegynek a minőség jelzésében is van szerepe. Nem jelent ugyan jogi garanciát a fogyasztó számára az áru (szolgáltatás) állandó jó minőségére, viszont a védjegy és a vállalat közötti kapcsolat ez utóbbi alapvető érdekévé teszi a védjeggyel ellátott áruk (szolgáltatások) jó minőségének biztosítását és fenntartását. A rossz minőségű termék forgalomba hozatala ugyanis megrendíti a fogyasztóval a védjegy útján kialakított bizalmi viszonyt. A védjegyek egyes fajtái (a tanúsító és az együttes védjegyek) pedig még közvetlenebbül utalnak az áru minőségére.
- d) Kézenfekvő, hogy a védjegyek a reklámozás középpontjában állnak. A védjegy mint az árura vonatkozó információk sűrített, szimbolikus megjelenítője nélkülözhetetlen az új termékek, szolgáltatások piaci bevezetésében, a fogyasztók figyelmének felkeltésében, illetve a „bejáratott” áruk, szolgáltatások piacának megtartásában és bővítésében. A fogyasztás ösztönzésében döntő szerepe lehet a reklámozás során jól használható, szuggesztív, megnyerő védjegynek. Ismert, hogy a védjegyek jelképként gyakran erősebben hatnak a fogyasztó gondolkodására, képzeletére, mint a száraz tények. Minőségjelző és reklámozási funkciói révén a védjegy a vállalkozói jóhírnév, piaci elismertség és tekintély (goodwill, reputáció) hordozója.
- e) Végül a védjegynek számottevő szerepe van a technológia és a know-how átadásának, illetve a licencforgalomnak az előmozdításában. A védjegy központi helyet foglal el a franchising szerződésekben is, melyek egyre inkább terjednek napjaink kereskedelmében és szolgáltatóiparában.

A védjegy előzőekben felsorolt funkcióit csupán a jogi védelem, a védjegyoltalom segítségével töltheti be. A védjegyoltalom biztosítja a vállalat számára a védjegy használatához való kizárólagos jogot. E kizárólagos használati jog hiányában a védjegy nem lenne alkalmas az áruk származásának jelzésére, a megkülönböztetésre, a minőség kifejezésére és az ezekre épülő egyéb gazdasági funkciók megvalósítására.

A nemzetközi verseny éleződése a védjegyek számának emelkedésében is tetten érhető. A WIPO 2011-ben több mint 42 ezer – az ún. madridi rendszerben benyújtott – nemzetközi védjegybejelentést fogadott és közel 22 ezer nemzetközi védjegy megújítására került sor. Az EU a bejelentések több mint feléért (57%) volt felelős, Magyarország hasonló részesedése 0,6% volt. Meghatározó fejlemény az EU közösségi védjegyrendszerének térnyerése: 2012-ben közel 108 ezer közösségi védjegybejelentés érkezett a Belső Piaci Harmonizációs Hivatalhoz (a BPHH-hoz), amely 1996-ban megkezdett működése során már 888 ezer közösségi védjegyet lajstromozott. E magas bejelentési számból a magyar vállalkozások csupán szerény – 0,3%-os – mértékben vették ki a részüket (370 bejelentéssel); a magyarok javára lajstromozott közösségi védjegyek (2012-ben 284) hányada szintén 0,3%-os.

Különösen a közösségi védjegyrendszer működésében figyelhetők meg – gazdasági szempontból – diszfunkcionális elemek. A nemzeti és a közösségi védjegyrendszer eredeti egyensúlya az utóbbi javára billent el az évek során – részben a BPHH és az Európai Bizottság díjpolitikája, részben a közösségi védjegyek tényleges használatára vonatkozó követelmény felhígítása miatt. Ez a közösségi védjegy-lajstrom telítődéséhez, az EU belső piacát előzőnlő megjelölés-használati monopoljogokhoz, a kkv-k és az új vállalkozások marketing tevékenységének beszűkült mozgásteréhez vezet. Így eltorzul a védjegyek funkciója is: a tényleges használat hiányában is fennálló kizárólagos jogok csupán mások vállalkozási tevékenységét akadályozzák, fékezik, de nem arra szolgálnak már, amire eredetileg hivatottak lennének: ténylegesen értékesített áruk és szolgáltatások elkülönült értékesítési piacának megteremtésére és fenntartására.

2.2.4. Dizájn: az innováció arca

A modern piacgazdaságban a termék megjelenése, a „külcsín” a fogyasztó nézőpontjából gyakran éppen olyan fontos – ha nem fontosabb –, mint a „belbecs”, azaz a termék hasznossága, értéke, műszaki színvonala. Ez utóbbiak tekintetében egyre kiegyenlítettebb a verseny, ezért is jut növekvő jelentőséghez a formatervezés az egyes áruk kelendőségének fokozásában. A formatervezésnek ezt a gazdasági szerepét hangsúlyozta az Európai Bizottság azzal, hogy a formatervezési mintákat „piaci (marketing) eszközöknek” nevezte. A Bizottság kiemelte, hogy „sok esetben éppen a formatervezés az a döntő tényező, amely meghatározza a termékek piaci sikerességét, és ezért azok az európai vállalkozások válnak különösen jövedelmezővé, amelyek számottevően beruháznak a formatervezésbe”. Másfelől a becslések szerint napjainkban a sikertelen új termékek 85%-a esetében a kudarc összefüggésbe hozható a szegényes vagy hiányzó formatervezéssel.

A formatervezés a gazdaság szinte valamennyi területén fontos versenyképességi kérdés. Mindazonáltal egyes ágazatokban (pl. gép-, jármű-, textil- és ruházati ipar, bútorgyártás, lakberendezés, háztartási gépek és áruk, szórakoztató elektronika) az átlagnál is nagyobb jelentőséghez jut. A legutóbbi idők fejleménye, hogy a formatervezés a számítástechnikában és az informatikában is tért hódított. A kis- és középvállalkozások számára a formatervezés különösen nagy esélyt kínál, a termék szellemesen, célszerűen, megnyerően kialakított formája számukra is megnyithatja az utat a piaci sikerhez. A dizájn szerepköre tehát az, hogy az „innováció arca” legyen.

A dizájn olyan kreatív iparág, amelyben Európa vezető szerephez jutott, de folyamatos erőfeszítést igényel az élmezőnyben maradás.

A formatervezés vagy dizájn fogalma korszerű értelmezésben felöleli a tárgytervezés, a vizuális kommunikáció és a környezetépítés témaköreit is. A termékgyártás, a szolgáltatások és a marketing területén egyaránt megjelenik a tágabb értelemben vett dizájn. A dizájn piacvezérelt, a fogyasztói társadalom piaca pedig igényeink, szükségleteink kielégítője és

alakítója, így a dizájn sem ragadható ki a társadalmi, gazdasági, kulturális közegéből. A dizájn tudatos alkalmazása versenyelőnyt jelent mind a hazai, mind a nemzetközi piacon.

Számos országban évről évre erősödik a formatervezési tevékenység és ezáltal nő a mindinkább önálló, gazdasági tényezőként is jelentős dizájnipar hozzájárulása a GDP-hez. A dizájnerek tudásának kiaknázása hozzájárulhat mind a hazai kreatív ipar teljesítményének növeléséhez, mind pedig környezetünk minőségének, és ezzel az ország versenyképességének javításához.

A formatervezés nemcsak a piaci siker előfeltétele, hanem mindennapjaink – otthonunk, munkahelyünk, közterei – tárgyi kultúrájának alakítója, jó esetben gazdagítója. Kellemes, emberhez méltó, kényelmes és esztétikus környezetünknek is fontos részei a formatervezett, tetszetős tárgyak.

A formatervezés a jogi védelem, azaz a mintaoltalom segítségével töltheti be gazdasági és kulturális szerepét. Az iparjogvédelmi oltalom biztosítja a formatervezési minta kifejlesztője számára a minta hasznosításához való kizárólagos jogot. E kizárólagos hasznosítási jog nélkül a formatervezési ráfordítások nem térülnének meg, hiányozna az alkotók erkölcsi és anyagi elismerése, továbbá a fogyasztóknak a termék formája szerinti tájékozódása és vásárlói döntése is megnehezülne.

2.2.5. Használatiminta-oltalom: a kis találmányok jogi védelme

A használatiminta-oltalom a gyakorlati élet által felvetett problémák műszaki megoldásának gyors és költséghatékony iparjogvédelmi oltalmára, a találmány szintjét el nem érő fejlesztési eredmények jogi védelmére szolgál. Az oltalmazható megoldások köre szűkebb a szabadalmazható találmányokéhoz viszonyítva, és az oltalmazhatósághoz megkövetelt alkotói szint is alacsonyabb. Ezt az oltalmi formát 90%-ot meghaladó mértékben hazai bejelentők veszik igénybe, ami a nemzeti vállalkozásfejlesztésben és gazdaságélénkítésben betöltött fontos szerepét mutatja.

2.2.6. A földrajzi árujelzők oltalma: a hungarikumok védőburka

A hazai és a nemzetközi piacon való sikeres fellépés szempontjából egyaránt fokozottan kell számolni – különösen mezőgazdasági termékek és élelmiszerek esetében – azzal a versenyeszközzel, amelyet a földrajzi árujelzők, azaz az eredetmegjelölések és a földrajzi jelzések használata és jogi oltalma biztosíthat. Magyarország külpiaci arculatának meghatározó elemei közül több is (például a szegedi paprika, a gyulai kolbász, a makói hagyma, a tokaji bor) földrajzi árujelzőként áll oltalom alatt. Az oltalom sajátossága, hogy kollektív jogosultságot teremt, termelői közösségeket illet meg. A Jedlik-terv egyik fő iránya a földrajzi árujelzők és a hozzájuk kapcsolódó jogok széles körű és tudatos felhasználása nemzetpolitikai céljaink elérésére.

2.2.7. A szerzői jog gazdasági és társadalmi szerepe

A kultúra révén a múltból hozott tőke a jövő építésére fordítható. A szerzői jog a harmadik évezred kezdetén is számottevő szerepet tölthet be abban, hogy a nemzeti kultúra kincseit megóvjuk és terjesszük az információs forradalom és a globalizáció körülményei között is. A szerző anyanyelve, hagyományai és kulturális kötődései miatt csak nemzeti lehet; védelme ezért a nemzeti kultúra védelme is. A szerzői alkotások jogi oltalma másfelől a hazai kulturális ipar és ezáltal munkahelyek, vállalkozások, befektetések védelmét is jelenti.

A szerzői jog nemcsak a szerző számára biztosított kizárólagos felhasználási jog vagy díjigény, hanem kulturális köztösvet is. A kulturális cserének nem akadálya vagy terhe,

hanem katalizátora. Elősegíti, hogy a kultúra alkotói, közvetítői és a műélvező polgárok között élénk, termékeny kapcsolat és együttműködés alakuljon ki. Ebben az értelemben a kulturális ipar működésének és fejlődésének elemi előfeltétele, versenyképességi kérdés is: része annak a jogi környezetnek, amelyre szükség van az erre a területre irányuló befektetések ösztönzéséhez. Ezt azáltal is eléri, hogy védelemben részesíti a szerzői művek felhasználásához kapcsolódó szellemi – pl. az előadóművészi, a műsorsugárzó vagy hangfelvétel-előállítói – teljesítményeket is. Számos gazdasági ágazat éltető közege a szerzői jogi védelem (és erről e stratégia más fejezetei részletesen szólnak is). E védelem nélkül nem működhetne a könyvkiadás, a zeneipar, a rádiós- és televíziós műsorszolgáltatás, sem pedig a szoftveripar, a filmgyártás vagy éppen az adatbázis-forgalmazás.

A szerzői jogi szabályozás fontos ismérve, hogy a technika egymást követő vívmányaira mindig is érzékenyen reagált, továbbá, hogy különösképpen áthatja az a fajta érdekegyensúly-keresés, amely e stratégiának is az egyik vezérlő elve (ld. az 1.4.2. pontot).

A szerzői jog gazdasági és társadalmi szerepéről a stratégia 3.2.1. alfejezete szól bővebben.

2.3. A Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala

Az SZTNH Magyar Szabadalmi Hivatal elnevezéssel a találmányi szabadalmakról szóló 1895. évi XXXVII. törvénycikk 23. §-a alapján jött létre 1896-ban. Az SZTNH jogállásának alapjait 2000-ben elfogadott jogszabályok rakták le. A központi államigazgatási szervek idővel átalakuló rendszerében ennek megfelelően az SZTNH jelenleg a szellemi tulajdon védelméért (az iparjogvédelemért és a szerzői jogért) felelős kormányhivatalként működik. 2011. január 1-jével a Hivatal statútuma tovább konszolidálódott: egyrészt hatásköre bővült a szerzői és a kapcsolódó jogok közös kezelésével kapcsolatos felügyeleti és nyilvántartási feladatokkal (evvel megszűnt a szerzői joggal kapcsolatos állami feladatok ellátásának szétaprózódottsága, és megnyílt az út a felhasználók szerzői jogi díjpolitikai igényeit is figyelembe vevő kormányzati kontroll megerősödése előtt), másrészt elnevezése is módosult akként, hogy az immár kifejezi: a Hivatal nemcsak az iparjogvédelmi oltalmi formák egyikéért, hanem valamennyi iparjogvédelmi oltalmi formáért és a szerzői jog területére eső számos állami feladatért felel.

Az SZTNH jogállására, gazdálkodására, feladat- és hatáskörére vonatkozó részletes, jelenleg hatályos szabályokat a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény (Szt.), továbbá a központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról szóló 2010. évi XLIII. törvény (Ksztv.) tartalmazza. Az SZTNH-t ez utóbbi törvény értelmében a Kormány irányítja, felügyeletét a közigazgatási és igazságügyi miniszter látja el [5/2010. (XII. 23.) ME rendelet 1. § d) pont].

Az SZTNH kormányzati pozícióját alapvetően két tényező jelöli ki (ezek alapján kapott a Hivatal a jelenlegi rendben kormányhivatali besorolást): egyrészt a hatósági működéshez megkívánt pártatlanság és függetlenség (amit döntéseinek kizárólagos bírói kontrollja is megerősít); másrészt a szellemi tulajdon közpolitikai felértékelődése és horizontális kapcsolódása számos más szakpolitikához [a fogyasztóvédelemhez, a versenypolitikához, az innováció-, a tudomány- és technológiapolitikához, a kulturális politikához vagy éppen a rendészeti és vámügyekhez, a szervezett bűnözés elleni fellépéshez, az agrárium minőségpolitikájához, a környezetvédelmi technológiák felkarolásához, illetve az egészségpolitikához (pl. a gyógyszerkassza ügyeiben)].

Az SZTNH több mint 550, jogszabályban előírt közfeladatot lát el. Az európai és a közösségi oltalmi rendszerekhez való csatlakozás hatásaként 2003 óta több mint 20 új ügytípussal bővültek a Hivatal feladatai (pl. az európai szabadalmakkal kapcsolatos

lajstromvezetés, az európai szabadalmi bejelentések továbbítása, az európai szabadalmak fordításaival kapcsolatos ügyintézés, a közösségi védjegybejelentések továbbítása, a szenioritással kapcsolatos ügyintézés). Másrészt az európai integráció a korábbi hatósági feladatok teljesítése során is többlet-erőfeszítéseket igényel, illetve közvetlenül adódnak feladatok az irányadó nemzetközi és európai rendelkezésekből is.

A szellemi tulajdon-védelmi hivatalok erre az – önállóságot, valamint szakmai és pénzügyi függetlenséget igénylő – hatósági működésükre, az így szerzett tapasztalataikra, illetve a nemzetközi és európai együttműködésben való intenzív részvételükre támaszkodva tudnak érdemben és eredményesen hozzájárulni nemzeti kormányzatuk szellemi tulajdon-védelmi stratégiájának, illetve a szellemi tulajdonnal kapcsolatot mutató politikáinak kidolgozásához. Ez áll az SZTNH-ra is, amely a szellemi tulajdon védelméért felelős kormányhivatalként másfél-százévezret meghaladó számú konkrét hatósági ügyben intézkedik évente, több százezer iparjogvédelmi oltalom nyilvántartásáért felel, és erre a szakmai-hatósági háttérre építve kapcsolódik be a kormányzat stratégiai, jogalkotási, valamint nemzetközi és európai együttműködési feladatainak ellátásába.

Sajnálatos módon széles körben elterjedt az a felszínes és leegyszerűsítő szemlélet, amely egy iparjogvédelmi hatóság összteljesítményét csupán a nemzeti úton benyújtott szabadalmi bejelentések számán méri le. Hibás ez a megközelítés egyfelől azért, mert az iparjogvédelmi hatóságnak – a promóción, az ügyfélbarát szolgáltatásokon, a tanácsadáson és az ismeretterjesztésen túl – nincsenek eszközei a szabadalmi bejelentések számának befolyásolására: az mindig az adott gazdasági-konjunktúrális helyzet, az innovációs politika és teljesítmény függvénye. De még inkább elhibázott ez a szemlélet azért, mert valamely nemzeti iparjogvédelmi hatóság teljes ügyterhe – akár csak hatósági, azon belül akár csak szabadalmi ügyterhe – ennél jóval több ügytípusból tevődik össze, és ezért a hivatali teljesítmény is csak a valós – igen sokrétű – feladatok tükrében mérhető pontosan.

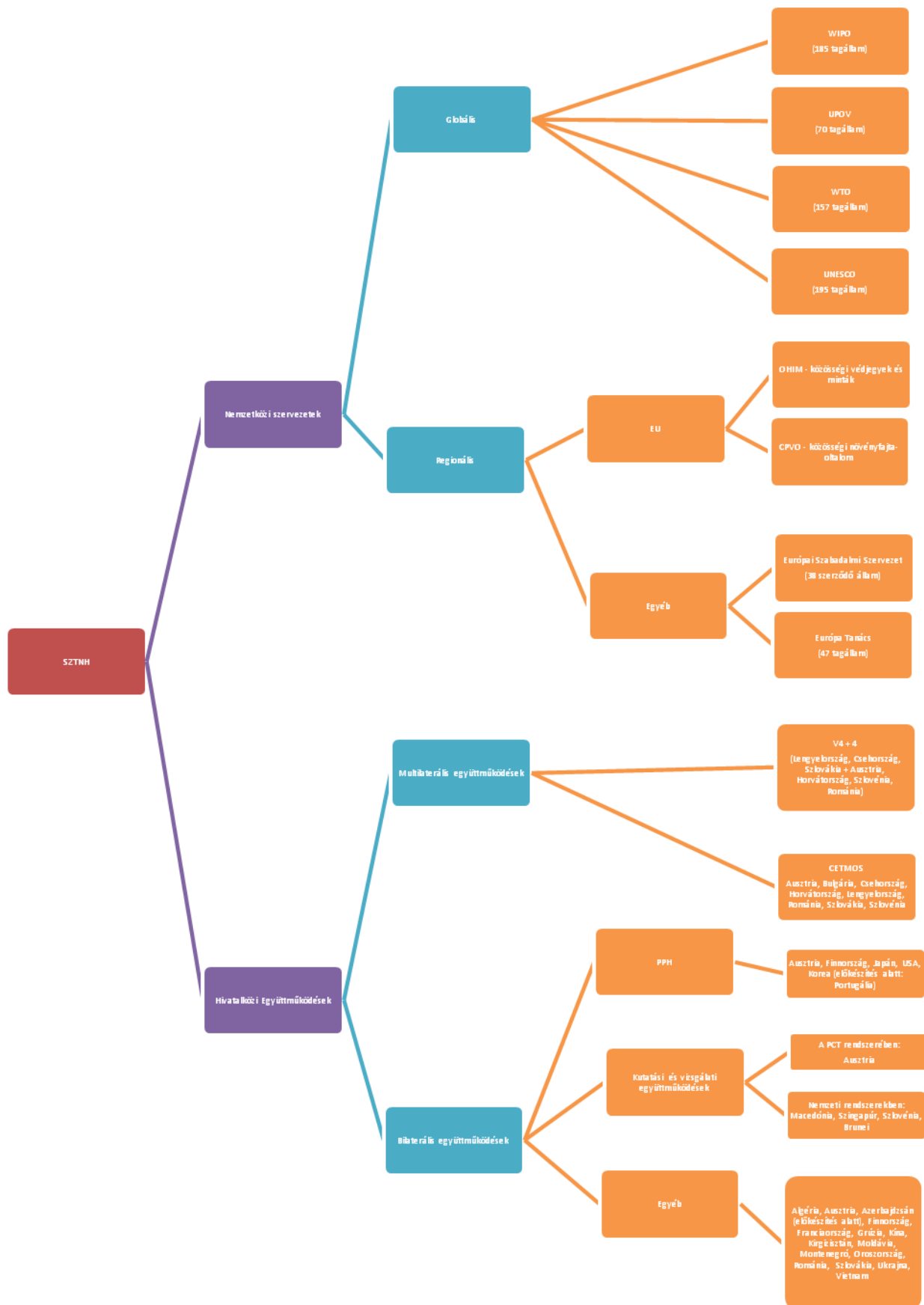
A szellemi tulajdonnal kapcsolatos európai és nemzetközi együttműködésben, illetve jogalkotásban és döntéshozatalban csak az erős, szakmailag felkészült és világszerte megbecsült hazai intézményrendszer segítségével lehet hatékonyan érvényesíteni a nemzeti érdekeket. A nemzetközi együttműködés újabb és újabb útjainak feltárásával és kiépítésével lehet bővíteni a hazai vállalkozások külföldi jogszerzésének opcióit (az oltalomszerzési lehetőségek így egészen testre szabottan igazodhatnak a piaci igényekhez, illetve távlatokhoz). Másfelől a munkaszervek erős informális befolyásával működő globális és európai szervezetekben a nemzeti hatóság szakértelme révén biztosítható csupán a döntéshozatal megalapozottsága és demokratikus legitimációja, illetve a magyar érdekek hatékony érvényre juttatása. Ez utóbbiak közül kiemelkedik a nemzeti oltalomszerzés – főként a kkv-k és az induló vállalkozások érdekeit szolgáló – opciójának fenntartása (a többi lehetőséggel egyenrangúként). Ezt a megközelítést erősíti az Európában működő iparjogvédelmi hatóságok között fokozatosan kialakuló – az EU és az Európai Szabadalmi Szervezet (a továbbiakban: ESZSZ) hangsúlyos támogatását élvező – hálózatos munkamegosztás (a védjegyekkel kapcsolatban az EU védjegyhatóságának stratégiai céljaként megjelölt Európai Védjegy- és Mintaoltalmi Hálózat fokozatos – az ún. együttműködési alap támogatásával és a joggyakorlati konvergencia révén történő – kiépítése, a szabadalmakat illetően pedig az Európai Szabadalmi Hálózat működése). Az SZTNH e kezdeményezések egyik motorja, az elmélyülő és erősödő európai együttműködés egyik megbecsült szószólója.

A WIPO-ban, valamint a Kereskedelmi Világszervezetben (WTO-ban) egyaránt kedvező (kezdeményezésre épülő és megbecsült) pozícióban mozdíthatjuk elő a hazai földrajzi árujelzők még hatékonyabb védelmét biztosító szabályozási reformokat éppúgy, mint az oltalomszerzés időigényét és költségét csökkentő globális harmonizációt, illetve munkamegosztást szabadalmi ügyekben. Utóbbinak új fokozatába lépett az SZTNH a

Szabadalmi Együttműködési Szerződésből (a PCT-ből) adódó kutatási-vizsgálati feladatoknak az osztrák hivattal közösen történő ellátásával, illetve az eljárásokat – a kutatási-vizsgálati eredmények kölcsönös felhasználása útján – felgyorsító kezdeményezéshez (az ún. szabadalmi „gyorsforgalmi” hálózathoz, a PPH-hez) való csatlakozásával. A következő – az EU regionális „Duna Stratégiájába” is illeszkedő – lépés az osztrák hivattal folyó együttműködés intézményesítése lehet, regionális hatókörű, közös nemzetközi szabadalmi – kutató és vizsgáló – hatóság (Dunai Szabadalmi Intézet, a továbbiakban: DSZI) megalapításával, a román iparjogvédelmi hatóság harmadik alapítóként történő belépése mellett. A hazai innováció szolgálatában a meglévő kapacitások bázisán ez oltalomszerzési eljárási előnyöket és világviszonylatban kivételes tájékozottságot eredményez.

Az SZTNH közreműködésével a 2011. évi magyar EU-elnökség egyik központi eleme és sikertörténete lett a szellemi tulajdon európai uniós kereteinek radikális megújítása: előreléptünk az egységes hatályú európai szabadalom bevezetése, az integrált – európai szintű – szabadalmi bíraskodás kiépítése, a kalózkodással és a hamisítással szembeni fellépés európai koordinációjának javítása, valamint az európai uniós védjegyrendszer alapvető – az elmúlt évek gyakorlatában eltorzult – funkcióinak visszaállítása terén. Az e fejlemények alapján várható előnyök valóra váltásához elengedhetetlen a szakmai kiválóság megtestesítőjeként és regionális központjaként, az európai munkamegosztás megbecsült résztvevőjeként működő nemzeti szellemi tulajdon-védelmi hatóság.

4. ábra: Az SZTNH nemzetközi kapcsolatrendszere

Forrás: SZTNH

III. HELYZETKÉP – A SZELLEMI TULAJDON HELYE ÉS HELYZETE MAGYARORSZÁGON

A szellemi tulajdon védelmének nemzeti stratégiája csak valós és pontos helyzetkép birtokában határozható meg. Ez a fejezet a Jedlik-terv pilléreihez igazodó rendben, a stratégia főbb beavatkozási területein szolgál számvetéssel a szellemi tulajdon jelenlegi helyzetéről hazánkban, azzal, hogy a stratégia harmadik pillére (azaz a nemzetpolitika és egyéb szakpolitikák támogatása) kapcsán a helyzetkép – szükséges mértékű – felrajzolása a célok és beavatkozási területek meghatározásához kapcsolódóan jelenik meg a 4.3. pontban.

3.1. Az iparjogvédelem piaci funkcióinak hazai érvényesülése

Diagnózisként megállapítható: egyre szélesebbre nyílik az olló egyfelől a szellemi tulajdon védelmének hazai intézményi kapacitása – az SZTNH, a hivatásos képviselők, a jogérvényesítésben részt vevő szervek felkészültsége, illetve serkentő-támogató készsége –, másfelől a tényleges innovációs, versenyképességi vagy éppen kultúrgazdasági teljesítmény között. Versenyképességi, innovációs és kulturális leszakadásunk immár azt az intézményi-infrastrukturális háttérrel is veszélyezteti, amelyre támaszkodva a szellemi tulajdon eszközrendszerét is felhasználhatnánk e negatív folyamatok megfordítására, az ország megújítására, a felzárkózás megkezdésére és felgyorsítására. Ezt a veszélyt fokozhatja, ha egyes európai – szabályozási és intézményi – fejleményekre nem adunk a nemzeti érdekeinknek megfelelő választ. Ebben a helyzetben kell megtalálni azokat a cselekvési irányokat, amelyek mentén az iparjogvédelem eszközeivel a legtöbbet tehetjük a nemzetgazdaság felemelkedéséért. Az itt következő helyzetelemzés ehhez nyújt adalékokat.

3.1.1. A magyar vállalkozások általános innovációs teljesítménye és szellemitulajdon-védelmi tevékenysége nemzetközi és európai összehasonlításban

Magyarország jelenleg sem a gazdaság teljesítőképessége, sem pedig az innovációs eredmények tekintetében nem éri el az Európai Unió átlagát. A hazai innovációs rendszerrel legutóbb a fejlett ipari országokat tömörítő Gazdasági Együttműködési és Fejlesztési Szervezet (*Organisation for Economic Co-operation and Development*, OECD) készített átfogó képet a 2008. október 20-án „*Innovation Reviews of Innovation Policy – HUNGARY*” címmel nyilvánosságra hozott országtanulmányában.⁹ A tanulmány szerint napjainkra az elégtelen innovációs képesség az egyik akadályozó tényezője a magyar gazdaság nemzetközi versenyképessége javításának, a feltörekvő országok versenyében való jobb helytállásnak, valamint a globalizációból és a műszaki fejlődésből adódó lehetőségek kiaknázásának.

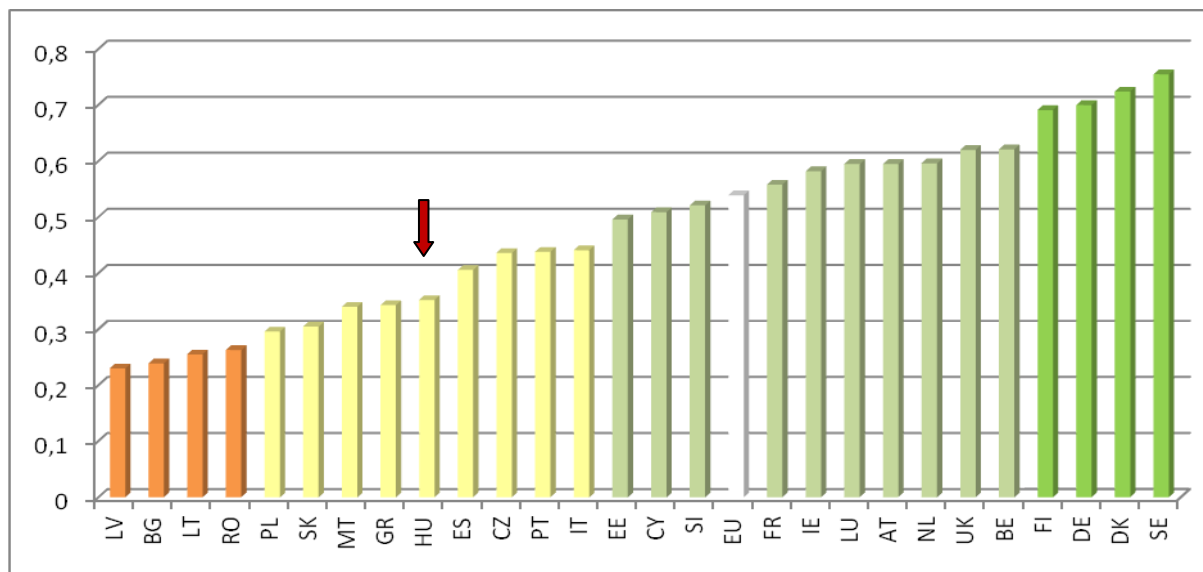
Az OECD részéről is alacsonynak ítélt szabadalmi aktivitás szorosan összefügg a hazai kutatás-fejlesztési és innovációs tevékenység alacsony intenzitásával, az innovációs ráfordítások kis számú külföldi érdekeltségű vállalatra való koncentrálódásával, valamint az iparjogvédelmi tájékozottság hiányosságaival. A magyar gazdaságban az innovációs tevékenység meghatározó szereplői a multinacionális anyacég stratégiai irányításával működő külföldi érdekeltségű vállalatok, amelyek a hazai kutatók-fejlesztők közreműködésével kidolgozott találmányaikra gyakran nem magyarországi elsőbbséggel igényelnek szabadalmat. A szabadalmi bejelentési számokban pedig egyelőre nem lehet tetten érni a hazai K+F-támogatások volumenének elmúlt években tapasztalt növekedését.

Az Európai Bizottság évente készít rangsort a tagországok innovációs teljesítményéről. Ebben az ország rangsorban Magyarország évek óta az alsó harmadban foglal helyet. A 2012. februárban közzétett, legutóbbi jelentés, az *Innovation Union Scoreboard 2011* szerint – a 2009-2010. évihez képest két helyezést előre lépve – az összesített innovációs

⁹ Innovation Reviews of Innovation Policy – HUNGARY, OECD, 2008, 228 o.

index (*Summary Innovation Index, SII*) alapján hazánk a 19. helyen áll, az ún. mérsékelt innovátorok (*moderate innovators*) csoportjában. Az innovációs index Magyarországra vonatkozó értéke 0,352 volt, ami az EU 27 tagországra vonatkozó átlag 65%-ának felelt meg.

3. táblázat: Az Innovációs Unió tagországainak rangsora az összesített innovációs mutató alapján

Forrás: Innovation Union Scoreboard 2011

Az Európai Bizottság felmérése a vállalati innovációs teljesítményre vonatkozó mutatók közül a következő négy indikátor segítségével értékeli a tagországok szellemi tulajdon-védelmi tevékenységét (*Intellectual Assets*):

- a PCT alapján benyújtott nemzetközi bejelentések száma a GDP vásárlóerő-paritáson (euróban) számított értékére vetítve;
- a társadalmi kihívásokhoz kapcsolódó¹⁰, a PCT alapján benyújtott nemzetközi bejelentések száma a GDP vásárlóerő-paritáson (euróban) számított értékére vetítve;
- a közösségi védjegyek száma a GDP vásárlóerő-paritáson (euróban) számított értékére vetítve;
- a közösségi formatervezési minták száma a GDP vásárlóerő-paritáson (euróban) számított értékére vetítve.

Magyarországon – igazodva az innovációs teljesítményhez – a szellemi tulajdon-védelmi aktivitás szintje is alacsony: a szellemi tulajdon-védelmi aktivitás alapján a 20. helyet foglaljuk el. Az összesített rangsor 19. helyéhez közeli pozíció tükrözi a szellemi tulajdon-védelem és az innovációs teljesítmény szoros és komplex kapcsolatrendszerét.

A szellemi tulajdon-védelmi aktivitást jelző mutatószámok értéke Magyarország esetében számottevően elmarad az EU 27 tagországnak átlagos teljesítményétől: az indikátor értéke a PCT-bejelentések esetében az EU 27 tagországa teljesítményének 35%-a, a

¹⁰ Az ún. társadalmi kihívásokhoz kapcsolódó területek a következőket ölelik fel: klímaváltozás hatásainak enyhítése, elektromos és hibridautók, megújuló energia, épületek energiahatékonyságának javítása, valamint egészséggel kapcsolatos technológiák (orvosi technológiák, gyógyszeripar).

társadalmi kihívásokhoz kapcsolódó PCT-bejelentések esetében 57%-a, a közösségi védjegyek esetében 42%-a és a közösségi mintaoltalmak esetében mindössze 22%-a.

A PCT-bejelentések GDP-re jutó számában mért magyar bejelentői aktivitás ugyan jóval elmarad az EU átlagos teljesítményétől, de a húzóágazatnak minősülő gyógyszeripar szabadalmi teljesítményének következtében a második szabadalmi indikátor tekintetében elmaradásunk kevésbé számottevő (57%-a az EU-átlagnak).

4. táblázat: Az Innovációs Unió tagországainak rangsora a szellemi tulajdon-védelmi teljesítmény alapján

Indikátor	HU helyezés (vizsgált országok száma)	Indikátor értéke az EU27-hez viszonyítva (EU27=100)
Szellemi eszközök dimenzió	20. (27)	–
PCT szabadalmi bejelentések száma a GDP %-ában (milliárd EUR)	19. (33)	35
PCT szabadalmi bejelentések száma a GDP %-ában – társadalmi kihívások (milliárd EUR)	16. (32)	57
Közösségi védjegybejelentések száma a GDP %-ában (milliárd EUR)	26. (34)	42
Közösségi formatervezési-minta bejelentések száma a GDP %-ában (milliárd EUR)	24. (34)	22

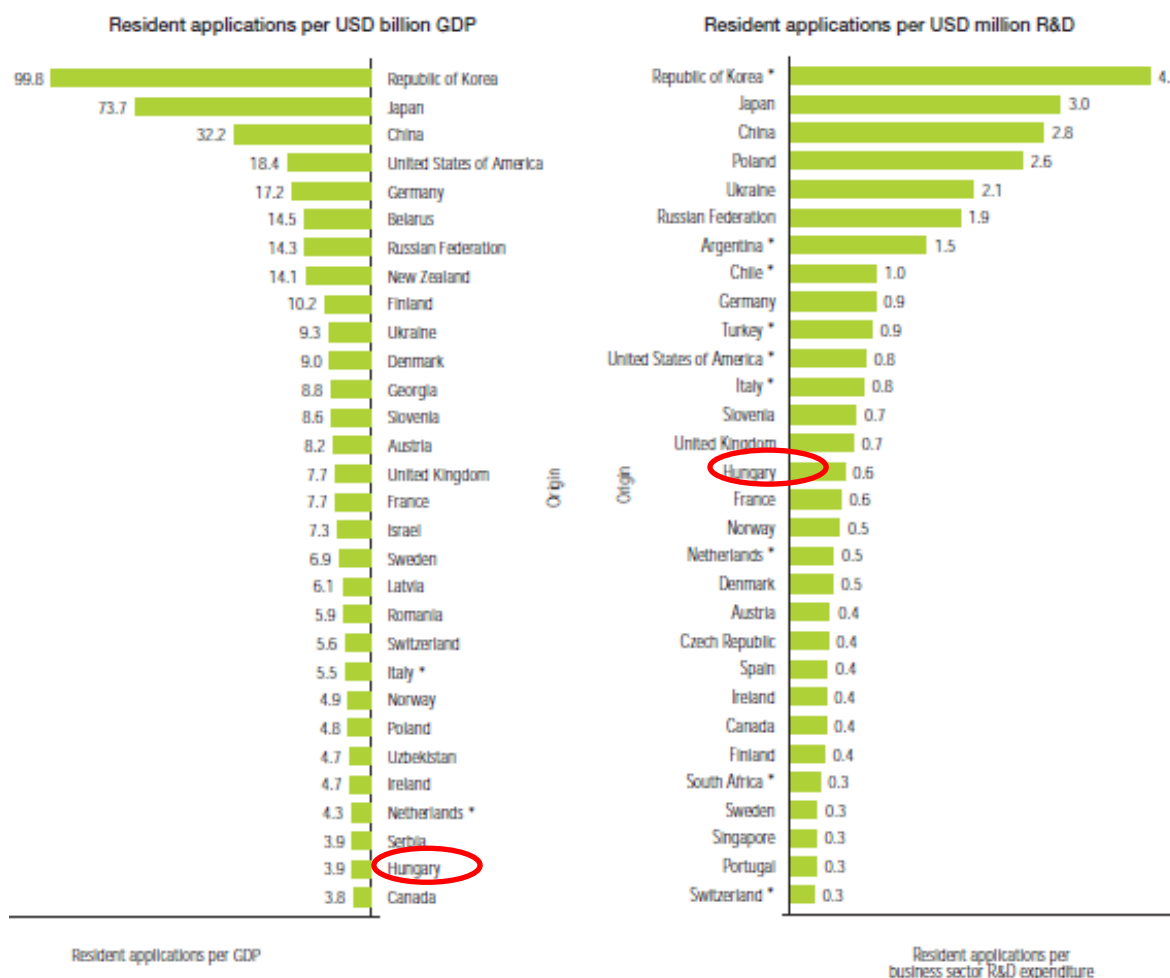
Forrás: Innovation Union Scoreboard 2011

3.1.2. A magyar bejelentők aktivitása a nemzeti szabadalmi rendszerben

Az SZTNH-hoz benyújtott hazai szabadalmi bejelentések számát az elmúlt évtizedben – a hazai innovációs szféra iparjogvédelmi tudatosságának javítása érdekében tett erőfeszítések ellenére – nem sikerült kilendíteni az alacsony, évi 6-800 közötti sávból. A szabadalmi bejelentések száma az elmúlt tíz esztendőt vizsgálva 2010-ben volt a legalacsonyabb: a magyar bejelentők mindössze 646 szabadalmi bejelentést nyújtottak be. 2012-ben viszont a hivatalhoz 689 ilyen bejelentés érkezett, ami 4%-kal haladta meg az előző évi értéket.

Összehasonlításként érdemes felidézni a hazánkhoz hasonló méretű országok releváns mutatóit: Ausztriában a nemzeti hivatal több mint háromszor, Dániában 2,5-szer több hazai szabadalmi bejelentést fogad. Az éves hazai szabadalmi bejelentésszám ugyanakkor Csehországban – hazánkhoz hasonlóan – 700 körül alakul, Szlovákiában pedig a magyar érték felét teszi ki (300 bejelentéssel).

5. táblázat: A nemzeti szabadalmi aktivitás a K+F ráfordítás értékére vetítve, 2010

Forrás: WIPO, World Intellectual Property Indicators 2011

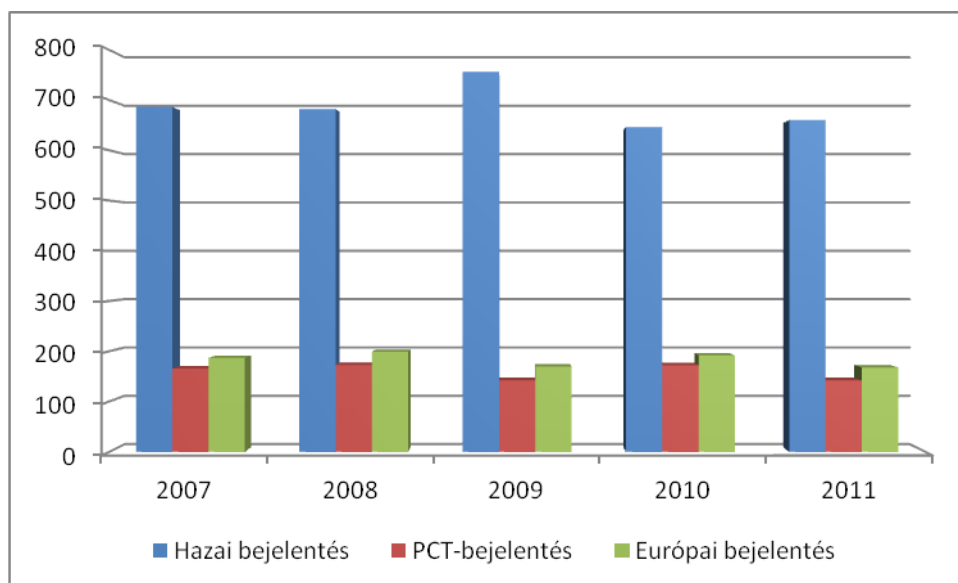
Valamivel kedvezőbbé válik a magyar szabadalmi aktivitás összképe a nemzetközi összehasonlításban, ha a hazai szabadalmi bejelentésszámot a K+F ráfordításokra vetítve vizsgáljuk, és e viszonyszám alapján képezünk országrangsor. A viszonylag alacsony arányú K+F ráfordításokhoz képest ugyanis kedvező a szabadalmi „output” („kihozatal”).¹¹

Ha – a 2010-2011. évi adatokat alapul véve – a 310-312 milliárd Ft nagyságú K+F ráfordítási összeget a 646-660 hazai szabadalmi bejelentésre vetítjük, akkor azt kapjuk, hogy átlagosan 470-480 millió Ft K+F ráfordítás eredményeként született egy-egy hazai szabadalmi bejelentés. A ráfordítások hatékonyabb kihasználása hosszabb távon mindenképpen szükséges.

2012-ben a hazai szabadalmi bejelentések 40%-a intézményektől (vállalatoktól, kutatóintézetektől, felsőoktatási intézményektől), 60%-a egyéni bejelentőktől származott. A hazai intézmények által benyújtott szabadalmi bejelentések száma rendkívül alacsony, hiszen mindössze 281 intézményi bejelentést fogadott az SZTNH, ami azonban 23%-os növekedést jelentett az előző évihez képest. Az intézményi eredetű szabadalmi bejelentések e roppant alacsony számát annak tükrében kell értékelni, hogy a közfinanszírozású támogatások jelentős része intézményekhez és nem az egyéni feltalálókhoz kerül.

¹¹ A nemzetközi országrangsor nézve elől foglalnak helyet az elismerésre méltó innovációs és szabadalmi aktivitást felmutatni képes országok, mint Korea, Japán, Németország, USA, viszont ugyanebben a rangsorban elől található Fehéroroszország, Ukrajna is, ami jelzi az e viszonyszám szerint képzett rangsor problematikuságát.

6. táblázat: A hazai bejelentők szabadalmi aktivitásának alakulása

Forrás: SZTNH Éves jelentés, 2012

Még kedvezőtlenebb a hazai szabadalmi összkép, ha nem a bejelentésszámot, hanem a magyar bejelentők számára megadott szabadalmak számát vizsgáljuk, ugyanis a 6-800 hazai szabadalmi bejelentésnek mindössze 20-25%-a állja ki a hivatali vizsgálat próbáját és bizonyul szabadalmazhatóknak.

Az alacsony szabadalmi aktivitás hátterében a következő tényezők állnak:

- a hazai kutatás-fejlesztési és innovációs tevékenység és a kapcsolódó kereslet intenzitása egyaránt alacsony;
- az általános menedzserkultúra hiányosságaként a hazai K+F+I szektorra jellemző a gyenge iparjogvédelmi tudatosság és a szellemi tulajdonnal kapcsolatos ismeretek alacsony szintje;
- a magyar gazdaság tulajdonosi viszonyai folytán a hazai K+F potenciál szellemi produktumainak jelentős hányada külföldi tulajdonosok színeiben jelenik meg;
- a kedvezőtlen nemzetközi gazdasági-pénzügyi helyzet elhúzódása;
- gyenge volt vagy hiányzott a korábbi években meghirdetett pályázatokban, illetve a pályázati támogatások felhasználásának értékelése során a szabadalmaztatásra vonatkozóan előírt eredménykötelelem;
- átmenetileg megszakadt a kutatás-fejlesztés és innováció közpénzből történő finanszírozásának folyamatossága;
- a tudományos minősítési rendszerben és indikátorokban a szabadalmi tevékenység elismertsége csekély, továbbá nem fűződik elegendő ösztönző a kutatási eredmények hasznosításához.

3.1.3. A horizonton: az egységes hatályú európai szabadalom

Az egységes hatályú európai szabadalom megteremtésének „csomagja” a következő elemekből áll:

- a) az 1257/2012/EU rendelet az egységes hatályú európai szabadalomról – rendes jogalkotási eljárásban fogadták el az Európai Unió működéséről szóló szerződés (a továbbiakban: EUMSZ) 118. cikkének első albekezdése alapján;
- b) az 1260/2012/EU rendelet az egységes szabadalom fordítási követelményeiről – különleges jogalkotási eljárásban, egyhangúsággal fogadták el az EUMSZ 118. cikkének második albekezdése alapján;
- c) nemzetközi megállapodás az Egységes Szabadalmi Bíróság (a továbbiakban: ESZB) létrehozásáról [az Európai Unió Bíróságának (a továbbiakban: EUB) 1/09. sz. véleménye nyomán kizárólag a tagállamok között, az ESZB azonban mind az egységes hatályú, mind a „klasszikus” európai szabadalmakkal kapcsolatos jogviták kapcsán rendelkezik majd joghatósággal uniós jogi kérdésekben];
- d) az EU és az ESZSZ viszonyának rendezése;
- e) az Európai Szabadalmi Hivatal (a továbbiakban: ESZH) és a nemzeti hivatalok együttműködésének elmélyítése (a 2009. decemberi tanácsi következtetések alapján).

Az egységes hatályú európai szabadalomról szóló rendelet a fordítási rendelettel együtt lépett hatályba 2013 januárjában, alkalmazásuk feltétele azonban az ESZB-megállapodás hatálybalépése.

A két rendelet közül az egységes szabadalmi oltalom létrehozását szolgáló jogszabály célja a belső piac igényeit kiszolgáló egységes hatályú európai szabadalom létrehozása, amely a megerősített együttműködésben részt vevő 25 tagállam (Spanyolország és Olaszország kivételével valamennyi EU tagállam) területén lesz hatályos, és amelyet e 25 tagállam összességére vonatkozóan lehet majd korlátozni, átruházni, megsemmisíteni, illetve oltalmának megszűnését megállapítani. Az „egységes hatályú európai szabadalom” az európai szabadalmak speciális válfaját fogja képezni. A szabadalmas a „rendes” európai szabadalom megadásától számított egy hónapon belül kérheti majd az ESZH-tól, hogy az európai szabadalmat „egységes hatállyal” vegyék lajstromba. Az ESZH-t az egységes hatályú európai szabadalmak és fenntartási díjaik adminisztrációjával, valamint az ezzel összefüggő lajstromvezetési feladatokkal a részt vevő tagállamok összessége fogja megbízni.

A rendelet a folyamatban lévő európai szabadalmi bejelentések alapján is módot ad az egységes hatály igénylésére, azaz erre vonatkozó kérelmet be lehet majd nyújtani minden olyan európai szabadalom esetében, amelyet a rendelet hatálybalépését követően adnak meg. A rendeletnek a bíraskodási megállapodással való szoros kapcsolatát jól szemlélteti, hogy az egységes hatály csupán azokra a tagállamokra terjed majd ki, amelyekre nézve az ESZB a bejegyzés időpontjában kizárólagos joghatósággal rendelkezik – azaz, ha az ESZB-megállapodás úgy lép hatályba, hogy azt nem ratifikálja valamennyi, a megerősített együttműködésben részt vevő tagállam, a megadott európai szabadalmak kapcsán bejegyzett egységes hatály csupán a bejegyzéskor már a ratifikáló tagállamok körébe tartozó országok területére terjed ki.

A nyelvi kérdésekről szóló rendelet értelmében az egységes hatályú európai szabadalmaknak a 25 tagállam területén való hatályosulásához – egy külön szabályozott átmeneti időszakon túl – nem lesz szükség további fordítások benyújtására azt követően, hogy az európai szabadalmat megadták; a megadott szabadalom szövegét pedig (a leírást a megadás nyelvén, azaz angolul, németül vagy franciául; az igénypontokat pedig mindhárom nyelven) közzétették. Ennek alapján az oltalom terjedelmét meghatározó igénypontosorozat az ESZH három hivatalos nyelvén (angolul, franciául és németül), a leírás pedig a megadás nyelvén (angolul vagy franciául vagy németül) lesz hozzáférhető (és ez utóbbi képezi majd a szabadalom hivatalos szövegét is).

Az európai szabadalmi bejelentést továbbra is bármilyen nyelven meg lehet majd tenni, az Európai Szabadalmi Egyezmény (ESZE) által előírt határidőn belül azonban továbbra is angolra, németre vagy franciára kell fordítani annak érdekében, hogy az ESZH elbírálja azt. A rendelet által bevezetni kívánt újítást az a kompenzációs mechanizmus jelenti, amelynek értelmében – egy bizonyos plafonig – megtérítik ennek a fordításnak a költségeit azok számára, akik a bejelentést az EU olyan hivatalos nyelvén teszik meg, amelyik az ESZH-nak nem hivatalos nyelve.

Jogvita esetén a szabadalmasnak az egységes hatályú szabadalom teljes fordítását el kell készítenie az állítólagos bitorló lakóhelyének vagy a bitorlás helyének, illetve az eljáró bíróság székhelyének megfelelő tagállam hivatalos nyelvére. Az eljáró bíróságnak a kártérítési igények megítélése kapcsán figyelembe kell majd vennie, ha ezt megelőzően az állítólagos bitorló nem férhetett hozzá a szabadalom szövegéhez a saját nyelvén, és ezért nem volt tőle ésszerűen elvárható, hogy felismerje: bitorlást követ el (az objektív jogkövetkezmények – pl. a további jogszerzéstől való eltiltás – azonban mindenképpen, ilyen esetben is alkalmazhatók lennének).

Mindemellett az ESZH a gépi (automatizált, online hozzáférhető) fordításoknak egy olyan rendszerét fogja kiépíteni, amely ingyenes hozzáférést biztosít a közzétett szabadalmi bejelentések és a megadott szabadalmak fordításához az EU valamennyi hivatalos nyelvén. Mindez azonban csupán a „szabadalmi tájékoztatás” céljait fogja szolgálni, a gépi úton előállt fordítások ugyanis nem rendelkezhetnek joghatással. Szintén joghatás nélküli fordítások lesznek a szabadalom szövegének azok a nyelvi verziói, amelyeket „a jó minőségű gépi fordítások rendelkezésre állásáig” (de legfeljebb 12 évig) tartó átmeneti időszakban kell majd a szabadalmasoknak a megadásról szóló értesítés meghirdetését követő egy hónapon belül, az egységes hatály bejegyzésével egyidejűleg benyújtaniuk. Ezek a franciául vagy németül megadott európai szabadalmak esetében angol fordítások lesznek, angolul megadott európai szabadalmak esetében pedig a megerősített együttműködésben részt vevő tagállamok bármely olyan hivatalos nyelvén elkészített fordítások, amely egyben az EU hivatalos nyelve is.

Az egységes hatályú európai szabadalom rendszerének harmadik fő pillére az ESZB-ről szóló megállapodás. E megállapodás szupranacionális – a részes tagállamok nemzeti bíróságainak egyes feladatait átvevő közös, nemzetközi – bírósági szervezetet hoz létre mind az egységes hatályú, mind a „hagyományos” európai szabadalmakkal összefüggő jogviták rendezésére. E bíróság kizárólagos hatáskörébe tartoznak majd az említett szabadalmak bitorlásával és érvényességével (megsemmisítésével) kapcsolatos ügyek. A bíróság a helyi (vagy regionális) és központi egységekből álló elsőfokú bíróságból és a fellebbviteli fórumból tevődik össze, olyan nemzetközi összetételű olyan tanácsokkal, amelyekben a szükséges műszaki szakértelmet is biztosítják. E bíróság az uniós jog elsőbbségének tiszteletben tartásával fog működni (és ezért a tagállamok felelősséggel is tartoznak), az uniós jog értelmezésének és érvényességének kérdéseiben szorosan együttműködve az EUB-vel. A megállapodás hatálybalépéséhez legalább 13 tagállam (köztük az a három, ahol a legtöbb európai szabadalom van hatályban, azaz az Egyesült Királyság, Franciaország és Németország) ratifikációjára van szükség.

A „szabadalmi csomag” egyes elemei csak a tárgyalások főbb fordulópontjainak ismeretében érthetők meg és értékelhetők megfelelően.

Az EU Versenyképességi Tanácsa 2011. március 10-én – Olaszország és Spanyolország ellenszavazatával – fogadta el az egységes szabadalom létrehozására irányuló ún. megerősített együttműködés elindítására felhatalmazó határozatot. Ennek nyomán a Bizottság 2011. április 15-én terjesztette elő rendeletjavaslatait.

A Versenyképességi Tanácsnak a magyar EU-elnökség idején – 2011. június 27-én – megtartott rendkívüli ülésén 25 tagállam ún. általános megközelítést¹² fogadott el az egységes szabadalmi oltalom létrehozásának területén működtetett megerősített együttműködés végrehajtásáról, valamint az egységes szabadalmi oltalom nyelvi rezsimjéről szóló rendeletjavaslatok tárgyában.

A lengyel elnökségi időszakban egyfelől az ESZB-ről szóló megállapodás szövegezése és az azzal összefüggő egyéb döntési pontok (többek között a finanszírozás és a hatálybalépés kérdései) kapcsán szükséges kompromisszumok keresése, másfelől pedig a rendeletjavaslatokról szóló háromoldalú (a Bizottság, az Európai Parlament és – a Tanács képviselőiben – az elnökség közötti, az első olvasatos megállapodást célzó) tárgyalássorozat (ún. trilógus) zajlott. A Versenyképességi Tanács 2011. december 6-i ülésén végül az ESZB Elsőfokú Bírósága központi divíziójának székhelyéről kialakult vita miatt nem született átfogó politikai megállapodás a bíraskodásról szóló nemzetközi szerződés kapcsán. Az Európai Tanács 2012 első féléve során több ízben felszólította a tagállamokat a szabadalmi dossziéval kapcsolatban fennmaradt vitás kérdések rendezésére.

A dán elnökség erőfeszítéseit az említett székhelyért versengő államokkal (Franciaország, az Egyesült Királyság és Németország) való politikai egyeztetésekre koncentrált, amelyeket az Európai Tanács 2012. június 28-29-i ülésén siker koronázott: a politikai megállapodás alapján az ESZB Elsőfokú Bíróságának központi divíziója Párizsban működik, de a központi divízióban két szakterület (*specialised clusters*) jön létre: az egyik Londonban (elsősorban gyógyszeripari ügyekben), a másik Münchenben (főként gépipari területen). A további székhelyeket érintően a lengyel elnökség által javasolt megoldásokat fenntartották, azaz Budapesten lesz az ESZB-bírák képzési központja, a Mediációs és Választottbírói Központnak Ljubljana és Lisszabon ad otthont, a Fellebbviteli Bíróság pedig Luxembourgban fog működni.

Az Európai Tanács következtetései ugyanakkor tartalmazták azt is, hogy az egységes hatályú európai szabadalomról szóló rendeletjavaslatból a 6-8. cikkeket (az új oltalom tartalmára és korlátaira vonatkozó rendelkezéseket) törölni kellett. Az Európai Parlament erre

¹² Az általános megközelítés a Tanács által támogatott olyan szövegtervezetet jelent, amellyel kapcsolatban az Európai Parlament még nem nyilvánított véleményt.

a – lényeges változásokat jelentő – döntésre tekintettel elhalasztotta a plenáris szavazást a rendeletek elfogadásáról. A ciprusi elnökség javaslata alapján a törölni kívánt cikkek helyébe olyan rendelkezések léptek, amelyek az egységes hatályú európai szabadalmak által biztosított oltalom tartalmát és korlátait egységesnek nyilvánítják, de a dologi jogi kapcsoló szabály (10. cikk) által felhívott, európai szabadalmakra vonatkozó nemzeti jog alapján lehet azokat meghatározni – azzal, hogy az európai szabadalmakra vonatkozó, az ESZB-megállapodás által egységesített rendelkezések révén a nemzeti jogok is harmonizáltak lesznek. Az elnökségi javaslat nyomán a rendelet felhatalmazza a Bizottságot arra, hogy a rendszer felülvizsgálata során megfelelő javaslatokat tegyen újabb korlátozások bevezetésére.

A Versenyképességi Tanács 2012. december 10-i ülésén politikai megállapodás született a teljes „szabadalmi csomagról”, azaz a tagállami miniszterek (Olaszország és Spanyolország kivételével) támogatásukról biztosították a megerősített együttműködés keretében létrehozni kívánt egységes szabadalmi oltalomról, illetve annak nyelvi rezsimjéről szóló – az Európai Parlamenttel folytatott trilógus eredményeképp véglegesített – rendelettervezeteket, valamint az Egységes Szabadalmi Bíróságról szóló nemzetközi megállapodás tervezetét.

2012. december 11-én az Európai Parlament plenáris ülésén szintén nagy többséggel támogatta a szabadalmi dosszié elemeinek egyeztetett szövegét, amivel elhárult az utolsó akadály is a két rendelet első olvasatos elfogadása előtt. A rendeleteket a Tanács 2012. december 17-én fogadta el, kihirdetésük pedig 2012. december 31-én történt meg az EU Hivatalos Lapjában. Megjegyzendő, hogy Spanyolország 2013. március 22-én keresetet nyújtott be az Európai Unió Bíróságához, kérve a két rendelet megsemmisítését (C-146/13. sz. és C-147/13. sz. Spanyolország kontra Európai Parlament és az Európai Unió Tanácsa ügyek).

Szintén 2012. december 11-én terjesztette elő véleményét Bot főtanácsnok a C-274/11. és C-295/11. (Spanyol Királyság, illetve Olasz Köztársaság kontra Európai Unió Tanácsa) egyesített ügyekben. Indítványában a főtanácsnok azt javasolja az EUB számára, hogy utasítsa el az egységes szabadalmi oltalom létrehozásának területén megvalósítandó megerősített együttműködésre való felhatalmazásról szóló, 2011. március 10-i 2011/167/EU tanácsi határozat megsemmisítése iránt indított kereseteket. Ezt az EUB végül meg is tette 2013. április 16-án meghozott ítéletével, az uniós joggal összeegyeztethetőnek találva a szóban forgó tanácsi határozatot.

2013. február 19-én Brüsszelben, a Versenyképességi Tanács margóján sor került az ESZB-megállapodás ünnepélyes aláírására. A megállapodást ekkor 24 európai uniós tagállam írta alá (köztük az egységes hatályú európai szabadalom területén működő megerősített együttműködésben részt nem vevő Olaszország), Bulgária eljárási okokból később csatlakozott a megállapodáshoz. Spanyolország ezzel szemben nem csatlakozik a megállapodáshoz, Lengyelország pedig bejelentette, hogy egyelőre nem írja alá a megállapodást.

Az ESZB-megállapodás alapján az ESZB bírái képzésének Budapest ad majd otthont. Szintén lényeges, hogy a közép-európai igazságügyi-miniszterek – együttműködésük keretében – egyeztetéseket kezdtek egy regionális elsőfokú ESZB-divízió felállításáról. A tárgyalások során a magyar fél felajánlotta, hogy ennek székhelye is lehetne Budapesten.

Miközben az aláíró tagállamok hozzálátnak a ratifikációs folyamathoz (ami a szükséges hatásvizsgálatokon túl a tagállami jogok megfelelő módosítását is elengedhetetlenné teszi), a nemzetközi szinten a következő lépés az új rendszer elindulásához szükséges előkészítő munka megkezdése lesz – ideértve az ESZB eljárási szabályzatának megalkotását, az egységes hatályú európai szabadalmak után fizetendő fenntartási díjakkal kapcsolatos döntések meghozatalát és a bírák kiválasztását is.

A Jedlik-terv egyik fő célkitűzése, hogy az egységes hatályú szabadalom a közeljövőben kiépülő rendszerén belül a hazai vállalkozásokat olyan helyzetbe hozza, hogy a rendszer bevezetéséből minél többet profitálhassanak, miközben az abból adódó – a még hátra lévő tárgyalások során enyhítendő – hátrányokat is kezelni tudják. E nézőpontból kell vizsgálni az egységes hatályú szabadalom létrehozása folytán a magyar nemzetgazdaságot érő hatásokat.

A magyar vállalkozások számára az egységes hatályú szabadalom egyszerűsítést és megtakarítást hoz.

Egyszerűsítést eredményez, hogy

- 25 ország területére egyetlen hatályosítási cselekménnyel szerezhető majd oltalom (és nem kell külön-külön, országonként eljárni ennek érdekében);
- nem kell a hatályosításhoz fordítást benyújtani (a magyar bejelentőknek az előzőekben említett átmeneti időszakot sem kell kivárniuk ehhez, hiszen szinte mindig angol nyelven járnak el az ESZH előtt);
- a megadást és a hatályosítást követően is egységes marad az oltalom (egy helyen – az ESZH-nál – vezetnek lajstromot és csak itt kell a fenntartási díjat is megfizetni);
- több országra kiterjedő hatállyal lehet pereskedni az ESZB előtt (a határozat hatálya egységes szabadalom esetén azon szerződő, azaz a bíraskodási megállapodást ratifikáló országokra terjed ki, amelyekben az európai szabadalom hatályos).

Megtakarítás adódik abból, hogy

- magyar nyelven benyújtott európai szabadalmi bejelentésnél meg fogják téríteni az ESZH valamelyik nyelvére való lefordítás teljes összegét (feltéve, hogy az nem haladja meg az előre rögzített maximumot, és a visszatérítést EU-tagállamban honos kis- vagy középvállalkozás, egyetem, nonprofit társaság, természetes személy vagy közfinanszírozású kutatóhely igényli);
- elmaradnak azok a költségek, amelyek az országonként történő hatályosítással járnak együtt (pl. a fordítás és a jogi képviselő költségei, a hatályosítási eljárások nemzeti díjai);
- a szabadalom 25 országban történő fenntartásának díja nem fogja meghaladni egy átlagos európai szabadalom fenntartásának költségét (vagyis a mintegy 3-6 országban való fenntartás összköltségét), a kkv-k számára pedig a rendelet még külön díjkezdvezmények lehetőségét is előíranyozza;
- az ESZB előtt történő eljárás olcsóbb lesz, mint a több – akár 25 – országban történő párhuzamos pereskedés (a kkv-k számára pedig az ESZB-megállapodáshoz fűzött nyilatkozat értelmében külön kedvezmények állnak rendelkezésre annak érdekében, hogy a bizonyos pertárgyérték-határ felett progresszíven növekvő bírósági eljárási illetékek terheit enyhítsék).

Az Európai Bizottság számításai szerint az egységes hatályú európai szabadalom költsége a mai költségek legfeljebb 20%-át fogja kitenni (a teljes fordítási költség pl. 680 euró alá mehet); az egységes bíraskodás bevezetése pedig 150-300 millió eurós megtakarítást hozhat évente az érintett vállalkozások oldalán.

Az egységes hatályú európai szabadalom hatása Magyarország gazdaságára – Magyarországnak az európai és a világgazdaságba való beágyazottsága, illetve a gazdasági szereplők sokrétősége miatt – nem számszerűsíthető egyértelműen. Az egységes hatályú európai szabadalom a találmányok egyszerűbb és olcsóbb védelmét teszi majd lehetővé, így minden bizonnyal fenntartja Európa – és ezáltal Magyarország – működőke-vonzó képességét, ami a tőkeberuházásokért folytatott világviszonylatú versenyben meghatározó a versenyképesség fenntartása szempontjából. Mivel a Magyarországon működő kutatás-fejlesztés-innovációban aktív, a világpiacra termelő cégek egyértelműen kedvezményezettjei a megállapodásnak, a szabályozási környezet egységesedése és a költségek csökkenése várhatóan pozitív hatással lesz eredményességükre, így nagyobb kapacitással, több munkaerőt foglalkoztatva működhetnek. Ezen kívül az érintett cégek K+F+I-re fordított forrásai hozzájárulhatnak ahhoz, hogy Magyarország közelebb kerüljön a 2020-ig vállalt 1,8%-os GDP-arányos kutatás-fejlesztési kiadások eléréséhez.

Az egységes hatályú európai szabadalom bevezetéséből adódó esetleges hátrányok főként arra vezethetők vissza, hogy az előzőekben felsorolt előnyök várhatóan nem vagy nem elsősorban a hazai és az európai vállalkozások oldalán fognak jelentkezni, ugyanis a 2012-ben benyújtott európai szabadalmi bejelentések csupán 32,6%-a származott az EU-ból, a többi mind régióink konkurensaitól érkezett.

Európán belül a nagyobb szabadalmi aktivitást felmutató, innovatív nemzetgazdasággal rendelkező, illetve az ESZH valamelyik hivatalos nyelvével megegyező hivatalos nyelvet használó államok lesznek a rendeletektől várt költségcsökkentés legnagyobb haszonélvezői. Az egységes szabadalom bevezetése a nagyobb, régebbi és fejlettebb (tudásintenzív gazdasággal rendelkező) tagállamok, valamint a tengerentúli gazdaságok érdeke, az ő mai verseny- és technológiai előnyüket növeli.

Magyarország esetében az egységes hatályú európai szabadalomtól várt költségcsökkentés haszonélvezői többségében a külföldi – jórészt nem is európai – vállalkozások lesznek. A megtakarítás meghatározó része a külföldi szabadalmasok oldalán jelentkezik majd. 2012-ben 39 szabadalmat szereztek magyar jogosultak (a megadott európai szabadalmak 0,6 ezrelékét), ezzel szemben 2012-ben 2837 európai szabadalmat hatályosítottak az SZTNH-nál, azaz ennyi új külföldi oltalmi igény terjedt ki hazánk területére. A Magyarországon 2012-ben hatályos szabadalmak 6%-a volt magyar kézben. Emellett az egységes szabadalom bevezetésétől az is várható, hogy a hazánkban hatályos szabadalmak – azaz hasznosítási monopoljogok – száma megemelkedik, sőt, megugrik. A Bizottság évi 10-30 ezer egységes szabadalom megadásával számol, szakértői pedig azt jósolják, hogy pusztán az egységes szabadalom bevezetésének hatására az EU-t megcélzó szabadalmi igények száma 24%-kal meg fog ugrani. Így előállhat az a helyzet, hogy a Magyarországra nézve külföldieknek megadott szabadalmak és ennek következtében a hazánkban hatályos ilyen szabadalmak mennyisége számottevően megemelkedik: míg 2012-ben még a 3,5 ezret sem elérő nagyságrendben szereztek hazánkra kiterjedő szabadalmat külföldiek, ez a szám az egységes szabadalom bevezetése esetén öt-tízszeresére is megnőhet. Ez nemcsak azzal jár majd, hogy a szabadalmi fordítások költségeinek csökkentéséből adódó megtakarítás még nagyobb mértékben és arányban jelentkezik a külföldi, illetve a nem európai vállalkozások oldalán, hanem azt is elő fogja idézni, hogy a hazai vállalkozásoknak a mainál jóval több szabadalmi jogi korláttal kell számolniuk a csúcstechnológia területein. (Ez egyébként igaz – bár a magyarországitól eltérő mértékben és arányban – az EU egységes piacára is.)

A Jedlik-terv tervezetének társadalmi egyeztetése során – többek között – a Magyarországi Gyógyszergyártók Országos Szövetsége, a Magyar Innovációs Szövetség, a Magyar Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Egyesület, valamint a Magyar Szabadalmi Ügyvivői Kamara is az egységes hatályú európai szabadalom bevezetésének kedvezőtlen nemzetgazdasági és versenyképességi hatásaira hívta fel a figyelmet. „Mivel határozottan úgy látjuk, hogy Magyarországnak az egységes hatályú európai szabadalmi rendszerhez és az ESZB-megállapodáshoz történő csatlakozása következtében éppen a magyar vállalkozásokat, elsősorban a Magyarországon kutató és Magyarországon termelő vállalkozásokat rendkívül jelentős versenyhátrányok fogják érni (elsősorban a gazdasági lehetőségeiket korlátozó, várhatóan a jelenleginél egy-két nagyságrenddel nagyobb számú, Magyarországon is hatályos szellemi tulajdonjog megjelenése, valamint a nagyon jelentősen megdráguló jogérvényesítési lehetőségek miatt), rendkívül fontosnak tartjuk, hogy az egyezmény ratifikálását megelőzően széles körű, megalapozott hatástanulmányok készüljenek, melyek eredményeit fel kell használni arra, hogy az egyezmény ratifikációját a hatástanulmányok által kimutatott nyilvánvaló hátrányoknak az új szellemi tulajdon-jogi rendszerek által generált forrásokból történő kompenzációjához kell kötni. Ilyen kompenzáció lehet például jelentős pályázati források biztosítása szabadalomtisztasági szakvélemények beszerzéséhez, valamint megfelelő helyszín és jogi lehetőség biztosítása a Magyarországtól távol zajló bírósági eljárásokban való, videokonferencia útján történő, magyarországi részvételre (amihez egyrészt meg kell teremteni a technikai lehetőséget, másrészt pedig az egyezmény adta keretek között meg kell alkotni az ehhez szükséges eljárási szabályokat is)” (a Magyarországi Gyógyszergyártók Országos Szövetségének véleménye). A Magyar Szabadalmi Ügyvivői Kamara pedig kifejti: „Kamaránk a teljes egységes európai szabadalmi rendszerrel kapcsolatban már többször kifejtette óvatos álláspontját a rendszer egészének bevezetését illetően. Feltétlenül támogatjuk azonban, hogy legalábbis az Egyezmény ratifikációját megelőzően egy mindenre kiterjedő, további alapos hatásvizsgálatra kerüljön sor. Különösen fontos annak a korábbi, és legjobb tudomásunk szerint jelenleg is fennálló hivatalos álláspontnak felülvizsgálata, hogy (elsősorban) a vállalkozások számára az egységes hatályú szabadalom egyszerűsítést és megtakarítást hoz. Valójában viszont az elsősorban a külföldi vállalkozások és szabadalmazók számára előnyös, ugyanakkor a magyar vállalkozások tipikusan alperesi pozícióban találják majd magukat, illetve, amennyiben felperessé válnak, egy szabadalmi perbe (akar csak egy megsemmisítési eljárásba is) olyan mértékű anyagi forrást kell bevonni, mely gyakorlatilag lehetetlenné tenné pozícióik megtartását, illetve védelmét. Az Egyezmény a viszonylag kis számú kvv, illetve kutatóközpont mint bejelentő számára a vélt előnyöknél lényegesen nagyobb hátrányokat fog okozni.”

Adódhatnak továbbá hatások az Európai Unió és hazánk licenckiakereskedelmi mérlegére, illetve technológiai fizetési mérlegére (*Technology Balance of Payments*, TBP) nézve is.

A technológiai fizetési mérleggel kapcsolatos adatok arról árulkodnak, hogy hazánk technológiai felzárkózását feltehetően nehezítené – költségesebbé tenné –, ha a technológia importja megdrágulna annak következtében, hogy a külföldiek, a nemzetközi nagyvállalatok jóval több szabadalmat szereznének hazánkban az egységes szabadalom számukra különösen kedvező feltételekkel történő bevezetése folytán. Ennek hatására hazánk TBP-deficitje nyilván tovább nőne. Ezt valamelyest – de távolról sem teljes mértékben – ellensúlyozhatja az, hogy a hazai szabadalmazási kör viszonylag hatékonyan gondoskodik a szabadalmazott technológia hasznosításáról. E szabadalmi és licencaforgalmi értelemben viszonylag aktív és hatékony hazai vállalkozások esélyeit sem javítja azonban, ha versenytársaik több szabadalmat és olcsóbban szerezhetnek Magyarországon (és vele együtt 25 EU-tagállam) területére, miközben természetesen az egységes szabadalomból adódó költségcsökkenés előnyeit ők is élvezhetik majd.

A rendelet a fordítási költségeket csak a szabadalmazók oldalán csökkenti, de ez nem jelenti szükségképpen e költségek össztársadalmi szintű csökkentését, mivel a rendelet azokra hárítaná át a fordítási költségeket, akik az egységes szabadalom tiszteletben tartására kötelesek, akik a szabadalmat megillető kizárólagos hasznosítási jog kötelezettjei, akiket tehát a szabadalom gátol vagy korlátoz gazdasági tevékenységükben. A rendelet valójában kevésbé csökkenti az európai szabadalmi rendszer működésének társadalmi összköltségét, mint amennyire mérsékeli a költségeket a bejelentők, illetve a szabadalmazók oldalán. A szabadalmi fordítások társadalmi összköltségének nemhogy csökkenése, hanem akár növekedése várható attól, hogy a rendelet szerinti konstrukcióban nem áll majd rendelkezésre megbízható minőségű, hiteles, központonlag hozzáférhetővé tett fordítás az egységes

szabadalmakról, és így gyakori eset lesz, hogy a szabadalmas különböző versenytársai egymástól függetlenül több fordítást is készíthetnek. Így ugyanarról a szabadalomról több párhuzamos – de nem hiteles és mások számára hozzá nem férhető – fordítás készülhet majd.

A szabadalmakkal kapcsolatos minden eddigi – tervezett vagy ténylegesen érvényesülő – fordítási követelmény arra az elvre épült, hogy a fordítás a szabadalmas felelőssége, kockázata és költsége. A rendelet szerint ez megváltozik, és mindez az ESZH-t, illetve az ESZH (és feltehetőleg a tagállamok) költségvetését fogja terhelni. Középtávon nem várható, hogy gépi úton megfelelő minőségű fordítások készülnek. Ezt megerősítette a közelmúltban a WIPO Nemzetközi Irodájának idevágó elemzése is. A gépi fordítások súlyos hiányosságaira a magyarországi szakmai szervezetek is felhívták a figyelmet, valamint több tagállam is jelezte aggályait a gépi fordítási rendszer kiépítésének menetrendjét és finanszírozását, valamint az ilyen fordításoktól várható minőséget illetően.

Mivel a szabadalmi iratokban található műszaki információ 90%-a máshonnan nem is ismerhető meg, a rendelet alkalmazása során a magyar műszaki nyelv gyakorlatilag elkerülhetetlenül el fog szegényedni.

Magyarországon jelenleg van igény a nálunk hatályosuló szabadalmak magyar nyelvű fordításaira, és az e fordítások iránti igény középtávon aligha elégíthető ki gépi fordításokkal – figyelemmel a nyelvtudás hazai szintjére. Ez azt is jelenti, hogy a rendeletnek az a hatása, hogy a fordítási költségeket (és a fordítással járó jogi kockázatot) a szabadalmas helyett annak versenytársaira, illetve a közre hárítja, hazánkban különösen erős lesz. E költségátírtás a 90%-ot meghaladó arányt képviselő külföldi szabadalmasok javára és a velük szemben a kötelezett oldalán hazai vállalkozások rovására fog végbemenni.

Az egységes hatályú európai szabadalom bevezetésének a hazai kkv-kra és a szellemi tulajdon védelmi intézményeinkre gyakorolt hatásairól a helyzetelemzés további részeiben lesz szó.

3.1.4. Védjegyek a hazai vállalkozások piaci tevékenységében

A nemzeti védjegyoltalom szinte kizárólag a hazai vállalkozásokat szolgálja és a hazai vállalkozások leginkább a nemzeti védjegyoltalom iránt érdeklődnek. Az SZTNH-hoz érkező nemzeti iparjogvédelmi bejelentések közül messze a védjegybejelentések képviselik a legnagyobb mennyiséget, a nemzeti – tehát az SZTNH-nál lajstromozott – védjegyek iránt szinte kizárólag hazai vállalkozások mutatnak érdeklődést, és a hazai vállalkozások jóval nagyobb számban igényelnek megjelöléseikre nemzeti, mint közösségi vagy nemzetközi védjegyoltalmat. Mindez a számok nyelvén a következőképpen fejeződik ki: 2012-ben 4599 nemzeti védjegybejelentést fogadott az SZTNH, míg ugyanebben az időszakban a nemzeti szabadalmi bejelentések száma 742, a használatiminta-oltalmiaké és a formatervezésiminta-oltalmiaké is 300 alatt maradt. A 4599 nemzeti védjegybejelentésből csupán 422 érkezett külföldről, azaz a bejelentések közel 90%-át belföldiek tették. A hazai vállalkozások 2012-ben 4177 nemzeti védjegybejelentést nyújtottak be, miközben csupán 370 közösségi és 292 nemzetközi bejelentést tettek (ez utóbbinak ugyanakkor több mint harmada egyetlen magyar cégtől származik, amely ezzel egyúttal a madridi rendszer tíz legnagyobb igénybevevője közé is tartozik; ld. a 7. táblázatot). Míg a nemzeti védjegybejelentések közel 90%-os hányada származik belföldiektől, a közösségi védjegybejelentésekből a magyar vállalkozások csupán 0,3%-os arányban vették ki a részüket.

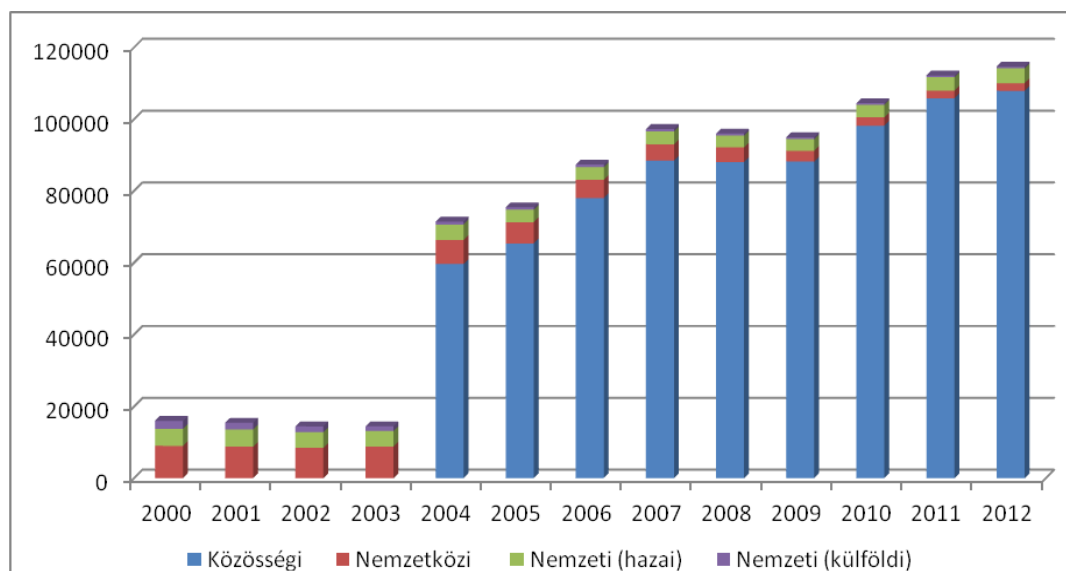
7. táblázat: A legnagyobb nemzetközi védjegybejelentők a madridi rendszerben

Rank	Applicant	Origin	Madrid international applications			
			2009	2010	2011	Change compared to 2010
1	NOVARTIS AG	Switzerland	136	118	125	7
2	PHILIP MORRIS BRANDS S.A.R.L.	Switzerland	47	137	110	-27
3	BOEHRINGER INGELHEIM PHARMA GMBH	Germany	52	112	98	-14
4	KONINKLIJKE PHILIPS ELECTRONICS N.V.	Netherlands	38	76	92	16
5	RICHTER GEDEON NYRT	Hungary	70	8	89	81
6	NINGBO RUIHUA ELECTRONICS PLASTICS CO., LTD.	China	-	-	85	-
7	SOCIÉTÉ DES PRODUITS NESTLÉ S.A.	Switzerland	51	68	80	12
8	BMW AKTIENGESELLSCHAFT	Germany	-	42	75	33
9	BSH BOSCH UND SIEMENS HAUSGERÄTE GMBH	Germany	64	65	74	9
10	JANSSEN PHARMACEUTICA NV	Belgium	61	66	68	2

Forrás: WIPO IP Facts and Figures 2012

A külföldiek ezzel szemben elsősorban közösségi védjegy igénylésével szereznek megjelöléseik számára hazánk területére is kiterjedő oltalmat. Az Európai Unióhoz való csatlakozásunkat megelőzően e célból a WIPO által működtetett ún. madridi (a Madridi Megállapodás és Jegyzőkönyve szerinti) rendszert vették igénybe – nemzetközi védjegybejelentések formájában; azóta viszont e külföldi védjegyoltalmi igények áttelődtek a közösségi védjegyrendszer felé. Nemcsak áttelődtek azonban, hanem a közösségi védjegyrendszer működési sajátosságainak betudhatóan meg is sokszorozódtak, méghozzá olyan kiugró mértékben, amelyet valós piaci folyamatok nem támasztanak alá. Míg 2000-ben a külföldiek mintegy 9000 nemzetközi védjegybejelentéssel támogatták meg magyarországi piacra lépésüket vagy piaci jelenlétüket, 2012-ben már 108 ezer közösségi védjegybejelentést tettek. Ez a tizenkétszeres növekedés gazdasági folyamatokkal nem magyarázható, hanem csupán azzal, hogy a közösségi védjegyek megszerzésének és oltalmuk fenntartásának túlzott könnyűsége folytán a vállalkozások közösségi védjegybejelentés útján akkor is kiterjesztik oltalmi igényüket az EU teljes piacára – így hazánk területére is –, ha valójában ekkora területen, ekkora piacon nincs is szükségük a megjelölés használatának monopóliumára.

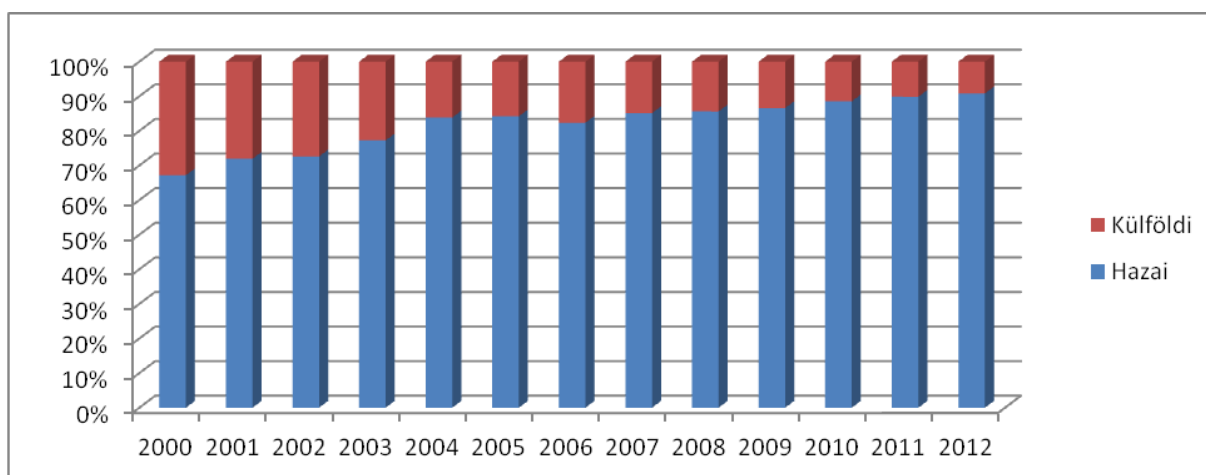
8. táblázat: A Magyarországra irányuló védjegyjóltalmi igények alakulása

Forrás: SZTNH

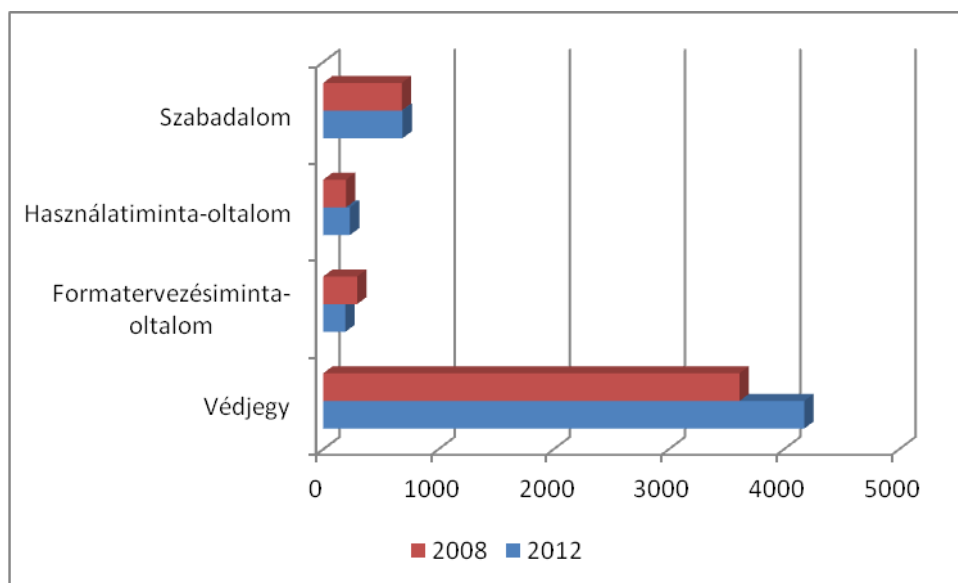
9. táblázat: Nemzeti védjegybejelentések száma és megoszlása a bejelentők jellege szerint

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Hazai	4692	4756	4316	4386	4293	3515	3490	3615	3291	3240	3447	3772	4177
Külföldi	2291	1855	1628	1291	826	659	747	631	552	501	446	425	422

Forrás: SZTNH

10. táblázat: A nemzeti úton benyújtott hazai bejelentések számának alakulása

Forrás: SZTNH

3.1.5. Együttélés a reform előtt álló közösségi védjegyrendszerrel

A közösségi védjegyrendszer, legalábbis ahogy jelenleg működik, nem elégíti ki az EU belső piacának igényeit és követelményeit, nem járul hozzá a belső piac megfelelő működéséhez. Nem biztosítja azt sem, hogy e piacon a gazdasági verseny ne torzuljon. Következésképpen nem tölti be végső és alapvető célját sem. E cél a közösségi védjegyről szóló 207/2009/EK tanácsi rendelet (KVR) abban jelöli meg, hogy a közösségi védjegyrendszer mozdítsa elő „a gazdasági tevékenységek harmonikus fejlődését”.

A közösségi védjegyrendszer e „félresiklása” számos tényező együttes hatásának tulajdonítható. Mindenekelőtt annak, ahogy közösségi szinten a tényleges használat követelményének földrajzi kiterjedését (avagy területi hatókörét) jelenleg szabályozzák és értelmezik. Emellett „köszönhető” a közösségi védjegyrendszer diszfunkcionális működése annak az intézményi politikának, amelyet a BPHH korábbi vezetősége követett a díjszabást, a hatósági munka minőségét, az eljárások gyorsítását és a nemzeti iparjogvédelmi hatóságokkal való együttműködést illetően.

A KVR alapjául szolgáló eredeti elképzelés az volt, hogy a bejelentők majd üzleti igényeiktől és szükségleteiktől vezérelve választják a közösségi szintű oltalmat védjegyeik számára. Ma azonban korántsem ezt teszik. Jelenleg nem azért nyújtanak be közösségi védjegybejelentést, mert a célba vett piacuk az EU egésze vagy jelentős része, hanem azért, mert így olcsóbban és könnyebben szerezhetnek védjegyohtalmat. Ez a torzulás egyrészt annak eredménye, hogy a BPHH bejelentési és megújítási díjai nem tükrözik a 27 tagállam területére kiterjedő megjelölés-használati monopólium (azaz a közösségi védjegyohtalom) értékét, másrészt annak egyenes következménye, hogy a BPHH az elmúlt években nem úgy működött, ahogy neki kellett volna: közhatalmat gyakorló hatóságként, és nem „védjegygyárként”, arra törekedve, hogy a „fogyasztókat” bármi áron kielégítse – akár a vizsgálat minőségének (és az alapul fekvő közérdeknek) a rovására is.

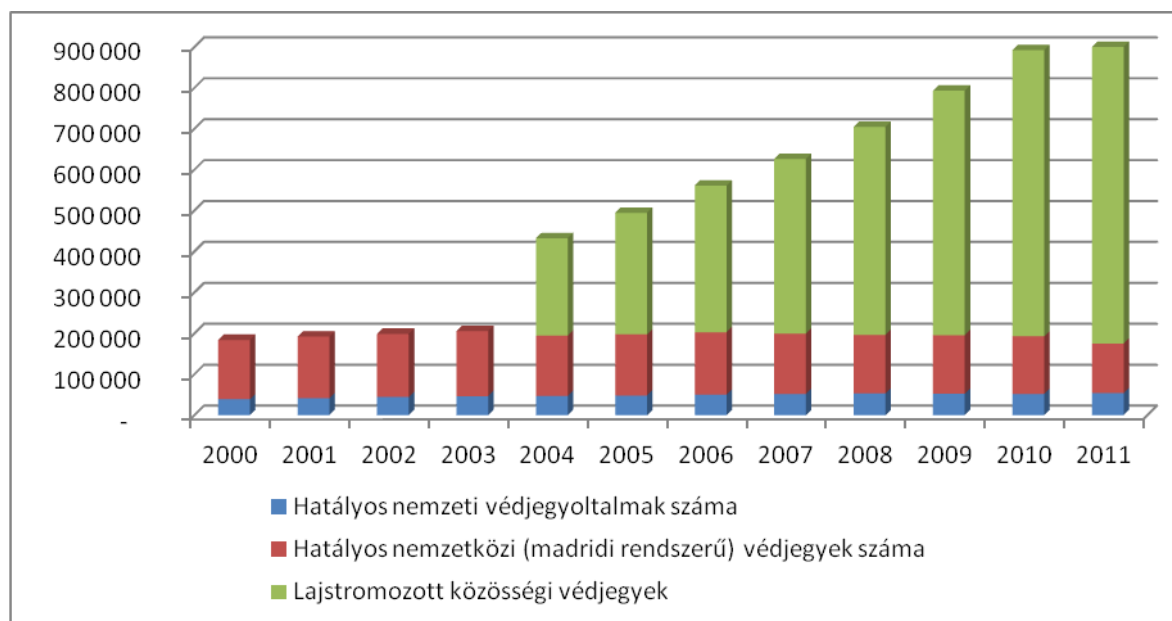
Ez a helyzet annak eredményeként alakult ki, hogy az évek során – fokozatosan, de módszeresen – elbillentették a közösségi és a nemzeti védjegyek közötti egyensúlyt az előbbiek javára. Az egyensúly eltolódásában szerepet játszott – egyebek mellett – a nemzeti kutatási jelentések rendszerének (opcionálissá tételükkel történő) eltörlése, az új

tagállamoknak az Európai Unióhoz történő csatlakozásakor elfogadott átmeneti szabályozás (és ahogy azt a BPHH a gyakorlatban értelmezte), valamint – nem utolsósorban – a BPHH bejelentési (lajstromozási) és megújítási díjainak egymást követő két csökkentése. Ez a tendencia nyilvánvaló ellentétben áll a KVR és az Európában kialakult védjegyrendszer alapvető, vezérlő elveivel. Ezeknek az elveknek rövid foglalatoként, amolyan címkéjeként szoktak hivatkozni a közösségi és a nemzeti védjegyrendszerek együttélésére (*co-existence*) és egymást kölcsönösen kiegészítő jellegére (*complementarity*). Ezekkel az elvekkel összhangban a KVR eredetileg arra irányult, hogy a közösségi és a nemzeti védjegyrendszerek között kiegyensúlyozott, a kölcsönös egymásba illeszkedést biztosító viszonyt építsen ki, amelyben nincs hierarchia, viszont annál több – pozitív – kölcsönhatás érvényesül. A KVR preambuluma (6) bekezdése e megfontolásokat meglehetősen világosan fejezi ki:

„A védjegyekre vonatkozó közösségi szabályozás ... nem lép a tagállamok védjegyekre irányadó jogszabályainak helyébe. Annak előírása, hogy a vállalkozások védjegyeiket közösségi védjegyként lajstromoztassák, nem tűnik indokoltnak. A nemzeti védjegyoltalom fennmaradása továbbra is szükséges az olyan vállalkozások számára, amelyek védjegyeikre nem igénylik a közösségi szintű oltalmat.”

Elengedhetetlennek tűnik, hogy sürgősen helyreállítsuk a közösségi és a nemzeti védjegyrendszer közötti egyensúlyt. Ha ugyanis ez nem történik meg, vagyis, ha az előzőekben vázolt – a közösségi védjegyrendszer dominanciájához vezető – folyamatot nem sikerül visszafordítani, a közeli jövőben abba a helyzetbe kerülhetünk, hogy a nemzeti védjegyoltalom többé nem számít majd ésszerű választásnak a potenciális bejelentők számára, noha aligha tagadható, hogy pusztán üzleti alapon, gazdasági értelemben elvileg mindig is szükség lesz, szükség volna nemzeti védjegyoltalomra. A vállalkozások előtt így szűkösebb választék áll majd, amikor megjelölésük oltalmazási lehetőségeit mérlegelik, és kénytelenek lesznek közösségi úton védjegyoltalmat szerezni, függetlenül attól, hogy valóságos üzleti igényeiknek nem ez az oltalmi opció felelne meg. Ezt el kell kerülni. Ez az egyensúly-helyrebillentési kísérlet korántsem a nemzeti hivatalok, hanem sokkal inkább a jelenlegi és a jövőbeli nemzeti védjegybejelentők és -jogosultak számára életbevágó. Széles körben elterjedt (és terjesztett) tévedés, hogy az együttélés és az egyensúly mellett történő fellépés kizárólag a nemzeti hivatalok kicsinyes intézményi önértékét szolgálja. Erről szó sincs. Valójában a nemzeti védjegyrendszer igénybevevőinek érdekei forognak kockán. Nyilvánvaló: minél több közösségi védjegybejelentést tesznek és minél több közösségi védjegyet lajstromoznak, annál nehezebb lesz nemzeti szinten oltalmat szerezni (mert ez annál több akadályba fog ütközni), továbbá annál több erőforrást kell a nemzeti védjegyjogosultaknak arra mozgósítaniuk, hogy a BPHH előtt felszólalási és egyéb eljárásokban megvédjék védjegyeiket a közösségi védjegybejelentések és a közösségi védjegyek egyre magasabbra duzzadó áradatával szemben. Ez jól megfigyelhető a Magyarországon hatályos védjegyek számának alakulásában is (ld. a 11. táblázatot).

11. táblázat: A Magyarországon hatályos védjegyek száma

Forrás: SZTNH

Az egymást követő díjcsökkentések folytán az oltalomszerzés költségei valóban alacsonyabbá váltak a közösségi védjegybejelentők oldalán, ez azonban a nemzeti védjegybejelentők és -jogosultak kárára és hátrányára történt. Ugyanez mondható el a BPHH elbírálási gyakorlatáról, amely egyre inkább – immár túlságosan – megengedő és felületes, ami oda vezet, hogy ma már – amerikai szabadalmi jogi analógiával élve – szinte bármi, amit ezen a világon ember alkotott („*anything under the sun that is made by man*”), lajstromozható közösségi védjegyként.

A közösségi és a nemzeti védjegyrendszer közötti egyensúly helyreállításának szükségessége és elodázhatatlansága immár uniós szinten is felismeréssé érett. Jelzi ezt a Tanácsban 2007 májusában és 2010 májusában elfogadott két következtetés-sorozat is; a 2010 májusi következtetések például „a közösségi és a nemzeti védjegyrendszerek egymást kölcsönösen kiegészítő kapcsolatának támogatását célzó jogszabály-módosítások és egyéb intézkedések” meghozatalát várják el a küszöbön álló felülvizsgálattól. A két rendszer egyensúlya és kiegyensúlyozott kapcsolata mellett tett hitet a Max Planck Intézetnek a Bizottság felkérésére készített átfogó tanulmánya is. A BPHH-nál létrejött a nemzeti hivatalokkal való együttműködést támogató alap, a BPHH a közösségi és a tagállami joggyakorlat mellérendeltségen alapuló összehangolását célzó konvergencia-programot indított, 2015-ig szóló stratégiai tervének központi célkitűzésévé pedig az Európai Védjegy- és Mintaoltalmi Hálózat (*European Trade Mark and Design Network*) kiépítését tette. A C-149/11. számú, Leno Merken kontra Hagelkruis Beheer B.V. ügyben indult előzetes döntéshozatali eljárás pedig alkalmat teremtett az EUB számára, hogy a közösségi védjegy tényleges használati követelményének területi dimenzióját meghatározza. Ebben az ügyben a magyar kormány is terjesztett elő észrevételeket, azzal érvelve, hogy nem lehet elegendő a közösségi védjegy tényleges használatának meglétéhez (és így e védjegy oltalmának hatályban tartásához), ha a védjegyet csupán egyetlen tagállamban használják olyan mértékben, amely ott csak a nemzeti védjegy tényleges használati követelményének felel meg, továbbá, hogy a közösségi védjegy tényleges használatának vizsgálatakor az egyes tagállamok területének határait figyelmen kívül hagyva, az EU teljes belső piacát alapul véve kell eljárni. Az EUB a magyar érvelést megerősítve, annak indokaival összhangban hozta meg az ítéletét. Végül meg kell jegyezni, hogy az európai védjegyrendszer korszerűsítése – a 2011. májusi közlemény tanúsága szerint – szerepel az Európai Bizottság stratégiai elképzelései

között is; a KVR és a közösségi védjegyirányelv módosítására irányuló bizottsági javaslatok 2013 márciusában jelentek meg.

3.1.6. Mintaoltalmi körkép

A dizájn hazai oltalmazásának körképét hasonló vonások jellemzik, mint a védjegyekét. Nemzeti formatervezésiminta-oltalmat szinte kizárólag belföldiek igényelnek és szereznek (2012-ben a 196 bejelentésből csupán 3 érkezett külfölditől; a 4225 nemzeti oltalomnak pedig 74%-a volt magyar kézben), a külföldiek pedig a közösségi oltalomszerzési utat választják (a WIPO által működtetett nemzetközi rendszer szinte teljes mellőzésével): 2012-ben 22,5 ezernél is több közösségi mintaoltalmi bejelentés célozta hazánk területét is, és a hazánkban is hatályos közösségi formatervezésiminta-oltalmak száma megközelítette a 530 ezret.

A használati minták oltalma szintén a hazai vállalkozásokat szolgálja: a 2012-ben fogadott 261 bejelentés 89%-a hazai eredetű volt.

3.1.7. A kkv-k és az iparjogvédelem

A kkv-k helyzete az innovációs és szellemi tulajdon-védelmi politika egyik érzékeny és központi kérdése. A Jedlik-terv sem mellőzheti a kkv-k különleges helyzetének és igényeinek feltárását.

A hazai kkv-k iparjogvédelmi – azon belül szabadalmi – aktivitása alatta marad még a magyarországi vállalkozások egyébként sem kielégítő átlagának is. A kkv-k túlnyomó részének kutatás-fejlesztési aktivitása alacsony, innovációs tevékenysége gyenge. Körükben a saját kutatás, a szabadalomvásárlás, a technológia-transzfer iránti igény sem számottevő. Az ipar területén működő kkv-k 75%-a az innováció szempontjából inaktív, csak 2-3%-uk, azaz megközelítően 2-3 ezer vállalkozás tartozik az eredeti ötletek kidolgozására alkalmas, úttörő, tudásintenzív cégek közé. A kkv-k iparjogvédelmi tájékozottságának szintje rendkívül alacsony, szabadalmi aktivitásuk elenyésző. A 2011. évi *Innovation Union Scoreboard* mutatói szerint is rendkívül alacsony a hazai kkv-k között az innovatív aránya: az új terméket vagy eljárást bevezetők hányada csupán 16,82% volt [az EU átlagának (34,18%) felét se tette ki], és hasonlóan kedvezőtlen a piaci vagy szervezeti innovációra vállalkozó kkv-k aránya: 20,52% (EU-átlag: 39,09%). A magyar kkv-k több mint 80%-a a technológiai innováció szempontjából tehát inaktív.

Az európai szabadalmat szerző magyar vállalkozások között is jelentéktelen arányt képviselnek a kkv-k; a magyarokat megillető csekély számú európai szabadalom is nagyfokú koncentrációt mutat. Ez azt jelenti, hogy az egységes hatályú európai szabadalom bevezetésétől várható költségmegtakarításból jó esetben is csupán egy-két tucat hazai kkv profitálhat, és ez a szám középtávon sem fogja elérni a százas nagyságrendet. Ezzel szemben a hazai kkv-k külföldi versenytársai 30 ezer vagy még több szabadalommal lépnek majd be a magyar piacra. Az esetek 95-98%-ában az egységes szabadalmi rendszerben a hazai kkv kötelezett – potenciális jogsértői (alperesi) – oldalon fog állni, szemben a külföldi (többnyire nem európai) szabadalmassal, akinek költségeit az egységes szabadalom bevezetése csökkenti majd.

A magyar kkv-k számára az egységes szabadalom bevezetése várhatóan terhet fog jelenteni: a mainál jóval több szabadalmi jogi korlátot, a jogsértés és a jogvita nagyobb kockázatát. Meg kell jegyezni, hogy a hazai kkv-k nem kis része ugyanakkor eleve nem működik olyan technológiai színvonalon, hogy akár szabadalmazható találmányt fejleszthetne ki, akár beleütközhetne más szabadalmába. Ebből következően az egységes szabadalom bevezetéséből adódó hátrányok elsősorban majd azokat a hazai kkv-kat érik, amelyek a

technológiai felzárkózást kezdik meg. E kkv-kra tehát még inkább áll az a következtetés, hogy az egységes szabadalom bevezetése a versenyhátrányukat, technológiai és innovációs lemaradásukat rövid- és középtávon nemhogy csökkentené, hanem még növelni is fogja.

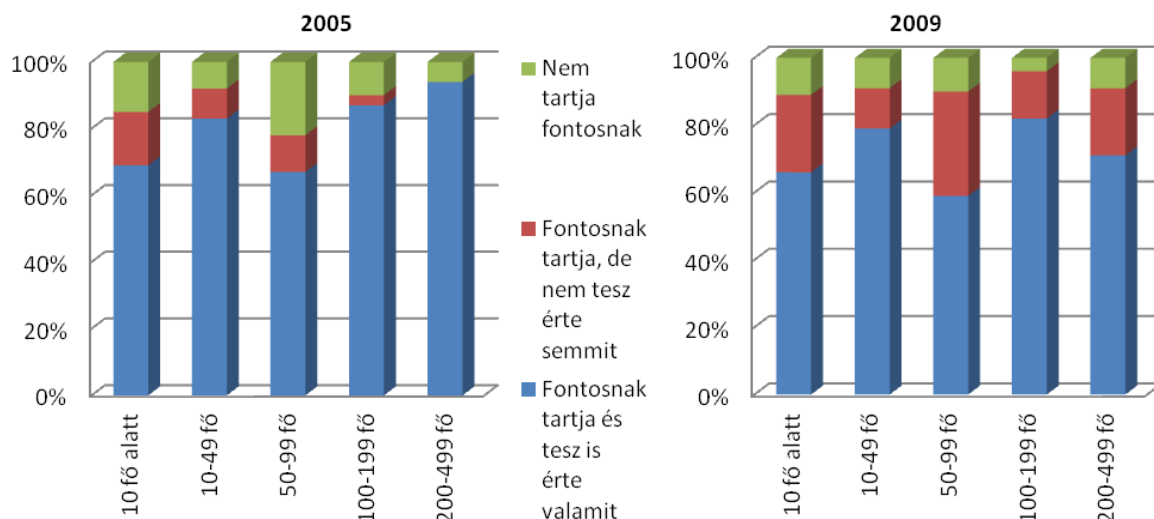
Számos elemzés és tanulmány támasztja alá, hogy a kkv-k leginkább a nemzeti iparjogvédelmi infrastruktúra támogatására építhetnek. A helyi szabadalmi ügyvivők és a nemzeti iparjogvédelmi hatóságok nyújthatják számukra mindazt, amire leginkább szükségük van. A hazai kkv-kat valójában célzott támogatással, tájékoztatással és kedvezményekkel lehet ösztönözni, így lehet javítani a szabadalmi rendszerhez való hozzáférésüket, nem úgy, hogy az amerikai és a távol-keleti óriáscégek európai jogszerzési költségeit csökkentjük. A nemzeti iparjogvédelmi infrastruktúra többet tud tenni a kkv-k versenyképességéért, mint a tengerentúli vállalatok számára kedvező fordítási költség-csökkentés (pl. igen alacsony költséggel vagy akár ingyen nyújthat szabadalmi kutatási jelentéseket az európai vagy globális oltalomszerzési esélyek felméréséhez). A nemzeti iparjogvédelmi infrastruktúrára ilyen fokon ráutalt hazai kkv-kat tehát különösen érzékenyen érintené, ha az egységes szabadalom bevezetése a nemzeti iparjogvédelmi intézményrendszer elsorvadását idézné elő.

A kkv-kat alapvetően háromféle akadály tartja távol az iparjogvédelmi – azon belül a szabadalmi – rendszer igénybevételétől (olyan esetekben, amikor egyébként szükségük volna rá, profitálhatnának belőle): az általános információs deficit (nem tudnak a szabadalmakról, nem ismerik a szabadalmi rendszer működését, előnyeit), a konkrét információs deficit (nem tudják felmérni fejlesztéseik szabadalmazási esélyeit, járatlanok a szabadalmi információ világában) és a jogérvényesítési deficit (ami abban áll, hogy – még ha szereznek is végül szabadalmat – nem képesek szabadalmi jogait kikényszeríteni, hatékonyan érvényesíteni a jogsértőkkel szemben).

Az egységes szabadalom az általános információs deficitet nem enyhíti, hiszen csakis a nemzeti iparjogvédelmi intézményrendszerben áll rendelkezésre forrás és szaktudás a helyi kisvállalkozások iparjogvédelmi tájékozottságának erősítéséhez; számukra megfelelő szakmai színvonalú iparjogvédelmi tájékoztatást más nem tudna adni. A konkrét információs deficit se oldódik, sőt, erősödik, hiszen különösen a kellő iparjogvédelmi, illetve szabadalmi információs felkészültséggel nem rendelkező kkv-k eshetnek a rossz minőségű, félrevezető gépi fordítások csapdájába. Ennek veszélyét fokozza, hogy a kkv-k az idegennyelv-tudásban is elmaradnak a nagyobb vállalatoktól (tehát nekik még nagyobb szükségük volna fordításokra, még hozzá jó minőségűekre). A kkv-k negatív jogérvényesítési tapasztalatai pedig csupán gyarapodni és erősödni fognak az egységes szabadalommal kapcsolatos bírászkodás igen magas költsége és komplexitása, valamint a magyar nyelv használatát korántsem minden esetben garantáló eljárási szabályai miatt.

A hazai helyzet jobb megértése érdekében az SZTNH (akkori nevén: a Magyar Szabadalmi Hivatal) – a kkv-k iparjogvédelmi ismereteinek felmérésére – 2005-ben és 2009-ben országos felméréseket végzett. Mindkét alkalommal több mint négyszáz vállalkozással készítették interjút a kérdezőbiztosok. A vizsgálatok a kkv-k szellemi tulajdonvédelmi ismereti szintjének felmérésén túl arra is kitértek, hogy mennyire elégedett a kkv-szektor a jelenlegi iparjogvédelmi oltalmi formákkal, illetve a jogérvényesítés lehetőségeivel. Ezen túlmenően pedig az iparjogvédelmi információszolgáltatás erősségeinek és gyenge pontjainak feltérképezésére is sor került.

12. táblázat: Fontosnak tartja-e, hogy termékeit, szolgáltatásait megkülönböztesse versenytársaitól? (megoszlás, százalék)

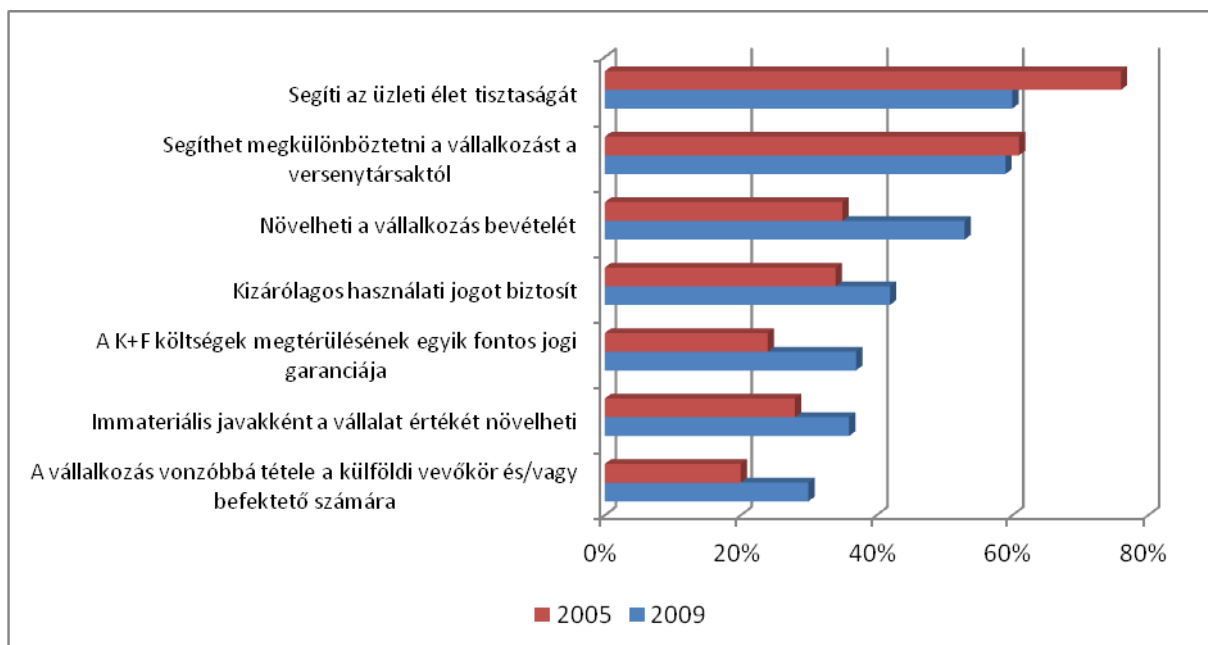

Forrás: Dr. Huszák Loretta - Mészáros Eleonóra: A magyar vállalkozások iparjogvédelmi tudatossága – két kérdőíves felmérés tanulságai; Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 6. (116.) évfolyam 4. szám

A táblázatokból kitűnik, hogy azok aránya, akik nem tartják fontosnak, hogy megkülönböztessék termékeiket, szolgáltatásaikat a versenytársaiktól, csökkent. Azok aránya azonban, akik fontosnak tartják, de nem tesznek érte semmit, kismértékben emelkedett 2009-re. Ennek hátterében az állhat, hogy habár a kkv-szektor iparjogvédelmi tudatossága nőtt, a válság hatására bevezetett, vállalaton belüli költségcsökkentési intézkedések hatással vannak az iparjogvédelmi aktivitás finanszírozási lehetőségeire.

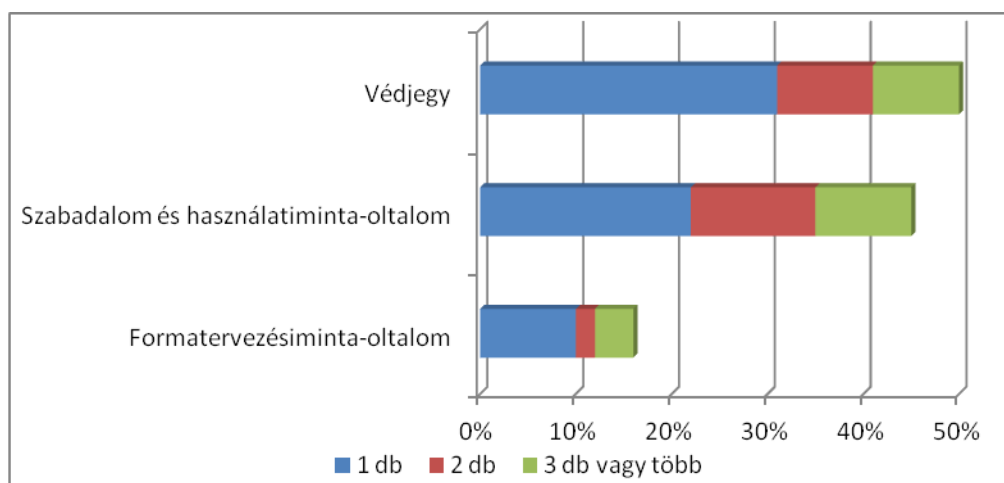
Optimizmusra adhat okot ugyanakkor, hogy a válaszadók 94%-a fontosnak tartja a műszaki szellemi alkotások jogvédelmét (2005-ben ez az arány 93% volt). A kkv-szektor iparjogvédelmi tudatosságának növekedését, az egyes oltalmi formák által biztosított lehetőségek jobb ismeretét jelzi az is, hogy emelkedett azoknak a vállalkozásoknak az aránya, amelyek az iparjogvédelem által biztosított előnyök közül a vállalat értékét, bevételeit növelő tényezőket említették. A kkv-k 36%-a véli úgy – a 2005. évi 28%-kal szemben –, hogy az iparjogvédelem eszközei immateriális javakként a vállalat értékét növelhetik. Azon válaszadók aránya, akik szerint az iparjogvédelem növelheti a vállalkozás bevételeit, 35%-ról 53%-ra növekedett. Az iparjogvédelmet mint a K+F költségek megtérülésének egyik fontos jogi garanciáját a – 2005. évi 24%-kal szemben – 2009-ben a vállalkozások 37%-a említette.

13. táblázat: Miért fontos az iparjogvédelem?
(említési gyakoriság az adott kérdésre válaszolók százalékában)

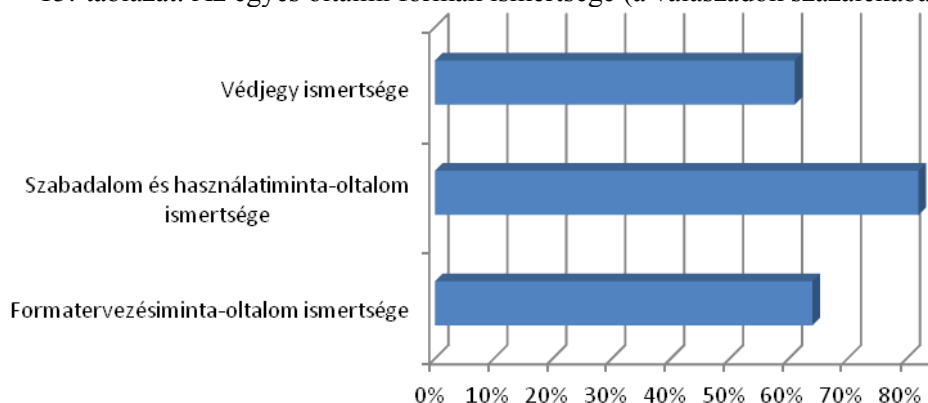
Forrás: Dr. Huszák Loretta - Mészáros Eleonóra: A magyar vállalkozások iparjogvédelmi tudatossága – két kérdőíves felmérés tanulságai; Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 6. (116.) évfolyam 4. szám

14. táblázat: Az egyes kkv-kat megillető oltalmak száma a válaszadók százalékában (2009)

Forrás: Dr. Huszák Loretta - Mészáros Eleonóra: A magyar vállalkozások iparjogvédelmi tudatossága – két kérdőíves felmérés tanulságai; Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 6. (116.) évfolyam 4. szám

15. táblázat: Az egyes oltalmi formák ismertsége (a válaszadók százalékában – 2009)

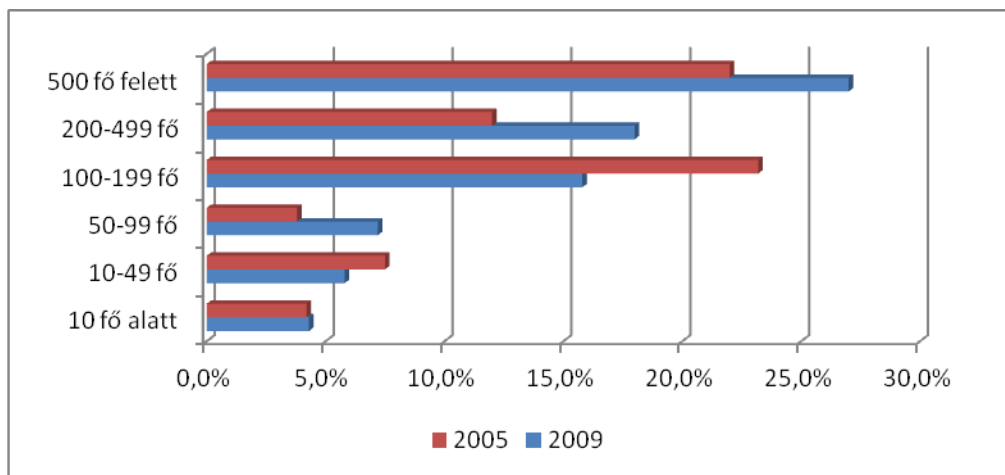

Forrás: Dr. Huszák Loretta - Mészáros Eleonóra: A magyar vállalkozások iparjogvédelmi tudatossága – két kérdőíves felmérés tanulságai; Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 6. (116.) évfolyam 4. szám

A 14. és a 15. táblázat összevetéséből kitűnik: a védjegyek ismertségének javítása szinte bizonyosan azt eredményezné, hogy a jelenleginél több kkv igényelne oltalmat.

A felmérés során vizsgálat tárgya volt, hogy a megkérdezett vállalatok milyen intenzitással vesznek részt szellemi tulajdon-védelmi jogvitában, illetve mennyire voltak elégedettek azok lefolyásával és kimenetelével. A 2009. évi felmérés során a mintába került vállalatok mintegy 7%-ának volt már polgári úton kezelt jogvitája iparjogvédelmi ügyekben. Ugyanez az arány a korábbi, 2005. évi megkérdezés során 8% volt. A jogviták említési gyakorisága a nagyobb vállalatok esetében jóval magasabb, mint a kisebbeknél – ez az összefüggés 2009-ben és 2005-ben is érvényesült.

16. táblázat: Az iparjogvédelmi jogvitákban érintett vállalkozások aránya (a pozitív választ adók aránya, százalékban)

Forrás: Dr. Huszák Loretta - Mészáros Eleonóra: A magyar vállalkozások iparjogvédelmi tudatossága – két kérdőíves felmérés tanulságai; Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle 6. (116.) évfolyam 4. szám

A bírósági úton történő jogérvényesítésre kényszerülő cégek fele maga kezdeményezte a peres eljárást, 42%-uk ellen valaki más, míg a fennmaradó 8% esetében mindkét változat előfordult. A peres ügyek 59%-a a vizsgált mintában valamilyen szellemi tulajdon-jog megsértése tárgyában indult, a szolgálati, illetve alkalmazotti találmányi, licencia- és egyéb jogdíjakkal kapcsolatos viták 16%-ban adtak perre okot, míg a fennmaradó 25% az egyéb okból induló pereket jelenti.

Az iparjogvédelmi tárgyú peres eljárások által érintett cégek 55%-a szerint a befektetett anyagi és egyéb erőfeszítés megtérült, 45%-uk szerint azonban nem. Ez

kedvezőtlen adat a vállalatok jogbiztonságérzetének szempontjából. Az 50 fő alatti kisvállalkozások egyharmada, az 51 és 200 fő közötti középvállalkozások kétharmada, a 200 fő feletti nagyvállalatok 100%-a számolt be a peres eljárásokba befektetett energia megtérüléséről. A jogérvényesítés lehetőségeivel való elégedettség tehát a vállalatméret növekedésével egyenes arányban javul.

3.1.8. Iparjogvédelmi szolgáltatások a nemzetgazdaság szolgálatában

3.1.8.1. A szolgáltatások jellege és pénzügyi háttere

A magyar gazdaság tulajdonosi viszonyai folytán a hazai K+F potenciál szellemi produktumainak jelentős hányada a külföldi tulajdonosok színeiben jelenik meg. E – tipikusan nagyvállalati – körről elmondható, hogy többnyire a stratégiájuk kiemelt részeként kezelik a szellemi tulajdon védelmét, és piaci pozíciójuk erősítésének érdekében változatos eszköztárat alkalmaznak sikeresen. Ezzel szemben a hazai és európai szintű kormányzati fejlesztési politikák középpontjában álló kkv-k gyakran még a birtokukban lévő szellemivagyon-elemek fontosságát és a bennük rejlő lehetőségeket sem ismerik fel, ahogy azt a 2005-ben és 2009-ben végzett felmérések (ld. a 3.1.7. pontot) is mutatják.

A közfinanszírozású kutatóhelyeken (egyetemen és akadémiai kutatóintézetekben) létrehozott kutatási eredmények hasznosítása a közelmúltban jelentős átalakuláson ment keresztül. Mára az intézmények többsége jó alapokkal rendelkezik, hogy továbbfejlessze, illetve az európai uniós és globális trendek szerint formálja a közhasznú kutatási eredmények hasznosítására irányuló tevékenységét. E szféra szellemi tulajdon-védelmi aktivitása ugyanakkor – különös tekintettel az itt elköltött K+F ráfordítások nagyságára – még mindig kirívóan alacsony.

Ezzel összhangban a hazai K+F tevékenységet támogató és a szellemi tulajdon-védelmi aktivitás elősegítését célzó szolgáltatásfejlesztésnek e két célcsoportot: a hazai kis- és középvállalkozásokat, illetve a közfinanszírozású kutatóhelyeket kell előtérbe helyeznie.

A Magyarországon elérhető szolgáltatások térképe jelenleg a következőképpen fest:

- professzionális szolgáltatók piaci áron nyújtott szolgáltatásai (különösen a következők: szellemi tulajdon-védelmi információs szolgáltatás, tanácsadás, képviselői ellátás a iparjogvédelmi és szerzői jogi ügyekben, iparjogvédelmi kutatási szolgáltatások, iparjogvédelmi beadványok elkészítése, trendelemzések);

- az SZTNH és más non-profit szolgáltatók által ingyenesen nyújtott szolgáltatások (különösen a következők: ingyenes ügyfélszolgálati tájékoztatás, iparjogvédelmi adatszolgáltatás, iparjogvédelmi tájékoztatás, adatbázisok használata);

- az SZTNH önköltségi áron nyújtott szolgáltatásai [különösen a következők: oktatás-továbbképzés, műszaki, iparjogvédelmi információs és kutatási szolgáltatások, ideértve az öt szabadalomkutatási szolgáltatást (az újdonságkutatás, a szabadalmazhatósági véleménnyel kiegészített újdonságkutatás, a szabadalmazhatósági vélemény, a jogérvényességi kutatás és a szabadalomtisztasági kutatás), az expressz védjegyszűrést, a védjegyfigyelést].

A szellemi tulajdon-védelemmel kapcsolatos olyan feladatok, mint a szellemi tulajdon-védelmi tudatosság erősítése, a szellemi tulajdon-védelem eszköztárának megismertetése a K+F szereplőkkel és a vállalkozói réteggel, továbbá a jogkövető magatartás gyakorlatának társadalmi szintű erősítése ma még elismerten inkább társadalmi, mint személyes érdek. Az egyes országok gazdasági fejlettségétől függetlenül Európa-szerte igazolt tény, hogy a

célcsoportok a szolgáltatásokat ingyen igénybe veszik, de térítés ellenében már nem tartanak igényt azokra.

Az ilyen jellegű szolgáltatások anyagi erőforrásait jelenleg a szolgáltató szervezeteknek kell előteremteniük saját vagy pályázati forrásokból, célzott támogatások formájában vagy egyéb módon. Megfelelő saját források hiányában adott esetben itt költségvetési források biztosításával kell a nonprofit szolgáltatókat olyan helyzetbe hozni, hogy ezeket a szolgáltatásokat ingyenesen az érdeklődők rendelkezésére tudják bocsátani.

A szolgáltatások egy másik – a jogok megszerzésével és érvényesítésével kapcsolatos – része (iparjogvédelmi kutatások, iparjogvédelmi hatósági vagy bírósági beadványok elkészítése, jogi tanácsadás stb.) elismerten inkább személyes érdekeket képvisel, de a felmerülő költségek mértéke indokolja azok támogatás formájában történő részleges vagy teljes mértékű átvállalását az innováció sikere érdekében. Ez kiemelt figyelmet érdemel a szellemi tulajdon védelmének nemzeti fejlesztési programjában is (ld. a 4.4.3. pontot).

2012 óta több – az Új Széchenyi Terv és a Kutatási és Technológiai Innovációs Alap keretében kiírt – pályázat formájában igényelhetnek támogatást a szellemi tulajdonuk hazai és külföldi védelméhez, menedzseléséhez, valamint a projekt tárgyára nézve annak újdonság- és K+F-tartalmának (külön kérésre az alap-, alkalmazott kutatás és kísérleti fejlesztés arányának) megállapításához innovatív, jogi személyiségű és jogi személyiség nélküli gazdasági társaságok, szövetkezetek. Az oltalomszerzés során felmerülő költségek előteremtésének problémája a társadalom ennél sokkal szélesebb rétegét érinti, ami miatt a támogatottak körének bővítése – akár a pályázók körének szélesítésével, akár egyéb módon – távlati igényként jelenik meg. Kiemelten fontos, hogy pályázati kiírások révén kiszámítható módon biztosítva legyen a magyar találmányok hazai és külföldi iparjogvédelmi oltalomszerzésének támogatása valamennyi érintett szereplő számára. Annak érdekében, hogy a szellemi tulajdon védelmének nemzeti fejlesztési programjában is megfogalmazott célokhoz (ld. a 4.4.3. pontot) a pályázati források megfelelő formában rendelkezésre álljanak, indokolt lenne, hogy a Kutatási és Technológiai Innovációs Alapról szóló 2003. évi XC. törvényben a szellemitulajdon-védelem önálló jogcímként nevesítésre kerüljön, valamint lehetőség szerint rögzíteni kell az ezen a jogcímen támogatásra fordítható összeg arányát a teljes kiadási előirányzathoz képest. A Gazdaságfejlesztési és Innovációs Operatív Program (GINOP), illetve az Emberi Erőforrás Operatív Program (EFOP) keretében a vállalati szellemitulajdon-védelmi tevékenység elősegítését, illetve a közfinanszírozású kutatóhelyek tudásbázisának támogatását kiemelten fontos irányként kell kezelni.

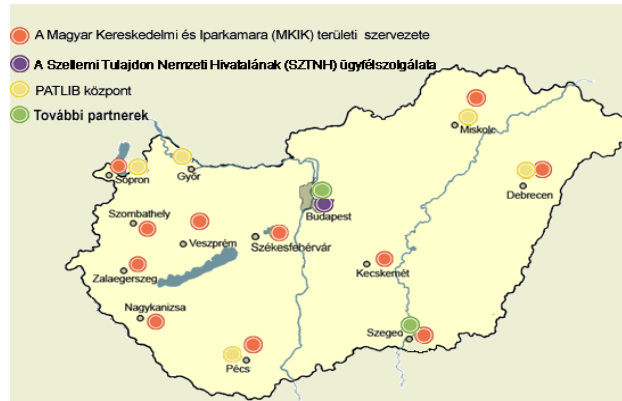
3.1.8.2. Szolgáltatások

a) Tájékoztatás és információszolgáltatás

A hivatal ügyfélszolgálatán elérhető széles körű és ingyenes tájékoztatás mellett kiemelendő az SZTNH által 2004-ben útjára indított VIVACE program (Vállalkozói Iparjogvédelmi Versenyképességet Alapozó Cselekvési Program), amely azóta a hazai figyelem mellett nemzetközi szinten is elismertségre tett szert. A kezdeményezés egyik eredeti célja az volt, hogy az ország egész területén létrejőjenek olyan információs pontok, ahol az érdeklődők gyorsan és közérthető formában választ kaphatnak az őket érintő szellemitulajdon-védelmi kérdésekre. A programban résztvevő regionális információs hálózat tagjait az 5. ábra mutatja be. Az elmúlt évek tapasztalataiból az szűrhető le, hogy főleg a kis- és középvállalkozói réteg esetében fontos, hogy ne csak egy budapesti helyszínen legyen lehetőség személyes konzultációra, hanem a vállalkozások helyben, a saját régiójukban is találjanak egy-egy információs pontot, ahol tájékoztatást kaphatnak. Ennek megfelelően a program folytatása feltétlenül indokolt.

A tájékoztatási célú és más hasonló szolgáltatások fejlesztése érdekében vett és vesz részt az SZTNH olyan nemzetközi szintű projektekben és együttműködési programokban, amelyek – többek között – a nemzetközi jó gyakorlatok megismerését és átvételét célozzák. Az elmúlt időszak egyik kiemelkedő programja az elsősorban a kkv-k szellemi tulajdon-védelmi és jogérvényesítési tudatosságát növelni hivatott, az Európai Bizottság támogatásával és nemzeti szabadalmi hivatalok közreműködésével 2008 és 2011 között megvalósított *IPeuropAware*-projekt volt, amely 2012-től *IPorta/InnovAccess* néven folytatódik.

5. ábra: Regionális szellemi tulajdon-védelmi információs pontok hazánkban:

b) Képzés és oktatás

Mint ahogyan azt a korábbi felmérések is igazolják, a szellemi tulajdon-védelmi ismeretek még messze nem érik el a kívánatos szintet egyetlen társadalmi csoport esetében sem. Annak érdekében, hogy ez a helyzet megváltozzon, szükség van a szellemi tulajdon-védelmi képzések folytatására és további fejlesztésére. Az ismeretterjesztés és tudatosságnövelés fórumai egyrészt a főleg kkv-kat megcélzó rendezvények, másrészt a felsőoktatási intézmények hagyományos oktatási kínálatában, valamint felnőttképzés keretében folyó szellemi tulajdon-védelmi képzések, illetve iparjogvédelmi tanfolyamok.

Hazánk közel másfél tucat egyetemén és főiskoláján zajlik az SZTNH-val együttműködve a graduális és posztgraduális képzések keretében szellemi tulajdon-védelmi ismeretek oktatása, ideértve az immár hat felsőoktatási intézményben bevezetett távoktatási programot is. E képzések részben hivatali munkatársak, részben pedig a felsőoktatási intézmények oktatóinak bevonásával valósulnak meg. Különös jelentősége van e képzések fenntartásának, valamint az oktatók szakmai támogatásának, ideértve az oktatók módszertani képzését, és a közvetítendő ismeretek szakmai-didaktikai szempontú harmonizációját is (összhangban az integrált irányítási rendszer minőségcéljainak megfelelően elvégzett felmérések eredményeivel).

Az iparjogvédelmi tudatosság erősítésének és a szellemi tulajdon-védelmi kultúra terjesztésének hatékony eszközei lehetnek azok a nyomtatott tananyagok, amelyek különböző szinten és mélységben foglalják rendszerbe és közvetítik a szellemi tulajdon védelmével kapcsolatos ismereteket. Az SZTNH tankönyv-portfóliója jelenleg a következő három elemből áll: „Alapfokú iparjogvédelmi tankönyv”, „Iparjogvédelem” és „Szerzői jog” tankönyvek. E tankönyvek a tanfolyamokat végző, illetve a felsőoktatásban tanuló hallgatók felkészülésének támogatása mellett a kereskedelmi forgalomban is hozzájárulnak a tágabb közösség iparjogvédelmi tudásának és tudatosságának növeléséhez. A könyvek sikeréből kiindulva az SZTNH folytatni kívánja az írott tananyagok fejlesztését.

Annak érdekében, hogy a szellemi tulajdon-védelmi tudatosságot hatékonyabban építsük be a mindennapi életbe, a gyerekekkel már korán meg kell ismertetnünk a szellemi

tulajdon fogalmát és védelmének jelentőségét. Ezt a célt támogatja a 2013 szeptemberétől bevezetett új nemzeti kerettantervben nevesített szellemi tulajdon-védelmi tudás átadása is. Az SZTNH több vonalon, pl. tankönyvek készítésének szakmai támogatásával, ismeretterjesztő anyagokkal, valamint tanárképzési és pedagógus-továbbképzési programokkal szolgálja ezt a célt.

A felnőttképzés kereteiben folyó szellemi tulajdon-védelmi ismeretátadás jogszabályi háttérét az iparjogvédelmi szakképesítésről szóló 2/2008. (VIII. 22.) TNM rendelet adja, amelynek megfelelően alap-, közép- és felsőfokú iparjogvédelmi szakképesítés szerezhető az SZTNH által szervezett tanfolyam elvégzését követően, a szakvizsga letételével. A professzionális szakemberképzést szolgáló és kétévente induló felsőfokú iparjogvédelmi tanfolyam mellett az alap- és középfokú képzéseket regionális alapokon szervezve kell eljuttatni minél szélesebb célközönséghez, azaz elsősorban az innovatív kkv-k, illetve nagyvállalatok munkatársaihoz, tovább az akadémiai és egyetemi oktatókhoz és kutatókhoz.

Ez utóbbi képzések megvalósítása során kiemelt szerepe van a különböző információközvetítő és szolgáltató szervezeteknek (a Magyar Kereskedelmi és Iparkamara területi kamaráinak, a regionális innovációs ügynökségeknek, az egyetemi technológiatranszfer-irodáknak), mivel a potenciális résztvevők minél szélesebb körben csak rajtuk keresztül szólíthatók meg, illetve a fővároson kívüli helyszíneken hatékonyan csak velük együttműködve szervezhető képzés. Másrészt az eddigi tapasztalatok alapján az iparjogvédelmi képzést – éppen a minél szélesebb érdeklődői kör megnyerése érdekében – indokolt olyan kapcsolódó ismereteket adó képzésekkel (pl. innováció-menedzsment, vállalkozásfejlesztés) összekapcsolni, amelyek együtt komplexebb ismeretanyag elsajátítását teszik lehetővé. Amellett, hogy az innovatív vállalkozások tekintetében e közvetítő szervezetek szélesebb kapcsolatrendszerrel rendelkeznek, a kapcsolódó ismeretanyag átadására is kialakult csatornák vannak.

c) A közfinanszírozású kutatóhelyek szellemi tulajdon-védelmi tevékenységének támogatása

Annak ellenére, hogy a K+F tevékenység szerkezete Magyarországon is jó irányba változott az elmúlt években, azaz a közfinanszírozású kutatóhelyek felől inkább a vállalati kutatóhelyekre helyeződik át e tevékenység nagyobbik része, a Magyar Tudományos Akadémia és az egyetemi kutatóhelyek mindig is meghatározó szerepet fognak betölteni a hazai tudományos eredmények megalkotásában. Ennek megfelelően az SZTNH a közfinanszírozású kutatóhelyeken létrehozott kutatási eredmények védelmét és hasznosításának támogatását kiemelt céljának tekinti. 2010 márciusában a Nemzeti Kutatási és Technológia Hivatal támogatásával tanulmányt¹³ készítettett és tett közé, amely az innovációs törvény elfogadásától számított ötéves időszak során a közfinanszírozású kutatóhelyeken kiépült szellemi tulajdon-védelmi és technológiatranszfer-eredményeket tekintette át mind a szabályozás, mind a gyakorlat szempontjából. Az akkori helyzet bemutatásán túl a tanulmány célja volt, hogy az elért eredmények mellett azokra a specifikus és horizontális jellegű területekre is rávilágítson, amelyek fejlesztésével tovább javítható a tudás- és technológia-transzfer folyamata intézményi és nemzeti szinten.

Noha a 2005. január 1-jén hatályba lépett innovációs törvény intézkedéseivel valamelyest segítette a kutatás-fejlesztést, a technológiai innovációt, valamint az eredmények gazdasági és társadalmi hasznosítását, a szellemi tulajdonnal összefüggő egyes kérdések rendezésével továbbra is adós maradt. A nem kellően következetes jogalkotói tevékenység viszont idővel erodálta még e viszonylagos eredményeket is. A közalkalmazottak jogállásáról

¹³ Szellemi tulajdon-kezelés a közfinanszírozású kutatóhelyeken – Összehasonlító elemzés és gyakorlati javaslatok. NGM-MSZH (Nemzetgazdasági Minisztérium-Magyar Szabadalmi Hivatal), Budapest, 2010.

szóló 1992. évi XXXIII. törvény (Kjt.) 2009-ben hatályba lépett módosítása ugyanis új összeférhetlenségi szabályok beiktatásával az innovációs törvénynek éppen azokat a rendelkezéseit kérdőjelezte meg, amelyek a négy évvel korábban elfogadott törvény leginkább előremutató elemei közé tartoztak.

A nemzeti felsőoktatásról szóló 2011. évi CCIV. törvény 2012. január 1-jei hatályba lépése a helyzeten érdemben nem változtatott, de a felhatalmazó rendelkezések között szereplő azon rendelkezés, amely a Kormányt felhívja – egyebek mellett – a foglalkoztatással, a vezetői megbízással és az összeférhetlenséggel kapcsolatos szabályok megalkotására, még adhat okot bizakodásra. Ugyanakkor kétséges, hogy a rendeleti szintű jogalkotás önmagában képes lesz-e orvosolni ezt az anomáliát, amely nem is kizárólag a felsőoktatást érinti.

A szabályozási háttér problémáin túlmenően a hazai technológiatranszfer működésében számos olyan szűk keresztmetszet és hiányosság tapasztalható, amely a tudás- és technológiahasznosítás eredményességét alapvetően befolyásolhatja. Ugyanakkor pozitív fejlemény, hogy több mint egy tucatnyi egyetemi technológiatranszfer iroda 2012 őszén formálisan is fórumba tömörült, megalakítva a Felsőoktatási Tudástranszfer Fórumot annak érdekében, hogy közösen fogalmazzanak meg igényeket és irányozzanak elő tevékenységeket, amelyek sikerességét együttes fellépésükkel javíthatják.

Ennek a törekvésnek az elősegítésére az SZTNH-nak – az e kör számára szervezett speciális képzési programok mellett – lehetővé kell tennie, hogy a közfinanszírozású kutatóhelyek az egyéb szellemi tulajdon-védelmi szolgáltatásokhoz kedvezményesen férjenek hozzá, illetve a szolgáltatások módszertani fejlesztése során is külön figyelmet kell fordítani a közfinanszírozású kutatóhelyekre.

d) Szellemivagyon-diagnózis

A szellemivagyon-diagnózis 2008 óta Európa számos országában hozzáférhető szolgáltatás kis- és középvállalkozások számára. A Franciaországban kidolgozott módszertan alapján bevezetett szolgáltatás célja a vállalkozások támogatása a szellemi vagyonuk eredményes kiaknázásában. A szolgáltatás elsődleges célcsoportját olyan innovatív vállalkozások képezik, amelyek az utóbbi években a kutatás-fejlesztés területén érdemi lépéseket tettek, de nincsenek meg a kellő ismereteik, tapasztalataik a szellemivagyon-menedzsment eszköztárának hatékony alkalmazásához.

A szellemivagyon-diagnózis – amellet, hogy felhívja a vállalkozás figyelmét a szellemi vagyonával való tudatos gazdálkodás jelentőségére – a felmérés eredményeképpen képet ad a vállalkozás számára annak szellemi vagyonáról, a védelem lehetséges formáiról, illetőleg a kockázatokról, amelyeknek – ismeretek hiányában – ki van téve. A felmérés középpontjában – az aktuális szellemi tulajdon-védelmi helyzetképen túl – a vállalkozás rövid és hosszú távú tervei, fejlesztési elképzelései vannak annak érdekében, hogy a jövőbeli tervezett innovációk szellemi tulajdon-menedzsmentje már a fejlesztés korai stádiumában, esetenként azt megelőzően elindulhasson.

Kísérleti jelleggel Magyarországon eddig 60 felmérés készült. Az első 30 felmérés az ESZH, kisebb részben az NKTH finanszírozásával készült; a 2012-ben elvégzett 30 felmérést az ESZH támogatta. A hazai tapasztalatok – valamint a Franciaországban elvégzett közel 2000 hasonló felmérés tanulságai – alapján a szolgáltatás hasznosulása hosszabb idő távlatában kimutatható.

Figyelembe véve a hazai innovatív vállalkozások számát, és aktivitását a szellemivagyon-menedzsment terén, a felméréseknek ennél jóval nagyobb számban lenne létjogosultsága, ami azonban csak megfelelő anyagi erőforrások előteremtése mellett

biztosítható. A nemzetközi tapasztalatok alapján a szolgáltatással csak akkor lehet sikeresen elérni az érintett vállalkozások többségét, ha az térítésmentesen áll a rendelkezésükre. A Nemzetgazdasági Minisztériummal és a Nemzeti Innovációs Hivatallal közösen indokolt megvizsgálni, hogy szellemivagyon-értékelés egyes elemeinek beépítésével és az átvilágítás megfelelő célzatosságának kialakításával ezen felmérések eredménye esetlegesen mennyiben lehetne kiindulási alapja a további K+F+I támogatások egyszerűsített eljárásban történő odaítélésének, valamint miképpen járulhat hozzá a tőkebevonás garanciális hátterének kialakításához.

e) A szellemi vagyon értékelése

A szellemi vagyon értékeléséről és az azzal kapcsolatos SZTNH-szolgáltatásról a 3.1.10. alpont szól részletesen.

3.1.9. Helyzetkép a K+F, az innováció és az iparjogvédelem hazai kapcsolatrendszeréről

A hazai K+F+I szektor kedvező gazdasági hatásainak európai összevetésben is jelentős szerepét mutatja az Európai Bizottság által minden évben közzétett *Innovation Union Scoreboard* specifikus országgrangsora. Az összesített index a nyolc témakörben csoportosított adatok értékeiből adódik, amelyek közül az egyik a K+F+I-nek a gazdasági teljesítményre gyakorolt hatása.

A legutóbbi, 2012-ben publikált felmérés szerint Magyarország teljesítménye európai szinten kiemelkedő az innováció gazdasági hasznosításában. A rangsorban elfoglalt 5. hely azt jelzi, hogy hazánk gazdasági eredményeinek és versenyképességének fenntartásához érdemes a K+F+I területre koncentrálni, mert az ágazatban keletkező új értékek adta pozitív lökéshullám hatékonyan tud tovagyűrűzni a magyar gazdaság egyéb területeire is. Az innováció gazdasági hasznosítása terén hazánk (a többi EU tagállamhoz képest) különösen sikeres az újdonságok értékesítése, a szabadalmakból és licenciából érkező külföldi jövedelmek, valamint a *medium-* és *high-tech* export terén.

17. táblázat: Az Innovációs Unió tagországainak rangsora az innováció gazdasági hatásai alapján

Indikátor	HU helyezés (vizsgált országok száma)	Indikátor értéke az EU27-hez viszonyítva (EU27=100)
Gazdasági hatások dimenzió	5. (27)	–
Medium-high és high-tech termékexport (az összes export %-ában)	2. (34)	141
Külföldről származó hasznosítási és licenciabevételek (a GDP %-ában)	5. (34)	124
Piaci és vállalati innováció értékesítése (a forgalom %-ában)	8. (34)	152
Piaci és vállalati innováció értékesítésének növekedése (a forgalom %-ában)	2. (34)	125

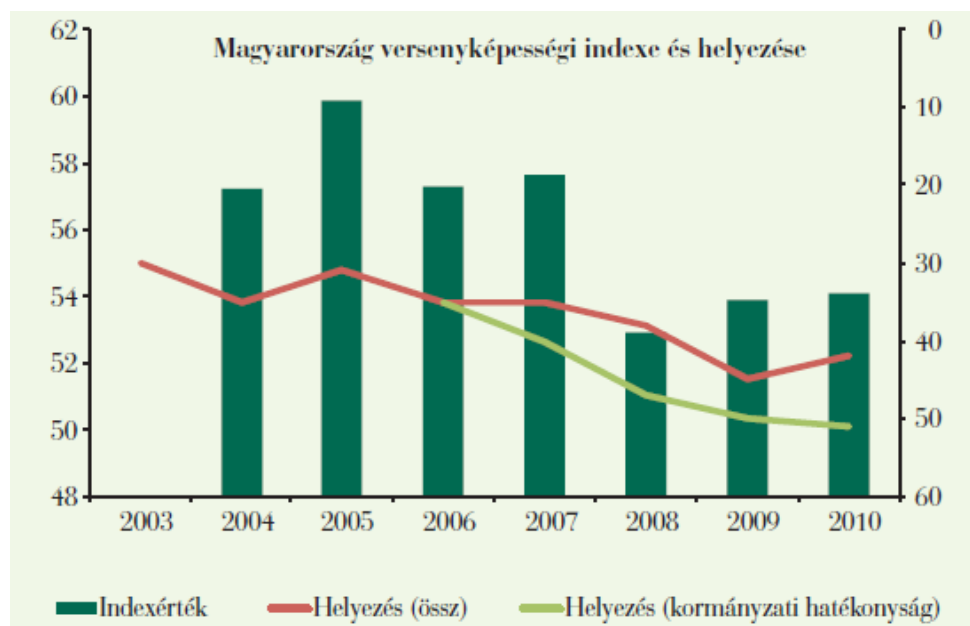
Forrás: Innovation Union Scoreboard 2011

A források megteremtése mellett a gazdasági növekedés és a foglalkoztatás terén kitűzött kormányzati célok elérésének egyik alapfeltétele az innovációbarát gazdasági környezet megteremtése az Új Széchenyi Terv „Tudomány–Innováció” programjában kijelölt fejlesztési irányok és célkitűzések mentén. Az innováció és a szabadalmaztatás, illetve általában a szellemi tulajdon közötti komplex kapcsolatrendszer miatt a szabadalmi aktivitásban történő lényeges előrelépés csak az általános innovációs teljesítmény javulásának részeként következhet be. A tudásalapú gazdaságban a szellemi tulajdon az innováció és a kreativitás táptalaja és védőburka. A szellemi tulajdon biztosítja ugyanis a kutatási-fejlesztési és innovációs ráfordítások, a csúcstechnológiai ágazatokba és az innovatív szektorba irányuló befektetések megtérülését, továbbá hozzájárul az élenjáró technológiák transzferjének előmozdításához, a működő tőke behozatalához.

A jelenlegi állami K+F támogatási és finanszírozási rendszer még nem eléggé hatékony ahhoz, hogy sikeresen ösztönözze a kiválóság alapú, nemzetközi színvonalú projektekben való részvételt. Az államháztartás, valamint a központi költségvetés helyzete a következő években – a Konvergencia Programban és a Széll Kálmán Tervben foglaltaknak megfelelően – nem teszi lehetővé a K+F állami finanszírozásának bővítését, ezért az állami K+F támogatási rendszernek a mainál hatékonyabb eszközökkel kell ösztönöznie a vállalatok K+F tevékenységét. A tervek szerint az Európai Unió 2014-2020 közötti költségvetési ciklusában közel 50%-kal növekedhetnek az uniós csatornákon keresztül juttatott, erős kiválasztási kritériumok alapján szétosztott K+F források. Ezzel párhuzamosan háttérbe szorulhatnak a tagállamok szintjén allokkált, kohéziós politikát finanszírozó támogatások. Magyarországon a nemzeti innovációs rendszer szereplőinek képessé kell válniuk a kiválósági alapon létrehozandó nemzetközi K+F projektekben való részvételre, az ehhez szükséges humán-, infrastrukturális és menedzsmentkapacitások biztosítására (ld. a 3.1.8.1. pontot).

A pénzügyi válság következtében a gazdaság minden területén az erőforrások átcsoportosítására van szükség, a teljesítmény és a hatékonyság középpontba állításával. A kutatás-fejlesztés mint húzóágazat előtérbe helyezésével fenntartható, sőt, javítható a versenyképesség, amire a jelenlegi helyzetben nagy szükség volna.

18. táblázat: Magyarország versenyképességi indexe és helyezése (a vizsgált 55 ország között)

Forrás: Magyar Zoltán Közigazgatás-fejlesztési Program, p. 12

A struktúrán belül a legnagyobb problémát a dinamikus tényezők hiánya jelenti. Elsősorban az látszik, hogy az innovációs rendszer mögött nem jelenik meg az erős hazai ipar, amely a hajtómotor szerepét tölthetné be a hazai K+F+I rendszer megújulásában.

A nagyszámú, ám gazdasági súlyát illetően gyengébb magyar tulajdonú vállalkozás K+F tevékenysége még mindig nem jelentős, holott az elmúlt években a támogatási források viszonylagos bőségben álltak rendelkezésre [pl. a Kutatási és Technológiai Innovációs Alap (KTIA), az EU-társfinanszírozású Strukturális Alapokból nyújtott innovációs támogatások, a Keretprogram, valamint az adókedvezmények és innovációs járulék nyújtotta lehetőségek]. A problémát alapvetően a vállalkozási kultúra hiánya, a fejlesztés, az innováció jelentőségének alulbecsülése, illetve az innovációs vállalati program kialakításának komplexitásától való félelem okozza. Alacsony az együttműködésre és a hálózatosodásra vonatkozó készség és képesség is.

A jelenlegi állami K+F támogatási és finanszírozási rendszer még nem eléggé hatékony ahhoz, hogy sikeresen ösztönözze az ágazati szereplőket. Ez a belföldi szabadalmi aktivitás mérőszámaiban is megmutatkozik (ld. a 3.1.2. pontot). A 2011-es adatok szerint a K+F ráfordítások 64%-a jelentkezik a vállalkozásoknál, és az állam finanszírozási oldalon is 40% alá került (38%).

A jelenleg alkalmazott hazai K+F támogatási politika egyaránt tartalmaz közvetlen (pályázati) és közvetett (adóoldali) támogatási elemeket. A pályázati rendszer alapvetően az érintett kisvállalkozások, az akadémiai és felsőoktatási szektor K+F tevékenységének támogatását célozza, míg az adóoldali támogatásokat döntően csak a nagyvállalati szektor képes igénybe venni.

Az iparjogvédelem a pályázati rendszerben elenyésző mértékben jelenik meg. Az Új Széchenyi Terv pályázataiban – az Európai Unió szabályainak megfelelően – csupán csekély összegű, azaz „de minimis” támogatás esetén van lehetőség az iparjogvédelmi hatósági szolgáltatások és díjak elszámolására. Ugyanígy csupán csekély összegű támogatás esetén számolhatók el az előkészítés költségei, azaz kizárólag a SZTNH által végzett újdonságvizsgálat, és a hivatal által kiadott K+F minősítő határozat, valamint az alap-,

alkalmazott kutatás és kísérleti fejlesztés arányára vonatkozó állásfoglalás fogadható el előkészítő költségként.

Az egész vállalkozói szektorra, különösen a kkv-kra, valamint a fiatal innovatív vállalkozásokra háruló adminisztrációs és pénzügyi terhek gátat jelentenek az ötletek megvalósításában és piacra történő bevezetésében is.

Az KTIA az elmúlt években alacsony hatékonysággal működött, ezért a központi forráselosztás – ellentétben az alapvető céllal – nem vezetett a vállalatok K+F tevékenységének számottevő bővüléséhez. Pozitív fejlemény azonban, hogy 2012-ben újból kiírtak pályázatokat a KTIA terhére.

2012-ig az adóösztönzőkkel kapcsolatban mind az adózók, mind a jogalkalmazók oldaláról számos jogalkalmazási nehézség merült fel, a korábbi szabályozások a kedvezmények igénybevétele terén visszaélésekre adtak lehetőséget. Különösen a gazdálkodó szervezetek által végzett K+F tevékenységek megítélése okozott jogalkalmazási nehézségeket, azok sem formailag, sem tartalmilag nem követtek feltétlenül azonos meghatározásokat. A korábbi gyakorlat szerint az adózónak a K+F adókedvezmény igénybevétele előtt önmagának kellett minősítenie a tevékenységét, és ezáltal eldöntenie, hogy igénybe veheti-e a kedvezményt. A probléma megoldását, azaz a kutatás-fejlesztési adóösztönzők igénybevételének kiszámíthatóságát és biztonságát a kutatás-fejlesztési tevékenység minősítésének bevezetése hozta meg. Az SZTNH által 2012. február óta végzett minősítési tevékenység teszi egyértelművé, hogy egy adott tevékenység jogosan minősül-e kutatás-fejlesztésnek, és így jogszerűen vehető-e igénybe utána az adókedvezmény.

A teljes állami K+F finanszírozási rendszerből hiányzik a támogatás hasznosulását vizsgáló – előzetes és utólagos – monitoring rendszer. Az előzetes ellenőrzés hiányából fakadóan a közpénzt sokszor nem új értékek teremtésére költötték el, hanem „csupán” a tudományos életben ugyan bizonyára jelentős, de a magyar versenyképességet nem javító publikálásra. A szintén hiányzó utólagos monitoring pedig az egyes gazdaságpolitikai eszközök eredményeinek a döntéshozók számára történő visszacsatolását is biztosítaná.

A gyógyszeripar a hazai K+F motorja. Az ipari K+F ráfordítások csaknem 40%-a, az összes magyarországi K+F ráfordítás 20%-a gyógyszeripari fejlesztés; az iparágban foglalkoztatottak száma meghaladja a 13 ezret. A következő években a kedvezőtlen makrogazdasági helyzet miatt e kutatási-termelési tevékenységek beszűkülése várható, ami kedvezőtlenül befolyásolhatja a K+F szektor és a szellemi tulajdon-védelem hazai helyzetét is.¹⁴

A szellemi tulajdon védelme a gazdaságban betöltött szerepéhez képest még mindig kevés figyelmet kap, ami az iparjogvédelmi tudatosság hiányával áll szoros kapcsolatban. A K+F finanszírozás fennálló rendszerében a közfinanszírozású kutatóhelyek, a felsőoktatási intézmények nem kellően érdekeltek a közpénz igénybevételével létrehozott szellemi javaik megfelelő védelmében, továbbá ezek gazdasági hasznosításában sem; ezek a kiaknázatlan lehetőségek pedig felmérhetetlen károkat okoznak nemcsak az ágazatnak, de általában a magyar versenyképességnek is.

¹⁴ A Deloitte magyarországi közepes és nagyvállalatok körében végzett felmérése is rávilágított arra, hogy a szabályozási környezet változatlansága mellett a K+F tevékenységet folytató vállalkozások közel háromnegyede várhatóan nem fogja növelni a K+F ráfordításait az elkövetkező években, a K+F ráfordításai csökkenésére pedig a válaszadók közel tizede számít. Deloitte: The best ways to encourage innovation: tax credits. A review of R&D tax incentives offered by 14 countries. 2010

3.1.10. A szellemi vagyon értékelése

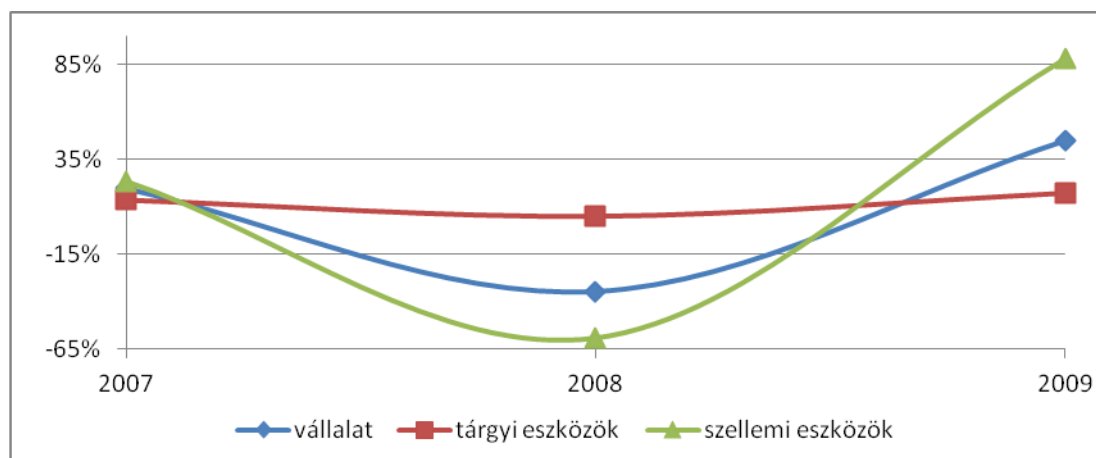
Az elmúlt négy évtized során különösen megfigyelhető volt az a trend (ld. a 19. táblázatot), hogy a vállalatok értékében egyre inkább meghatározó szerephez jutnak az immateriális eszközök, azon belül pedig a szellemivagyon-elemek.

Amíg azonban a pénzügyi eszközök értéke magától értetődő, és a tárgyi eszközök értékelésére standardizált és szabályozott módszerek léteznek, addig az immateriális javak, azon belül is elsősorban a szellemivagyon-elemek értékének meghatározása csak számos bizonytalansági tényező beépítésével és gyakran még csak fejlesztés alatt álló módszertanok alkalmazásával lehetséges.

Napjainkban már nemcsak a nagyvállalatok működése során fontos, hogy pontosan ismerjék azt az értéket, amelyet szellemivagyon-portfóliójuk képvisel, hanem az innovatív kis- és középvállalkozásoknál, valamint a kutatóintézeteknél is előtérbe kerül ez a kérdés. A szellemivagyon-értékelés a teljes K+F folyamatot támogatja, a kutatási és fejlesztési irányvonalak meghatározásától az oltalmazási döntések meghozatalán át az eredmények hatékony hasznosításáig.

Egy közelmúltban megjelent tanulmány kimutatta,¹⁵ hogy a világ vállalatainak értékében bekövetkező erőteljes volatilitás a szellemi eszközök piaci beárazásának függvénye.

19. táblázat: A vállalati, tárgyi eszközök és szellemi eszközök értékének éves változása 2007-2009

Forrás: David Haigh: *The intangible rollercoaster*

A szellemi vagyon felértékelődése és a benne rejlő potenciál kiaknázásának igénye egyre megbízhatóbb értékelési és mérési módszereket követel. A kezdeményezések ugyan még gyerekcipőben járnak, a szellemivagyon-értékelés alapvető irányvonalai azonban már érzékelhetőek.

¹⁵ David Haigh: *The intangible rollercoaster*. Intellectual Asset Management, May/June 2010, p. 39-47.

A szellemivagyon-értékelésnek alapvetően két válfaja alakult ki: vagy egy meghatározott termék vagy szolgáltatás kapcsán végzik el az értékelést, vagy egy egész vállalat értékén belül határozzák meg szellemi eszközeinek értékét. A kétféle cél érdekében gyakran egymást erősen átfedő metódusokat alkalmaznak.

A K+F tevékenység keretében kifejlesztett termékek és szolgáltatások hasznosításának elősegítése érdekében több nemzeti szellemi tulajdon-védelmi hivatal foglalkozik intenzíven a szellemivagyon-értékelés kérdésével. A Dán Szabadalmi és Védjegy Hivatal például az *IPScore*[®] szellemivagyon-értékelési szoftver kifejlesztésével kívánta támogatni az egyes kkv-k szabadalmazási stratégiájának kialakítását. Ezt a kezdeményezést később az ESZH is felkarolta. Az Egyesült Királyság Szellemi tulajdon-védelmi Hivatala az *IP Healthcheck* kezdeményezés keretében információs füzeteket készített a szellemivagyon-értékelésről. A Portugál Iparjogvédelmi Hivatal pedig külön honlapot létesített a témához kapcsolódó hasznos információk és ötletek összefoglalására.

A vállalatok szellemi eszközeit, innovációs lehetőségeit felmérő rendszerek közül ki kell emelni az Európai Bizottság Vállalkozáspolitikai és Ipari Főigazgatósága által 2006-ban bevezetett *IMP rove* rendszert. Az eddigi értékelési módszerek közül ezt tekintik a legjobban felépítettnek. Az *IMP rove* egy innovációs menedzsment rendszer, amely egységes – és már viszonylag széles körben alkalmazott – módszertan és értékelési skála alapján határozza meg az adott vállalkozások – elsősorban a kkv-k – piaci pozícióját, növekedési lehetőségeit, figyelembe véve az utóbbi 3-4 évben mutatott innovációs teljesítményüket és a dokumentált közép- és hosszú távú innovációs stratégiájukat. Az értékelést 2012. júliusig 30 országban közel 3200 vállalat végezte el.

A kézzel nem fogható eszközök és a vállalati érték meghatározásának egy másik módszere a *Brand Finance*, a világ vezető szellemi eszköz- és védjegyértékelő cége által alkalmazott eljárás. A metodika piaci alapú kvantitatív megközelítéssel dolgozik, azaz a jövőbeni bevételek diszkontálásával próbálja megbecsülni a technológia vagy a cég aktuális értékét.

A jelenleg rendelkezésre álló és feltérképezhető – akár szabadalmat vagy védjegyet, akár kvalitatív vagy kvantitatív módon mérő – módszereknek jellegükénél fogva rengeteg bizonytalansági tényezővel kell megbirkózniuk. Ez azt is jelenti, hogy a módszerek egyelőre inkább alkalmasak a vállalatirányítók, döntéshozók figyelmének felkeltésére, mintsem konkrét vezetői döntések megalapozására.

Az Európai Bizottság 2011. májusi szellemi tulajdon-védelmi stratégiai közleménye (ld. az 1.3.7. pontot) fontos cselekvési irányként azonosítja a „szellemi tulajdon-jogok valorizációs eszközének” kifejlesztését.

E témakörben a közlemény kifejti, hogy „az immateriális javak a vállalati érték akár háromnegyedét is képezhetik, és a szellemi tulajdon-jogok pénzügyi szempontból olyan mértékű jelentőségre tettek szert és akkora hatásuk van, hogy a szellemi tulajdon-jogokkal összefüggő ügyletek egyre fontosabbá válnak. Következésképpen a gazdasági társaságoknak megfelelő módszereket kell kifejleszteniük az ilyen immateriális javak – többek között szabadalmak, védjegyek és szerzői jogok – kezelésére.

2011. februári következtetéseiben az Európai Tanács felkérte a Bizottságot, hogy vizsgálja meg a szellemi tulajdon-jogokra vonatkozó uniós szintű valorizációs eszköz létrehozásának lehetőségeit, amelynek fő célja, hogy megkönnyítse a kkv-k tudáspiacra való belépését. A 'valorizáció' ebben az összefüggésben az immateriális javak számviteli értékelésére utal, valamint arra, hogy több lehetőség nyíljon a szellemi tulajdon-jogok jobb hasznosítására és finanszírozási lehetőségek bevonására.”

A Bizottság e tárgyban megvalósíthatósági tanulmányt és átfogó elemzést készít; ezek alapján – a szükséges javaslatokat is tartalmazó – jelentést terjeszt az Európai Tanács elé. Az elképzelések között szerepel az „európai szellemi tulajdon-jogok tudáspiati platformjának” létrehozása, amely megkönnyítené „az ilyen jogok átruházását és a velük való kereskedést.”

A Magyar Tudományos Akadémiával aláírt együttműködési megállapodás alapján 2009-ben indult ún. szellemivagyon-értékelési pilot projekt keretében az MTA-val és egy

magyar kkv-val együttműködve az SZTNH eddig két technológia teljes értékelését végezte el, további kettőnél pedig ez még folyamatban van.

A hazai közfinanszírozású kutatóhelyek szellemi tulajdon-kezelési gyakorlatát felmérni hivatott (és már említett) tanulmány¹⁶ rámutatott arra, hogy a hagyományok hiánya miatt Magyarországon egyelőre kevés a szellemi alkotások piaci potenciáljának megítélésére alkalmas szakember, ami eleve korlátozza az előzetes értékelési lehetőségeket. Másrészt az az általános vélekedés a kutatóhelyek körében, hogy egy korai fázisú találmány esetében az alacsony kezdeti szabadalmaztatási költségek okán nem olyan nagy a kockázat, hogy külső szakértőt bízzanak meg a szellemivagyon-elem értékelésével. Standard értékelő módszert a nyolc akkor vizsgált intézményből mindössze egyetlen egyetem működtetett, és az is egy külföldi rendszer adaptációja volt. Ugyanakkor éppen amiatt, mert közpénzből létrehozott kutatási eredmények hasznosításáról van szó – a vonatkozó államháztartási jogszabályok rendelkezéseire is tekintettel –, szükség van a megfelelő értékelő mechanizmusok kidolgozására.

Az SZTNH 2006 óta foglalkozik a szellemi vagyon értékelésének témájával: a szakirodalom alapján a módszertan hazai és nemzetközi gyakorlatainak feltárásával, az értékelési metodika fejlesztésével, valamint a gyakorlati alkalmazási lehetőségek felmérésével. A hivatal céljai között szerepel, hogy figyelemfelkeltő és irányadó bázissá váljon a szellemi vagyon azonosításának, elemzésének és értékelésének területén.

A szellemi vagyon értékelésére alkalmas módszertan kidolgozása céljából az SZTNH több külföldi társhivatallal működött és működik együtt, valamint a Magyar Tudományos Akadémiával aláírt együttműködési megállapodás keretében 2009 óta szellemivagyon-értékelési pilot projektet működtet. A szűkös erőforrások ellenére az SZTNH törekszik arra, hogy elsősorban a hazai innovatív kkv-szektor, valamint a közfinanszírozású kutatóhelyek által használható, a hazai környezethez igazított, széles körben elfogadott szellemivagyon-értékelési módszer jöjjön létre, ezáltal is támogatva ezen gazdasági-tudományos szereplők innovációs aktivitását.

3.2. Kulturális iparunk és a szerzői jog

3.2.1. A szerzői jogi (kreatív) szektor szerepe a nemzetgazdaságban

A Nemzeti Együttműködés Programja kiemelt szerepet szánt a kreatív iparágaknak, kiemelve, hogy Magyarországnak nyitott gazdaságként építenie kell a – munkahelyteremtésben is jelentős szerepet betöltő – kreatív iparra, a *high-tech*, magas hozzáadott értékű iparágakra; a magyar kreativitás kihasználását a magyar gazdaságba befektető globális és európai cégekkel való szövetségben irányozza elő. Ehhez kapcsolódik a Magyar-Európai Üzleti Tanács (HEBC) 2011. évi jelentése, amely hangsúlyozza: a kultúra és a kreativitás gazdasági hasznosítása stratégiai jelentőségű, hiszen a kreatív ipar ma a világ egyik leggyorsabban fejlődő ágazata. A jelentés fő témájául a kiszámíthatóság és a versenyképesség témakörét választotta, és kiemeli, hogy különös figyelmet érdemes fordítani a nemzetközi viszonylatban is jelentős, magas hozzáadott értéket teremtő, szerzői jogi alapú kulturális-gazdasági ágazatok fejlesztésére.¹⁷

Külön kiemelést érdemel a hazai szoftvergyártás nemzetgazdasági szerepe: a szoftverfejlesztés hagyományosan exportorientált, a hazai 1000 milliárd forint értékű összes exportból mintegy 180 milliárd forintot tesz ki, és ez szinte teljes egészében hazai hozzáadott

¹⁶ Szellemi tulajdon-kezelés a közfinanszírozású kutatóhelyeken – Összehasonlító elemzés és gyakorlati javaslatok. NGM-MSZH, Budapest, 2010.

¹⁷ A Magyar Európai Üzleti Tanács éves jelentése 5. oldal; <http://www.ericsson.hu/hebc/hebc-report-2011.pdf>

értéket képvisel. A szoftvergyártás és -export ezért jelenik meg Magyarország növekedésének egyik jelentős kitörési pontjaként a „Digitális Megújulási Cselekvési Terv 2010-2014 – Az infokommunikációs ágazat cselekvési terve a társadalom és a gazdaság megújulásáért” című stratégiai dokumentumban is.

Magyarországon eddig három alkalommal mérték fel a kreatív ágazatok gazdasági súlyát.¹⁸ A 2004-ben, Kelet-Közép-Európában úttörőként, a WIPO által delegált szakértők közreműködésével, a 2002. évi adatok alapján elvégzett vizsgálat egyértelműen kimutatta, hogy az ágazat nagyon fontos társadalmi-gazdasági szerepet tölt be hazánkban. Az eredményeket összehasonlítva az egységes módszertant alkalmazó országok adataival (ld. a 2.2.1. pontot és a 2. táblázatot) azt kapjuk, hogy Magyarországon különösen erős a szerzői jogi ágazatoknak a gazdasági teljesítményre gyakorolt hatása: az USA, Ausztrália és Dél-Korea után a legerősebb, olyan államokat megelőzve, mint Hollandia vagy Oroszország. A foglalkoztatáshoz való hozzájárulásban szintén erősnek mutatkozik a szektor: ebben – a 2002. évi adatok alapján – a hetedik helyen álltunk. A magyarországi vizsgálatnak a 2006. évre vonatkozó megismétlése megerősítette a korábban kapott eredményeket. A két elemzés között eltelt négy év alatt szignifikánsan nőtt a kreatív ágazatok súlya mind a gazdasági teljesítmény, mind a foglalkoztatás tekintetében. A legújabb eredmények (a 2009-re vonatkozó felmérés adatai) szerint a szerzői jogi ágazatok a gazdasági teljesítményük és a foglalkoztatáshoz történő hozzájárulásuk alapján továbbra is kiemelten jelentős – és egyre jelentősebb – súlyt képviselnek a magyar nemzetgazdaságban: 2009-ben a bruttó hozzáadott értékben és a foglalkoztatási mutatókban is jobban szerepeltek, mint 2002-ben és 2006-ban.

20. táblázat: A szerzői jogi ágazatok hozzájárulása a GDP-hez és a foglalkoztatáshoz Magyarországon (%)

	Bruttó kibocsátás	GDP	Foglalkoztatottak	Bruttó munkajövedelem
2002	9,69	6,67	7,1	7,17
2006	11,54	7,42	7,28	7,32
2009	10,97	7,85	7,98	8,03

Forrás: SZTNH

A WIPO-módszertan alapján a tevékenységek alapvetően négy csoportra bonthatók a kreatív ágazathoz viszonyított súlyuk szerint: primer (elsődleges) szerzői jogi ágazatok, szerzőijog-függő technikai háttérágazatok, részlegesen szerzői jogi ágazatok, valamint egyéb kiszolgáló ágazatok. A kutatások megmutatták, hogy az egyes országokban általában óriási különbségek vannak ezen csoportok GDP-hez való hozzájárulásában, azonban a vizsgált országok közül Magyarország azon államok csoportjában szerepel, amelyek – mind a négy csoportot figyelembe véve – a legegyszerűsebb teljesítményt nyújtják. A kreatív ágazatok foglalkoztatottsághoz való hozzájárulásában viszont inkább az jellemző, hogy egy-egy csoport az átlagtól eltérő teljesítményt nyújt; Magyarország azonban e téren is viszonylag kiegyensúlyozott képet mutat.

¹⁸ Penyigey Krisztina - Munkácsi Péter: A szerzői jogi alapú ágazatok gazdasági súlya Magyarországon. Budapest, MSZH, 2005. (angol nyelven is megjelent: The Economic Contribution of Copyright-based Industries in Hungary. In: National Studies on Assessing the Economic Contribution of the Copyright-based Industries. Creative Industries Series, No.1, WIPO, 283-386. oldal); Penyigey Krisztina-Munkácsi Péter: A szerzői jogi ágazatok gazdasági súlya Magyarországon. Budapest, MSZH, 2010; valamint: A szerzői jogi ágazatok gazdasági súlya Magyarországon 3. Budapest, SZTNH 2012.

A szerzői és a kapcsolódó jogok közös kezelése (a továbbiakban: közös jogkezelés) keretében beszedett jogdíjak és érvényesített díjigények évente mintegy 13-14 milliárd forint összegű nettó bevételt eredményeznek a közös jogkezelő szervezetek beszámolóí alapján.

3.2.2. Kihívások a szerzői jog területén

3.2.2.1. A technológiai változások és az egyes műfajok tekintetében jelentkező kihívások

Az új digitális médiumok – a gyorsabb és olcsóbb sokszorosítás lehetővé tétele folytán – különösen alkalmasak a kulturális és kreatív tartalmak széles körben való terjesztésére.

A technológiai fejlődés és a gyors ütemben kibontakozó információs társadalom eredményei jelentősen megkönnyítették a kulturális termékek globális fogyasztását, ezzel növelve a kreatív szektor gazdasági szerepét, ami ahhoz a felismeréshez vezetett, hogy a gazdasági növekedés kulcsa elsősorban az értékteremtő tudás, az innováció és a szellemi tulajdon-joggal védett alkotások kezében van. Ennek eredményeként a szellemi tulajdon-védelmi rendszer az innovációs és versenyképességi politikák kiemelt fontosságú elemévé vált, és – súlyánál fogva – az új szakterület hamar bekerült a közgazdászok, a jogászok, a statisztikusok, a politikusok és a kulturális szakemberek érdeklődésének középpontjába. Mindezek együttesen indokolják a napjainkra jellemző intenzív stratégiaalkotást a szerzői jogért felelős intézményeknél globális, európai és nemzeti szinten is. Tekintettel arra, hogy a szerzői jogot jellemző szoros nemzetközi és európai együttműködés megköveteli, hogy nemzeti stratégiánkat e cselekvési tervek tudatos figyelembevételével alakítsuk, alapvető fontosságú az e tervek által kijelölt irányok áttekintése.

Nemzetközi szinten hasznos iránymutatásként szolgálhat a WIPO középtávú stratégiai terve,¹⁹ mivel azonosítja azokat a legfontosabb tényezőket, amelyek változása új stratégiai kihívások elé állítja a szervezetet. Ez a stratégiai terv a szerzői jogot érintő kihívások között első helyen említi a digitális technológia és az Internet elterjedésének hatásait, amelyek nehezen tűnnek összeegyeztethetőnek a szerzői jog területiális jellegével. Ugyanakkor az egyre nagyobb mértékben jelen lévő kreatív tartalom globális szintű elérhetősége a szerzői jog szempontjából egyaránt jelent lehetőséget és kihívást. A WIPO stratégiájának fő célja egy kiegyensúlyozott és hatékony nemzetközi szellemi tulajdon-védelmi rendszer kialakítása a gazdasági, szociális és kulturális fejlődést elősegítő innováció és kreativitás érdekében.

A globalizációs folyamatok és az információs társadalom elterjedése okán a szerzői jogot nemzeti viszonylatban érő kihívások természetesen nagyrészt azonosak a nemzetközi szinten jelenlévőkkel, ugyanakkor a hazai tapasztalatok és sajátosságok is alapos elemzést igényelnek.

Az irodalmi művek tekintetében az aktuális folyamatok jelentős mértékben a digitalizáció kérdésköre mentén azonosíthatók. Az Európai Bizottság a szerzői jogok átfogó rendszerének az egységes digitális piacon történő létrehozása érdekében szükségesnek tartja az európai kulturális örökséghez való hozzáférés és a médiapluralizmus serkentését. Megállapítható emellett, hogy a mindennaposan használt technológiák, a felhasználói szokások változásai eredményeként folyamatosan szorul vissza a papíralapú másolatkészítés, az irodalmi művek, sajtótermékekben megjelenő cikkek is egyre többször elektronikus formátumban terjednek.

¹⁹ Medium Term Strategic Plan for WIPO, 2010-2015;
http://www.wipo.int/edocs/mdocs/govbody/en/a_48/a_48_3.pdf

A zeneművek tekintetében a digitális technológiák elterjedése folytán a hagyományos hanglemezpiac jelentős változásokon ment keresztül. A Magyar Hangfelvétel-kiadók Szövetsége (a továbbiakban: MAHASZ) adatai alapján a fizikai hordozók tekintetében jelentős mértékű bevételecsökkenés tapasztalható, amelyet ugyanakkor a digitális (online) felvételekből származó bevételek növekedési mértéke meg sem közelít. E jelenség nagymértékben az illegális zenei szolgáltatások elterjedésének tudható be, ami nemcsak Magyarországon, hanem nemzetközi szinten is komoly problémát jelent.

A Jedlik-terv előkészítése érdekében lefolytatott szakmai-társadalmi konzultáció egyik legfontosabb és legszélesebb támogatást élvező tanulsága az volt, hogy elő kell mozdítani a legális online tartalomkínálatot. A MAHASZ külön – részletesen kidolgozott – javaslatot terjesztett elő „a legális zenei online piac fejlesztésére”. Az Artisjus Magyar Szerzői Jogvédő Iroda Egyesület (Artisjus) szorgalmazta annak felmérését és elemzését, hogy a magyar piacon miért szűkebb számottevően a legális online tartalomkínálat, mint az USA-ban vagy az EU nyugati felében. Az Artisjus szerint ennek a kalózkodás mellett nyelvi és gazdasági, valamint „tartalmi és jogosítási” okai lehetnek. Tartalmi ok, hogy a „magyar piacon – legyen szó akár film-, akár zenefogyasztásról – a magyar művek jó minőségű digitális kópiái nélkül nem lehet szolgáltatást nyújtani, tehát e viszonylag kis piac nagy befektetést igényel”.

Az illegális zenei szolgáltatások visszaszorítása, valamint a legális online zenei tartalomszolgáltatások elterjedése érdekében egyrészt megfelelő jogérvényesítési eszközök bevetésére van szükség, másrészt elengedhetetlen olyan új üzleti modellek bevezetése, amelyek megfelelő választ nyújtanak a felhasználók igényeire. Egyértelműen problémát jelent ugyanis a megfelelő legális alternatívák hiánya, ami Magyarországon különösen élesen kirajzolódik. Magyarországon – és a kelet-közép-európai régióban – a legális online zenei szolgáltatások nehezen tudnak fennmaradni, a fogyasztók nem hajlandók fizetni a zenéért. A szerzői és kapcsolódó jogi jogosultak legfőbb problémája, hogy a piacon nyilvánvalóan jelenlévő, kifejezetten nagy volumenű keresletet olyan illegális szolgáltatások elégítik ki, amelyek egyáltalán nem biztosítják azt, hogy a belőlük befolyó, jelentős bevételből azok is részesüljenek, akiknek alkotó tevékenysége nélkül ezek a szolgáltatások el sem tudnának indulni. Az Artisjus adatai szerint a magyarországi online zenepiac a 2010. évben igen csekély értéket képviselt, a zeneszerzőket illető jogdíjak mindössze 1%-át adta. Bár a 2010. évhez képest 2011-ben az online jogosítási bevételek 44%-kal emelkedtek, a helyzet továbbra sem kielégítő. Az, hogy a nagy külföldi szolgáltatók nem teszik elérhetővé szolgáltatásaikat a magyar IP címmel rendelkező felhasználók részére, elsősorban a cégek üzleti döntésén alapul. A döntést nagyban befolyásolja a piac mérete, valamint az illegális internetes letöltések aránya.²⁰ Öröndetes ugyanakkor az a fontos mérőföldkönek tekinthető esemény, hogy a közös jogkezelő szervezetekkel folytatott tárgyalások eredményeképpen az Apple 2011. szeptember 28-án megnyitotta a magyar *iTunes Music Store*-t. Ezáltal a felhasználók a zeneszerzői és szövegírói jogokról kötött megállapodást követően mostantól Magyarországon is elérhetik a cég internetes zeneboltját. Hasonlóan nagy jelentőségű és ezáltal megkülönböztetett figyelmet érdemel a *Deezer*, *Muzia* és a *YouTube* magyar oldalának 2012. évi elindítása. A jelenleg működő mintegy fél tucat hazai zeneáruház életképessége sajnos megíjósolhatatlan. A piac „beindításához” elengedhetetlenül szükséges valamennyi legális szereplő (ideértve a jelenleg passzív hozzáférés-szolgáltatókat is) proaktív közreműködése, aminek eredményeként a legális tartalomszolgáltatók működőképes piaci modelleket tudnak beindítani, a közönség jó minőségű szolgáltatásokat kaphat, és a jogosultak hozzájuthatnak a jogdíjakhoz. Hangsúlyozandó, hogy a legális szolgáltatások árát olyan szinten szükséges meghatározni, hogy azok reális alternatívát jelentsenek az illegális szolgáltatásokhoz képest. A piac beindítására vonatkozó elvárás pedig nem csak az üzleti szereplők oldaláról fogalmazódik meg, mivel a piaci felmérések alapján a fogyasztók nagyobb részénél is felmerül.

²⁰ A MAHASZ megállapítja, hogy a potenciális legális tartalomszolgáltatók részéről gyakori és alapos panasz az, hogy szinte lehetetlen jogszerű szolgáltatásokat indítani, mivel egyrészt óriási a kalózkodás mértéke, ezért lehetetlen a versenybe szállni, illetve olyan magas a jogszerű felhasználások költsége, és olyan alacsony megtérüléssel kecsegtet, ami miatt nem is éri meg befektetéseket eszközölni ezen a területen.

A filmművészeti alkotások tekintetében a digitális környezet szintén jelentős kihívásokkal jár. A különböző fájlcsere- és egyéb technológiák megjelenése és elterjedése a tartalom közvetítésének és fogyasztásának komoly átalakulását vonta maga után. A technológia fejlődésének és az internetnek „köszönhetően” napjainkra általánossá vált, hogy a fájlcsere- rendszerekben sokszor bemutatás előtt hozzáférhetőek az egész estés mozifilmek, illetve a sugárzás napján bárhol letölthetők a tévéfilmek, tévéműsorok.²¹ Az érintett tartalmak általában jó minőségben, viszonylag gyorsan és mindenekelőtt gyakorlatilag ingyen tölthetők le a fájlcsere- hálózatokról, miközben ezeknek a tartalmaknak egy része pénzért férhető hozzá a legális online csatornákon. Problémát okoz az is, hogy az illegális fájlcsere- hálózatokról letöltött tartalom egy másik része nem is érhető el a legális csatornákon keresztül.²²

3.2.2.2. Árva művek és kereskedelmi forgalomból kikerült művek

A kulturális anyagok digitalizálásáról és online hozzáférhetővé tételéről, valamint a digitális megőrzésről szóló, 2006. augusztus 24-ei 2006/585/EK európai bizottsági ajánlás 6. (a) és (c) alpontja ösztönzi a tagállamokat az ún. árva művek jogszerű felhasználásának lehetővé tételére.²³ Ez eddig túlnyomórészt a tagállamok által bevezetett nemzeti megoldások, illetve a piaci szereplők által alkalmazott önkéntes eszközök formájában valósult meg. Az árva művekkel kapcsolatban kialakult sokféle és bonyolult engedélyezési rendszer mindaddig gátolta a még szerzői jogi védelmet élvező európai kulturális örökség számottevő részének digitalizálását. Erre tekintettel uniós szinten már a Digitális Menetrend előírta az árva művekről szóló irányelvjavaslat 2010-ig történő elkészítését az európai kultúra részét képező művek digitalizálására és terjesztésére vonatkozó jogi keretek megalkotása érdekében,²⁴ továbbá célként tűzte ki az EU digitális közönyvtárának, az *Europeanának* a bővítését.²⁵ Az ajánlás 6. (b) pontja a szerzői jogi védelem alatt álló, a kereskedelmi forgalomban már nem beszerezhető, illetőleg a már nem forgalmazott művek felhasználásának elősegítését ajánlja a tagállamok részére. Emellett a Bizottság 2011-ben olyan jogi keret létrehozását tűzte ki célul, amely egyrészt az árva művek azonosítását és hozzáférhetővé tételét, másrészt a még védelem alatt álló, de kereskedelmi forgalmon kívüli művek felhasználását szolgálja.

E célkitűzéseknek megfelelően a Bizottság 2011 májusában közzétett szellemi tulajdon-védelmi stratégiája – az európai kulturális örökséghez való hozzáférés és a médiapluralizmus serkentése érdekében – olyan jogi keret 2011-ben történő létrehozását tűzte ki, amely az árva művek azonosítását és hozzáférhetővé tételét szolgálja.

²¹ A GKIeNET 2010-ben végzett felmérése alapján Magyarországon az internetezők 1%-a (azaz 40 000 felhasználó) tölt le napi rendszerességgel filmeket vagy sorozatokat az internetről. Ezen kívül még mintegy 6% (190 ezer internetező) tölt le hasonló tartalmat heti rendszerességgel. Az audiovizuális tartalmak fogyasztásának módja az ár és a legalitás szempontjából. GKIeNET Internetkutató és Tanácsadó Kft.
<http://www.gvh.hu/domain2/files/modules/module25/179121B00B561CA32.pdf>

²² Figyelemre méltó, hogy az online videokölcsönzőket az internetezők 7%-a vette már igénybe, de többségüknek ez nem vált szokásává. A felhasználók közül mintegy fél százalék kölcsönöz csak havi rendszerességgel online videotékből (7000 internetező).
<http://www.gvh.hu/domain2/files/modules/module25/179121B00B561CA32.pdf>

²³ A hivatkozott ajánlás (10) preambulumbekzdése szerint árva (gazdátlan) műnek minősülnek azon szerzői jogi oltalom alatt álló művek, amelyek jogosultjait nehéz vagy lehetetlen felkutatni.

²⁴ A Digitális Menetrend által a Bizottság részére felvázolt 1. számú kulcsintézkedés, Digitális Menetrend 10-11. oldal.

²⁵ Digitális Menetrend, 35. oldal. Az Europeana portál 2008-ban indult azzal a céllal, hogy Európa kulturális és tudományos öröksége a nyilvánosság számára elektronikusan hozzáférhető legyen; lehetővé teszi Európa múzeumi, könyvtári, levéltári és audiovizuális gyűjteményeinek felfedezését.
<http://www.europeana.eu/portal/aboutus.html>

A Bizottság 2011. május 24-én hozta nyilvánosságra az árva művekkel kapcsolatos irányelvjavaslatát.²⁶ A javaslatot azóta elfogadták és immár európai uniós irányelv rendelkezik az árva művek egyes megengedett felhasználási módjairól.²⁷ Az irányelv előírja a gondos jogosultkutatót, amelynek révén megállapítható, hogy egy adott műalkotás árva mű-e, és ha igen, ennek megállapítása után jogszerűvé tehető, hogy a művet – bizonyos feltételekkel és célokra – online módon hozzáférhetővé tegyék a nyilvánosság számára, illetve bizonyos közérdekű célokra többszörözzék (alapvetően digitális úton). Az irányelv meghatározza az árva mű fogalmát; kifejti, hogyan kell az árva művek felhasználására jogosultaknak végrehajtaniuk a gondos jogosultkutatót, és szól az árvamű-jogállás megszüntetéséről is. Az irányelv átültetésének határideje 2014. október 29.

A magyar szabályozás uniós viszonylatban úttörő volt e területen. Árva művön a hazai szabályozás alapján olyan művet kell érteni, amelynek szerzője ismeretlen vagy ismeretlen helyen tartózkodik. A jelenlegi magyar modell tárgyi és személyi hatálya eltér az árva művekkel kapcsolatos uniós irányelv hatályától. Az árva művek hatósági engedélyezésének tárgyi hatálya az Szjt. szerint jelenleg az összes szerzői műre és a kapcsolódó jogi teljesítmények közül az előadóművészi teljesítményekre terjed ki: engedély ezek felhasználására bármely felhasználó kérésére adható. Az uniós irányelv ezzel szemben csak meghatározott felhasználók (pl. könyvtárak, archívumok stb.) részére teszi lehetővé szűkebben meghatározott műtípusok (pl. irodalmi művek, hangfelvételek) felhasználását.

Az árva művekkel kapcsolatban szükséges megemlíteni a Digitális Megújulás Cselekvési Terv 2010-2014²⁸ című dokumentumot (a továbbiakban: Digitális Cselekvési Terv), amely szerint a magyar kormányzat célja, hogy a technológia és a jog adta lehetőségeket kihasználva a kulturális adatvagyon megőrizze és hozzáférhetővé, felhasználhatóvá tegye. Az európai digitális menetrenddel és a Digitális Cselekvési Tervvel²⁹ összhangban 2011 júniusában megalakult a Magyar Nemzeti Digitális Archívum (a továbbiakban: MaNDA), amely fontos eszköze a kulturális örökség digitális megőrzésének: a MaNDA a magyar kultúra által létrehozott valamennyi alkotást, a szépirodalomtól a képzőművészeten át a filmművészetig biztonságosan, digitálisan rögzíti, és hozzáférhetővé teszi egy nyilvános központi felületen. A MaNDA alapfeladata, hogy ellássa a magyar és egyetemes filmkultúra tárgyi, írásos, digitális és egyéb dokumentumainak gyűjtésével, feldolgozásával, megőrzésével, digitalizálásával kapcsolatos feladatokat, szakmai szolgáltatásokkal, kutatási tevékenységgel hozzájáruljon a magyar kultúra fejlődéséhez, és segítse a mozgóképkultúrával összefüggő oktatást. Ezen felül a MaNDA működteti a Nemzeti Digitális Adattárat, valamint részt vesz a magyar kulturális örökség digitális megőrzésében és széleskörű hozzáférhetőségének megteremtésében. A MaNDA kezelné a részére kötelezpéldányként átadott filmalkotásokat és videodokumentumokat. A cél nem csupán az alkotások többszörösen biztosított digitális megőrzése, hanem a jelenleg szétszórta és részben zárt archívumok anyagának elérhetővé tétele valamennyi érdeklődő számára, a védelem alatt nem álló alkotások esetében és a szabad felhasználás körében díjmentesen, szükség esetén pedig online díjfizetés mellett. A MaNDA feladata az *Europeana* gyűjteményének gyarapítása is.³⁰ Az árva művek felhasználásának hatósági engedélyezése támogatja mind a MaNDA

²⁶ Az Európai Parlament és a Tanács irányelv-javaslat az árva művek egyes megengedett felhasználási módjairól; COM(2011) 289 végleges;

<http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2011:0289:FIN:HU:PDF>

²⁷ Az árva művek egyes megengedett felhasználási módjairól szóló, 2012. október 25-i 2012/28/EU európai parlamenti és tanácsi irányelv (HL L 299, 2012. 10. 27., 5. o.)

²⁸ Digitális Megújulás Cselekvési Terv 2010-2014, „Az infokommunikációs ágazat cselekvési terve a társadalom és a gazdaság megújulásáért”.

²⁹ Lásd a Digitális Cselekvési Terv által megfogalmazott i:2.09. számú akciót: „A kulturális örökség digitális megőrzése, minél szélesebb körű hozzáférhetővé tétele – a Magyar Nemzeti Digitális Archívum létrehozása”.

³⁰ A későbbiekben kialakítandó központi nyilvántartó rendszer képes lesz az összes közgyűjteményi anyag, illetve az újonnan digitalizált dokumentumok befogadására. Ezáltal a harmadik év végére a mostani 7-8 ezreléknyi magyar részesedés 8-10 százaléknnyira nőhet az Europeanában. A második ütemben készül el a

működését, mind a médiaszolgáltatásokról és a tömegkommunikációról szóló 2010. évi CLXXXV. törvényben foglalt közszolgálati médiavagyon jogszerű hasznosítását, illetve hasznosulását. A MaNDA feladata továbbá a Hungarikum Bizottság által a Magyar Értéktárban összesített, digitális formában megszülető települési, tájegységi, megyei és ágazati értéktárak tartalmainak digitális formában történő tárolása, a kulturális értékek egységes nemzeti kulturális adatbázisba történő beillesztése a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény 10. §-ának (1)-(2) bekezdései alapján.

Magyarországon 2006. január 1-jétől működik a Nemzeti Audiovizuális Archívum (a továbbiakban: NAVA), amely a törvény³¹ hatálya alá tartozó műorszámok gyűjtését, nyilvántartását, archiválását és nyilvánosság számára történő hozzáférhetővé tételét biztosító, országos gyűjtőkörű közgyűjteménynek minősülő audiovizuális archívum. A NAVA nem csak kezeli, hanem e törvény alapján ténylegesen rögzíti és gyűjti az audiovizuális kötelespéldányokat. A NAVA létrehozásakor módosított, az Szjt-ben biztosított szabad felhasználási kivételeknek köszönhetően a NAVA a gyűjteményébe tartozó rögzített műveket korlátlan ideig megőrizheti és az arra kijelölt, jogszabályban meghatározott dedikált, ún. NAVA-pontokon³² a nyilvánosság számára hozzáférhetővé teheti. Ez mentesíti ugyan a NAVA-t az árva művekkel kapcsolatos nehézségektől, mindazonáltal – szemben az uniós törekvésekkel – a közönség a művekhez csak korlátozottan férhet hozzá. A NAVA-t 2012. január 1-jétől az NMHH az MTVA keretei között működteti, a NAVA feletti törvényességi és szakmai felügyeletet pedig az NMHH Médiatanácsa gyakorolja.

Az irányelvnek a magyar jogba való átültetése az Szjt. módosításával érhető el. A MaNDA-val kapcsolatos digitalizálás tekintetében alapvető fontosságú annak folyamatos biztosítása, hogy egyaránt érvényesüljenek a közérdekű felhasználáshoz fűződő igények és a szerzők jogai; az irányelv elfogadása e kérdésben is előrelépést jelent.

A kereskedelmi forgalomból kikerült művek³³ tömeges digitalizációjával kapcsolatban felmerülő kérdések megoldása érdekében az Európai Bizottság 2010 novemberében konzultációs platformot hozott létre az érdekeltek (kiadók, közös jogkezelő szervezetek, szerzők, könyvtárak) bevonásával. A párbeszéd középpontjában a kulturális intézményekben fellelhető, kereskedelmi forgalomból kikerült művek digitalizálása és hozzáférhetővé tétele állt. A cél egy olyan egyetértési megállapodás aláírása volt, amely kiter többek között a digitális könyvtárakhoz való, határokon átnyúló hozzáférés kérdésére is. A tárgyalási folyamat eredményeképpen az egyetértési megállapodás aláírására 2011. szeptember 20-án került sor a könyvtárak és a szerzői jogosultak tíz nagy érdek-képviselői szervezete között.³⁴ A dokumentum *soft law* jellege folytán ugyan nem nyújt kötelező megoldást a könyvtárak által végezhető tömeges digitalizálás és hozzáférhetővé tétel terén, azonban világos nyomvonalat fektet le e téren.

Nemzeti Kulturális Digitális Kataszter, amely áttekinti, mivel rendelkezik az Archívum, és mi az, ami még digitalizálásra vár. Az EMMI által felügyelt közgyűjteményekben legalább 20 millió műtárgyat, dokumentumot kell digitalizálni.

³¹ A Nemzeti Audiovizuális Archívumról szóló 2004. évi CXXXVII. törvény

³² <http://nava.hu/navapont/lista.php>; A szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. törvény 38. §-ának (5) bekezdésében szabályozott szabad felhasználás esetében a nyilvánosság egyes tagjaihoz való közvetítés és a számukra történő hozzáférhetővé tétel módjának és feltételeinek meghatározásáról szóló 117/2004. (IV. 28.) Kormányrendelet.

³³ A kereskedelmi forgalomból kikerült (out-of-commerce) művek olyan művek, melyeknek semmilyen verziója vagy kifejeződése nem kapható a kereskedelem szokásos csatornáiban, azokhoz már csak könyvtárakban, vagy kivételesen antikváriumokban lehet hozzáférni.

³⁴ A megállapodás a könyvek és a folyóiratok digitalizálására fókuszál, de az aláírók hosszú távon azt javasolják, hogy a megállapodás hatálya terjedjen ki a könyvekben vagy folyóiratokban található fényképeseti alkotásokra is. A „jogosultak” alatt az irodalmi és művészeti alkotások szerzőit és a kiadókat érti. Az egyetértési megállapodás kinyilvánítja: a digitalizálás és az online hozzáférhetővé tétel minden esetben a szerzői jogosultat illeti, még akkor is, ha az érintett mű kereskedelmi forgalomban nem kapható.

Az együttműködési megállapodás lényegében arra teremt lehetőséget, hogy egyes könyvtárak egyedileg állapodjanak meg a könyvekben és folyóiratokban szereplő művek szerzői jogi jogosultjainak közös jogkezelését végző, területileg illetékes szervezettel. A megállapodás alapján Magyarországon szintén meg kell teremteni a kereskedelmi forgalomból kikerült művek tömeges digitalizációját lehetővé tevő feltételeket.

Számos olyan magyar digitalizálási projekt van folyamatban, amelyek hasznosulásához nagyban hozzájárulhat az árva művek és a kereskedelmi forgalomból kikerült művek felhasználásához kapcsolódó kérdések rendezése. Legutóbb az Országgyűlési Könyvtár digitalizált³⁵ több mint 2 millió oldalt, melynek 40%-a áll szerzői jogi védelem alatt. Ez a védett tartalom jelenleg csak a könyvtáron belül hozzáférhető.

Az eddig ismertetett megoldásokkal szemben a Digitális Irodalmi Akadémia (DIA) az egyik legrégebben működő, rendezett szerzői jogi tartalommal feltöltött online gyűjtemény, amelynek küldetése a legújabb kori és kortárs magyar irodalom kiemelkedő alkotásainak átmentése a digitális korba, értékeinek megőrzésével, közvetítésével és népszerűsítésével. A már létrejött vagy posztumusz teljes életműre szóló felhasználási engedély az elárulás veszélye nélkül biztosítja a magyar irodalomhoz történő ingyenes és korlátozásmentes hozzáférést.

Magyarországon a hangfelvételek és a vizuális művek online felhasználásának engedélyezése közös jogkezelés útján megoldott. A digitalizálni tervezett árva művek és kereskedelmi forgalomból kikerült művek többnyire úgynevezett nagyjogos irodalmi művek és filmművészeti alkotások, amelyek felhasználása a hatályos szabályok alapján egyedileg engedélyezhető. A hazai szabályozásnak, összhangban az uniós törekvésekkel, törekednie kell a már meglévő mechanizmusok oly módon való fejlesztésére, hogy azok ösztönözzék az árva művek felhasználását, a jogszerű felhasználások érdekében segítsék elő a jogosultak felkutatását. A hatósági és civil szervezetek által már ma is vezetett, szerzői joghoz kapcsolódó adatbázisok (önkéntes műnyilvántartás, árva művek nyilvántartása, közös jogkezelők egyes nyilvántartásai, művészeti szervezetek nyilvántartásai) fejlesztése mellett, szükséges az érintett jogosultak bevonásával a jogok, különösen a nemzeti filmvagyon jogainak tisztázását segítő rendszerek kialakítása. E rendszerek összekapcsolása biztosítja Magyarország számára a csatlakozási lehetőséget az ARROW PLUS projekthez is.

3.2.2.3. A közös jogkezelés hatékonyságának előmozdítása Magyarországon és az Európai Unióban; a zenefelhasználás határon átnyúló engedélyezésének megteremtése

Az Európai Bizottság 2012. július 11-én mutatta be azt az irányelvjavaslatát, amelynek célja, hogy harmonizálja a közös jogkezelők működésének szabályait a hatékonyság és átláthatóság érdekében. A javaslat egyúttal az online zenefelhasználások határon átnyúló engedélyezésére vonatkozó rendelkezéseket is tartalmaz, hogy az Unióban jelenleg széttagozott jogosítási rendszerek helyett új üzleti modellek szülessenek.

³⁵ A Digitalizált Törvényhozási Tudástár elérhető: <http://dti.ogyk.hu/hu/>

Az irányelvjavaslatnak az Európai Bizottság részéről történő bemutatása alkalmával Michel Barnier, a belső piacért és a szolgáltatásokért felelős biztos kijelentette: „Olyan európai egységes digitális piacra van szükségünk, amely az alkotók, a fogyasztók és a szolgáltatók szempontjából is megfelelően működik. A hatékonyabb jogkezelő társaságok révén a szolgáltatók számára egyszerűbbé válik az új, akár másik tagállamból is elérhető szolgáltatások piaci bevezetése – ez pedig előnyös mind az európai fogyasztók, mind a kulturális sokszínűség szempontjából.” Hozzátette: „Általában véve a közös jogkezelő társaságok mindegyikének teljesen átlátható módon kell működnie, és biztosítania kell azt, hogy az alkotók gyorsabban hozzájussanak a műveikért járó díjakhoz. Mindez létfontosságú a kreatív iparágakba és az innovációba irányuló beruházások fenntartása szempontjából, ami további növekedést és fokozott versenyképességet eredményez.”

A Bizottság sajtóközleménye szerint az irányelvjavaslat „két, egymást kiegészítő célt követ:

- A jelentéstételi kötelezettségek és a jogosultak által gyakorolt ellenőrzés megerősítésén keresztül javítani kell a közös jogkezelő társaságok átláthatóságát, és hatékonyabbá kell tenni irányításukat, ezáltal ösztönzőket teremtve az innovatívabb és jobb minőségű szolgáltatások számára.
- Erre építve pedig – és konkrétabb formát öltve – ösztönözni és támogatni kell a zeneműveknek az EU/EGT területén történő online felhasználásához kapcsolódó szerzői jogok több területre érvényes és több repertoárt lefedő engedélyezését.”

Mindez a gyakorlatban a közlemény szerint a következőkkel jár:

„• A jogosultak közvetlen beleszólást kapnak jogaik kezelésébe, a nekik járó díjak kifizetése gyorsabbá válik, továbbá jogszabály rögzíti majd azt a lehetőséget, hogy kiválaszthassák a céljaikhoz legjobban illeszkedő közös jogkezelő társaságot. Ezáltal hatékonyabbá válik a jogosultak érdekvédelme, egyúttal javul a fogyasztóknak a kulturális tartalmakhoz való hozzáférése.

• Az új szabályok Európa-szerte meg fogják változtatni a közös jogkezelő társaságok működési feltételeit: többek között javul a repertoár kezelése, felgyorsulnak a tagokat megillető kifizetések, egyértelműbbé válnak a jogokból befolyó bevételek, a jogosultak és az üzleti partnerek (például más jogkezelő társaságok) közvetlenül tájékozódhatnak majd az éves átláthatósági jelentésből és egyéb tájékoztatókból. A tagállamoknak ki kell építeniük a közös jogkezelő társaságok és a jogosultak közötti viták rendezésére szolgáló mechanizmusokat. A továbbfejlesztett standardok és folyamatok révén javul a közös jogkezelő társaságok működése, és fokozódik a tevékenységüket övező bizalom.

• A zeneműveknek az interneten történő határokon átnyúló felhasználásához kapcsolódó szerzői jogok több területre érvényes engedélyezése egyszerűbbé válik, de egyúttal e tevékenység hatékony ellátásához szükséges technikai alkalmasságot is demonstrálni kell majd. Mindez egyszerre szolgálja az alkotók, az internetes szolgáltatók és az állampolgárok érdekeit.”

A Bizottság az irányelvjavaslat előterjesztésekor rávilágított a szabályozás hátterére és előzményeire is. Sajtóközleményében kifejtette: „[a] közös jogkezelő társaságok közvetítőként működnek a zeneipari – vagy más művészeti ágakhoz kapcsolódó, például irodalmi vagy filmipari – jogosultak és az azok műveit felhasználni szándékozó szolgáltatók között. Szerzői jogi engedélyezéssel, jogdíjak beszedésével és a bevételeknek a jogosultak részére történő újraelosztásával foglalkoznak azokban az esetekben, amikor a szerzői jogi engedélyezéssel kapcsolatos tárgyalásoknak az alkotónkénti egyedi kezelése nem lenne célszerű, és magas tranzakciós költségekkel járna. Több mint 250 közös jogkezelő társaság működik az EU-ban, amelyek éves szinten mintegy 6 milliárd EUR bevételt kezelnek. A közös jogkezelő társaságok által beszedett bevételek mintegy 80%-a a zeneipari jogok felhasználásából származik. A jogok közös kezelése az online zeneipari szolgáltatók (zeneletöltés, *streaming* szolgáltatások) engedélyezése szempontjából is fontos. Ez elsősorban a zeneszerzőket és a dalszövegírókat érinti. Az online szolgáltatók gyakran számos terület és a zeneipari termékek széles választékának lefedésére törekszenek, és nem áll tőlük távol az új üzleti modellek kipróbálása sem. Mindez meglehetősen bonyolulttá teszi az online szolgáltatások engedélyezését. A közös jogkezelő társaságok jelentős része nem tud megfelelni e kihívásoknak, ez pedig azt eredményezi, hogy a szolgáltatók komoly nehézségekbe ütköznek, amikor megpróbálják beszerezni az online zeneipari szolgáltatások elindításához szükséges engedélyeket az EU-ban. Ennek eredményeképp az Európai Unióban

élő fogyasztók számára kevesebb online zeneipari szolgáltatás érhető el, és lassabban zajlik az innovatív szolgáltatások kiépülése.”

A közös jogkezelést végző szervezetek felügyelete és nyilvántartása 2011. január 1-jétől tartozik a KIM felügyelete alatt álló SZTNH hatáskörébe. A változást követően e két intézmény megkezdte a közös jogkezelés helyzetének vizsgálatát. A 2011. évben végzett helyzetfelmérés a közös jogkezelő szervezetek működésében visszásságokra – többek között a transzparencia hiányára és a gazdálkodással kapcsolatos anomáliákra – világított rá. Ez indokolta a közös jogkezelés jogszabályi környezetének felülvizsgálatát: 2011 decemberében módosultak az Sztj. közös jogkezeléssel kapcsolatos előírásai. A módosítások 2012. január 1-jével léptek hatályba, és főként a közös jogkezelő szervezetek felépítését, működési és gazdálkodási rendjét, valamint hatósági felügyeletét alakították át.

Hazánk a szerzői jogi törvény 2012. januárban hatályba lépett módosításával³⁶ már lépéseket tett a jogkezelő szervezetek felügyelete és működésük átláthatóságának további erősítése érdekében, így az uniós javaslat iránya a magyar jogalkotó által már részben szabályozott céllal egybeesik. A szerzői jogi törvény módosításának köszönhetően a díjazást és a felhasználás egyéb feltételeit felölölő díjszabások jóváhagyása a korábbi évek gyakorlatát meghaladó szélesebb konszenzuson nyugszik, a jogdíjak felosztására vonatkozó feltételek kiszámítható, költséghatékony jogkezelést eredményeztek, miközben a felhasználók és jogosultak információhoz jutása is számottevően javult. A szerzői jogi törvény módosítása a közös jogkezelőkre irányadó számviteli és gazdálkodási követelmények részletes szabályozásával átláthatóbbá tette a közös jogkezelő szervezetek működését és gazdálkodását, meghatározva a jogkezeléssel elért bevételből levonható indokolt kezelési költséget. Az előírt egységes beszámoló-készítési, valamint kettős könyvvitel-vezetési kötelezettség, továbbá a beszámoló eredmény-kimutatásának továbbtagolása részletes és pontos adatszolgáltatást nyújt a felügyeleti szervnek és a szerzői jogi jogosultaknak egyaránt. Az e körbe tartozó kötelezettségek megtartását szolgálja a felügyelet részletszabályainak a jogszabály-módosítással történt pontosítása. Azáltal, hogy a módosítás korlátok közé szorította a jogosultaknak járó jogdíjából történő levonást, és megteremtette a szociális-kulturális célú felhasználás kormányzati kontrollját, a szociális-kulturális célú levonások jelentős mértékben csökkennek, a szerzői jogi jogosultak több jogdíjhoz jutnak, és a kulturális támogatások a Nemzeti Kulturális Alap kollégiumi rendszerében, nyilvános pályázaton keresztül, pénzügyi és szakmai beszámolás kötelezettsége mellett valósulhatnak meg. A közös jogkezelő szervezetek átláthatóságát, diszkriminációmentes működését szolgálta továbbá a bárki számára elérhető és közhiteles, kibővített adattartalommal rendelkező nyilvántartás kiépítése³⁷ és annak előírása, hogy meghatározott dokumentumokat – a közös jogkezelő szervezet honlapján – közzé kell tenni. A módosítás továbbá megtörte a törvényi monopóliumot, és versenyhelyzetet teremtett a közös jogkezelő szervezetek között, eleget téve a vonatkozó uniós versenyjogi követelményeknek.

³⁶ A szellemi tulajdonra vonatkozó egyes törvények módosításáról szóló 2011. évi CLXXIII. törvény

³⁷ <http://kjk.sztjh.gov.hu/>

Az eddigi becslések szerint a 2011. évi Szjt.-módosítás hatására 15%-kal csökkent a közös jogkezelő szervezetek által felszámított kezelési költség mértéke. A szociális-kulturális célú levonások és a kezelési költség korlátok közé szorításával az új szabályozás elérte, hogy a szerzők és más jogosultak 11%-kal több jogdíjhoz juthattak, mint az előző években.

A 2011. évi Szjt.-módosítás a következő szabályozási újdonságokkal fokozta a közös jogkezelés átláthatóságát:

- A kulturális célú támogatásokat a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) pályázati rendszerében kiszámítható és transzparens módon használják fel.
- Szigorodtak a közös jogkezelő szervezetekre vonatkozó számviteli és gazdálkodási követelmények.
- A közös jogkezelő szervezetek alapszabályaik olyan kiigazításaira kényszerültek, amelyek erősítették a jogosultak önrendelkezését, a demokratikus és autonóm működést, valamint az elszámoltathatóságot.
- Hatékonyabbá vált és normatív alapokra helyeződött a közös jogkezelő szervezetek hatósági felügyelete.
- A közös jogkezelő szervezetek díjszabásának jóváhagyására irányuló eljárás menetrendje kiszámíthatóbbá vált, abba a felhasználói érdek-képviselői szervezetek szélesebb köre kapcsolódhat be.
- A közös jogkezelő szervezetek kötelesek honlapjukon közzétenni számos szabályzatukat és más belső dokumentumukat. Emellett az SZTNH közhiteles nyilvántartást vezet az adataikról, hozzáférést biztosítva az említett iratokhoz is.

Fontos hazai feladat a magyar jogosultak, felhasználók és közös jogkezelő szervezetek érdekeinek hatékony képviselője mind a közös jogkezelő szervezetekkel, mind pedig az online jogosítási rendszerrel kapcsolatos európai szabályozás elfogadása során.

3.2.2.4. A digitális kor kihívásainak való megfelelés – az Európai Bizottság távlati tervei

Az internet új távlatokat nyitott és új szemléletet honosított meg a tartalom-előállítás, -szolgáltatás és -terjesztés területén. Ez nemcsak mint lehetőség, de mint kihívás is megjelenik a digitális iparágban érdekelt alkotók és vállalkozások számára. E kihívásnak való megfelelés érdekében az Európai Bizottság 2012 decemberében a szerzői jogi szabályozás modernizálására irányuló tervet vázolt fel:³⁸ olyan korszerű szerzői jogi keretrendszert kíván kidolgozni, amely garantálja a szerzői jogi jogosultak jogainak elismerését és javadalmazását oly módon, hogy a jogi környezet az alkotó munka, a kreativitás, a kulturális sokszínűség és az innováció ösztönzőjeként hasson, továbbá szélesebb körű legális hozzáférést biztosítson a végfelhasználóknak, segítse az új üzleti modellek megjelenését, és járuljon hozzá a jogsértések elleni küzdelem eredményességéhez.

E célok eléréséhez a Bizottság rövid- és középtávú feladatokat határozott meg. 2013 elején olyan témakörökben indít strukturált párbeszédet az iparági érdekeltekkel, amelyek kapcsán azonnali intézkedésekre van szükség. Ezek a következők: a tartalom országhatárokon átnyúló vitele, a felhasználók által generált tartalom, az adat- és szövegbányászat, az üreshordozó-díj, valamint az audiovizuális művekhez és a kulturális örökséghez való hozzáférés. A párbeszéd célja, hogy feltárja: az EU szerzői jogi rendszerének digitális környezethez való igazításában az innovatív engedélyezés és a technológia milyen lehetőségeket és korlátokat hordoz. Középtávú feladatként a Bizottság célul tűzte ki, hogy 2014-re készüljenek el azok a piaci és hatástanulmányok, továbbá javaslattervezetek, amelyek

³⁸ Az Európai Bizottság 2012. december 5-i sajtóközleménye: http://europa.eu/rapid/press-release_MEMO-12-950_en.htm#PR_metaPressRelease_bottom

fényében a szerzői jogi reform napirendre tűzéséről döntés született. Az Európai Bizottság szerint négy kérdéskörben kell döntéseket hozni: a területiség hatásainak mérséklése a belső piacon; a harmonizáció megfelelő mértékének meghatározása, a szerzői jogi kivételek és korlátozások; az EU szerzői jogi piaca töredezettségének felszámolása érdekében alkalmazandó módszerek; a szerzői jogi jogérvényesítés legitimitásának erősítése.

Az Európai Bizottság e vizsgálódások eredményei alapján határoz majd az EU szerzői jogi keretrendszerének felülvizsgálatát célzó további lépésekről.

3.2.2.5. A WIPO szerzői jogi tevékenységében való részvétel

A WIPO-ban 2012. június 20. és 26. között tartották az audiovizuális előadások védelmére vonatkozó nemzetközi szerződés létrehozására irányuló diplomáciai értekezletet, amelynek Peking adott otthont. A diplomáciai értekezlet sikerrel zárult: megkötötték az audiovizuális előadások védelméről szóló Pekingi Szerződést. Ez egy több mint másfél évtizedes jogalkotási munka befejezését jelentette. A konferencia záróokmányát 122 állam és az EU, míg magát a szerződést is 48 állam írta alá, köztük 5 EU-tagállam. Hazánk is a szerződés aláírói közé tartozik.³⁹ A Pekingi Szerződés nemcsak az audiovizuális előadások nemzetközi védelme kapcsán fennálló szabályozási hiányosságot szüntette meg, hanem bizonyítja azt is: a WIPO képes még multilaterális keretek között anyagi jogi természetű nemzetközi normák megalkotására. Erre legutóbb 1996-ban volt példa, ennyiben tehát a Pekingi Szerződés korszakos jelentőségű. Az értekezlet zárónyilatkozataiban már az az optimizmus tükröződött, hogy e jó példát a nemzetközi szerzői jog fejlesztésének más területein is követhetik a közeli jövőben. A Pekingi Szerződés aláírását követően hazai feladat annak ratifikációja, amire az EU ratifikációjával összehangoltan – az Európai Bizottságot erre felhatalmazó tanácsi határozat elfogadását követően – harmonizált rendben kerülhet majd sor.

A WIPO keretében folyamatban vannak a látáskárosultak és olvasási képességükben korlátozott személyek részére a könyvekhez való jobb hozzáférést biztosító nemzetközi dokumentummal kapcsolatos tárgyalások. A dokumentum célja az említett kedvezményezett személyek művekhez való hozzáféréseinek könnyítése a szerzői és szomszédos jogok alóli kivételek és korlátozások nemzetközi szintű bevezetése által. Bár a célkitűzés teljesítésére a nemzetközi eszközök széles köre volna alkalmas a kötelező erejű nemzetközi szerződéstől a *soft law* eszközökig – mely utóbbiakat támogatná hazánk –, a nemzetközi politikai nyomásra is tekintettel várhatóan végül kötelező erejű nemzetközi szerződést fogadnak el. Az ezt célzó diplomáciai konferenciát 2013 júniusára hívták össze.

Emellett a WIPO Szerzői Jogi és Szomszédos Jogi Állandó Bizottságában több dosszié tárgyalása folyik, váltakozó intenzitással. Ezek közül a műsorsugárzó szervezetek nemzetközi szintű szomszédos jogi védelmét megteremteni hivatott nemzetközi szerződés létrehozatala van a legrégebben folyamatban, de a könyvtárak, archívumok, valamint az oktatással kapcsolatos intézmények részére kivételeket és korlátozásokat megállapító nemzetközi dokumentumokról, továbbá a hagyományos tudás, folklór védelmével kapcsolatos dossziékról szintén intenzív tárgyalások folynak.

3.3. A jogérvényesítési kultúra hazai fejlesztésének első szakasza

3.3.1. A hamisítás elleni hazai fellépés és nemzetközi háttere

A szellemi tulajdon-védelmi rendszer működőképességének fenntartásához elengedhetetlen a hatékony jogérvényesítési rendszer: a szellemi tulajdon-védelmi oltalmi formák kizárólag akkor töltik be funkciójukat, ha az oltalom lényegét adó kizárólagosság

³⁹ Az Audiovizuális Előadások Védelméről szóló Szerződés szövegének végleges megállapítására történő felhatalmazásról szóló 1139/2012. (V. 10.) Korm. határozat 3. pontja alapján

ténylegesen fenntartható, azaz eredményesen fel lehet lépni az oltalom alatt álló találmány, megjelölés, minta vagy a szerzői jog által védett mű jogosulatlan felhasználójával, hasznosítójával szemben. Ekkor tudja a jogosult élvezni a kizárólagos jogból fakadó előnyöket, és térülhet meg a szellemi termék kidolgozására fordított befektetése, ezzel ismét terepet adva újabb kreatív alkotások, illetve technikai újdonságok megalkotására.

6. ábra: A jogérvényesítés helye a szellemi tulajdon hatásmechanizmusában

Éppen a szellemi javak kidolgozására, a kutatás-fejlesztésre, a kreatív alkotómunkára, a termékbevezetésre és a marketingre fordított idő- és pénzráfordításokat takarítja meg az, aki megsérti mások szellemitulajdon-jogait, és jogosulatlanul hasznosítja azok tárgyait.

A szellemitulajdon-jogok megsértésének valamennyi formájára általánosan a „hamisítás” gyűjtőfogalmát használjuk, de a szerzői jogok megsértésére, különösen az interneten megvalósuló szerzői jogi jogsértésekre gyakran alkalmazott kifejezés a „kalózkodás”.

Az Európai Bizottság Adóügyi és Vámuniós Főigazgatósága (*DG TAXUD*) által évente, a szellemi tulajdonjogok megsértésével kapcsolatos, az Európai Unió vámhatárain történő lefoglalásokról a 27 tagország által nyújtott adatok alapján közzétett jelentés szerint a nemzeti vámservek 2011-ben több mint 91 ezer szellemi tulajdon-jogot érintő jogsértési esetet vizsgáltak, amelynek során 115 milliónál is több hamis terméket foglaltak le mintegy 1,3 milliárd euró összértékben. A vámhatóságok a hamis termékek darabszámát figyelembe véve legnagyobb mértékben gyógyszereket (24%), csomagolóanyagokat (21%) és cigarettákat (18%) állítottak meg. Az esetszámokat vizsgálva megállapítható, hogy a vámhatóságoknak a legtöbb esetben hamis cipők, ruházati termékek és ruházati kiegészítők, valamint hamis elektromos háztartási gépek miatt kellett eljárást indítaniuk. A jelentés szerint egyre nagyobb a lefoglalt termékek között a fogyasztók egészségére és biztonságára veszélyt jelentő termékek aránya: a mindennapi használatra szánt termékek, valamint a fogyasztók egészségére és biztonságára veszélyt jelentő termékek – mint pl. a hamis élelmiszerek, kozmetikai termékek, elektronikai cikkek, játékok, gyógyszerek – az összes lefoglalt cikk 28,6 százalékát tették ki; ez az érték 2010-ben 14,5 százalék volt. Magyarország az esetszámok tekintetében a 7. helyen áll a tagállamok között, míg a lefoglalt áruk mennyiségét tekintve a 20. az országok rangsorában. A nyilvántartásba vett esetek száma 2005 és 2011 között 26 704-ről 91 254-re, azaz több mint háromszorosára nőtt. Az internetes kereskedelem népszerűbbé válásával a hamis termékek terjesztésének is egyre gyakoribb útja az internet, ezt mutatja a kisebb méretű, hamis terméket magában foglaló csomagok számának növekedése: 2009-ről 2011-re majdnem megkétszereződött a postai forgalomban előforduló, szellemi tulajdon-jogokat érintő jogsértési esetek száma. A kisméretű, postai küldeményekben talált hamis termékek 36 százaléka gyógyszer volt. A szellemi tulajdon-jogi oltalmi formák szerinti bontás alapján kiderül, hogy a legtöbb terméket (97%) védjegyyaltaalom feltehető megsértése miatt vették vámfelügyelet alá az 1383/2003/EK rendelet alapján.

Az OECD 2005-ben kutatást kezdett a fizikai termékeket érintő termékhamisítás és a szerzői jogi kalózkodás gazdasági hatásainak felmérése céljából a nemzetközi kereskedelmi statisztikát és a vámservek árufoglalási adatait alapul véve. A 2009-ben frissített eredmények szerint a nemzetközi kereskedelemben a hamis áruk kereskedelmi értéke 2007-ben elérte a 250 milliárd USA-dollárt (szemben a 2000. évi 100 milliárd USA-dollárral), a hamisított és a szerzői jogot sértő kalóz termékek aránya a világkereskedelemben (hangsúlyozva, hogy a mérés a belföldön előállított és forgalmazott, valamint a digitális termékekre nem terjed ki) a 2000-ben becsült 1,85%-ról 2007-ben 1,95%-ra nőtt.

A *TERA Consultants* által a *BASCAP* megrendelésére végzett, a digitális kalózkodás gazdasági hatásait vizsgáló 2010-es tanulmány szerint az Európai Unió kreatív iparágainak gazdasági hozzájárulása a teljes európai GDP-hez 6,9% volt (mintegy 860 milliárd euró), ami 14 millió foglalkoztatottat jelent e szektorban. A szerzői jogi jogsértések által leginkább sújtott kreatív ágazatok (film-, zene- és szoftveripar) Európában a becslés szerint 10 milliárd euró kereskedelmi veszteséget szenvedtek el 2008-ban, és több mint 185 ezer munkahely megszűnését eredményezte a kalózkodás. A tanulmány 2015-re az európai kreatív ágazatok éves veszteségének 32-65 milliárd euróra növekedését, és 2015-ig összesen mintegy 1,2 millió munkahely megszűnését prognosztizálta.

Az *Envisional* 2011 januárjában, a világháló jogsértő célokra való használatának méréséről közzétett kutatásának megállapításai szerint a világháló forgalmának 23,76%-a jogsértő (ide nem értve a pornográf oldalakat). A BitTorrent alapú adatforgalom a teljes internetes forgalom 17,9%-át teszi ki, ennek 63,7%-át olyan jogosulatlanul megosztott művek adják, amelyek szerzői jogi védelemben részesülnek. A *cyberlocker* oldalak arányát a teljes internetes forgalom 7%-ára becsülik, az ezen oldalakon fellelhető linkek 73,15%-a szerzői jogi művekre mutatott.

Az Egészségügyi Világszervezet (WHO) adatai szerint az interneten illegális oldalakon forgalmazott gyógyszerek több mint 50%-a hamisítvány.

21. táblázat: A hamisítás főbb hatásai, veszélyei

A szellemi tulajdon-jogok jogosultjaira:	A fogyasztókra:	A társadalomra, gazdaságra:
a jogtisztá termékek értékesítési volumene csökken, ami munkahelyek megszűnéséhez vezethet; az eredeti termék minőségébe vetett bizalom csökken, és ez az értékesítés további csökkenését eredményezheti; károsítja az áru- és szolgáltatáskereskedelem működéséhez nélkülözhetetlen bizalmi viszonyt; negatívan hat a K+F befektetésekre.	silány, átlagon aluli minőségű termékekhez jutnak a fogyasztók; a vártnál rosszabb költség-haszon arány; veszélyt jelenthet a fogyasztók biztonságára; közegészségügyi kockázattal jár (különösen élelmiszerek, gyógyszerek, kozmetikumok esetében).	a hamisítási tevékenység a rejtett volta miatt költségvetési bevétel-kiesést okoz; negatív hatása van a foglalkoztatottságra (munkahelyek megszűnése a hamisítás által sújtott ágazatokban, illetve a foglalkoztatottság eltolódása a bizonytalanabb munkahelyekre); a hamisítás elleni fellépés, a tudatosságnövelő kampányok, hamisítás elleni óvintézkedések többletköltséget okoznak a társadalom számára; a hamisítás jelenségének a szervezett bűnözéssel való összefonódása előmozdítja a bűnözést és a korrupciót, növeli a feketegazdaság arányát; a hamisítás negatívan befolyásolja az innovációt, ami a gazdasági növekedés lassulását idézheti elő.

Forrás: SZTNH

A szellemi tulajdont érintő jogsértések elleni fellépés fő útjai a következők:

- a) Polgári jogi jogérvényesítés: kizárólagos jogaik megsértése esetén a szellemi tulajdonjogok jogosultjai polgári bíróság előtt léphetnek fel a jogsértők ellen, ennek szabályairól (így pl. a szabadalombitorlás, a védjegybitorlás vagy a szerzői jogi jogsértés esetén érvényesíthető polgári jogi igényekről) az egyes szellemi tulajdonjogokat szabályozó külön törvények rendelkeznek.

Az árujelzők tekintetében a jogsértések elleni fellépésre ad lehetőséget a tisztességtelen piaci magatartás és a versenykorlátozás tilalmáról szóló 1996. évi LVII. törvény 6. §-a, amely megtiltja az ún. jellegbitorlást.

Az interneten elkövetett – szerzői jogi és védjegyjogi – jogsértések elleni fellépés egyik leghatékonyabb eszköze az értesítési és eltávolítási eljárás, amelyet az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások, valamint az információs társadalommal összefüggő szolgáltatások egyes kérdéseiről szóló 2001. évi CVIII. törvény 13. §-a szabályoz. Az eljárás célja, hogy a jogsértő tartalom az internetről a lehető leggyorsabban és lehetőleg a jogosultat érő kár minimalizálásával tűnjön el.

- b) Büntetőjogi jogérvényesítés: a Büntető Törvénykönyvről szóló 1978. évi IV. törvény (Btk.) 329–329/D. §-ában foglalt, a szellemi tulajdonjogok megsértésével összefüggő bűncselekmények (bitorlás, a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése, a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok védelmét biztosító műszaki intézkedés kijátszása, jogkezelési adat meghamisítása, iparjogvédelmi jogok megsértése) a 2013. július 1-jével hatályba lépő új büntetőjogi kódexben (a Büntető Törvénykönyvről szóló 2012. évi C. törvényben) külön fejezetben (XXXVII. fejezet, A szellemi tulajdonjog elleni bűncselekmények) kaptak helyet. További alkalmazandó tényállás az árujelzők tekintetében a Btk. 296. §-ában szabályozott áru hamis megjelölése bűncselekmény, amely az új szabályozásban a versenytárs utánzása

tényállásaként jelenik meg. Az interneten elkövetett jogsértések elleni büntetőjogi fellépés hatékonyságát segítheti elő az új Btk.-val bevezetett intézkedés az elektronikus adat végleges hozzáférhetetlenné tételére, valamint a büntetőeljárás rendszerébe bevezetett kényszerintézkedés az elektronikus adat ideiglenes hozzáférhetetlenné tételére.

- c) Vámjogi jogérvényesítés: az Európai Unió kívülről érkező hamis termékek elleni küzdelem egyik meghatározó eszköze, amelynek keretében a vámfigyelést már előre, védekezésként, a sérelemről való értesülés előtt is kérhetik a jogosultak annak érdekében, hogy szükség esetén a vámhatóságok nagyobb eséllyel figyeljenek fel a szellemi tulajdon-jogaikat sértő hamis vagy kalóztermékekre, és hatékonyan, rövid időn belül megsemmisítsék a jogsértő termékeket.

A szellemi tulajdon-jogok érvényesítésével kapcsolatos feladatok teljesítésében számos állami szerv feladat- és hatáskörrel rendelkezik, ezek közül a konkrét eljárások lefolytatásában a bíróságok, az ügyészség, a Nemzeti Adó- és Vámhivatal, a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal és a Nemzeti Fogyasztóvédelmi Hatóság szerepe a legfontosabb.

A szellemi tulajdon-jogok megsértésének riasztó mértékű növekedése, a gazdaság valamennyi ágazatának érintettsége, a digitális technológiák és az internet használatának elterjedésével kialakult elkövetési formák és terjesztési csatornák, valamint a hamisítás és kalózkodás hátrányos gazdasági és társadalmi következményei komoly kihívás elé állították és állítják a jogosultakat, a hamisítás elleni fellépésre hatáskörrel rendelkező hatóságokat, valamint a kormányzatokat. A hamisítás elleni fellépésben érdekelt valamennyi állami és iparági szereplő együttműködése szükséges a jelenség visszaszorításához. Ezt felismerve hozták létre hazánkban 2008-ban – a kelet-közép-európai régióban elsőként – a szellemi tulajdon-jogok megsértése elleni küzdelem koordinálására a Hamisítás Elleni Nemzeti Testületet (a továbbiakban: HENT), amely a szellemi tulajdon védelmével kapcsolatban hatáskörrel rendelkező államigazgatási szervek és a hamisítás következményeivel sújtott iparági, jogosulti érdek-képviselői szervezetek együttműködésén alapuló javaslattevő, tanácsadó fórum.

3.3.2. A HENT tevékenysége

A hamisítás elleni küzdelem cselekvési irányainak kijelölésére a HENT 2008-ban kidolgozta Magyarország első, átfogó hamisítás elleni stratégiáját és az ahhoz kapcsolódó intézkedési tervet (a továbbiakban: HENT-stratégia),⁴⁰ amely a statisztikai, a tudatosságnövelési és a jogérvényesítési pillér mentén határozta meg a szellemi tulajdon-jogi jogérvényesítés hatékonyságának növelése érdekében előirányzott intézkedéseket. A hamisítás elleni küzdelem jelentőségét felismerve – összhangban a Nemzeti Együttműködés Programjában, valamint az Új Széchenyi Tervben a fogyasztók, a hazai piac és a tisztességes vállalkozók védelmében előirányzott, feketegazdaság elleni és a versenyképesség javítását szolgáló célkitűzésekkel –, a Kormány 2011. január 1-jével megújította a Hamisítás Elleni Nemzeti Testületet: az Szt. 115/K. §-ának e) pontja rögzíti, hogy a Hamisítás Elleni Nemzeti Testületet külön jogszabály alapján az SZTNH működteti; a testület feladatait és működésének rendjét a Hamisítás Elleni Nemzeti Testületről szóló 287/2010. (XII. 16.) Korm. rendelet (Korm. rendelet) szabályozza. A Korm. rendelet szerint a testület elsődleges feladata a hamisítás elleni nemzeti stratégia és az ahhoz kapcsolódó intézkedési tervek kidolgozása, végrehajtásuk összehangolása. A HENT 2011-ben egy középtávú, a hamisítás

⁴⁰ A Kormány a [2008-2010. évekre szóló Hamisítás Elleni Nemzeti Stratégiához kapcsolódó intézkedési tervről](#) szóló 2140/2008. (X. 15.) Korm. határozattal fogadta el a stratégiát és az intézkedési tervet.

kínálati és keresleti oldalának a csökkentését megcélzó cselekvési programot dolgozott ki, és ennek mentén végzi tevékenységét.

3.3.3. A HENT eredményei

A HENT keretében számos előremutató és hasznos kezdeményezést indítottak útjára az állami és iparági szereplők.

A hamisításra vonatkozó statisztikai adatgyűjtés és elemzés terén a HENT keretében módszertani vizsgálat zajlott a hamisítás nagyságára, gazdasági hatásaira vonatkozó, a nemzetközi gyakorlatban alapvetően használt számbavételi módszerek megismerésére. Ennek eredményét „A hamisítás és kalóztevékenység nemzetközi mérési módszerei” címmel 2010-ben megjelent HENT-kiadvány mutatja be. A hamisítás hazai mértékének pontosabb megismerése érdekében az Országos Kriminológiai Intézet közreműködésével megtörtént a szellemi tulajdon-jogokat érintő jogsértésekre vonatkozó kriminálstatisztikai adatok elemzése. A hamisításhoz kapcsolódó fogyasztói magatartások és attitűdök felmérésére továbbá a HENT 2009 óta évente fogyasztói felmérést végez, kiegészítve szakterületenkénti speciális felmérésekkel (pl. felmérés az online gyógyszervásárlásról, felmérés a középiskolások szerzői jogi attitűdjeiről). E fogyasztói felmérések – hiánypótló módon – összehasonlítható adatokat szolgáltatnak a hamis termékek iránti keresleti oldal alakulásáról, és a felvilágosító, tudatosságnövelő intézkedések irányainak meghatározásához is alapul szolgálnak.

A jogérvényesítési pillér keretében a HENT munkacsoportjai⁴¹ a jogérvényesítéssel összefüggő jogszabályi környezet és a jogalkalmazási gyakorlat vizsgálatát kezdték meg, és tettek javaslatokat az eljárások hatékonyságának növelésére. Tekintettel a szellemi tulajdonjogok megsértése esetén indítható jogérvényesítési eljárások különböző típusaira (alapvetően három, egymást nem kizáró jogérvényesítési út áll rendelkezésre e jogsértések esetén: a polgári jogi, a büntetőjogi és a vámjogi), valamint a szellemi tulajdon-jogok érvényesítésével összefüggésben feladat- és hatáskörrel rendelkező állami szervek sokaságára, a feltárt hiányosságok is igen színes képet mutatnak, amelyek hol a jogalkalmazók szellemi tulajdon-védelmi ismereteinek bővítésével, hol a jogosulti és hatósági oldal kommunikációjának javításával, módszertani vagy technikai támogatással, az állami szervek közötti koordináció és kommunikáció javításával, esetleg jogszabály-módosítással orvosolhatóak. Több képzés és szakmai konferencia került megrendezésre a szellemi tulajdon védelme tárgyában, elsősorban a jogalkalmazók részére.

A hamisítás és kalózkodás következményeivel, veszélyeivel kapcsolatos lakossági tudatosság növelése, a jogsértésekkel szembeni társadalmi elutasítás fokozása érdekében a HENT számos felvilágosító kampányt kezdeményezett és folytatott le, valamint több eszközt is alkalmaz a hamisítással kapcsolatos folyamatos lakossági tájékoztatás céljából. Állandó tájékoztatói felületek: a HENT hamisítás elleni honlapjai,⁴² a „No Kamu” blog⁴³ naponta frissülő bejegyzésekkel, a „No Kamu” Facebook profil,⁴⁴ a HENT hírlevelei, amely kommunikációs csatornákon keresztül ezrek értesülhetnek a szellemi tulajdon-védelem és a hamisítás elleni küzdelem híreiről, érdekességeiről. A középiskolás korosztálynak több képzőművészeti pályázatot, illetve online nyereményjátékot hirdetett a HENT. A legnagyobb volumenű HENT-kampány a Nemzeti Adó- és Vámhivatallal együttműködésben létrehozott hamisítás elleni vándorkiállítás, amelyet 2010-ben és 2011-ben 14 helyszínen – köztük ifjúsági fesztiválokon (pl. a VOLT-fesztiválon, az EFOTT-on) – mutattak be több ezer látogató számára. Továbbá 2009-ben és 2010-ben is sikeres gyógyszerhamisítás elleni kampányt

⁴¹ A HENT jelenleg működő munkacsoportjai: jogérvényesítési munkacsoport, gyógyszerhamisítás elleni munkacsoport, műtárgyhamisítás elleni munkacsoport, kereskedelmi és ipari szekció.

⁴² www.hamisitasellen.hu; www.hamisgyogyszer.hu

⁴³ <http://nokamu.postr.hu/>

⁴⁴ <http://www.facebook.com/NoKamu>

folytatott le a HENT, elektronikus, nyomtatott és online médiamegjelenésekkel, amelyek bevitték a hazai köztudatba a hamis gyógyszerek veszélyességének üzenetét.

A HENT-stratégiában megjelölt prioritások, a HENT által kezdeményezett és koordinált intézkedések nagymértékben hozzájárultak ahhoz, hogy Magyarország szellemitulajdon-védelmi nemzetközi értékelése is javult, hiszen 2010-ben – 2003 óta első alkalommal – levették Magyarországot az USA Kereskedelmi Képviselőjének Hivatala által *Special 301 Report* címmel évente készített jelentésnek a szellemi tulajdon védelme terén hiányosságokat mutató országokat tartalmazó megfigyelési listájáról.

3.3.4. Magyarországi tények és adatok a hamisításról

A szellemitulajdon-jogokat sértő bűncselekmények nyomozása 2011. január 1-jétől kizárólag a Nemzeti Adó- és Vámhivatal (NAV) hatáskörébe tartozik. A NAV Bűnügyi Főigazgatóságának Központi Nyomozó Főosztálya speciális Információ-technológiai Osztályt állított fel az online elkövetett, kiemelt ügyekben való (különösen nagy értékre elkövetett) nyomozásra, amelynek nevéhez számos eredményes és nemzetközi visszhangot is kiváltó felderítés kapcsolódik. Az Információ-technológiai Osztály eljárásainak köszönhetően számos hazai ún. warez szervert állítottak le, köztük olyanokat is, amelyeken a feltöltött illegális tartalom által okozott kár több százmillió forintban volt mérhető. A warez szervereken a feltöltött illegális művek mennyisége alapján első helyen a filmek, második helyen a számítógépes programok, harmadik helyen a zenék szerepelnek. A NAV Bűnügyi Főigazgatóságának a hatáskörébe tartozó bűncselekmények mintegy negyedét teszik ki a szellemitulajdon-jogokat sértő bűncselekmények, legnagyobb arányban a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése és az áru hamis megjelölése bűncselekményekkel kapcsolatban folytatnak nyomozást.

2011 folyamán a NAV szervei 5929 esetben, 2012-ben 4341 esetben derítettek fel szellemitulajdon-jogot sértő bűncselekményt, mindkét évben több mint 6 milliárd forint elkövetési értékben. 2011-ben összesen 1194 esetben, 2012-ben 1335 esetben rendelt el nyomozást szellemi tulajdon sérelmével összefüggésben a NAV nyomozó szolgálata. 2011-ben 436 ügyben, míg 2012-ben 584 esetben vádemelési javaslattal zárult a szellemitulajdon-jogot sértő bűncselekményekkel kapcsolatban folytatott nyomozás.

22.táblázat: Ismertté vált szellemi tulajdont sértő bűncselekmények (2011. év és 2012. év)

	Ismertté vált bűncselekmények száma 2011. évben	Ismertté vált bűncselekmények száma 2012. évben
Áru hamis megjelölése	724	807
Szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése	5 140	3 435
Bitorlás	11	12
Szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok védelmét biztosító műszaki intézkedés kijátszása	12	17
Jogkezelési adat meghamisítása	0	0
Iparjogvédelmi jogok megsértése	42	70
ÖSSZESEN:	5929	1469

Forrás: NAV Bűnügyi Főigazgatósága

A NAV vám- és pénzügyőri igazgatóságai, az 1. és a 2. számú Repülőtéri Igazgatóság, valamint a Bevetési Főigazgatóság 2012-ben 2 715 242 darab hamis árut foglaltak le⁴⁵. A hamisított termékek toplistáját a ruházati termékek, kiegészítők, lábbelik, mobil és elektronikai eszközök vezetik.

A Vidékfejlesztési Minisztérium adatai szerint Magyarországon a minőségileg kifogásolható növényvédő szerek aránya 10%, a hamisított szereké mintegy 2%.

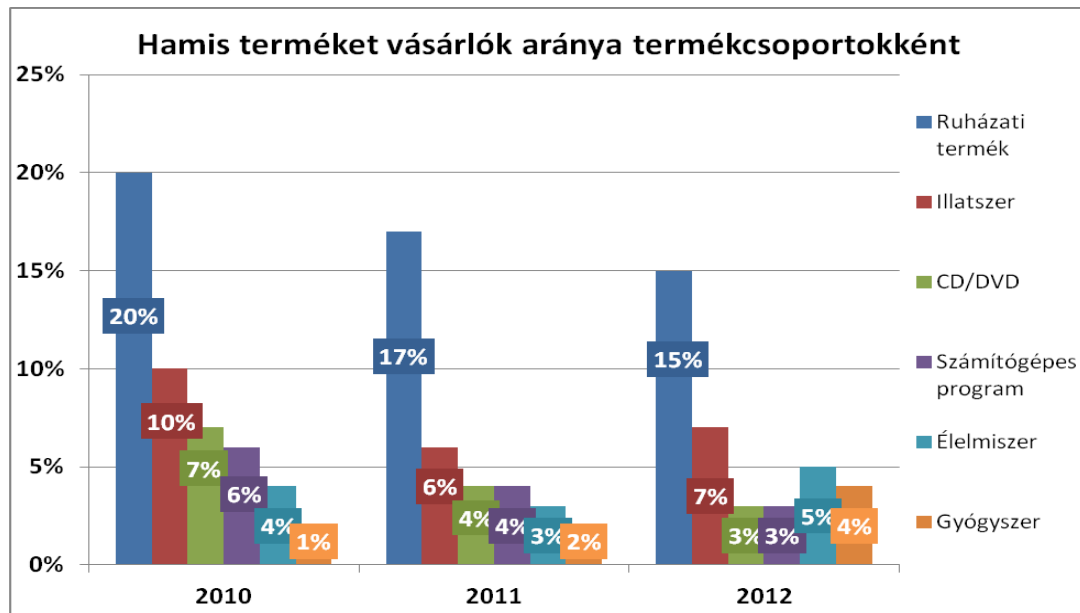
A *Business Software Alliance* 2012. évi Globális Szoftverkalózkodási Tanulmányának adatai szerint 2011-ben a szoftverkalózkodás aránya Magyarországon 41% volt. A jogosulatlanul telepített szoftverek becsült kereskedelmi értéke mintegy 25 milliárd forintnak felel meg.

Az Európai Bizottság által 2011-ben végzett *Eurobarometer* közvélemény-kutatás adatai alapján az EU-tagországok állampolgárainak egyötöde (20%) már vásárolt jóhiszeműen olyan terméket, amelyről utólag kiderült, hogy hamisított. Magyarországon tendenciaszerűen az uniós átlag feletti arányban válaszolnak pozitívan a feltett kérdésre: 2011-ben a magyar fogyasztók 30%-a vásárolt jóhiszeműen hamis terméket ezen felmérés szerint.

A HENT 2012. évi, 1000 fős reprezentatív mintán végzett felmérése (TÁRKI) szerint 2011-ben a lakosság 14 százaléka vásárolt legalább egyszer hamis terméket. Ez az arány egy százalékkal magasabb, mint 2011-ben, amikor a megkérdezettek 13 százaléka nyilatkozott így. A termékek közül – a korábbi évekhez hasonlóan – a hamis ruházati termékek iránt a legnagyobb a kereslet, a lakosság 15%-a vásárolt hamisat, míg a második legnépszerűbb terméknek a hamis illatszer bizonyult, ebből a magyarok 7 százaléka vásárolt 2011-ben. A legkevésbé népszerűnek a komoly egészségügyi kockázatot rejtő, bizonytalan forrásból származó élelmiszerek és gyógyszerek bizonyultak, bár aggasztó, hogy éppen e terméktípusok esetében növekedett a hamis terméket vásárlók aránya az előző évekhez képest.

⁴⁵ Forrás: NAV Központi Hivatala, Vám Főosztály

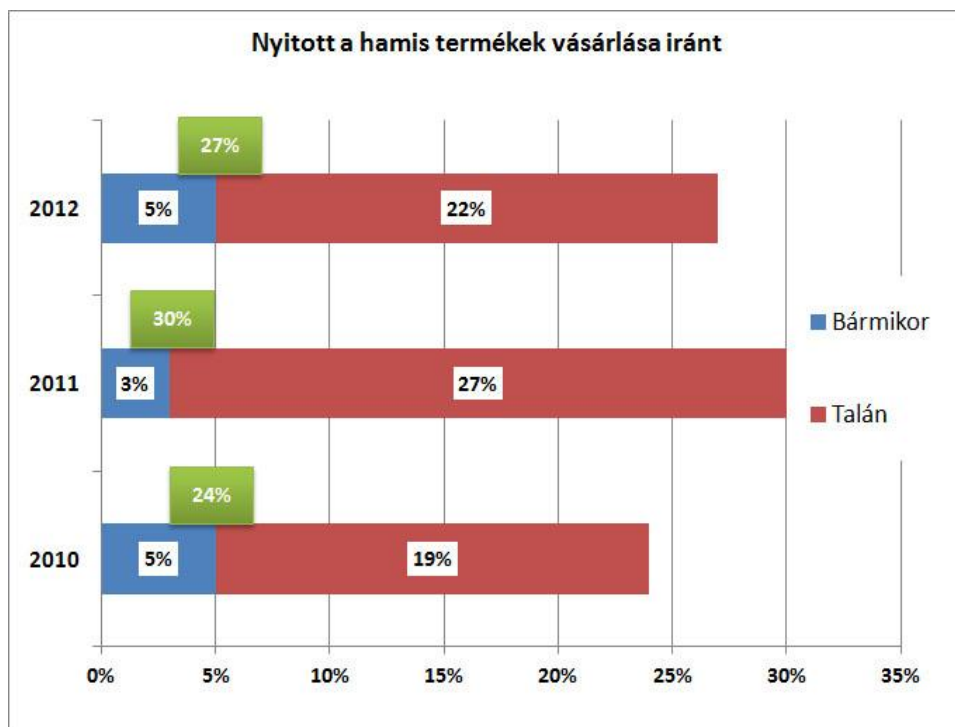
23. táblázat: Hamis terméket vásárlók aránya termékcsoportokként

Forrás: SZTNH-HENT

A magyar fogyasztók hamis termékek iránti nyitottsága a 2012. évi HENT-kutatás eredményei alapján valamelyest csökkent a 2011. évihez képest, bár az adatok kedvezőtlenebbek, mint 2010-ben. 2012-ben a megkérdezettek 5 százaléka úgy nyilatkozott, hogy gondolkodás nélkül vásárolna hamis terméket, míg 22 százaléka megfontolna egy ilyen vásárlást.

24. táblázat: Nyitottság a hamis termékek vásárlása iránt

Forrás: SZTNH-HENT

A hamis termékek iránti nyitottságot erősen befolyásolja a kor. A fiatalok (34%) és a fiatal középkorúak (32%) az átlagosnál (27%) jóval nyitottabbak, míg a középkorúak és az idősek (9%) az átlagosnál jóval elutasítóbbak. A rendszeresen hamis terméket vásárlók körében is felülreprezentáltak a fiatalok.

A HENT 2011 tavaszán végzett felmérést a magyar középiskolások internethasználati szokásainak, és a szerzői jogi tartalmak felhasználásával kapcsolatos ismereteinek és attitűdjeinek a feltérképezésére, amelyben 17 ezer diák vett részt. A középiskolások által az interneten leginkább keresett tartalmak (zenék, filmek) „fogyasztásában” a letöltés mellett (a filmet, zenét az interneten kereső válaszadó diákok 75%-a szokott filmeket, 81%-a zenéket letölteni) a *streaming*-re szakosodott oldalak használata egyre népszerűbb. A filmeket letöltők 83%-a, a zenéket letöltők 55%-a torrentoldalokról szerzi be e tartalmakat, de a fórumok kínálta letöltési linkeket is sokak használják (filmek: 29%, zenék: 45%). A diákok 82%-a még nem fizetett soha azért, hogy az interneten zenét, filmet, szoftvert, könyvet vagy számítógépes játékot tölthessen le, és 69%-uk nem is fizetne ilyen tartalmakért addig, amíg ingyenesen is letöltheti azt valamilyen oldalról.

Míg a középiskolások 93%-a válaszolt úgy, hogy szokott kapni olyan feladatot az iskolában, amelyhez az internetet használja, szerzői jogi ismereteik hiányosak, bevallásuk szerint 33%-uk százalékuk soha nem is hallott a szerzői jogról.

3.3.5. A hamisítás elleni koordinált fellépés erősítésének szükségessége, a HENT megújítása

A HENT tevékenységének tapasztalatai, a szellemi tulajdon-jogokat sértő cselekmények volumene, a jogsértések újszerű, a digitális technológiák fejlődésével megjelenő formái, valamint a jogsértések folytán a piaci szereplőkre, a nemzetgazdaságra és a fogyasztókra háruló súlyos következmények a hamisítás elleni koordinált fellépés további megerősítésének szükségességét támasztják alá.

A nemzetközi és az európai uniós szabályozási irányok és a szabályozáson túlmutató egyéb kezdeményezések is ezt támasztják alá, illetve ezt szorgalmazzák:

- Az Európai Bizottság 2009-ben hozta létre a szellemi tulajdon-jogokat érintő jogsértések vonatkozásában a tagállamok közötti tapasztalat- és adatcsere, valamint együttműködés fokozása, a közsféra és a magánszektor együttműködésének előmozdítása céljából a hamisítással és kalózkodással foglalkozó európai megfigyelőközpontot, amelynek tevékenységében a szellemi tulajdonjogok védelmében érintett közigazgatási szervek (tagállamonként egy-egy nemzeti képviselő), valamint a jogsértések elleni küzdelemben leginkább érintett és a különböző gazdasági ágazatokat képviselő uniós és tagállami szervezetek képviselői vesznek részt. A Bizottság szélesíteni kívánta a megfigyelőközpont tevékenységét, ezért 2012-ben a BPHH-t bízta meg az eddig a Bizottság szolgálatainak keretében működő megfigyelőközpont működtetésével,⁴⁶ átnevezve a testületet a szellemi tulajdoni jogsértések európai megfigyelőközpontjává (*European Observatory on Infringements of Intellectual Property Rights*). A BPHH feladatköre ezáltal jelentősen bővült a közigazgatási és magánszektorbeli bevált jogérvényesítési gyakorlatok terjesztése mellett az adatgyűjtés és elemzés, a tudatosságnövelés, a hatóságok képzése, a jogsértések megelőzésére szolgáló technikai eszközök vizsgálata terén is. A megfigyelőközpont tevékenységi köréhez is kapcsolódva, a BPHH már 2011-ben több jogérvényesítési tárgyú projektet indított útjára az 50 millió eurós költségvetésű – a BPHH és a nemzeti hivatalok kooperációját elősegítő – Együttműködési Alapon belül. A megfigyelőközpont első átfogó munkatervét 2012 őszén fogadták el, konkrét, gyakorlati, a tagállamok által is hasznosítható eredmények elérésére törekedve. Ezek közé tartozik a tudatosságnövelés területén a tagállamok és az iparági

⁴⁶ Az Európai Parlament és a Tanács 386/2012/EU rendelete (2012. április 19.) a Belső Piaci Harmonizációs Hivatalnak (védjegyek és formatervezési minták) a szellemi tulajdonjogok érvényesítésével kapcsolatos feladatokkal, ideértve a közsféra és a magánszektor képviselőinek a szellemi tulajdoni jogsértések európai megfigyelőközpontjaként történő összehívásával való megbízásáról

szervezetek által folytatott tudatosságnövelő kampányokat egybegyűjtő adatbázis létrehozása, a hamisításhoz kapcsolódó lakossági attitűdöket vizsgáló európai felmérés elvégzése, a szellemi tulajdon Európa növekedéséhez és foglalkoztatásához való hozzájárulását számszerűsítő tanulmány elkészítése. Emellett a legjobb európai jogérvényesítési gyakorlatok összegyűjtése is szerepel a 2013-as munkatervben. A munkaterv végrehajtására létrehozott munkacsoportokban magyar szakértők is közreműködnek.

- Gyógyszerhamisítás terén az Európa Tanács Miniszteri Bizottsága 2010-ben fogadta el az egészségügyi termékek hamisításáról és más hasonló bűncselekményekről szóló *MEDICRIME* egyezményt, amelynek alapján az egyezményt aláíró országokban bűncselekménnyé kell nyilvánítani a hamis gyógyszerek gyártását, forgalmazását, raktározását és elosztását, valamint a gyógyszer-dokumentáció meghamisítását is. Az uniós jogalkotók a jogszerű gyógyszerellátási lánc ellenőrzésének szigorításával kívánják a fogyasztók védelmét biztosítani, ennek érdekében többek között a késztermékek egyedi azonosításra alkalmas biztonsági elemekkel való ellátását irányozza elő az Európai Parlament és a Tanács 2011/62/EU irányelve (2011. június 8.), amely módosította az emberi felhasználásra szánt gyógyszerek közösségi kódexéről szóló 2001/83/EK irányelvet a hamisított gyógyszerek jogszerű ellátási láncba való bekerülésének megakadályozása érdekében.

- Az Európai Bizottság előtt napirendben van a szellemitulajdon-jogok érvényesítéséről szóló 2004/48/EK európai parlamenti és tanácsi irányelv (jogérvényesítési irányelv) felülvizsgálata, amely a polgári jogi jogérvényesítés területén harmonizálta a jogosultak által igénybe vehető eszköztárat. A felülvizsgálat fókuszában a szellemitulajdon-jogok digitális környezetben történő hatékonyabb érvényesítésének elősegítése áll, az alapjogok (különösen a személyes adatok védelméhez, a véleménynyilvánításhoz és a tájékozódáshoz, valamint a hatékony jogorvoslathoz való jogok) tiszteletben tartása mellett.

- A szellemi tulajdonhoz fűződő jogokat feltehetően sértő áruknak az EU külső határain való feltartóztatása témakörében az Európai Bizottság 2011 májusában javaslatot terjesztett elő a jelenleg hatályos 1383/2003/EK rendelet új rendelettel való felváltására. Az új rendelet szükségességének okai közül kiemelendő, hogy az internetes értékesítések elterjedése következtében drasztikusan nőtt a kis értékű szállítmányok száma. A rendeletről 2013 februárjában – a szakértői viták, valamint a Bizottság, a Tanács és az Európai Parlament háromoldalú egyeztetéseinek eredményeként – politikai megállapodás jött létre, ezt követően az elfogadás sem várat majd sokat magára. Emellett 2013-ban elkészül a *COPIS* központi uniós adatbázis a vámhatósági intézkedés iránt benyújtott kérelmek hatékony kezelésére és a feltartóztatott árukra vonatkozó statisztikák készítésére. A Bizottság és a tagállamok vámhatóságai számára a szellemitulajdon-jogok megsértése elleni küzdelemre irányuló 2013-2017-es uniós vámügyi cselekvési terv⁴⁷ jelöli ki a fő intézkedési irányokat, amelyet újabb cselekvési terv fog követni. A Bizottság hangsúlyt helyez továbbá a származási országokkal folytatott vámügyi együttműködésre, ennek példája az EU-Kína cselekvési terv a szellemitulajdon-jogok érvényesítése területén.

- Az Európai Bizottság 2012-ben külön projektet indított a kis- és középvállalkozások szellemitulajdon-jogainak érvényesítését támogató, ösztönző legjobb tagállami intézkedések felmérésére, megismerésére.

3.3.6. Az ACTA és kommunikációs tanulságai

A Hamisítás Elleni Kereskedelmi Megállapodásról (*Anti-Counterfeiting Trade Agreement*, a továbbiakban: ACTA vagy Megállapodás) szóló tárgyalások megindítását 2007

⁴⁷ A Tanács 2012. december 10-ei állásfoglalása

októberében jelentették be a WTO egyes részes államai. A tárgyaló felek az Amerikai Egyesült Államok, Ausztrália, Kanada, Japán, Dél-Korea, a Mexikói Egyesült Államok, a Marokkói Királyság, Új-Zéland, a Szingapúri Köztársaság, a Svájci Államszövetség, valamint az Európai Unió és tagállamai voltak. A kezdeményezés célja a szellemi tulajdon védelmének magas szintjét már akkor is biztosító felek (például az Európai Unió és tagállamai) bevonása volt, amely más országok (például a tárgyalásokban is részt vevő Mexikó vagy a szerződéshez esetlegesen később csatlakozó harmadik államok) részvételén keresztül a vonatkozó általános nemzetközi normák szintjének emeléséhez vezethet. Bár kezdetben a tárgyalások zárt ajtók mögött zajlottak, a Megállapodás tervezetét 2010 áprilisában nyilvánosságra hozták, végleges szövege pedig 2010 novembere óta hozzáférhető.

A Megállapodást tizenegy tárgyalási fordulót követően a felek 2010. november 25-én parafálták. A Megállapodást az EU részéről csak a Bizottság képviselője látta el kézjeggyel, az egyes tagállamok küldöttei nem.

A Megállapodás 2011. március 31. és 2013. március 31. között áll nyitva aláírásra. A WTO tagjai az aláírásra nyitva álló határidő leteltét követően is kezdeményezhetik csatlakozásukat, ennek engedélyezéséről azonban az ACTA részes feleinek képviselőiből álló bizottság határoz.

2011. október 1-jén Ausztrália, Kanada, Japán, a Koreai Köztársaság, a Marokkói Királyság, Új-Zéland, a Szingapúri Köztársaság és az USA képviselői aláírták az ACTA-t. Az Európai Unió, a Mexikói Egyesült Államok és a Svájci Államszövetség képviselői ugyancsak részt vettek a ceremónián, és kifejezték akaratukat az ACTA mielőbbi aláírását elősegítő munka folytatása iránt. A Megállapodás aláírására (azaz a szöveg végleges megállapítására) az Európai Unió és 22 tagállama, köztük Magyarország részéről 2012. január 26-án került sor Tokióban. A fennmaradó 5 tagállam (Németország, Hollandia, Ciprus, Szlovákia és Észtország) esetében – tájékoztatásuk szerint – az aláírást eljárási okok késleltették.

Az aláírást követően a Megállapodás a hatodik ratifikációs okmány letétbe helyezése utáni harmincadik napon lép hatályba (azoknak a részes feleknek a vonatkozásában, akik az ACTA kötelező hatályát elismerték).

A WTO-egyezmény mellékletét képező, a szellemi tulajdonjogok kereskedelmi vonatkozásairól szóló megállapodást (a továbbiakban: TRIPS-megállapodás) 1994-ben kötötték meg. A szellemi tulajdon-jogok érvényesítését érintően a nemzetközi együttműködés alapja ezt követően a TRIPS-megállapodás lett, azonban a világviszonylatban egyre jelentősebb hamisítás és szerzői jogi kalózkodás elterjedése okán további igény mutatkozott a szellemi tulajdon-jogokat érintő jogérvényesítés hatékonyságának növelésére.

Az ACTA mint plurilaterális nemzetközi szerződés célja a nemzetközi együttműködés megerősítése lett volna a hamisítással és a szellemi tulajdon-jogok megsértésével szemben történő fellépés területén. Célja az ezt támogató nemzetközi keretrendszer megalkotása, és hatékony jogérvényesítési eljárások meghatározása a már meglévő szellemi tulajdon-jogi jogintézményekhez kapcsolódóan. Az együttműködés a kereskedelmi mértékű hamisításra és kalózkodásra összpontosít. Ezek a jogsértések aláássák a jogszerű kereskedelmet, így versenyképességi hátrányt okoznak, és negatívan befolyásolják a növekedést az Európai Unió és az egyes tagállamok tekintetében is.

A TRIPS-megállapodásban foglaltak meghaladása mellett (az annak való megfelelés kötelezettségét továbbra is szem előtt tartva) az ACTA biztosította volna azt is, hogy a részes felek – a minimum-követelményeknek való megfelelés mellett – a saját belátásuk szerint alakítsák ki a szellemi tulajdonjogok érvényesítését lehetővé tevő rendszereiket. A Megállapodás preambuluma kifejezetten kimondja, hogy „a Megállapodás egyik rendelkezése sem csorbíthatja a felek bármilyen fennálló szerződéses kötelezettségének teljesítését, beleértve a WTO Szellemi Tulajdonjogok Kereskedelmi Vonatkozásairól szóló Megállapodását.”

A Megállapodás három fő területre koncentrál:

- a részes államok közötti együttműködésre a hamisított és kalóz termékek határon átnyúló kereskedelméhez kapcsolódó kihívásokkal összefüggésben,
- a hatóságok jogérvényesítő tevékenysége során kialakult „legjobb gyakorlatok” összegyűjtésére és megosztására,
- egy jogi keretrendszer felállítására a jogérvényesítést szolgáló intézkedések terén.

A jogi keretrendszer a polgári jogi jogérvényesítésre, a büntetőjogi szabályozásra és a vámhatósági intézkedésekre vonatkozóan fogalmaz meg kötelező és opcionális szabályokat a szellemi tulajdonjogok megsértése esetén rendelkezésre álló jogi eszközök vonatkozásában, majd külön kitér a digitális környezetben elkövetett szellemi tulajdoni jogsértések elleni fellépés minimumára. Ezeknek a követelményeknek kell a részes felek jogában leképeződniük, az ACTA azonban több helyen kifejezetten rögzítette, hogy sem a felek egyéb nemzetközi kötelezettségeit, sem a szólásszabadságra, magánszférára vagy adatvédelemre vonatkozó jogát nem írja felül, és a jogérvényesítési rendelkezések alkalmazása során mindenkor biztosítani kell a méltányos eljáráshoz való jogot. A Megállapodás rendelkezéseit tehát egyfelől a TRIPS-megállapodás, másfelől az uniós és a hazai jog érintett szabályaival együtt kell olvasni, és csupán ezek alapján rajzolódik ki a szellemi tulajdoni jogérvényesítés teljes jogi háttere.

Az ACTA megszövegezéséről folyó tárgyalások során a nemzetközi sajtó és egyes civil csoportok részéről sok kritika látott napvilágot, amelyekben több ponton is félelmek fogalmazódtak meg a Megállapodással kapcsolatban. Ezért az ACTA célkitűzései mellett fontos rögzíteni azt is, melyek azok a pontok, amelyek kifejezetten nem tartoznak az ACTA keretében történő együttműködés céljai közé:

- *A már meglévő szellemi tulajdon-jogi szabályozás szigorítása.* Az ACTA keretében történő együttműködés a jogérvényesítés *hatékonyságának növelését tűzte ki célul*, nem pedig az anyagi jogszabályok szigorítását.
- *A polgári szabadságjogok csorbitása.* Kifejezetten nem célja a Megállapodásnak a részes államok hatóságait arra kötelezni, hogy *határátkelések során átkutassák az utazók csomagjait* vagy elektronikus berendezéseit szellemi tulajdont sértő termékek vagy tartalmak után. Az ACTA ezenkívül több ponton is rögzíti, hogy a részes feleknek az adatvédelemre, a magánszféra védelmére, illetve a méltányos eljáráshoz való jog és a szólásszabadság biztosítására vonatkozó jogszabályai elsőbbséget élveznek a Megállapodásban foglalt szabályok alkalmazásával szemben, amelyeknek egyébiránt a jogszerű kereskedelmet sem szabad akadályozniuk.
- Nem tartalmaz az ACTA olyan rendelkezéseket (még ajánlás formájában sem), amelyek a részes államok internetszolgáltatóit *arra köteleznék, hogy szüntessék meg az internetes kapcsolatot* azon felhasználóik tekintetében, akik többszörösen online szellemi tulajdonjog-sértést követtek el (nem célja tehát a Megállapodásnak a „három csapás” szabályok bevezetése a szellemi tulajdon-jogok megsértése esetében).

Az Európai Unió Tanácsa 2008. április 14-én adott felhatalmazást a Bizottság számára a tárgyalásra az Unió és az egyes tagállamok képviseletében az uniós hatáskörbe tartozó témakörök tekintetében. A büntető jogérvényesítést érintő kérdésekben – tekintettel arra, hogy ezek nem képezik a harmonizált politikák részét az Unióban és tagállami hatáskörbe tartoznak – a tagállamok közös álláspontját az EU Tanácsának soros elnökségei képviselték. Az EU tárgyalóinak álláspontja mindvégig az volt, hogy az ACTA hatására az uniós *acquis* rendelkezéseinek ne kelljen változtatni, a soros elnökségek pedig ugyanezt a célt tartották szem előtt a tagállamok büntetőjogi rendelkezéseinek vonatkozásában.

Tekintettel az ACTA vegyes megállapodás jellegére (azaz arra, hogy a Megállapodás tárgyköréből illetve az uniós és tagállami hatáskörök megoszlásából következően mind az EU, mind annak egyes tagállamai részes félnek számítanak) az ACTA-nak az EU-ban történő hatálybalépéséhez mind az EU, mind az egyes tagállamok ratifikációjára szükség lett volna. Az EU vonatkozásában ez az Európai Parlament egyetértésének megszerzését és a megkötésre vonatkozó felhatalmazásról szóló tanácsi határozat elfogadását jelentette volna, az egyes tagállamoknak pedig a nemzeti eljárásaikkal összhangban kellett volna elismerniük a Megállapodás kötelező hatályát.

Az Európai Bizottság – az Európa-szerte erősödő, elsősorban az alapvető szabadságjogok sérelmére hivatkozó ACTA-ellenes tiltakozások hatására – 2012. február 22-i ülésén úgy döntött, hogy az ACTA-t – az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés 218. cikkének (11) bekezdése alapján – az Európai Unió Bírósága elé terjeszti. A Bíróság vizsgálata arra irányult volna, hogy a Megállapodás összeegyeztethető-e az Európai Unió által biztosított alapjogokkal, így különösen nem sérti-e a szólás- és információs szabadságot, valamint az alapvető adatvédelmi előírásokat – az Európai Bizottság azonban 2012. december 20-án, figyelemmel az ACTA megerősítésének kudarcára, visszavonta kérelmét, amelynek eredményeképpen a Bíróság 2013. február 18-án megszüntette az eljárást.

A 2012. július 4-ei plenáris szavazáson az Európai Parlament képviselői úgy döntöttek, hogy nem adják meg az ACTA EU általi megkötéséhez szükséges egyetértést. A szavazás eredményeként az ACTA nem léphet hatályba az Európai Unió területén és annak tagállamaiban, így Magyarországon sem.

Magyarországon a *miniszterelnök 5/2012. (I. 20.) ME határozata* rendelkezett a Megállapodás szövegének végleges megállapítására (azaz az aláírásra) adott felhatalmazásról. A Megállapodás aláírására Magyarország részéről – az EU és annak 21 más tagállama mellett – 2012. január 26-án került sor Tokióban. Az ACTA esetében a szöveg végleges megállapítására adott felhatalmazásról és a kötelező hatály elismeréséről szóló aktus elválik egymástól.

A nemzetközi szerződésekkel kapcsolatos eljárásról szóló 2005. évi L. törvény (Nsz.) 7. §-ának (1) bekezdése alapján az Országgyűlés feladat- és hatáskörébe tartozó nemzetközi szerződés esetében a nemzetközi szerződés kötelező hatályának elismerésére az Országgyűlés ad felhatalmazást. Az Nsz. 7. §-a (3) bekezdésének *b)* pontja alapján az ACTA is ilyen nemzetközi szerződésnek számít, tekintettel arra, hogy a szellemi tulajdonjogok érvényesítésére vonatkozó szabályozásról Magyarországon többek között a szerzői jogról és az egyes iparjogvédelmi oltalmi formákról szóló törvények, valamint a Büntető Törvénykönyv rendelkeznek. A nemzetközi szerződés kötelező hatályának elismerésére az Országgyűlés által adott felhatalmazást a nemzetközi szerződést kihirdető törvény tartalmazza.

Magyarországnak az ACTA-ban való részvételét – azon túl, hogy az EU által is aláírt, vegyes jellegű megállapodástól való szelektív távolmaradás az EU tagállamaként mind jogilag, mind politikailag nehezen megvalósítható – indokolta volna, hogy a hamisítás, a kalózkodás és a szellemi tulajdon-jogokat sértő többi hasonló cselekmény világviszonylatban egyre nagyobb számban fordul elő. A hamisított termékek sértik a szellemi tulajdon jogosultjainak vagyoni érdekét és – adott esetben – jó hírnevüket, de emellett jelentős bevételkiesést eredményeznek az egyes országok költségvetéseiben is, és fokozott termékbiztonsági kockázatot is jelentenek a fogyasztókra nézve. Mindez általánosságban indokoltá teszi az ilyen cselekmények elleni fellépést elősegítő, a jelenleginél kiterjedtebb nemzetközi eszközrendszer kialakítását.

Az ACTA hazai végrehajtása ugyanakkor nem tett volna szükségessé további jogalkotást, az uniós és a hazai jog ugyanis már mai állapotában is megfelelt volna a Megállapodás kötelező rendelkezéseinek. A kedvező hatások tehát nem az EU-ban és tagállamaiban létrejövő változásokból eredtek volna, hanem az ACTA-hoz csatlakozó harmadik országoknak az ACTA hatására módosuló olyan szellemi tulajdon-védelmi normáin keresztül, amelyek az európai jogosultak külföldi hatékony jogvédelmét eredményezték volna.

A fentiek alapján is látható, hogy Magyarországnak nem lett volna elemi érdeke az ACTA hatálybalépése, annak előnyei ugyanis hazánkban leginkább csak közvetve jelentkeznének. A kérdés inkább úgy merül fel, hogy indokolta-e volna valami a magyar ratifikáció elmaradását, ha az EU elismerte volna a megállapodás kötelező hatályát? Figyelemmel arra, hogy az ACTA hatálybalépése az EU-ban a *status quo* fennmaradását jelentette volna, nem szólnak érvek mellett, hogy ebben az esetben Magyarországnak vissza kellett volna riadnia a ratifikációtól.

Az ACTA ellen – az Európai Parlament elutasító döntését megelőzően – számos EU-tagállamban indult meg tiltakozás civil szervezetek, internetes közösségek és egyes politikai csoportok részéről. A 2012. február 11-én és 25-én utcai demonstrációkban is manifesztálódó, de az Anonymous hackercsoport által kormányzati honlapok ellen végrehajtott támadásokban is megnyilvánuló megmozdulások egyfelől az ACTA-tárgyalások titkosságát sérelmezték, másfelől tartalmi kritikával illették a Megállapodást. Álláspontjuk szerint az ACTA hatálybalépése többek között korlátozná a véleménynyilvánítás szabadságát, kontroll alá vonná a magánszemélyek internethasználatát és – a megfigyelés mellett – komoly (büntetőjogi) szankciókkal sújtaná a kisebb szerzői jogi jogsértéseket elkövető felhasználókat is.

A tiltakozások hatására több EU-tagállam (Németország, Csehország, Lengyelország, Lettország, Bulgária, Románia) kormánya bejelentette, hogy felfüggesztik a ratifikációs folyamatot, és társadalmi egyeztetést kezdeményeznek az ACTA-ról.

Az ACTA ratifikációja mellett érveltek ugyanakkor – többek között – a szerzői jogi jogosultak érdekvédelmi szervezetei, a rádió- és televízió-szervezetek, a könyvkiadók, valamint a védjegyjogosultak képviselői.

Magyarországon a Hamisítás Elleni Nemzeti Testület (a továbbiakban: HENT) adott ki elsőként közleményt az ACTA aláírásáról. Ezt követően a Megállapodással kapcsolatosan leggyakrabban feltett kérdésekre közérthető válaszokat adó anyagot, illetve a fejleményekről tudósító sajtóközleményeket jelentetett meg a honlapján, a sajtó megkereséseire pedig a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának (SZTNH) képviselőivel közösen válaszolt. Mind a HENT, mind az SZTNH kiemelte, hogy az ACTA hatálybalépése nem igényelné a hazai szabályok módosítását, de azt is világossá tették, hogy a Megállapodás aláírása nem azonos a kötelező hatály elismerésével, a ratifikációt és a kihirdetést ugyanis kormányzati és országgyűlési döntésnek kell megelőznie, amelynek előkészítése során lehetőség nyílik a szükséges társadalmi egyeztetés lefolytatására is. A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium szintén társadalmi egyeztetést helyezett kilátásba az ACTA ratifikációja kapcsán.

A szellemi tulajdon területén tevékenykedő szakmai szervezetek (Magyar Védjegy Egyesület, Magyar Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Egyesület) a HENT-tel közösen egy olyan kerekasztalt szerveztek 2012. március 21-én, amely lehetőséget biztosított az ACTA-val kapcsolatos valamennyi vélemény kifejtésére, megfelelő – szakmai – mederbe terelve a Megállapodással összefüggésben felmerülő kérdések megvitatását.

Az ACTA ratifikációjáról szóló hazai vitáknak az Európai Parlament elutasító döntése vetett véget, amely – mozgástér hiányában – okafogyottá tette a magyar részről való megerősítésről szóló gondolkodási folyamatot.

Mindezek alapján látható, hogy az ACTA kudarcát nem elsősorban annak valódi tartalma, hanem nem kis részben az okozta, hogy a tiltakozók jól használták az új típusú kommunikációs csatornákat. Erre a kihívásra – azaz a hangadó csoportoknak a vírus- és gerillamarketing eszközeit alkalmazó, a közösségi oldalakat a legszélesebb körű mozgósításra felhasználó módszereire – az Európai Unió és a tagállami kormányok képviselői nem tudtak meggyőző kommunikációs választ adni. Az ACTA-val szemben megfogalmazódó kritikák sokkal inkább jelentették a fennálló szellemi tulajdoni rendszer (különösen a szerzői jogi rendszer) alapjainak kikezdését, mint az ACTA egyes rendelkezéseinek analitikus vizsgálatát – míg az ACTA tárgyalásában résztvevők, illetve az azt aláíró tagállamok képviselői végig a jogi kérdésekre összpontosítva próbálták azt megmutatni, hogy egy esetleg bekövetkező ratifikáció sem az uniós, sem a tagállami jogok módosítását nem tette volna szükségessé. A hivatalos kommunikáció tehát – szakmailag helyesen – arra törekedett, hogy pontos válaszokat adjon a nemzetközi szerződések megkötésének gyakorlatával és az ACTA egyes rendelkezéseinek a szabadságjogokra gyakorolt hatásával kapcsolatban, a feltett kérdések azonban nem erre irányultak, és még a leghiggadtabb vitákban is minduntalan felmerült a kérdés: feltéve (de meg nem engedve), hogy az ACTA valóban nem hoz változást, akkor miért van rá szükség?

Az ACTA európai ratifikációjának elmaradása nem a szerződés rendelkezéseinek hatályba nem lépése miatt jelent tehát veszteséget, hanem leginkább kommunikációs kudarcként fogható fel, amely a szellemi tulajdon egész rendszerére nézve jelent csapást. A szellemi tulajdon intézményrendszeréről korlátozott tudással rendelkező közönség ugyanis sokkal fogékonyabb az „információ szabad áramlására” és a „szellemi közjavak” diffúz fogalmára építő retorikára (különösen, ha a mérleg egyik serpenyőjében az ingyen megszerezhető kulturális javak, a másikban pedig az állítólagos büntetőjogi fenyegetettség és a mindenható állami kontroll képe van), mint a defenzív – és a laikusok számára nehezen követhető – jogi érvelésre. Ennek a kommunikációs mérkőzésnek az ACTA európai bukása csupán az egyik fordulóját jelentette, ezt követően azonban – legalábbis az eddigi érvrendszerrel és kommunikációs technikákkal – jóval nehezebb lesz bármilyen szellemi tulajdoni (különösen a jogérvényesítéssel összefüggő) kezdeményezést sikerre vinni mind

globális, mind európai, mind pedig hazai szinten, hiszen minden esetben külön meg kell küzdeni „az ACTA-szellem visszacsempészésének” vádjával is.

A legjelentősebb feladatot alighanem ezen a fronton az jelenti, hogy a „szellemi tulajdon” kifejezés a jövőben ne az „elnyomás és kizsákmányolás”, hanem az alkotótevékenység jótékony (megfelelő ellensúlyokkal történő) ösztönzésének szinonimája legyen.

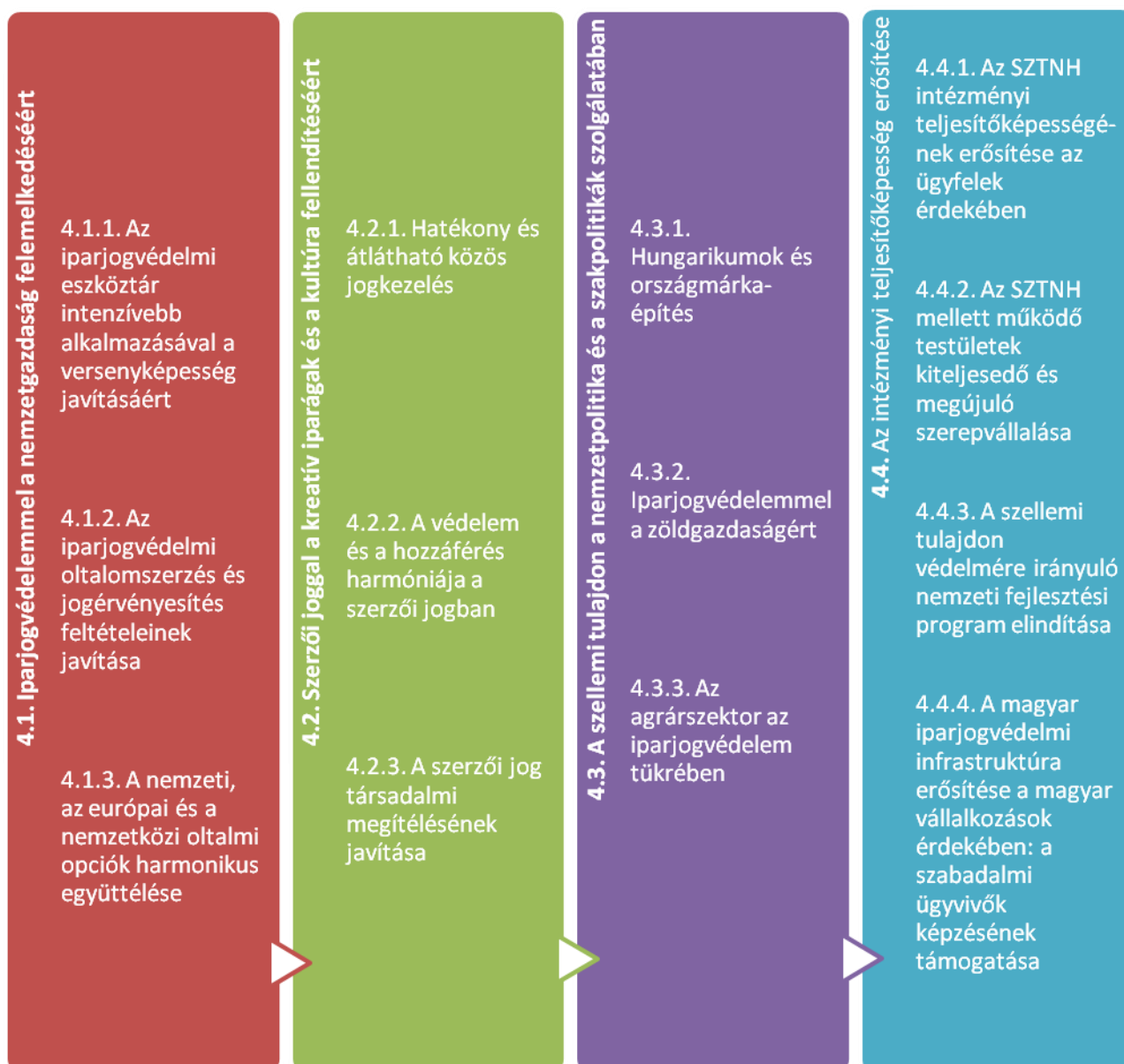
IV. A JEDLIK-TERV STRATÉGIAI CÉLJAI ÉS BEAVATKOZÁSI TERÜLETEI

7. ábra: A Jedlik-terv pillérei

A Jedlik-terv az iparjogvédelmet a nemzetgazdaság felemelkedésének, a szerzői jogot pedig a hazai kreatív iparágak fellendítésének és a magyar kultúra megóvásának szolgálatába állítja. Célja továbbá, hogy a szellemi tulajdon védelme járuljon hozzá a nemzetpolitika és egyes kormányzati szakpolitikák megvalósításához. E nemzeti érdekek mentén irányozza elő a szellemi tulajdon-védelmi intézményi teljesítőképesség erősítését.

8. ábra: A Jedlik-terv pillérei

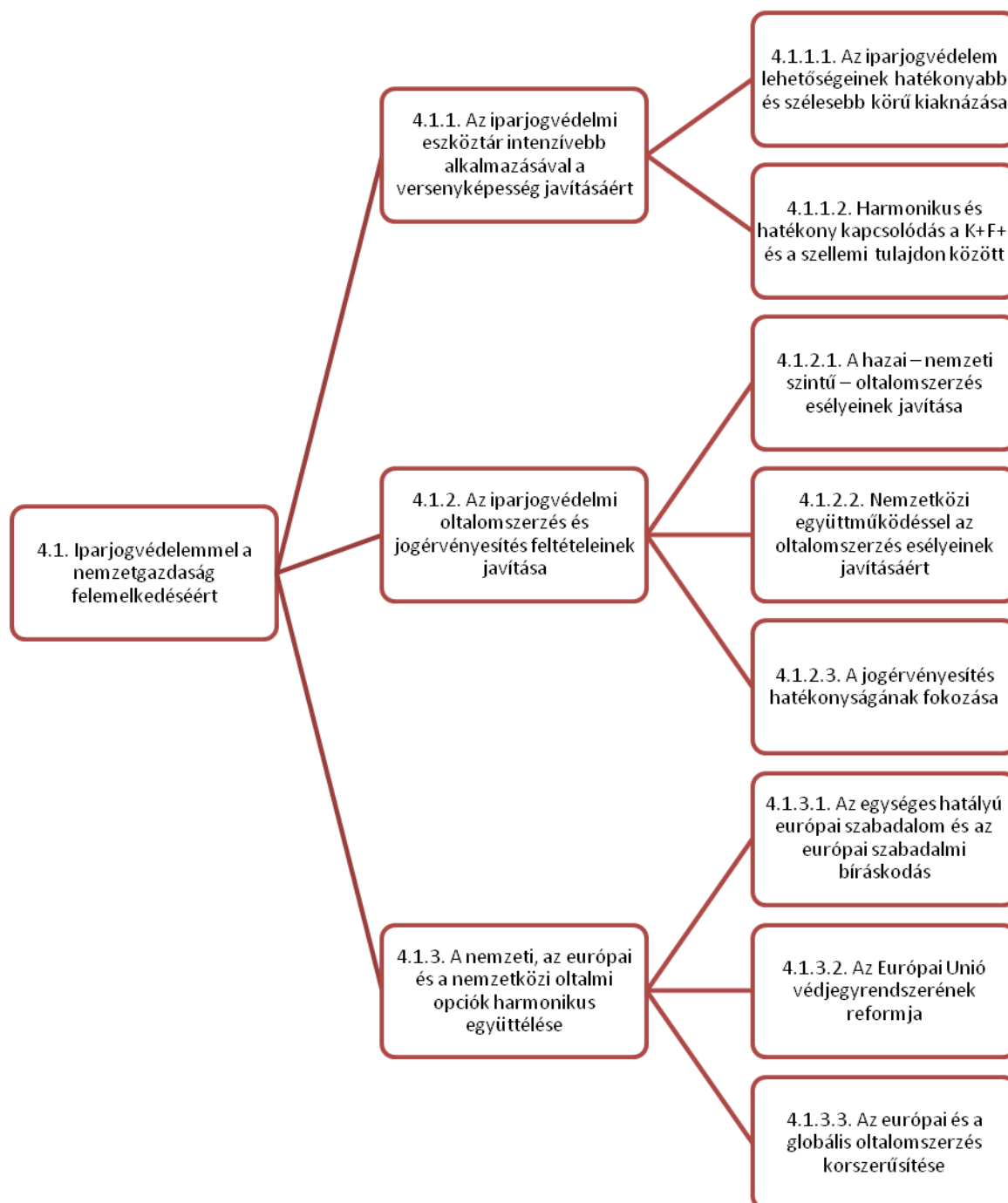

4.1. Iparjogvédelemmel a nemzetgazdaság felemelkedéséért

Alapvető stratégiai cél, hogy az iparjogvédelem – innovációt támogató és versenyképességet javító – eszköztárát minden eddiginél hatékonyabban használjuk fel a nemzetgazdaság fellendítésére. A szellemi tulajdont óvó szabályozásnak és intézményrendszernek hozzá kell járulnia a magas hozzáadott értéket termelő – csúcstechnológiai – húzóágazatok kibontakozásához és fejlődéséhez, javítania kell a hazai kreatív ipar piaci lehetőségeit. A szellemi tulajdon – és azon belül az iparjogvédelem – ebben ma már stratégiai tényező; a biotechnológiától és az infokommunikációtól a környezetvédelmi technológiákon át a dizájnerek tevékenységéig számos olyan terület említhető, amelyen szellemi tulajdon nélkül a vállalkozások ma már nem boldogulhatnak. A hazai kutatás-fejlesztési és innovációs teljesítménytől – 2014 végéig – várható 1,5-2,0%-os gazdasági növekedést generáló hatás csak az iparjogvédelmi eszköztár tudatos, következetes és széles körű alkalmazásával érhető el. Mindezek jegyében a Jedlik-terv céljai e területen a következők:

- Elő kell mozdítani a szellemi tulajdon eszköztárának tudatos, versenyképességet fokozó, minél szélesebb körű alkalmazását, serkentve a hazai vállalkozások iparjogvédelmi tevékenységét és azon belül különösen a nemzeti innovációs szféra szabadalmi aktivitását.
- Javítani kell az oltalomszerzés és a jogérvényesítés esélyeit és feltételeit mind nemzeti szinten, mind pedig a regionális vagy globális együttműködésre épülő iparjogvédelmi rendszerekben.
- A nemzeti, az európai és a nemzetközi oltalomszerzési, illetve oltalmi opciók egyensúlyának és harmonikus együttműködésének fenntartásával, sőt, további javításával el kell érni, hogy a vállalkozások üzleti szükségleteikhez és piaci kilátásaikhoz igazodva vehessék igénybe ezeket az opciókat.

9. ábra: A Jedlik-terv első pillére – iparjogvédelemmel a nemzetgazdaság felemelkedéséért

4.1.1. Az iparjogvédelmi eszköztár intenzívebb alkalmazásával a versenyképesség javításáért

Az iparjogvédelem piaci funkcióinak hazai érvényesüléséről adott helyzetkép (3.1.) alapján megállapítható: egyre szélesebbre nyílik az olló egyfelől a szellemi tulajdon védelmének hazai intézményi kapacitása, másfelől a tényleges innovációs és versenyképességi teljesítmény között. Versenyképességi és innovációs leszakadásunk csak a

szellemi tulajdon hazai szabályozási és intézményi rendszerére támaszkodva csökkenthető és küzdhető le, csak ennek az eszközrendszernek a felhasználásával teremthetünk esélyt a negatív folyamatok megfordítására, a felzárkózás megkezdésére és felgyorsítására. Ennek az esélynek a megragadásához hozzájárulhat egy-egy biztató tendencia továbbvitele: egyrészt az, hogy hazánkban a K+F+I az EU átlagát meghaladó mértékben járul hozzá a gazdasági teljesítményhez, másrészt az, hogy a hazai vállalkozások – szintén európai összehasonlításban – élen járnak a már megszerzett iparjogvédelmi oltalom tényleges piaci hasznosításában, értékesítésében, „termőre fordításában”.

A WIPO 2011. évi szellemi tulajdoni világjelentése szerint „minden jel arra mutat, hogy a szellemi tulajdonnal való rendelkezés (*IP ownership*) az innovatív vállalkozások stratégiájának egyre inkább a középpontjában áll. A szellemi tulajdon-védelmi politika tehát az innovációs politika homlokterébe került.”

A gazdasági növekedés és a foglalkoztatás területén kitűzött kormányzati célok eléréséhez nagyban hozzájárulhat az innovációbarát gazdasági környezet megteremtése az Új Széchenyi Terv Tudomány-Innováció Programjában kijelölt fejlesztési irányok és célkitűzések mentén; ez meghozhatja a hazai gazdaság innovációs teljesítményének javulását. Az innováció és az iparjogvédelem (különösen a szabadalmaztatás) közötti szoros és összetett kölcsönhatás miatt a hazai iparjogvédelmi (szabadalmi) aktivitásban lényeges előrelépés csak az általános innovációs teljesítmény javulásának részeként érhető el, összhangban a készülő nemzeti K+F+I-stratégiával (ld. az 1.3.6. pontot). E területen a Jedlik-terv főbb célkitűzései, cselekvési irányai a következők:

- El kell érni, hogy a hazai vállalkozások és a nemzeti innovációs szféra más szereplői hatékonyabban és nagyobb mértékben aknázzák ki az iparjogvédelemben rejlő – versenyképesség-javító – lehetőségeket.
- Harmonikus, kölcsönösen megtermékenyítő és a hatékonyságot javító kapcsolatot kell kiépíteni egyfelől a nemzeti kutatási-fejlesztési és innovációs politika és infrastruktúra, másfelől a szellemi tulajdon hazai rendszere között.

4.1.1.1. Az iparjogvédelem lehetőségeinek hatékonyabb és szélesebb körű kiaknázása

Az iparjogvédelem lehetőségeinek a jelenleginél hatékonyabb kiaknázása, az iparjogvédelmi eszköztár következetes és a mainál szélesebb körű alkalmazása

- az iparjogvédelmi ismeretszint emelésével, az iparjogvédelmi tudatosság erősítésével,
- az iparjogvédelmi szolgáltatási kínálat fejlesztésével, valamint
- az oltalomban részesülő szellemi javak hasznosulását előmozdító intézkedésekkel érhető el.

Az iparjogvédelmi ismeretszint emelését és az iparjogvédelmi tudatosság fokozását az SZTNH által a tájékoztatás és az információszolgáltatás, valamint a képzés és az oktatás terén eddig elért eredményekre, az ennek érdekében kialakított hálózatra és kapcsolatrendszerre [ld. a helyzetképet a 3.1.8.2. a) és b) pontokban] építve célszerű megvalósítani.

Az Új Széchenyi Terv (ÚSZT) Vállalkozásfejlesztési Programja szerint „a versenyképesség javításának elengedhetetlen feltétele a szellemi tulajdon-védelmi képesség fejlesztése a gazdaság kritikus szektoraiban. A szellemi tulajdon-védelmi bázisműveltség tájékozódást, pozicionálást tesz lehetővé, a verseny eszközeként funkcionál.”

A versenyképesség javítása érdekében fejleszteni szükséges a gazdaság kritikus szektoraiban a szellemi tulajdon-védelmi tudatosságot és képességeket. Ösztönözni kell, hogy a szellemi tulajdon védelme a hazai tudományos életben, vállalati és üzleti szektorban a menedzsmentkultúra szerves részévé váljon. E cél elérését szolgálhatják különösen a következő intézkedések és kezdeményezések:

- Célzott – jól meghatározott célcsoportnak szóló és a csoport igényeihez igazított – iparjogvédelmi tudatosság-növelő programokat kell indítani az SZTNH koordinálásával, felhasználva a korábbi hasonló kezdeményezések tapasztalatait. Ide sorolható többek között a hivatal által 2004-ben útjára indított és azóta nemzetközi elismerést szerző VIVACE-program [ld. a 3.1.8.2. a) pontot], valamint az Európai Bizottság támogatásával és a nemzeti szabadalmi hivatalok közreműködésével 2008 és 2011 között megvalósított – elsősorban a kkv-k szellemi tulajdon-védelmi és jogérvényesítési tudatosságának növelésére irányuló – *IPeuropAware*-projekt, amelyet az Európai Bizottság 2012-től *IPorta* elnevezéssel hirdetett meg ismételten. E programok eredményeként jöhetett létre az európai szellemi tulajdon-védelmi hivatalok *INNOVACCESS* hálózata, amely jelenleg 26 hivatal bevonásával törekszik a tapasztalatcserére olyan szolgáltatások terén, amelyek célja a kkv-kat megillető szellemi tulajdon-jogok menedzselésének és e jogok érvényesítésének a javítása mind az Európai Unión belüli, mind pedig külső jogsértőkkel szemben. Cél, hogy ezeknek a nemzetközi együttműködéseknek az eredményei – az európai szinten már azonosított és részben már meg is honosított „legjobb gyakorlatok” – átültethetők legyenek olyan hazai szolgáltatásokba, amelyek célcsoportjai: az MTA kutatóintézeti hálózata, a felsőoktatási kutatóhelyek, illetve a technológia-intenzív vállalati szektor. Ehhez pedig megfelelően hozzá kell rendelni az új, illetve megújult iparjogvédelmi szolgáltatási választék igénybevételét támogató pályázati forrásokat. E cselekvési irány megvalósításának sikere elsősorban a következőkön mérhető le (a továbbiakban: mérőpontok): a tudatosságnövelő programok és az elért célcsoportok száma; új tudatosságnövelő szolgáltatások bevezetése; részvétel az *INNOVACCESS* hálózat munkájában.

- Folytatni kell a szellemi tulajdon-védelmi tananyag fejlesztését az SZTNH-nál, igazodva a különböző képzési szintek eltérő igényeihez is. Az ismeretek tartós és sikeres átadása érdekében hangsúlyt kell helyezni az elkészült kiadványok terjesztésére, az oktatókkal való megismertetésükre, valamint a felsőoktatási és a felnőttoktatási képzésekbe való integrálásukra. 2015-re valamennyi műszaki, természet- vagy gazdaságtudományi karral rendelkező hazai felsőoktatási intézmény bármely hallgatója számára elérhetővé kell tenni a mindenhol egyformán magas színvonalú szellemi tulajdon-védelmi képzésben való részvételt. A képzések során az egyetemi oktatók mellett az SZTNH munkatársaira, illetve az e területen tapasztalattal rendelkező más szakemberekre is támaszkodni kell, mivel a képzések elméleti megalapozottsága mellett a gyakorlat-centrikusság, a praktikus készségfejlesztés is kiemelt cél. Mérőpontok: elkészült kiadványok száma, példányszáma, valamint azoknak a képzéseknek a száma, amelyekben felhasználják őket.

- Tovább kell bővíteni a szellemi tulajdon-védelmi tudatosságnövelő programok és oktatás célcsoportjait az általános és középiskolás korosztály megszólításával. Ennek legfőbb eszköze az új nemzeti kerettanterv által megnyitott csatornák kihasználása, valamint a tanárképzéseken és -továbbképzéseken keresztül a szóban forgó korcsoportokhoz eljuttatott tudásanyag színvonalának garantálása. Mérőpontok: az SZTNH szakmai támogatásával átdolgozott tankönyvek száma, a tanárképzési és pedagógus-továbbképzési programok száma, illetve az azokon résztvevők száma.

- Az alap- és középfokú iparjogvédelmi képzést regionális alapon szervezve kell eljuttatni minél szélesebb célközönséghez, elsősorban az innovatív kkv-khoz, a nagyvállalatok munkatársaihoz, az akadémiai és egyetemi szféra kutatóihoz és oktatóihoz. 2015-re el kell

érni, hogy az ország valamennyi régiójában tartsanak évente legalább egy alap- vagy középfokú iparjogvédelmi tanfolyamot. E képzések megvalósításában kiemelt szerepet kell juttatni a különféle információközvetítő és szolgáltató szervezeteknek (az MKIK területi kamaráinak, a regionális innovációs ügynökségeknek, az egyetemi technológiatranszferirodáknak), mivel a potenciális résztvevők minél szélesebb körben csak rajtuk keresztül szólíthatók meg. Mérőpontok: a közvetítő szervezetek száma, az általuk biztosított területi és szektorális lefedettség, a képzésben résztvevők száma.

- Az iparjogvédelmi képzési programokon belül nagyobb teret kell kapnia az innováció-menedzsmenttel és a vállalkozásfejlesztéssel kapcsolatos ismeretek oktatásának, illetve a szektorspecifikus képzéseknek (pl. a gyógyszeriparban dolgozók képzésének). Ez nemcsak komplexebb ismeretanyag elsajátítását teszi lehetővé, hanem idővel hozzájárulhat az egyes vállalatoknál a menedzsment és az iparjogvédelmi szakértelem közötti jobb kommunikációhoz is. E téren is indokolt támaszkodni az előbb említett információközvetítő és szolgáltató szervezetekre, hiszen az innovatív vállalkozásokkal e közvetítő szervezetek állnak kiterjedt kapcsolatban, és a releváns ismeretanyag átadására is nekik vannak jól kialakult csatornáik. Mérőpont: az innováció-menedzsment és a vállalkozásfejlesztés beépítése az iparjogvédelmi képzésbe, a szektorspecifikus képzések száma és eredményessége.

- A továbbfejlesztett képzések struktúráját követve, illetve azt további gyakorlati dimenzióval kiegészítve szükség van az oktatási, ismeretterjesztő céllal kiadott kiadványpark bővítésére. A legfontosabb alkalmazott szellemi tulajdon-védelmi tudáskörök, illetve szektorspecifikus információk meghatározása után kijelölhető a fejlesztések iránya és ütemezése. A fejlesztések célja egyrészt a képzések támogatása, másrészt pedig a képzéseken kívüli ismeretterjesztés is a fokozatosan kiépülő terjesztési hálózat igénybevételével. Mérőpontok: az elkészült és forgalmazott kiadványok száma.

- Célzott intézkedésekkel fokozatosan csökkenteni kell a kkv-k általános és konkrét információs deficitjét, valamint jogérvényesítési deficitjét a szellemi tulajdon védelmének területén (ld. a 3.1.7. pontot). A Jedlik-terv e célzott intézkedések meghatározásával és részletes körülírásával az egyes cselekvési irányok kijelölése kapcsán foglalkozik. Emellett – az eddigi felmérésekhez hasonló feltételekkel és módszertannal (ld. a 3.1.7. pontot) – felmérést kell készíteni 2014-ben a kkv-k iparjogvédelmi ismeretszintjéről; e felmérés hozzájárulhat e speciális célcsoport kapcsán a Jedlik-terv végrehajtásának közbeni értékeléséhez és a stratégia ennek tükrében szükséges adaptációjához. Mérőpontok: a felmérés elkészülte és eredményei.

- Meg kell vizsgálni annak a lehetőségét, valamint jogi és intézményi-együttműködési feltételeit, hogy az induló (újonnan létrejövő, megalakuló) vállalkozások az ehhez szükséges jogi aktusok elvégzése (pl. a cégnyilvántartásba való bejegyzés) kapcsán elemi szintű, figyelemfelhívó tájékoztatást kapjanak az iparjogvédelmi oltalomszerzési (különösen a védjegyekkel kapcsolatos) lehetőségekről. Ez pl. a cégbíróság és az SZTNH közötti intézményesített együttműködés révén hatékonyan biztosítható volna, és jól szolgálná egy olyan célcsoport érdekeit, amely jellemzően különösen érdekelt lehet az újonnan megkezdett tevékenységéhez kapcsoló áru- vagy szolgáltatásjelzők oltalmának védjegybejelentések útján történő mielőbbi megszerzésében és más, kapcsolódó oltalomszerzési opciók kihasználásában is. Mérőpontok: az induló vállalkozások tényleges tájékoztatása az iparjogvédelmi lehetőségekről, valamint a tőlük érkező bejelentések száma, illetve ennek változása.

- Az eddigi kedvező tapasztalatok alapján bővíteni célszerű azoknak az ágazati-szakmai szövetségeknek a körét, amelyekkel az SZTNH a szellemi tulajdon-védelmi ismeretterjesztés, valamint az iparjogvédelmi oltalomszerzési potenciál feltérképezése és kibontakoztatása céljából együttműködést alakít ki. E megállapodások és más hasonló együttműködési

konstrukciók kedvező hatással lehetnek az érintett ágazat vagy szakterület iparjogvédelmi aktivitására. Mérőpontok: az együttműködési megállapodások száma és a hatásuk az iparjogvédelmi aktivitásra.

Az iparjogvédelmi szolgáltatások kínálatát a következő főbb irányokban célszerű továbbfejleszteni:

- Átfogó leltárt kell készíteni 2013 folyamán a szellemi tulajdon-védelemhez kapcsolódó, jelenleg elérhető szolgáltatásokról – ideértve az SZTNH szolgáltatásai mellett a más non-profit szolgáltatókat (kereskedelmi és iparkamarák, egyetemi PATLIB-központok és technológiatranszfer-irodák, regionális innovációs ügynökségek, alapítványok), illetve a szabadalmi ügyvivők, ügyvédek, tanácsadással foglalkozó profitorientált szervezetek által nyújtott szolgáltatásokat is. 2007 és 2011 között az SZTNH konzorciumi partnerként részt vett az EU által finanszírozott *IPeuropAware* projektben, amelynek keretében tagállamonként felmérték a szellemi tulajdon-védelmet érintő szolgáltatásokat, továbbá feltárták a hazai és nemzetközi szervezetek kapcsolódó szolgáltatásait is. Jelenleg folyik az *IPorta*-projekt keretében az SZTNH szakmai vezetése mellett az Európában elérhető szellemi tulajdon-védelmi tudatosságnövelő szolgáltatások feltérképezése és szakmai szempontok szerinti értékelése. Ez a naprakész és átfogó leltár megfelelő kiindulási alapként szolgálhat egy lehetséges szolgáltatási paletta összeállításához, amely a hazai körülményekre is adaptálható lesz. Ehhez szükséges a hazai helyzet részletes megismerése, a meglévő, de ki nem elégített igények feltérképezése, illetve annak áttekintése, hogy a már meglévő szolgáltatások milyen változtatásokkal szolgálhatnak jobban az ügyfelek igényeit. Meg kell vizsgálni, hogy a szolgáltatásokat miként lehetne a legszélesebb kör számára hozzáférhetővé tenni, és hogy miként garantálható megfelelő szakmai színvonaluk. Mérőpontok: európai szintű szellemi tulajdon-védelmi tudatosságnövelő szolgáltatási leltár elkészülte, valamint a leltár alapján elindított vagy továbbfejlesztett hazai szolgáltatások száma és az azokat igénybe vevők körének bővülése.

- Az SZTNH – a nemzetközi tapasztalatok figyelembevételével – az ingyenes ügyfélszolgálati tájékoztatáson túlmutató, emelt szintű szellemi tulajdon-védelmi szolgáltatások széles választékát kínálja jelenleg is az ügyfelei számára. Az öt szabadalomkutatási szolgáltatás (újdonságkutató, szabadalmazhatósági véleménnyel kiegészített újdonságkutató, szabadalmazhatósági vélemény, jogérvényesítési kutatás, szabadalomtisztasági kutatás), az expressz védjegyszűrés, a védjegyfigyelés, valamint a szellemi vagyon jobb kihasználását célzó diagnosztikai eljárások a megalapozott üzleti döntéshozatal fontos eszközeivé válhatnak. A fejletlen hazai kockázati tőkepiac miatt e szolgáltatási kínálat kihasználtsága mindazonáltal meglehetősen alacsony. A tudásalapú gazdaságban ezeknek a piaci-fejlesztési döntéshozatalra segítő eszközöknek a használata, illetve ennek ösztönzése – a kínálat fejlesztésével párhuzamosan – elemi gazdasági érdekünk. A kínálat fejlesztése során 2014-ig egyszerűsíteni kell a szolgáltatások igénybevételének gyakorlati lehetőségeit és rövidíteni kell a vállalási határidőket, felgyorsítva a szolgáltatásnyújtás folyamatait. Elengedhetetlen a szolgáltatási paletta bővítése, továbbfejlesztése során az ingyenesen, többnyire online hozzáférhető kutatási és más szolgáltatások (és az e szolgáltatások által az ügyfelek igényeire, magatartására gyakorolt hatások) hangsúlyos figyelembevétele. A szolgáltatási kínálaton belül megfelelő egyensúlyt kell találni a személyes konzultációra épülő és az elektronikus úton teljesített szolgáltatások között. Emellett javítani kell a szóban forgó szolgáltatások promócióját is. Mérőpontok: a szellemi tulajdon-védelmi szolgáltatási kínálat átalakítása, az átfutási idők rövidítése, a szolgáltatások igénybevevőinek száma és elégedettségi szintje.

- Az előző alponthan említett szolgáltatások közül is külön figyelmet érdemelnek a szellemi vagyon jobb kihasználását célzó diagnosztikai eljárások. El kell érni 2014-ig, hogy – az SZTNH szakmai felügyelete és szélesebb körű regionális szolgáltatói bázis megteremtése

mellett – a szellemivagyon-diagnózis [3.1.8.2. d) pont] mint szolgáltatás évente legalább 30-50 hazai kkv számára legyen ingyenesen hozzáférhető. Emellett a hazai vállalkozások alapvető érdeke, hogy erősödjön a szellemi vagyonukkal kapcsolatos tudatosságuk: becsülik meg szellemi vagyontárgyaikat, valamint ismerjék és alkalmazzák az azok értékelésére alkalmas módszereket. Ennek eléréséhez elengedhetetlen a nemzetközi értékelési módszerek tanulmányozása, adaptálása és hazai bevezetése, valamint e módszertan eljuttatása a legfontosabb célcsoportokhoz – a minél szélesebb körű alkalmazás érdekében. Mindezt jól szolgálhatják a következő intézkedések: a mindennapi működés során használható szellemivagyon-értékelési módszertan létrehozása és elterjesztése a hazai kutatóhelyek körében; a szellemivagyon-értékelés szerepének megismertetése a kkv-kal és egy olyan alapszintű eszköztár kifejlesztése, amely hatékony, költségkímélő módon segítheti szellemivagyon-portfóliójuk feltérképezését és értékkel való felruházását; önértékelést lehetővé tevő, Internet-alapú módszertan kidolgozása és az SZTNH honlapján ingyenesen történő hozzáférhetővé tétele; szellemivagyon-értékelési fórumok és portálok működtetése az egyes módszerek összevetése és a legjobbnak ítélt gyakorlatok terjesztése céljából; szellemivagyon-értékelési hálózat és adatbázis kiépítése, és a már meglévő nemzetközi hálózatokba való bekapcsolódás. Az NGM és a NIH közreműködésével indokolt megvizsgálni, hogy a szellemivagyon-diagnózis eredménye – a szellemivagyon-értékelés egyes elemeinek beépítésével és az átvilágítás megfelelő célzatosságának kialakításával – mennyiben lehetne kiindulási alapja a további K+F+I támogatások egyszerűsített eljárásban történő odaítélésének, valamint miképpen járulhatna hozzá a tőkebevonás garanciális hátterének kialakításához. Mérőpontok: a szellemivagyon-diagnózisra irányuló szolgáltatás igénybevevőinek száma, a szellemi vagyon értékelésének módszertanát megismerő és alkalmazó vállalkozások száma, a módszertan széles körű megismerésére és elterjesztésére tervezett intézkedések megtétele, valamint a módszertan más szervekkel együttműködve történő továbbfejlesztése.

Az ÚSZT Vállalkozásfejlesztési Programjában is kitüntetett helye van a szellemi vagyon értékelésének és a kapcsolódó diagnosztikai szolgáltatásoknak: „a vállalati szellemi tulajdon-értékelés és -diagnózis módszere segít a tőkevonzó képesség (pl. kockázati tőkefinanszírozás) erősítésében, pótlólagos pénzügyi befektetési források megszerzésében.”

Az oltalomban részesülő szellemi javak tényleges hasznosulásának, üzleti felhasználásának előmozdítása is fontos stratégiai cél, még akkor is, ha a szellemi tulajdon eszköztára e téren önmagában nem elégséges az előrelépéshez. Közvetetten szolgálhatják e cél megvalósulását a szellemi tulajdon-védelmi szolgáltatások és a jogérvényesítés hatékonyságát javító intézkedések. Közvetlenül e cél eléréséhez járulhatnak hozzá a következő cselekvési irányok:

- A szabadalmak átalakuló gazdasági-üzleti szerepkörével (ld. a 2.2.2. pontot) is összefüggnek azok a nemzeti és európai szintű kezdeményezések, amelyek az oltalomban részesülő szellemi javak tényleges hasznosulását, illetve az ilyen javakhoz – pl. licenciavásárlás útján történő – hozzáférést előmozdító alapok létrehozására irányulnak. E kezdeményezések közé tartozik az Egyesült Államokban működő – 30 ezer szabadalmi családot, 5 milliárd euró értékben tömörítő – *Intellectual Ventures* alap, valamint a hasonló céllal, valamivel kisebb nagyságrendben létrehozott japán és dél-koreai alap. Európában e téren Franciaország jár az élen, a közelmúltban életre hívott *France Brevets* elnevezésű alappal (ez egy 100 millió eurót kitevő befektetési alap, amelynek tőkéjét a francia állam és a *Caisse des Dépôts et Consignations* fele-fele részben adta össze), valamint az EU fórumain előterjesztett – európai szabadalmi alap létesítésére irányuló – kezdeményezéseivel. Ezek az alapok jellemzően az egyetemek, kutatóintézetek és egyéb közfinanszírozású kutatóhelyek, valamint kkv-k és más innovatív vállalkozások szabadalmi (és esetleg más iparjogvédelmi) jogait szerzik meg (átruházás vagy licencia útján) és rendezik technológiai „fürtökbe”,

klaszterekbe annak érdekében, hogy e jogok alapján meg tudják adni az összetett új technológiai megoldások üzleti alkalmazásához szükséges hasznosítási engedélyeket (pl. egy-egy komplex termék előállításához és piacra viteléhez szükséges mértékben), előmozdítva ezzel az innovatív megoldások elterjesztését a gazdaságban, különösen a kkv-k körében.

Az európai szabadalmi alaphoz vonatkozó francia javaslat abból a helyzetképből indul ki, hogy „napjainkban a legtöbb technológia és innováció többé már nem egyetlen találmányra épül, hanem szabadalmak sorozatára; ... a vállalkozásoknak szükségük van arra, hogy szabadalmi klaszterek igénybevételeivel erősítsék meg a találmányok hasznosítására való üzleti szabadságukat.” Emiatt az európai szabadalmi alap létrehozása „ugyanolyan ösztönzést teremtene a tudásalapú gazdaság számára, mint amilyent a kockázati tőkealapok nyújtanak az induló vállalkozások (*business startups*) részére. Lehetővé tenné a kutatóintézeteknek, hogy találmányaikat gyorsan a piacra vihessék, módot adna a szabadalmak technológiai klaszterek szerint történő összerendezésére, és az így összegyűjtött szellemi tulajdon-jogokat szélesebb körben hozzáférhetővé tenné a vállalkozások részére (pl. nem kizárólagos licenciák formájában). Ez a mechanizmus szélesebb utat nyitna a kkv-k számára a szabadalmi ügyletekhez, amelyekből jelenleg ki vannak zárva, továbbá támogatná az innovációt az egyetemeken, mérnöki főiskolákon és kutatóhelyeken és nagyobb ösztönzést nyújtana szellemi tulajdonuk megteremtéséhez is.”

Az Európai Tanács 2011. február 4-i következtetéseinek 20. pontja értelmében „ösztönözni kell a magánberuházásokat az innovatív termékek és szolgáltatások terén, mégpedig elsősorban a keretfeltételek javítása révén”. Ezzel összefüggésben felkérték a Bizottságot arra, hogy „tárja fel a szellemi tulajdonjogok hasznosítását célzó európai szintű eszköz létrehozásának lehetőségeit, különösen annak érdekében, hogy a kkv-k könnyebben részt tudjanak venni a tudáspiacon”. 2012 folyamán a Bizottság szakértői munkacsoport-jelentést tett közzé „Egy EU-szintű szabadalom-hasznosítási eszköz opciói ” címmel.

2014-ig indokolt megvizsgálni, hogy Magyarországon is helye volna-e nemzeti szinten vagy valamilyen jövőbeli európai szabadalmi alaphoz kapcsolódóan egy hasonló célokat és elveket követő alap (vagy – legalább részben – állami tulajdonban álló kereskedőház) létrehozásának. Emellett célszerű figyelemmel kísérni és – tartalmuktól függően – támogatni az EU fórumain is az európai szabadalmi alap felállítását célzó kezdeményezéseket. Mérőpontok: a magyar szabadalmi alap (kereskedőház) megvalósíthatósági tanulmányának elkészülte, a tanulmány alapján javasolt intézkedések végrehajtása, valamint az európai szabadalmi alaphoz vonatkozó magyar álláspont kidolgozása és képviselésének eredményessége.

- Az előző alpontban vázolt cselekvési irányt – ahhoz kapcsolódva – kiegészítheti, de egyúttal annak alternatívája is lehet az oltalomban részesülő szellemi javak, illetve K+F+I eredmények tényleges hasznosítását elősegítő online platform, nyilvános – kereskedelmi és technológiai – partnerkereső adatbázis létrehozása és működtetése (pl. a Dániában kiépült *IP Marketplace* mintájára). Erre az érintett állami (SZTNH, NIH), szakmai-társadalmi és üzleti szervezetek együttműködésében kerülhetne sor. Mérőpontok: a megvalósíthatósági tanulmány elkészülte, az adatbázis (platform) létrehozása, az oda felvett profilok (ajánlatok, adatok) száma, az így létrejött átruházási vagy licencszerződések mennyisége.

- Az egységes hatályú európai szabadalomról szóló rendelet (ld. a 3.1.3. pontot) – követve egyes nemzeti jogok példáját – bevezeti a licencakésztségi nyilatkozat (*licences of right*) jogintézményét. A rendelet 8. és 11. cikke értelmében az egységes hatályú európai szabadalom jogosultja nyilatkozatot nyújthat be az ESZH-hoz arra vonatkozóan, hogy megfelelő ellenérték fejében bárki számára hajlandó engedélyezni a találmány hasznosítását; az így megszerzett licencia szerződéses hasznosítási engedélynek minősül, miközben a megfelelő ellenértékkel kapcsolatos jogviták az ESZB hatáskörébe tartoznak. A szóban forgó nyilatkozatnak a szabadalmas számára kedvező joghatása (és ezzel e jogintézmény licencforgalmat ösztönző hatása) abban áll, hogy a beérkezését követően esedékessé váló fenntartási díjak mértékét csökkenteni kell. Indokolt 2015-ig megvizsgálni annak a

lehetőségét, hogy a szabadalmi fenntartási díjak (és egyes más hasonló díjak) kapcsán az egyéni feltaláló (nevesítő, szerző) jogosultakat jelenleg – az Szt. 115/O. §-a alapján – megillető kedvezmények igénybevételeének lehetőségét szintén licenckiésztségi nyilatkozattól tegyük függővé. Mérőpontok: a vizsgálat elvégzése és – annak eredményétől függően – az Szt. módosítása e tárgyban.

4.1.1.2. Harmonikus és hatékony kapcsolódás a K+F+I és a szellemi tulajdon között

Amint az kitűnt a K+F+I és az iparjogvédelem hazai kapcsolatrendszeréről adott helyzetképből (ld. a 3.1.9. pontot) is, a K+F finanszírozásának korábbi rendszerében a közfinanszírozású kutatóhelyek, a felsőoktatási intézmények nem voltak kellően érdekelték a több száz milliárd forint összegű közpénz felhasználásával létrehozott szellemi javaik megfelelő védelmében és tényleges gazdasági hasznosításában. Ez – ahogy az látszik a nemzetközi körképen is – súlyos versenyképességi hátrányt okoz a magyar nemzetgazdaságnak.

A WIPO 2011. évi szellemi tulajdoni világjelentése rámutatott, hogy „az elmúlt három évtizedben jelentek meg azok a célzott közpolitikai intézkedések, amelyek az egyetemeken és a közfinanszírozású kutatóhelyeken (*PROs*) a szabadalmak megszerzését és azt követő kereskedelmi kifejlesztését ösztönzik. [...] Az egyik általános tendencia az, hogy az egyetemek és a *PRO*-k intézményi tulajdont szereznek a kutatóik által létrehozott találmányokon, és technológiai transzferrel foglalkozó irodáikon (*TTOs*) keresztül azok kereskedelmi értékesítésére törekcsenek. [...] Ezzel összhangban az egyetemek és a *PRO*-k által benyújtott szabadalmi bejelentések száma feltűnően növekedett, mind abszolút értelemben, mind pedig a szabadalmi bejelentések összmenyiségéből való részesedésük arányát illetően.” A WIPO statisztikái arra is rávilágítanak, hogy e növekményből kiugróan nagy mértékben veszik ki a részüket olyan feltörekvő gazdaságok, mint Kína, India, Brazília vagy Dél-Afrika. A WIPO-jelentés jelzi azt is, hogy az egyetemeken és a *PRO*-k körében a licencciadásból származó bevételek menyisége és aránya egyaránt emelkedett. Rásegítő-támogató intézkedéseként azonosítja a WIPO jelentése a felsőoktatási intézmények szellemi tulajdon-védelmi szabályzatainak kidolgozását és alkalmazását, valamint a *TTO*-k működésének a tranzakciós költségeket csökkentő hatását.

A közpénzek felhasználásával végzett K+F+I tevékenységgel létrehozott szellemi alkotások jogi védelmének mellőzése „gondatlan spórolásnak” minősül, valójában tehát elfogadhatatlan pazarlás. Megengedhetetlen, hogy a közpénzből finanszírozott eredményeket – a szellemi tulajdon védelmének hiányában – esetleg mások fölőzzék le. Másfelől rosszul sáfárkodunk a K+F+I céljaira rendelkezésre álló forrásainkkal akkor is, ha a kutatási-fejlesztési tevékenység eredményességének méréséhez nem alkalmazzuk a szellemi tulajdon fogalmi és intézményi rendszerének eszközeit az összes olyan területen, amelyen ennek egyébként helye volna. E megfontolásokra tekintettel a Jedlik-terv egyik fontos célja, hogy harmonikus, kölcsönösen megtermékenyítő és a hatékonyságot javító kapcsolatot építsen ki egyfelől a nemzeti kutatási-fejlesztési és innovációs politika és infrastruktúra, másfelől a szellemi tulajdon hazai rendszere között. E cél elérésének főbb cselekvési irányai különösen a következők lehetnek:

- Általános elvárassá kell tenni a szellemi tulajdon-védelmi követelmények fokozott érvényre juttatását a forrásallokáció során. Különösen a nagyobb projektek esetében már a pályázati döntéshozatal előtt előzetes vizsgálat útján kell a bíráló bizottságnak tájékozódnia a megcélzott K+F eredmények újdonság jellegéről, szabadalmazhatóságáról, ugyanis a szűkösön rendelkezésre álló forrásokat nem célszerű párhuzamos kutatási eredmények újbóli feltalálására vagy éppen másolására fordítani, hanem valóban úttörő jellegű kutatásra, originális termékek, eljárások kifejlesztésére kell felhasználni. E téren már előrelépést hozott az ÚSZT keretében futó egyes pályázatoknál (pl. GOP-2011-1.1.1. és GOP-2012-1.3.1./E) a tudományos, műszaki újdonságtartalom kiválasztási kritériumként történő alkalmazása, a belföldi és külföldi viszonylatban egyaránt újdonságot jelentő megoldások magas pontszámmal való elismerése; e jó példát indokolt követni más – hasonló – pályázatok

esetében is. Mérőpont: azoknak a projekteknek, pályázatoknak a száma, amelyeknél tényleges bírálati szempontként érvényesül az újdonságtartalom, a szabadalmazhatóság esélye.

- Az innovációs tárgyú pályázatok esetében követendő az a mára már részben kialakult gyakorlat, hogy az európai és hazai források igénybevételét célzó K+F+I pályázatok kiírásai lehetőséget adnak az iparjogvédelmi oltalomszerzés költségeinek az elszámolására. E téren támaszkodni lehet az SZTNH és az NFÜ között már megkezdett együttműködésre, amely az ÚSZT Tudomány-Innováció Programjában, valamint a KTIA-nál már meghirdetett, illetve társadalmi egyeztetésre bocsátott pályázati kiírások iparjogvédelmi részeinek pontosítására és kiegészítésére irányul. A továbbiakban is általános követelményként kell érvényesíteni, hogy 1) az iparjogvédelmi tevékenység minden innovációs pályázat esetében a támogatható tevékenységek közé tartozzon (kivéve, ahol ez a pályázat tárgyánál fogva nem lehet releváns); 2) a nemzeti úton történő oltalomszerzés mellett a nemzetközi (illetve uniós) iparjogvédelmi hatóságok előtti eljárásokban fizetendő díjak is, továbbá legalább a végleges oltalom megadásáig terjedő időre a szabadalmi fenntartási díjak is a támogatás tárgyát képezzék (ha ezt a futamidő lehetővé teszi); 3) az SZTNH által alaptevékenysége körében önköltségi áron nyújtott szolgáltatások díjai is elszámolhatók legyenek a költségek között, ne csak az ügyvédi és szabadalmi ügyvivői irodák által kiállított számlák. Mérőpontok: azoknak a pályázatoknak a száma és aránya, amelyeknél az említett iparjogvédelmi szempontok teljes mértékben vagy legalább részben érvényesülnek.

- A jelenleg hatályos innovációs törvény is lehetőséget ad arra, hogy a pályázat kiírója megkövetelje a projekt keretében létrehozott eredmény magyarországi, illetve Magyarországra kiterjedő iparjogvédelmi oltalmának megszerzését és fenntartását. E már ma is létező követelménynek az érvényre juttatása érdekében a közpénzből finanszírozott K+F+I projektek esetében (ahol ez értelmezhető) a pályázati támogatás elnyerésének feltételül elő kell írni az iparjogvédelmi oltalom megszerzésének követelményét. Az odaítélt K+F+I támogatási összeg átlagosan 2-4%-át kellene elkülöníteni szellemi tulajdon-védelmi célokra – az iparjogvédelmi pozicionálás követelményeivel arányosan – a következő sávok szerint: 100 millió Ft összegű támogatás esetén az odaítélt támogatási összeg 4%-át, 100-250 millió Ft esetén a támogatási összeg 3%-át, 250 millió Ft feletti támogatás esetén 2%-át. Indokolt továbbá annak előírása is, hogy a szellemi tulajdon védelmére elkülönített összeg ne legyen átcsoportosítható a projekt más céljaira. A pályázati támogatások kedvezményezettjei ezáltal megfelelő ösztönzést kapnának, hogy kutatási eredményeiket megfelelő jogi védelemben részesítsék. (Összehasonlításképpen: az európai innováció egyik éllóvasának számító Svédországban a K+F ráfordítások átlagosan 4%-át használják fel a szellemi tulajdon védelmére.) A jogszabály háttér megteremtése érdekében a KTIA tekintetében a Kutatási és Technológiai Innovációs Alapról szóló 2003. évi XC. törvényben a szellemi tulajdon-védelmet önálló jogcímként kell nevesíteni, valamint lehetőség szerint rögzíteni az ezen a jogcímen támogatásra fordítható összeg arányát a teljes kiadási előirányzathoz képest. Mérőpontok: azoknak a pályázatoknak a száma, amelyeknél érvényesül az iparjogvédelmi oltalom megszerzésének követelménye; az iparjogvédelmi célra fordított támogatási összegek nagysága és aránya.

- A magyar találmányok külföldi iparjogvédelmi oltalomszerzését, továbbá gazdasági hasznosításának kezdeti lépéseit támogató – az 1998 és 2002 közötti kormányzati ciklusban megújított – pályázati rendszer népszerű volt a kkv-k, a feltalálók és a kutatóintézetek körében. Ez a hiánypótló pályázati forma sikerrel szolgálta mind a közfinanszírozású kutatói szféra, mind pedig a vállalati szektor érdekeit, komoly segítséget nyújtott számukra találmányaik nemzetközi vagy európai szabadalmi oltalmának megszerzésében. Az NFÜ által 2012 novemberében meghirdetett, a „Magyar szellemi alkotások hazai és külföldi iparjogvédelmi oltalmának támogatása” (IPARJOG_12) című pályázat keretében ismét igényelhető pályázati úton támogatás a szellemi alkotások külföldi iparjogvédelmi oltalmának megszerzéséhez és fenntartásához. A korábbiakhoz képest pozitív fejlemény, hogy a

támogatható tevékenységek köre immár a hazai oltalomszerzéssel kapcsolatos költségekre is kiterjed. A támogatások hozzáférhetőségét és hatékony felhasználását segíti elő, hogy a pályázatok értékelése könnyített elbírálású eljárásrendben történik: a támogatás feltétele az SZTNH által a bejelentés tekintetében kiállított írásos véleménnyel kiegészített újdonságkutatási jelentés, illetve a nemzetközi kutatási szerv által kiállított írásos vélemény vagy nemzetközi elővizsgálati jelentés csatolása. A pályázatok benyújtása 200 millió forintos keretösszeg mellett egyelőre 2013. június 30-ig lehetséges, de ezt követően is kiemelten fontos biztosítani a magyar találmányok hazai és külföldi iparjogvédelmi oltalomszerzésének támogatását e személyi-szervezeti kör számára is. Mérőpontok: a hazai és külföldi oltalomszerzés támogatására rendelkezésre álló és igénybe vett pályázati források nagysága, a támogatásban részesülők száma.

- A szellemi tulajdon védelme terén kialakult eszköztárra és szaktudásra támaszkodva látja el az SZTNH 2012 elejétől a kutatás-fejlesztési tevékenységek minősítésével kapcsolatos új hatósági feladatait. Egyrészt a hivatal – a vállalkozások által önkéntesen és opcionális jelleggel kezdeményezhető – előzetes minősítési eljárást folytat le, és ennek keretében az adóhatóság előtt is felhasználható határozatot ad ki arról, hogy az ügyfél részéről benyújtott dokumentáció alapján az adott projekt kutatás-fejlesztési tevékenységnek minősül-e. Másrészt az SZTNH a NAV utólagos adóellenőrzési eljárásaiban olyan szakkérdések eldöntésében vesz részt szakértőként, amelyek a vállalkozás egyes tevékenységeinek kutatás-fejlesztésként való minősítését, valamint egyes költségeknek a kutatás-fejlesztési tevékenységhez való hozzárendelhetőségét érintik. Az eddigi tapasztalatok azt mutatják: az SZTNH által végzett hatósági minősítés nagyban hozzá tud járulni az adóelkerülés számottevő csökkentéséhez a K+F adóösztönzőkkel kapcsolatban, azaz annak eléréséhez, hogy csak az arra valóban érdemes projektek részesülhessenek az ösztönzési célú kedvezményekben. Középtávon – 2015-ig – indokolt e minősítési rendszer továbbfejlesztése az addigra összegyűlő, kritikus tömegű joggyakorlati tapasztalat birtokában, hogy az említett adóösztönzők optimális hatással érvényesüljenek a hazai K+F kibontakozása érdekében. Mérőpont: a K+F minősítési rendszer utólagos hatásvizsgálatának és felülvizsgálatának elvégzése.

4.1.2. Az iparjogvédelmi oltalomszerzés és jogérvényesítés feltételeinek javítása

A nemzetgazdaság fellendítése és a versenyképesség javítása érdekében tovább kell javítani az oltalomszerzés és a jogérvényesítés esélyeit és feltételeit mind nemzeti szinten, mind pedig a regionális vagy globális együttműködésre épülő iparjogvédelmi rendszerekben. A Jedlik-terv e célok jegyében a következő főbb beavatkozási területeken irányoz elő intézkedéseket és kezdeményezéseket:

- a hazai, nemzeti szintű oltalomszerzés esélyeinek javítása az iparjogvédelmi hatósági tevékenység további áramvonalasításával, ügyfélbarát jellegének erősítésével;
- az európai együttműködésben és a nemzetközi kapcsolatokban rejlő lehetőségek feltérképezése és kihasználása az ügyfelek igényeinek – azon belül a hazai vállalkozások külföldi, illetve európai oltalomszerzési szükségleteinek – minél kedvezőbb feltételekkel történő kielégítése, valamint az iparjogvédelmi hatóságok közötti munkamegosztás javítása, illetve elmélyítése érdekében;
- az iparjogvédelmi oltalom bitorlásával, a jogsértésekkel szembeni fellépés hatékonyságának fokozása a HENT középtávú (a 2011 és 2015 közötti időszakra szóló) akcióterve mentén, valamint az e célt szolgáló európai és globális kezdeményezések támogatásával.

4.1.2.1. A hazai – nemzeti szintű – oltalomszerzés esélyeinek javítása

Az iparjogvédelmi hatósági tevékenység további áramvonalasítása az eljárások gyorsításával – az átfutási idők csökkentésével –, valamint a szabályozás és az ügyintézési gyakorlat egyszerűsítésével, áttekinthetővé tételével érhető el. Az ügyfélorientált jelleget erősítheti az ügyfelek számára nyitva álló – eljárási és egyéb – opciók számának a jogbiztonság és az eljárásokkal kapcsolatos közérdekű szempontok sérelme nélkül történő gyarapítása, az elektronikus ügyintézés szabályozási és tényleges, gyakorlati kiterjesztése, a joggyakorlat kiszámíthatóvá és hozzáférhetővé tétele, valamint a hatósági tevékenység – nemzetközi szabványok szerint tanúsított – minőségirányítási rendszerben történő ellátása. Mindez a következő főbb cselekvési irányok mentén érhető el:

- A már korábban meghozott intézkedésekre és az eddig elért – számottevő – eredményekre támaszkodva a továbbiakban is keresni kell és hatékonyan ki kell használni az eljárások gyorsítására nyitva álló lehetőségeket. Az iparjogvédelmi hatósági eljárások átfutási idejének a lehető legteljesebb mértékben és a szükséges differenciáltsággal kell igazodnia az ügyfelek üzleti, piaci és egyéb igényeihez; ennek érdekében – az ügyfelek és az ügyintézők visszacsatolásai segítségével is – újabb és újabb egyszerűsítési és gyorsítási lehetőségeket kell feltárni. A 2014. év végéig el kell érni, hogy az ún. különleges gyorsított eljárásban a gyors piacra lépésben érdekelt vállalkozások egy-két héten vagy akár csupán néhány munkanapon belül lajstromozott védjegyhez jussanak (alaki és érdemi szempontból kifogástalan védjegybejelentés alapján, az eljárási díjak azonnali megfizetése mellett). Ugyanaddig meg kell vizsgálni annak feltételeit, hogy a bejelentő – szabályszerű kérelem, illetve szabadalmi bejelentés alapján, a díjak késedelem nélküli megfizetése mellett, kívánsága szerint – hat hónapnál rövidebb időn belül is hozzájuthasson az írásos (előzetes szabadalmazhatósági) véleménnyel kiegészített újdonságkutatói jelentéshez; fel kell tárni emellett a többi iparjogvédelmi oltalmi forma kapcsán is a hatósági eljárások további gyorsításának lehetőségeit. Mérőpontok: az egyes iparjogvédelmi eljárások átfutási idejének alakulása, a minőségirányítási rendszerben kitűzött intézkedési határidők betartásának százalékos aránya, az ügyfél-elégedettség mérésének eredményei, az említett vizsgálatok elvégzése és az annak alapján meghozott intézkedések.

A szabadalmi eljárások gyorsítása

Magyarország 2003. január 1-jén csatlakozott az ESZE-hez. Ekkor mintegy 19 000 folyamatban lévő szabadalmi bejelentés képezte azt a függő ügyállományt, amelynek – a szabadalmi hatósági tevékenységre fordítható személyi állomány, pénzügyi háttér szükségége ellenére – mára már kevesebb mint egynegyede (4600) maradt fenn. Ennek az ügyállománynak több mint 80%-a a gyógyszeripar területére esik. Az e területre jellemző speciális feltételek (pl. a törzskönyvezési eljárás és az ahhoz szükséges kísérletek és vizsgálatok idő- és ráfordítási igénye) kiiktatják a bejelentő részéről a gyors jogszerzési igényt. Erre az ágazatra erős versenyhelyzet jellemző, észrevételek benyújtásával próbálják meg a versenytársak egymás szabadalomszerzését megakadályozni, de legalábbis elnyújtani az eljárást. Jellemző e területre az is, hogy a bejelentők több találmányra igyekeznek oltalmat szerezni egyetlen szabadalmi bejelentéssel, ami szintén meghosszabbítja az eljárást. Ezen a szakterületen a bejelentők a legritkább esetben igénylik a rövidebb átfutási időt, de ha üzleti érdekeik a gyorsítást kívánják meg, az SZTNH természetesen ennek megfelelően jár el. Az ESZE-hez való csatlakozás óta eltelt időszakban az SZTNH-hoz évi 700-900 szabadalmi bejelentés érkezik nemzeti úton. Ezek közül mintegy 1800 ügyben van jelenleg is folyamatban az engedélyezési eljárás. E bejelentések túlnyomó többsége hazai bejelentőktől származik, 10% alatt van a külföldi bejelentőktől eredő bejelentések száma (ők a nemzeti helyett az európai utat választva, megadott európai szabadalmaikat hatályosítják Magyarországon). Ezeknél a bejelentéseknél az SZTNH különös gonddal figyeli az átfutási idők alakulását, ami az összes szakterületre vonatkozóan átlagosan két és fél év, de a gyorsabban avuló technológiák esetében ennél kevesebb. Az átfutási idők csökkentése ebben az állományban egyébként azért is lehetséges, mert itt elenyésző a gyógyszeripari tárgyú bejelentések száma.

A 2012-ben lezárt engedélyezési eljárásokat tekintve, ha megkülönböztetjük az átfutási idők számításánál azokat az időszakokat, amikor a „teendő a bejelentőnél, illetve a hivatalnál” volt, vagyis a „bruttó” és „nettó” átfutási időket, a hivatali átlagos, nettó átfutási idő – az összes szakterületre vonatkozóan – két év alatt volt.

Az átlagos átfutási idők alakulását értelemszerűen befolyásolja az eljárás gyorsításának a lehetősége is. Ha a bejelentő lemond arról a jogáról, hogy bejelentését 18 hónapig titokban tartsa, és kéri a korábbi közzétételt, akár egy éven belül is lezárulhat az engedélyezési eljárás. Bár az eljárás átlagos hosszát olykor kritikai észrevételek érik, az eljárás gyorsítását eddig mindössze 148 bejelentő kezdeményezte – annak ellenére, hogy ez a kérelem nem díjköteles.

A szabadalmi törvény arra is lehetőséget ad, hogy a bejelentők az engedélyezési eljárás nagyon korai szakaszában képet kapjanak szabadalmazási esélyeikről, ha kéri az ún. írásos véleménnyel kiegészített újdonságkutatási jelentést. Ezen a területen a 2011-es évhez képest enyhe emelkedés figyelhető meg: 2012-ben 157 ilyen kérelem érkezett az SZTNH-hoz – jellemzően a gépészet és a villamosipar területén. Ezekben az ügyekben a bejelentés napjától számított hat hónapon belül elkészítette a hivatal a szabadalmazhatóságról szóló véleményét.

Mindezen időmutatókkal az SZTNH egyharmadnyi időtartammal rövidebb utat kínál az ESZH leggyorsabb indikátoraihoz képest is.

A védjegyeljárások gyorsítása

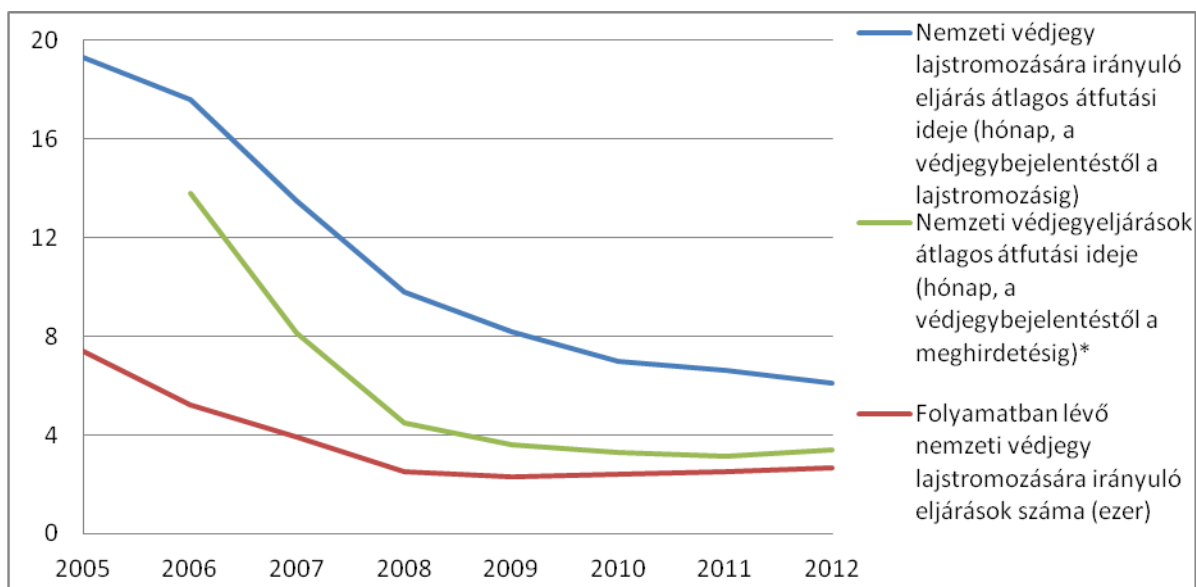
A védjegyeljárások átfutási idejét meghatározó, a gyors (és gyorsított) ügyintézését lehetővé tevő törvényi keretek már jó ideje kialakultak. Az SZTNH már a korábbi években is következetesen törekedett arra, hogy az ügyfelekre nehezedő adminisztratív terhek csökkenjenek, továbbá az eljárások időtartama rövidüljön. A szabályozási változások hatását ügyfél-tájékoztató anyagok kiadása, ügyfélbarát kommunikáció, továbbá a belső ügyvitel átszervezése és az eljárás időtartamát növelő ügyintézési akadályok felszámolása erősítette. Az intézkedések eredményeként a folyamatban lévő védjegyügyek száma jelentősen csökkent, az eljárások átfutási ideje szignifikánsan lerövidült, miközben ezzel egyidejűleg az elbírálás tartalmi minősége tovább javult.

A nemzeti úton bejelentett védjegy lajstromozására irányuló teljes eljárás átlagos átfutási ideje 2005 végén még 18 hónap volt, ezt napjainkra sikerült fokozatosan 6,1 hónapra szorítani. Ez az eredmény annak tükrében különösen figyelemre méltó, hogy a törvényben meghatározott határidőket (a bejelentési díj megfizetésére megállapított két hónapot, a kutatási jelentés megküldése és a meghirdetés közötti egy hónapos kötelező várakozási időt, valamint a meghirdetést követő három hónapos felszólalási időszakot) az átfutási időtartamba az SZTNH beszámítja. A védjegybejelentés benyújtásától a meghirdetésig terjedő időszakot az elmúlt öt évben sikerült leszorítani 12 hónapról átlagosan kevesebb mint 3,4 hónapra. Ez az időtartam jelenti lényegében az SZTNH hivatalból végzett vizsgálatainak időigényét (olyan kivételektől eltekintve, mint pl. amikor a bejelentő nem azonnal fizeti be a bejelentési díjat, hanem a törvényi határidőn belül); az eljárás ezen szakasza tehát nem függ olyan tényezőktől, amelyeket a hivatal nem tud befolyásolni, mint pl. a versenytársak felszólalása vagy az észrevétel tétele.

2004. május 1-jétől vehető igénybe a gyorsított (bejelentési) eljárás, amelynek keretében akár hat hónapon belül sor kerülhet a védjegy lajstromozására. Ez az eljárási opció népszerűvé vált az ügyfelek körében. Évente az ilyen ügyek az összes védjegybejelentés 5-10%-át teszik ki. A 2007-ben bevezetett különleges gyorsított (bejelentési) eljárás pedig – mindössze 6 hetes átfutási idővel – a gyorsított eljáráson belül 25-30%-os arányt képvisel, ami szintén arra utal, hogy az ügyfelek oldalán erőteljes igény mutatkozik a kellően rövid átfutási időre, sőt, annak további csökkentésére is.

A Madridi Megállapodás és Jegyzőkönyv alapján Magyarországot megjelölő nemzetközi lajstromozás oltalmának elismerésére irányuló eljárás 12 hónapos időtartamát rövid idő alatt sikerült 5 hónapra csökkenteni. Hasonlóan a nemzeti eljárásokhoz, ebbe az időtartamba is beletartozik a felszólalásra nyitva álló három hónapos törvényi határidő.

10. ábra: A nemzeti védjegybejelentésekkel kapcsolatos átfutási idők csökkenése

* 2005. évi adat nem áll rendelkezésre

• A magas színvonalú hatósági és szolgáltató tevékenységhez, valamint a nemzetközi munkamegosztásba való bekapcsolódáshoz nagyban hozzájárult az SZTNH-nál az ISO-szabványok szerint tanúsított, integrált irányítási rendszer 2010. évi bevezetése. Ennek eredményeként a hivatal 2011 januárjától az ISO 9001:2008 minőségirányítási és az ISO/IEC

27001:2005 információbiztonsági irányítási szabvány követelményeivel összhangban látja el feladatait. A minőségirányítási szabvány szerinti irányítási rendszer hatálya kiterjed az SZTNH hatáskörébe tartozó iparjogvédelmi (és szerzői jogi) hatósági vizsgálatokra és eljárásokra, az állami dokumentációs és információs tevékenységre, valamint az alaptevékenység részeként nyújtott szolgáltatásokra. Az integrált irányítási rendszerben – az ügyféligenyekre is figyelemmel – a hivatal egyebek mellett rövid intézkedési határidőket írt elő az iparjogvédelmi ügyekben eljáró ügyintézők számára. Emellett nagy hangsúlyt kapott az ügyfél-elégedettség mérése. A 2010. év végi tanúsító auditot követően a tanúsító szervezet az éves felülvizsgálatok keretében 2011-ben és 2012-ben is megerősítette az SZTNH minőségi elismertségét. Alapvető stratégiai cél ennek az elismertségnek a tartós megőrzése és ezáltal az SZTNH hatósági és szolgáltató tevékenységében a kifogástalan minőség, a magas színvonal intézményesített garantálása. Emellett e rendszerre támaszkodva indokolt 2014-től a hivatal hatósági tevékenységét illetően az ügyfelek számára legfontosabb – mérhető, számszerűsíthető – mutatók kapcsán nyilvánosan vállalni célokat és teljesítésükről is ilyen módon számot adni, követve az e téren már kialakult mértékadó külföldi példákat. Mérőpontok: az SZTNH említett minőségirányítási és információbiztonsági tanúsításának eredményei, a főbb mutatókra vonatkozó nyilvános vállalások száma és teljesítésük aránya.

A külföldi iparjogvédelmi hatóságok körében terjed az a gyakorlat, hogy rendszeres időközönként – többnyire évente – nyilvános, számszerűsíthető vállalásokat tesznek ügyintézésüknek az ügyfelek számára legfontosabb mutatói (átfutási idők, minőségi kritériumok) tekintetében, és hogy ugyanilyen módon be is számolnak ezek teljesítéséről. Az írt hivatal például táblázatos formában, oltalmi formánként mutatja be a kitűzött célokat (*performance targets*) és megvalósításuk – százalékos formában kifejezett – sikerességét. Hasonló módszerrel él az Egyesült Királyság és az USA iparjogvédelmi hatósága is (*key performance indicators*, illetve *performance highlights* publikálásával). A francia hatóság (INPI) pedig a francia állammal kötött – szintén publikus – szerződésében (*contrat d'objectifs*) vállal – középtávra szóló – kötelezettségeket egyes stratégiai célok megvalósítására.

- Az iparjogvédelmi oltalomszerzés (és jogérvényesítés) esélyeinek javításához – az egyszerűsítéshez, az áttekinthetővé tételhez és a gyorsításhoz – természetesen a kodifikáció, a jogi szabályozás megújítása is nagyban hozzájárulhat. Fenn kell tartani a szellemi tulajdon védelmét szabályozó jogszabályok előkészítésének elismerten és hagyományosan magas szakmai színvonalát, továbbra is élve a széles körű konzultációra és a részletes hatásvizsgálatokra építő korszerű kodifikációs módszerekkel. Ehhez teremtett megfelelő kereteket a jogalkotás rendjének 2010. évi átfogó újrászabályozása, valamint annak a 16 háromoldalu stratégiai partnerségi megállapodásnak a létrejötte, amelyeket a KIM és az SZTNH kötött 2011. áprilisában a szellemi tulajdon területén működő civil szervezetekkel a jogszabályok előkészítésében való társadalmi részvételről szóló 2010. évi CXXXI. törvény alapján. A minőségi jogalkotással kapcsolatos e célok az iparjogvédelem (és részben a szerzői jog) területén a következő főbb irányokban követelnek meg cselekvést. Fenn kell tartani a közigazgatási hatósági eljárás általános szabályai és az iparjogvédelmi (és szerzői jogi) eljárások speciális szabályai közötti viszonyban azt a meghatározó rendezőelvet, hogy az iparjogvédelmi és a szerzői jogi eljárásokban a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény (Ket.) csak szubszidiárius jelleggel alkalmazható, és a speciális eljárási szabályok élveznek elsőbbséget vele szemben.

Meg kell őrizni és maradéktalanul érvényesíteni kell a Ket. és az iparjogvédelmi és a szerzői jogi eljárásokra vonatkozó törvények viszonyát meghatározó alapelvet. A Ket. 13. §-a (2) bekezdésének a) pontja értelmében az iparjogvédelmi és a szerzői jogi eljárásokban a Ket. rendelkezéseit csak akkor kell alkalmazni, ha az ügyfajta vonatkozó törvény eltérő szabályokat nem állapít meg. Az iparjogvédelmi és a szerzői jogi eljárások tehát ún. privilegizált eljárások, amelyekben a Ket. csak szubszidiárius jelleggel alkalmazható. Sem a Ket. megalkotásakor, sem annak későbbi módosításai alkalmával nem találta úgy a jogalkotó, hogy az iparjogvédelmi és a szerzői jogi eljárásokban elsődlegessé lehetne tenni a Ket. alkalmazását; fenntartotta tehát a Ket. másodlagos, szubszidiárius alkalmazását, mivel a szóban forgó eljárások elismert és indokolt sajátosságai a két szabályrendszer viszonyának ilyen típusú meghatározását tették csupán lehetővé. Ebből adódik, hogy nem követhető olyan mechanikus kodifikációs szemlélet a jövőben sem, amely sematikus és a szellemi tulajdon-védelmi szabályozás elismert sajátosságait negligálva próbálná hozzáidomítani az iparjogvédelmi és a szerzői jogi törvények hatósági eljárási szabályait a Ket. rendelkezéseihez. Ezekben az eljárásokban nem a Ket., hanem az iparjogvédelmi és a szerzői jogi törvények elsődlegességéből kell kiindulni – ez épp a Ket. „parancsa”; és ez felel meg az ügyfelek, a hivatásos képviselők és a jogalkalmazók érdekeinek éppúgy, mint a jogbiztonság, valamint a nemzetközi és az európai együttműködés igényeinek. Nem volna helyes az iparjogvédelmi és a szerzői jogi eljárások jelenleg jól, magas ügyfélelégedettség és nemzetközi elismerés mellett működő rendszerében fölösleges zavarokat okozni azzal, hogy – a Ket. szabályozási szemléletével is ellentétesen – valamiféle kodifikációs uniformist kényszerítünk ezekre az eljárásokra (gyakorlati haszon és az ügyfeleknél jelentkező előny nélkül).

Az iparjogvédelmi (és szerzői jogi) törvények – az eljárások sajátosságaival indokolható esetekben – kétféleképpen állapítanak meg a Ket.-től való eltérést: egyfelől „pozitívan”, azaz eltérő szabály kimondásával, másfelől pedig „negatívan”, azaz kizárva a Ket. egyes rendelkezéseinek alkalmazhatóságát. Az utóbbi – értelemszerűen – „tematikusan” történik, az adott szabályozási tárgykörnek, jogintézménynek – a Ket.-ben használatos terminológiával összhangban álló – általános megjelölésével. Ez a fajta „tematikus” megközelítés jellemzi azonban általában a pozitív eltérést is, vagyis azt az esetet, amikor az iparjogvédelmi törvény a Ket.-től eltérő tartalmú normákat állapít meg. Ezekben az esetekben az iparjogvédelmi törvény kimerítő szabályozást ad az adott jogintézményre, eljárási cselekményre stb.-re vonatkozóan, és így tér el a Ket. „párhuzamos” normáitól – egészében. A szabályozás áttekinthetatlenné válásának, a jogbiztonság és az ügyféli érdekek sérelmének veszélyével járna ugyanis az a szabályozási technika, amely rendelkezésenként, sőt, rendelkezésrészenként vetné össze a Ket.-et és az iparjogvédelmi törvényeket, és ennek megfelelően szabályozná az eltéréseket, elvárva a jogalkalmazóktól és az ügyfelektől, hogy „olvassák össze”, mozaikszerűen rakják össze az adott szabályozási tárgykörre, jogintézményre vonatkozó joganyagot.

Az iparjogvédelmi törvények minden esetben kellően egyértelművé teszik, hogy a Ket.-től csupán egy-egy rendelkezés tekintetében térnek-e el (ez a technika elvétve is alig fordul elő) vagy – ami a tipikus – egy-egy szabályozási tárgykör teljes szabályozása tekintetében, kimerítő jelleggel (tehát egyáltalán nem adva teret a Ket. alkalmazásának az adott témában). Ez a szabályozási módszer bevált az immár kialakultnak tekinthető joggyakorlatban, azt érti és követi mind az SZTNH ügyfélköre, mind pedig az összes érintett jogalkalmazó.

Mielőbb rendezni szükséges a különböző iparjogvédelmi tárgyú nemzetközi szerződésekhez kapcsolódó végrehajtási szabályzatok módosításainak hazai kihirdetési rendjét. E szabályzatok módosításaira az alapszerződések az általuk létrehozott – a tagállamok, szerződő felek képviselőiből álló – szerveket hatalmazzák fel és a módosítások emiatt külön ratifikációt nem igényelnek. E módosítások mindazonáltal – nemzetközi jogi hatálybalépésüktől függetlenül – kihirdetésre szorulnak. Ez a speciális konstrukció ugyanakkor jelenleg nem illeszthető be az Nszt. rendszerébe, ami jogbiztonsági problémákat okozhat. A szellemi tulajdoni kodifikáció régi adóssága végül az iparjogvédelmi kódex megalkotása. A rendszerváltozást követően meg-, illetve újraalkotott iparjogvédelmi törvények külön-külön szabályozzák az egyes oltalmi formákat. Ebből számos párhuzamosság adódott, a szabályozási ellentmondások kockázatával együtt. A deregulációt is szolgálja és a szabályozás koherenciáját is javítja, ha 2016-ra elkészül az összes oltalmi formára kiterjedő, átfogó iparjogvédelmi kódex. A kódex kidolgozása alkalmat kínál a szabályozási konszolidációra is, amire elsősorban azért van szükség, mert az európai integrációs folyamatok és a hazai jogi környezet változásai következtében iparjogvédelmi törvényeink több alkalommal is jelentős mértékben módosultak. Mérőpontok: a stratégiai partnerségi megállapodások alkalmazásának mutatói (véleményezési alkalmak száma, a kapott és átvett észrevételek száma, aránya; a partnerektől érkező önálló jogalkotási

kezdemenyezések száma és feldolgozásuk mutatói), a Ket. és az iparjogvédelmi és szerzői jogi eljárási szabályok rendezett viszonyának fenntartása, az iparjogvédelmi nemzetközi szerződések végrehajtási szabályainak beillesztése a nemzetközi szerződésekkel kapcsolatos hazai eljárási rendbe, az iparjogvédelmi kódex elfogadása.

Az SZTNH – a Magyar Állam és az Európai Unió által támogatott Elektronikus Közigazgatási Operatív Program (EKOP) keretében – 95 millió forintos támogatást nyert el az „Elektronikus tájékoztatási szolgáltatások fejlesztése” című pályázatával, amelyben vállalta, hogy új, illetve megújuló elektronikus szolgáltatásokat bocsát ügyfelei rendelkezésére. A projekt 2009. július 1-jén indult, és a kitűzött határidőre, 2011. május 31-ére befejeződött.

Az iparjogvédelmi hatósági eljárások elektronikus úton történő ügyintézésének fejlesztése folyamatosan zajlik a hivatalnál, egyre bővülő lehetőségeket kínálva az ügyfeleknek. 2010-ben már az összes iparjogvédelmi bejelentést elektronikus úton is be lehetett nyújtani a hivatalhoz, továbbá elektronikus úton is benyújthatók voltak a védjegy- és formatervezésiminta-megújítási kérelmek, valamint az európai szabadalmakhoz kapcsolódó igénypont-közzétételi kérelmek és az igénypontok magyar nyelvű fordításai. Az EKOP segítségével, és természetesen a vonatkozó jogszabályi keret szélesítése alapján 2011. március 1-jétől az SZTNH ügyfelei az egyes iparjogvédelmi oltalmakat, illetve bejelentéseket érintő tényekben bekövetkezett változásoknak (jogosult, képviselő vagy feltaláló neve vagy címe) a lajstromban való feltüntetésére irányuló kérelmeket elektronikus úton nyújthatják be, valamint elektronikus úton igényelhetnek hiteles lajstromkivonatot, vagy online kérelmezhetnek iratbetekintést. A védjegybejelentések esetében szintén tavaly március 1-jétől van lehetőség a gyorsított és különleges gyorsított eljárás iránti kérelmek elektronikus benyújtására. A 2011. márciusában hatályba lépett új rendelkezésekkel bizonyos, elektronikus úton kezdeményezett eljárások során lehetővé vált az is, hogy ha az ügyfél az ügyfélkapun keresztül kezdeményez eljárást, az SZTNH elektronikus úton közölje vele az eljárás során hozott döntéseket, illetve küldje meg neki a hiteles lajstromkivonatot.

A 2011. március 1-jén hatályba lépett új rendelkezések egyébként jelentősen hozzájárultak az elektronikus ügyintézés gyakoriságának növekedéséhez. Míg 2010-ben összesen 378 ügyben érkezett elektronikus úton beadvány, 2011-ben pedig 609 esetben, 2012 végéig a beadványok száma 902 volt. Minden ügyfajtában az elektronikus kérelmek számának növekedése tapasztalható, és ez egyes ügyfajtáknál az ilyen kérelmek számának megduplázását is jelenti. Emellett az ügyfelek körében egyre népszerűbb az elektronikus iratbetekintés, amelyre 2012-ben már 82 esetben került sor.

A hivatal középtávú stratégiai terveivel és a jogszabályi változásokkal összhangban indított új szolgáltatások – az automatikusan előállított, rövid átfutási idővel készülő e-közlöny, az online elérésű, közhiteles elektronikus nyilvántartás (lajstrom), az új technológiára épülő, folyamatosan frissített kutató felület (e-kutatás), az elektronikus iratbetekintő felület, elektronikus lajstromkivonat előállítása és küldése az ügyfelek számára, valamint az e-ügyintézési felület kialakítása az ügyfelek és a hivatal közötti online kapcsolattartáshoz (az előbbieken ismertetett kérelmek előterjesztése érdekében) – kielégítően működnek, ugyanakkor megjegyzendő, hogy ezen e-kormányzati szolgáltatások kényszerűségből a hivatal másfél évtizede kifejlesztett hatósági ügyviteli rendszerére épülnek. Az új rendszer kialakítására és felépítésére az utóbbi években állandósult kincstári befizetési kötelezettségek miatt nem maradt intézményi forrás, pedig a hatósági ügyviteli rendszer kiváltása egy új, korszerű ügyviteli és informatikai alapokra helyezett adatbázis-kezelő rendszerrel műhatatlanul szükségessé vált. Az SZTNH ezért 2012-ben megkezdte a váltásra való felkészülést.

A Szellemtulajdon-védelmi Moduláris Adatbázis és Folyamatirányító Rendszer (SZEMAFOR) koncepciója a kormányzati infokommunikációs stratégiával, illetve az azt megalapozó Digitális Megújulás Cselekvési Tervvel összhangban készült el. A SZEMAFOR célkitűzései: a közhiteles nyilvántartások adattisztasága, a válaszidő rövidítése, a fajlagos operációs költségek csökkentése, a minőségi követelmények szerinti tanúsítottság, illetve a nemzetközi elvárásoknak való megfelelés, a nemzetközi operativitás és kooperativitás, valamint lépéstartás a fejlettebb országokkal, szervezetekkel.

A megvalósításhoz az SZTNH az Új Széchenyi Terv és a Magyar Program keretében pályázati támogatást nyert el. Az Elektronikus Közigazgatási Fejlesztési Program keretei között az Európai Unió és a Magyar Állam által nyújtott támogatás összege: 248 988 390 forint.

- A Jedlik-terv fontos stratégiai célja a teljes körű, kétirányú elektronikus ügyintézés körülmekintő és fokozatos bevezetése az SZTNH hatáskörébe tartozó valamennyi iparjogvédelmi és szerzői jogi hatósági ügycsoportban. Ehhez szükség van arra, hogy az ügyfelek számára felkínáljuk az elektronikus és hagyományos ügyintézéshez illeszkedő

elektronikus fizetés lehetőségét. Az Elektronikus Fizetési és Elszámolási Rendszerhez (az EFER-hez) való csatlakozás révén az iparjogvédelmi és szerzői jogi hatósági ügyek elektronikus ügyintézésének hatékonysága tovább javulhat és jóval szélesebb körűvé válhat az elektronikus ügyintézés lehetőségeinek igénybevétele is. Az elektronikus hatósági ügyintézés és szolgáltatás a hivatal belső adatbázis-kezelő és ügyviteli rendszerének átfogó korszerűsítését is elengedhetetlenné teszi – erre szolgál az SZTNH SZEMAFOR-konceptiója. Az elektronikus ügyintézés kiterjesztésének időhorizontját döntő mértékben határozza meg az SZTNH fejlesztési kapacitásainak és e célra mozgósítható erőforrásainak jövőbeli alakulása; befolyásolják továbbá az egyes európai és hazai kormányzati projektekhez való csatlakozás feltételei is. Mérőpontok: az elektronikusan intézett iparjogvédelmi és hatósági ügyek száma és aránya (ügytípusonként), ezen belül a kétoldalú elektronikus kapcsolattartás aránya, az EFER-hez való csatlakozás, a SZEMAFOR bevezetése, az elektronikus ügyintézéssel kapcsolatos ügyfél-elégedettség szintje.

- Az iparjogvédelmi ügyek intézésének ügyfélbarát jellegét és az átláthatóságot erősítheti a joggyakorlat minél több forrásának megfelelően strukturált, rendszeres és a tájékozódást megkönnyítő módon történő hozzáférhetővé tétele. A szabadalmi és a védjegyügyintézés módszertani útmutatója ma is megtekinthető az SZTNH honlapján, mint ahogy gyakran közöl az Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle is a joggyakorlatot bemutató és elemző tanulmányokat. 2014-ig célszerű mindazonáltal megvizsgálni, hogy az ügyfelek, a hivatásos képviselők számára miként lehetne hozzáférhetővé tenni a hivatal jelenleg belső használatra szolgáló joggyakorlati forrásait: az Európai Unió Bíróságának és Törvényszékének ítéleteiből, az SZTNH döntéseinek felülvizsgálatára irányuló nemperes eljárásban eljáró bíróságok (a Fővárosi Törvényszék és a Fővárosi Ítéltábla) végzéseiből készített negyedéves összeállításokat, valamint a megváltoztatási kérelmekben felvetett elvi jelentőségű jogkérdésekben tett hivatali írásbeli nyilatkozatok gyűjteményét. Mérőpontok: a vizsgálat elvégzése és a közzétett joggyakorlati források köre, száma, a honlap érintett oldalainak látogatottsága, az ügyfelek visszajelzései.

- A használatiminta-oltalom – amint az a helyzetképből is kitűnt (ld. a 2.2.5. pontot) – a szabadalmazható találmányok színvonalát el nem érő, de a gyakorlatban hasznos innovatív megoldások jogi védelmére szolgál, és 90%-ot meghaladó mértékben a hazai bejelentők érdeklődésére számíthat. Ez az oltalmi forma nem esik különös szintű európai uniós jogi aktus hatálya alá, azaz nem tárgya az irányelvek útján megvalósuló uniós jogi harmonizációnak; az iparjogvédelmi nemzetközi egyezmények is csak érintőlegesen, minimális mértékben foglalkoznak vele. E viszonylag nagy szabályozási mozgástér különösen kedvező feltételeket kínál ezen oltalmi forma vállalkozásfejlesztési és gazdaságélénkítő potenciáljának kibontakoztatásához. Erre tekintettel 2015-ig felül kell vizsgálni a használati minták oltalmának rendszerét. E vizsgálatnak ki kell terjednie a hazai kkv-k valós érdekeltségére, illetve speciális igényeire, továbbá a szabadalom és a használatiminta-oltalom viszonyára. Mérőpontok: a felülvizsgálat elvégzése, a használati minták oltalmáról szóló 1991. évi XXXVIII. törvény módosítása, a módosítás hatása a bejelentői aktivitásra.

4.1.2.2. Nemzetközi együttműködéssel az oltalomszerzés esélyeinek javításáért

Proaktív iparjogvédelmi szakdiplomáciával fel kell térképezni és a lehető legnagyobb mértékben ki kell aknázni a nemzetközi kapcsolatokban és az európai együttműködésben rejlő azokat a lehetőségeket, amelyek révén javítani lehet az ügyfelek – főként a hazai vállalkozások – oltalomszerzési esélyeit, illetve hatékonyabbá és intenzívebbé lehet tenni az iparjogvédelmi hatóságok közötti munkamegosztást. Alapvető nemzetgazdasági érdek és versenyképességi követelmény, hogy a nemzetközi iparjogvédelmi együttműködés eszközeivel is segítsük elő a hazai vállalkozások – jelenleg még szerény mértékű, csekély léptékű (ld. az erről adott helyzetképet a 3.1.1. pontban) külföldi, illetve európai szintű – oltalomszerzését. Emellett szorgalmazni kell az iparjogvédelmi hatóságok közötti

munkamegosztás elmélyítését is: ez visszaszorítja e hatóságok ügghátralékát, rövidíti eljárásaik átfutási idejét, javítja a hatósági (kutatási és vizsgálati) munka minőségét, ami együttesen és összességében erősíti a jogbiztonságot, jól szolgálja az ügyfelek és minden más potenciális érintett (harmadik személyek, a köz) érdekeit, valamint csökkenti – pl. a párhuzamos munkavégzés kiküszöbölésével – a szabadalmi rendszer működtetésének össztársadalmi költségeit. A Jedlik-terv az összes ilyen irányú kezdeményezés támogatását, sőt, aktív felkarolását fontos stratégiai célként azonosítja, és e cél elérése érdekében számos cselekvési irányt jelöl ki – mind a kétoldalú és regionális együttműködésben, mind európai szinten, mind pedig a szellemi tulajdon globális fórumain.

- E beavatkozási területen a Jedlik-terv egyik központi célkitűzése a DSZI létrehozása. A DSZI kormányközi szervezetként működő nemzetközi kutatási és elővizsgálati szerv (PCT-hatóság) lesz a közép-európai régió számára.

A DSZI létrehozására irányuló – előzetes, szakértői – egyeztetések 2009 nyarán kezdődtek az SZTNH és az osztrák szabadalmi hivatal (ÖPA) között; 2011 áprilisában pedig a két hivatal vezetői közös szándéknyilatkozatot tettek. Ennek alapján az NKITT a 2011. május 13-i ülésén a DSZI megalapítását támogató állásfoglalást fogadott el, amelyre figyelemmel dr. Navracsics Tibor miniszter úr engedélyezte a DSZI-ről szóló nemzetközi szerződés előkészítését. A regionális együttműködés előnyeit felismerve a román iparjogvédelmi hatóság (OSIM) 2011 őszén jelezte bekapcsolódási szándékát. A három hivatal vezetői 2012 márciusában írták alá a DSZI megalapítására vonatkozó háromoldalú szándéknyilatkozatot. A Jedlik-terv kidolgozása idején zajlott a DSZI-megállapodás létrehozásához szükséges nemzeti kormányzati felhatalmazások beszerzése a három érintett államban (házánkban erre már 2012 őszén sor került). Az előkészítő munkálatok eredményeképpen már rendelkezésre áll a DSZI-megállapodás tervezete, a megvalósíthatósági tanulmány és az első évekre szóló üzleti terv.

A DSZI alapvető céljai a következők:

a) hozzáférés a helyi ipar számára – előnyös feltételekkel (pl. magyar nyelven, illetve helyben nyújtott szolgáltatásokkal) – a PCT rendszeréhez, megkönnyítve a szabadalmi oltalom nemzetközi megszerzését;

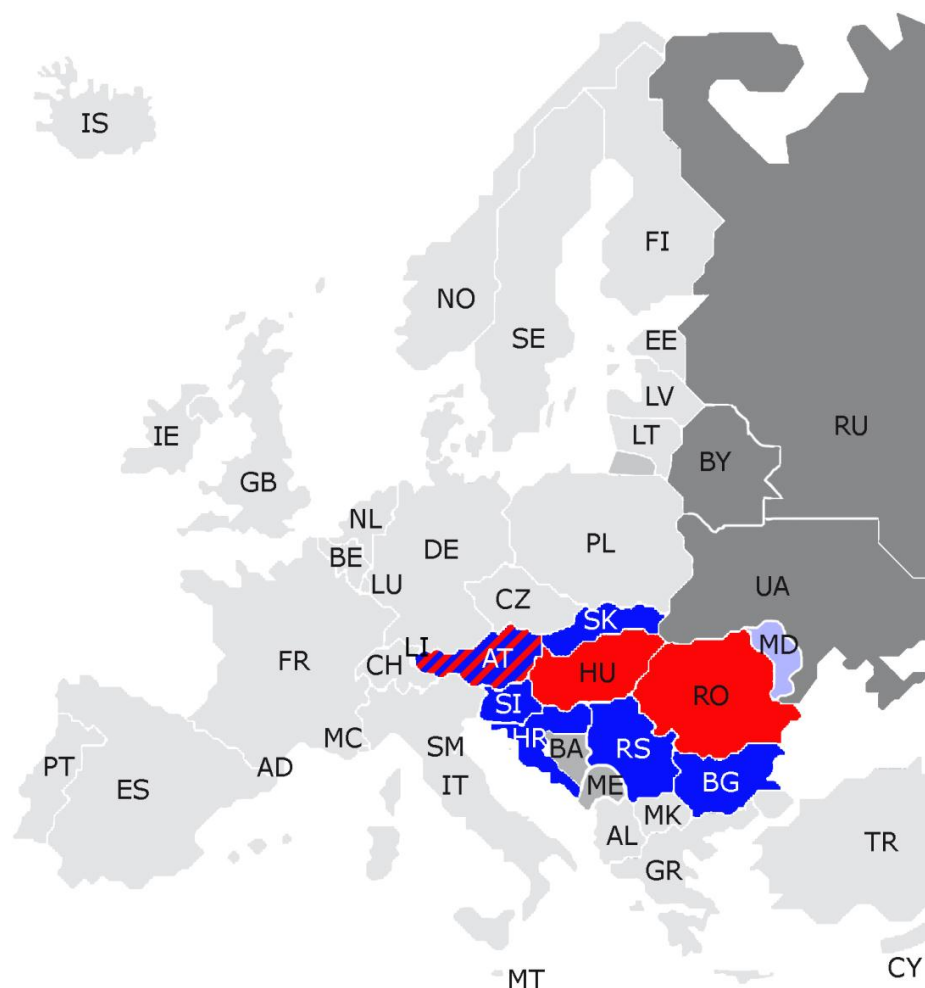
b) a részt vevő szabadalmi hatóságok szakmai kapacitásának jobb kihasználása és ezzel a műszaki, innovációs és szabadalmi tudásbázis megóvása nemzeti szinten;

c) mindezek révén a versenyképesség és az innováció előmozdítása a régióban.

A DSZI alapítói és tagállamai kezdetben Ausztria, Magyarország és Románia lesznek, a megállapodás-tervezet szerint mindazonáltal az Igazgatótanács meghívására más európai állam is csatlakozhat a DSZI-hez. A DSZI székhelyének Budapest ad majd otthont, Bécsben és Bukarestben pedig fiókok működhetnek.

A DSZI tevékenységi körét a PCT, az Európai Szabadalmi Egyezmény (a továbbiakban: ESZE) központosítási jegyzőkönyve és a WIPO-val megkötendő megállapodás határozza meg. Magyarország és Románia felhatalmazottsága alapján a DSZI PCT-hatósággént e két állam saját állampolgárai, illetve az itt honos személyek, valamint az e két állammal szomszédos és az ESZE-ben részes országok, továbbá Moldova állampolgárai és az ott honos személyek által benyújtott nemzetközi szabadalmi bejelentések kutatásával és vizsgálatával foglalkozhat (az utóbbi két kategóriában az átvevő hivatalok kijelölése alapján). Ausztria speciális felhatalmazottsága pedig arra terjed ki, hogy az ESZSZ-szel a csatlakozásuk alkalmával kötött külön megállapodás alapján egyes fejlődő országok bejelentői is a DSZI-hez fordulhassanak. A DSZI mint PCT-hatóság munkanyelvei – legalábbis kezdetben – a magyar, a román, az angol és (politikai döntésektől függően) a német lesznek, míg a DSZI mint kormányközi szervezet hivatalos nyelveként (pl. az Igazgatótanácsban) az angol lesz használatos.

11. ábra: A DSZI vonzáskörzete

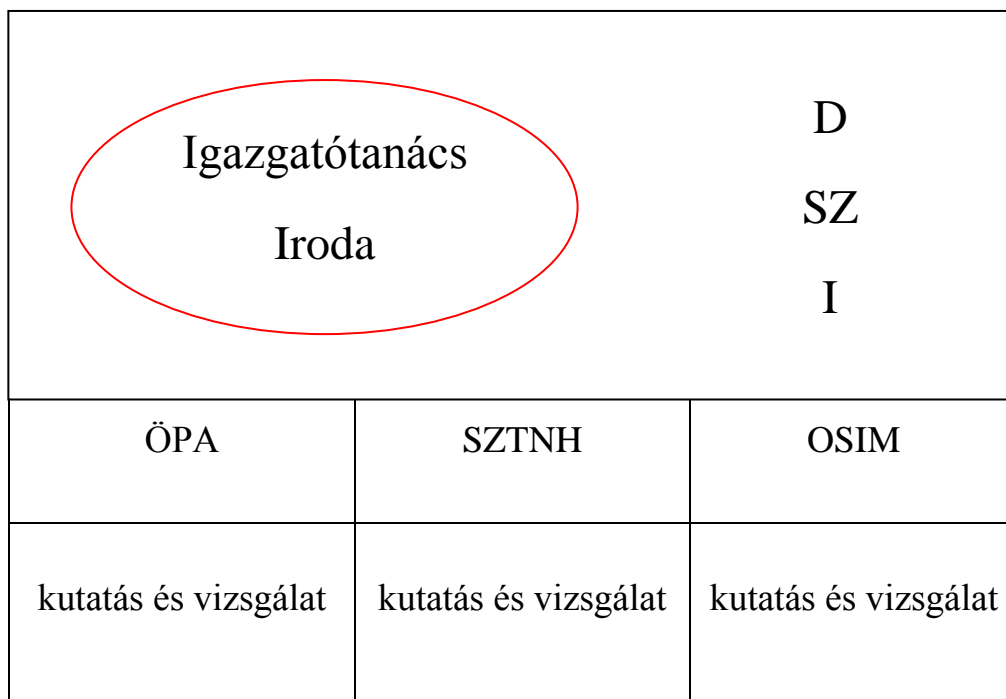

- A DSZI alapítói: Magyarország (HU) és Románia (RO) (ESZE Szerződő Államok a Központosítási Jegyzőkönyv III. szakasza szerinti felhatalmazással)
- A DSZI alapítója: Ausztria (AT) (ESZE Szerződő Állam speciális felhatalmazottsággal)
- A DSZI vonzáskörzetébe tartozó szomszédos államok (ESZE Szerződő Államok): Bulgária (BG), Horvátország (HR), Szerbia (RS), Szlovákia (SK), Szlovénia (SI)
- A DSZI vonzáskörzetébe tartozó további szomszédos állam: Moldova (MD) (nem ESZE Szerződő Állam)
- Egyéb ESZE Szerződő Államok: Albánia (AL), Belgium (BE), Ciprus (CY), Cseh Köztársaság (CZ), Dánia (DK), Észtország (EE), Finnország (FI), Franciaország (FR), Görögország (GR), Hollandia (NL), Írország (IE), Izland (IS), Lengyelország (PL), Lettország (LV), Liechtenstein (LI), Litvánia (LT), Luxemburg (LU), Macedónia (MK), Málta (MT), Monaco (MC), Nagy-Britannia (GB), Németország (DE), Norvégia (NO), Olaszország (IT), Portugália (PT), San Marino (SM), Spanyolország (ES), Svájc (CH), Svédország (SE), Törökország (TR)
- ESZE Kiterjesztési Államok: Bosznia-Hercegovina (BA), Montenegró (ME)
- Egyéb államok: Fehéroroszország (BY), Oroszország (RU), Ukrajna (UA)

+ az ÖPA-val (*Österreichisches Patentamt*) szerződött fejlődő államok

A DSZI-n belül az Iroda csupán koordinációs, adminisztratív és titkársági feladatokat látna el, csekély létszámú személyzettel; az érdemi munkavégzés (PCT- és egyéb kutatás, illetve elővizsgálat) a részt vevő nemzeti hivataloknál folya. Ez a modell már ismert és nemzetközileg elfogadott: a dán, norvég és izlandi tagsággal rendelkező *Nordic Patent Institute (NPI)* már évek óta így működik.

12. ábra: A DSZI modellje

A munkának a részt vevő nemzeti hivatalok közötti megosztásáról a DSZI Igazgatósága fog dönteni; e hivatalok pedig térítést kapnak majd a DSZI számára végzett PCT- és egyéb kutatási, illetve elővizsgálati munkájukért. Az üzleti terv – az elkerülhetetlen „felfutási” időszakot követően – 400 nemzetközi bejelentéssel számol a régióból és 200 ilyen bejelentéssel a fejlődő országokból. E munkateher alapján a DSZI pénzügyi egyensúlya is biztosítható.

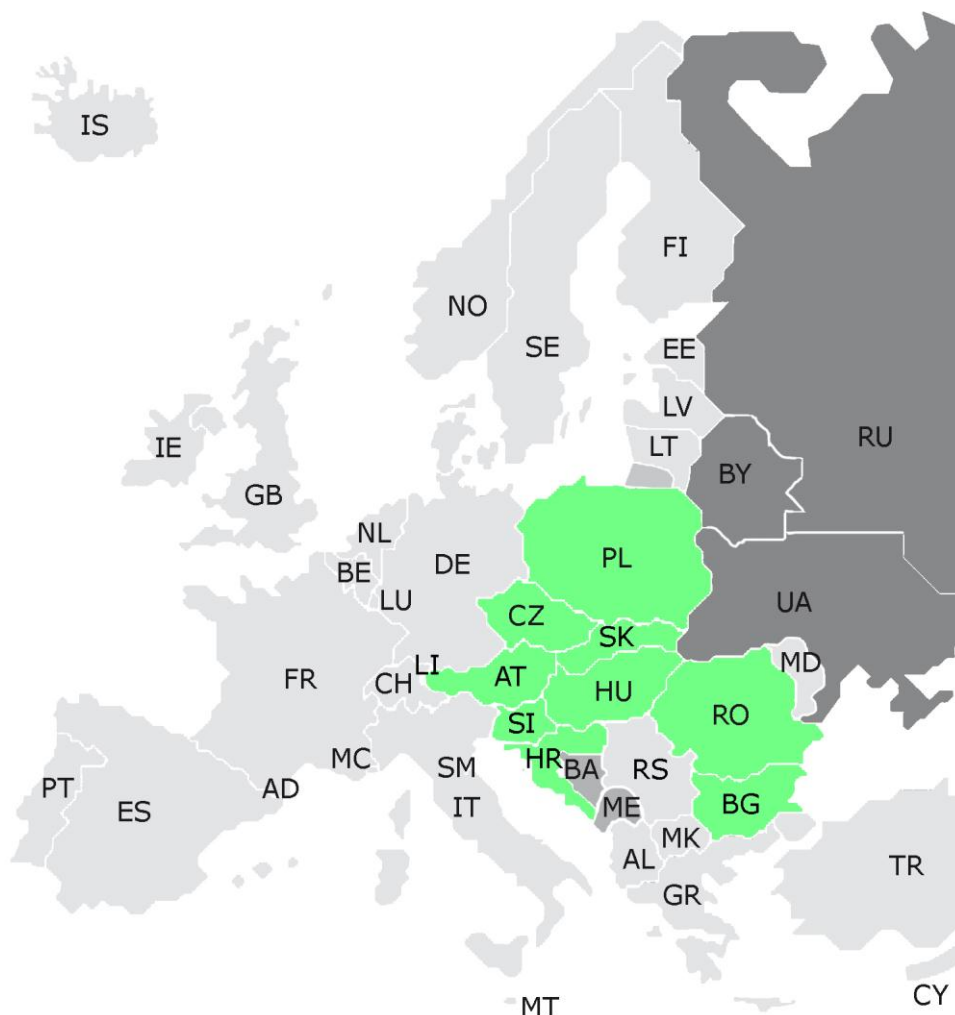
Alapvető stratégiai cél, hogy a DSZI 2015 elején megkezdhesse működését. Ehhez a DSZI-t létrehozó nemzetközi szerződés megkötésén⁴⁸ és mindhárom országban történő ratifikálásán kívül szükség van a WIPO-ban arra, hogy a PCT közgyűlésében a DSZI-t kijelöljék PCT-hatósággént, valamint jóváhagyják a DSZI és a WIPO Nemzetközi Irodája között létrehozandó megállapodást. Az ESZSZ-en belül pedig el kell érni, hogy az Igazgatótanács hozzon döntést a DSZI-n keresztül érkező európai bejelentések kapcsán a kiegészítő kutatási jelentés díjának csökkentéséről, valamint az ESZH és a DSZI közötti különmegállapodás jóváhagyásáról. Mérőpontok: a DSZI működésének megkezdéséhez szükséges – az előzőekben felsorolt – belső és nemzetközi jogi aktusok megtétele, a DSZI működésének 2015. évi megkezdése, a DSZI ügyterhének és költségvetésének alakulása.

- A nemzetközi együttműködés erősítése körében a Jedlik-terv további célkitűzése egy már létező védjegykutatási szolgáltatás továbbfejlesztése. A CETMOS szolgáltatást 2007 szeptembere óta olyan vállalkozások számára kínálják, akik a közép-kelet európai régióban kívánnak piacra lépni, és arra keresnek választ, hogy a termékeiken alkalmazni kívánt árujelző milyen korábbi védjegyjogokba ütközhet. A védjegykutatást a részt vevő államok –

⁴⁸ A DSZI-ről szóló megállapodás szövegének létrehozására a 127/2012. (X. 17.) ME határozat adott felhatalmazást.

Ausztria, Bulgária, Csehország, Horvátország, Lengyelország, Magyarország, Románia, Szlovákia és Szlovénia – szellemitulajdon-védelmi hatóságai végzik el, egyetlen központi megrendelés alapján, rövid átfutási idővel és kedvező díjszabás alkalmazása mellett. A szolgáltatást elektronikus úton lehet megrendelni és a kutatási jelentés egy dokumentumba foglalva, könnyen áttekinthető formában tartalmazza a nyolc hivatal kutatásainak eredményeit. A megrendelő az eredmény birtokában megalapozottabban dönthet arról, hogy az érintett országokban kíván-e szerezni védjegyoltalmat az árujelzőjére. A szolgáltatás népszerűségének növelése érdekében a részt vevő hivatalok fejlesztésekben állapodtak meg 2012 őszén, amelyek révén a jövőben a szolgáltatás időtartamát 75%-kal csökkenteni, míg az elektronikus adminisztráció terheit enyhíteni kívánják. A szolgáltatás új elemeként az egyes országokra korlátozódó kutatás lehetősége is megjelenik majd, szemben a jelenlegi konstrukcióval, amely csak az összes országra kiterjedő teljes kutatás megrendelését teszi lehetővé. Mérőpontok: az említett módosítások beépítése a CETMOS szolgáltatásba, a promóció fokozása.

13. ábra: A CETMOS-együttműködésben részt vevő országok (zöld színnel jelölve)

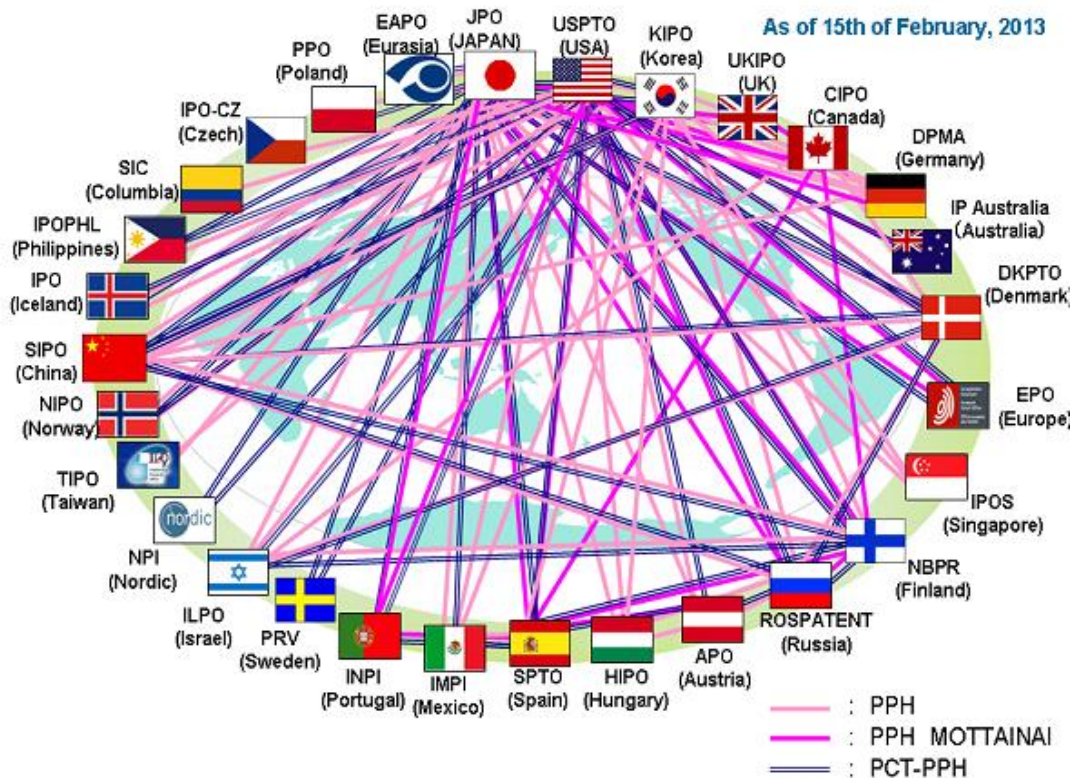

- A szabadalmi gyorsforgalmi hálózat – jelenlegi formájában – kétoldalú hivatalközi megállapodásokra épülő együttműködés nemzeti és regionális iparjogvédelmi hatóságok között. Megkönnyíti a szabadalmi oltalom megszerzését a részt vevő hivataloknál, a bejelentők számára gyorsított szabadalmi vizsgálatot biztosít. A PPH révén az egyik hivatal felhasználhatja a másiknál korábban már elvégzett kutatási és vizsgálati munka eredményét, és ezzel kiküszöbölhető a párhuzamos munkavégzés. A PPH csökkenti a részt vevő hatóságok

vizsgálati munkaterhét, gyorsabb ügyintézését teremt, és kedvező hatással van a megadott szabadalmak minőségére, megalapozottságára. A PPH konstrukciójának lényege, hogy ha az együttműködésben részt vevő valamely hivatalnál már elvégezték – pozitív eredménnyel – a találmány szabadalmazhatósági vizsgálatát, a bejelentő a másik PPH-hivatalnál kérheti ennek figyelembevételét és az ott megindult eljárás erre tekintettel történő felgyorsítását. Ez azonban csak opció, szabadon igénybe vehető eljárási lehetőség a bejelentők előtt; mint ahogy a PPH-együttműködésben részt vevő hivatalok államai se veszítették el a területükre kiterjedő szabadalmak megadásával kapcsolatos joghatóságukat: a korábban eljáró PPH-társhivatalnak a bejelentő által hivatkozott vizsgálati eredménye nem köti a később eljáró hatóságot, az saját maga felel a saját szabadalmi joga alapján meghozott döntéséért.

A PPH hálózatához a világ vezető szabadalmi hivatalai csatlakoztak; mivel az együttműködés feltétele az egymás kutatási és vizsgálati eredményei iránti bizalom, egymás hatósági munkájának nagyrabecsülése, a PPH egyúttal a szabadalmi hivatalok amolyan globális elitársasága, mintha a szabadalmi világ „Bajnokok Ligája” volna. De nemcsak a részt vevő hatóságok presztízsét emeli ez az együttműködés, hanem a PPH-országokból érkező bejelentők globális oltalomszerzési esélyeit is nagyban javítja: a saját országukban, a saját hivataluknál válthatják ki találmányuknak a világpiac legfontosabb területeire érvényes szabadalmazhatósági „útlevelét”. Emellett a PPH-hálózat előmozdítja a részt vevő országok közötti technológiatranszfert, a tudományos, technológiai és ipari együttműködést, a működő tőke áramlását. 2012 tavaszán az ESZH és az NPI mellett a következő országok hatóságai léptek be a PPH-be: Amerikai Egyesült Államok, Ausztrália, Ausztria, Dánia, Dél-Korea, Egyesült Királyság, Finnország, Fülöp-szigetek, Izland, Izrael, Japán, Kanada, Kína, Magyarország, Mexikó, Németország, Norvégia, Oroszország, Portugália, Spanyolország, Svédország, Szingapúr, Tajvan. Az SZTNH 2009 óta tagja a PPH-hálózatnak, a japán hivattal kötött első megállapodást azóta továbbiak követték: az osztrák és a finn hatósággal, valamint az USA hivatalával. A Dél-Koreával 2012-ben megkötött megállapodás alkalmazása 2013-tól kezdődött meg.

14. ábra: A PPH kiépülő globális hálózata

Forrás: a PPH-hálózat közös honlapja

A PPH sikere egyúttal megkövetelte a továbbfejlesztést is: az egyik fő irány a PPH és a PCT összekapcsolása, a másik pedig az, hogy a PPH-t egyetlen sokoldalú nemzetközi szerződés alapjára helyezzék.

A Jedlik-terv egyik fő cselekvési iránya e területen a PPH fejlesztése és kiterjesztése – a bejelentők javára. Az SZTNH ezt további kétoldalú PPH-megállapodások megkötésével és a PPH fejlesztésének – a PCT-vel való összekapcsolásának és sokoldalúvá tételének – támogatásával érheti el. Emellett elengedhetetlen a PPH előnyeinek célzott megismertetése a hazai gazdaság azon szereplőivel, amelyek érdekeltnek lehetnek az említett külföldi piacokra kiterjedő – gyorsított és egyszerűsített – oltalomszerzésben. Mérőpontok: az SZTNH által kötött kétoldalú PPH-megállapodások száma, a PPH és a PCT összekapcsolásának, valamint a PPH plurilaterális alapokra helyezésének sikere, a PPH igénybevételének statisztikai adatai, különösen a hazai bejelentők PPH-aktivitását illetően.

- A szabadalmi hatóságok közötti munkamegosztást – és ezzel az ügghátralékok és az átfutási idők csökkentését – nagyban előmozdíthatja, ha a szabadalmazhatósági előfeltételek vizsgálata egységes, de legalábbis harmonizált anyagi jogi szabályok mentén történhet. A bejelentők számára a kiszámíthatóságot és a jogbiztonságot erősíti, valamint az alkalmazkodási, adaptációs költségeket szorítja le, ha az egyes jogrendszereken belül azonos vagy összehangolt szabadalmi anyagi jogi követelményeknek kell megfelelniük. Ebből adódik a szabadalmi anyagi jog globális harmonizációjának stratégiai jelentősége.

A szabadalmi anyagi jog egyes rendelkezéseinek összehangolása – vagy akár egységesítése – már több évtizede szerepel a nemzetközi fórumok napirendjén. A WIPO-ban e tárgyban 1999-ben összehívott hágai diplomáciai értekezlet sikertelenül ért véget. Ennek fő oka az volt, hogy a versengő szabadalmi igények rangsorolását illetően az USA akkor még nem mutatkozott késznek arra, hogy a korábbi elsőbbséggel bejelentő személy igényjogosultságát elismerő – a világ többi részén követett – „*first-to-file*” rendszerre áttérjen, feladva az első feltalálói jogosultságra épülő „*first-to-invent*” modellt. A WIPO-ban ezt követően 2000-ben csupán a szabadalmi bejelentések alaki szabályait tudták összehangolni a Szabadalmi Jogi Szerződés (*Patent Law Treaty*) elfogadásával. A szabadalmi anyagi jog egységesítése mindazonáltal a WIPO Szabadalmi Jogi Állandó Bizottságának (SCP) napirendjén maradt, érdemi előrelépés nélkül. E patthelyzet feloldására lett volna hivatott a – „csendes” európai támogatással – 2004-ben előterjesztett amerikai és japán javaslat az ún. korlátozott harmonizációs csomagra (*reduced package-re*), áttörést azonban végül ez sem hozott. A fejlett országok egy szűkebb csoportja ezután alakította meg 2005 elején az ún. „B+ csoportot” a harmonizációs tárgyalások előmozdítása céljából; a szabadalmi anyagi jog nemzetközi harmonizációjáról azóta is alapvetően e keretek között folynak – változó intenzitással – a szakmai eszmecserék és a diplomáciai egyeztetések.

A közelmúltban az „*America Invents Act*” (H.R. 1249) USA-beli elfogadása teremtett új helyzetet a szabadalmi jog nemzetközi harmonizációjára irányuló tárgyalásokon. Az amerikai jogalkotás ugyanis – egyebek mellett a *first-to-invent* rendszer és a *Hilmer*-doktrína feloldásával – nagy lépést tett a szabadalmi jog nemzetközi egységesítése felé. E fejleménynek is köszönhető, hogy a nemzetközi munkálatok a közelmúltban felélénkültek. 2011 nyarán az ESZH elnökének kezdeményezésére megalakult – az amerikai, az angol, a dán, a francia, a japán és a német szabadalmi hatóságok és az ESZH képviselőit tömörítő – ún. *Tegernsee*-csoport azzal a mandátummal, hogy az érdemi tárgyalásokat előkészítő tényfeltáró és elemző munkát végezzen. A „B+ csoport” keretén belül pedig létrehozták az „Elnök Barátai” (*Friends of the Chair*) elnevezésű – szűkebb körű, informális alapon működő – alakulatot, hogy a kötetlen, de stratégiai jellegű eszmecserék fórumaként mozdítsa elő a tárgyalási folyamatot. A „B+ csoport” legutóbbi – magas szintű, plenáris – ülését 2012. október elején tartották meg, ahol kísérletet tettek arra, hogy a szabadalmi harmonizációs tárgyalásoknak újból nagy – az áttörés és a megegyezés esélyét is hordozó – lendületet adjanak.

A szabadalmi anyagi jog harmonizációs csomagjával szemben az lehet a legfontosabb elvárás, hogy olyan koherens normarendszert alkosson, amely a legjobb nemzetközi gyakorlatok harmonikus összeillesztése révén az alkotótevékenységet, az innovációt a mainál kedvezőbb jogi feltételek közé helyezi globális szinten, szolgálja az ügyfelek érdekeit, de a jogbiztonságot és a kiszámíthatóságot is, továbbá előmozdítja a szabadalmi hatóságok közötti munkamegosztást és ezáltal egyes hivatalok tetemes ügghátralékának csökkentését. A

globálisan harmonizált szabadalmi anyagi jog e várakozásokat kielégítő jövőbeli rendszerébe jól illeszkedhet az ún. türelmi idő – megfelelően szabályozott, az eltérő érdekek között egyensúlyt teremtő – jogintézménye.

A szabadalmi anyagi jog harmonizációjáról folyó összes eddigi tárgyaláson az USA azzal a feltétellel mutatkozott késznek a *first-to-file*-rendszerre való áttérésre, hogy egyúttal nemzetközi szinten bevezetik az ún. türelmi időt. A türelmi idő lényege a következőképpen írható le. A találmány újdonságát (és így szabadalmazhatóságát) kizárja minden, ami a bejelentést (illetve annak elsőbbségét) megelőzően nyilvánosságra jutott. Ez általában (pl. az európai szabadalmi rendszerben is) akkor is így van, ha a megoldást maga a feltaláló (vagy jogutódja) hozza nyilvánosságra, teszi bárki számára hozzáférhetővé. Ez hátrányos lehet, ha pl. valamely egyéni feltaláló – kellő szabadalmi ismeretek híján vagy az oltalmazási, illetve piaci esélyek pontatlan felmérése miatt – meggondolatlanul, a szabadalmi bejelentés megtétele előtt ismerteti másokkal a találmányát. Ez a szabályozás szintén nem kedvez a tudományos kutatóknak az ő publikációs érdekelttségük miatt. E gondokat orvosolhatja a türelmi idő, amelynek folytán a megoldás nyilvánosságra jutása (bizonyos esetekben és feltételekkel) nem számít mégse „újdonságrontónak”, és így nem zárja ki a szabadalmazhatóságot, ha azt követően meghatározott időtartamon (azaz a türelmi időn) belül megteszik a rá vonatkozó szabadalmi bejelentést.

A magyar szabadalmi jog (az Szt. 3. §-a) jelenleg csupán a találmánynak az elsőbbség napját legfeljebb hat hónappal megelőző nyilvánosságra jutása esetén és csak e nyilvánosságra jutás szűken megvont esetkörén belül (jogsértés vagy kiállítási bemutatás kapcsán) mentesíti a bejelentőt az újdonságrontó (azaz a szabadalmazást kizáró) joghatás alól. E rendelkezés ugyanakkor tartalmilag az ESZE 55. cikkében foglaltakat tükrözi; az ESZE e rendelkezései pedig a hazánkban hatályos európai szabadalmak érvényességének megítélésakor is irányadók (ESZE 139. cikk). Értelemszerűen célszerűtlen és jogbizonytalanságot keltő volna, ha ehhez képest a nemzeti úton megadott szabadalmak kapcsán más oltalmazhatósági (érvényességi) feltételek érvényesülnének. Emellett hangsúlyozni kell azt is, hogy Magyarország tagja azoknak az európai szervezeteknek, amelyekben a szabadalmi anyagi jog harmonizációja kapcsán a képviselendő tárgyalási álláspontot kialakítják és – adott esetben – elfogadják, és ebből adódóan a szóban forgó európai szervezetekben való tagsággal együtt járó kötelezettségek tiszteletben tartásával vehet csak részt a globális tárgyalások fórumain folyó munkálatokban is.

Az Európai Unió tagállamai 2003-ban fogadtak el közös álláspontot a türelmi idő témájában, és tettek ennek megfelelő nyilatkozatot a WIPO SCP 2003. májusi ülésén. E nyilatkozat abból indult ki, hogy a türelmi idő egységes szabályozáson alapuló, nemzetközi szintű bevezetése előnyös lehet a szabadalmi rendszer igénybevevői számára. A türelmi idő nemzetközileg egységes szabályozását csakis a *first-to-file*-rendszeren belül lehet kialakítani és elfogadni. A türelmi idő nem járhat a jogbiztonság sérelmével; nem válhat ezért a bejelentők szabadalmazási stratégiájának rendszeresen alkalmazott eszközévé, hanem csak „biztonsági hálóként” szolgálhat („*safety net approach*”), azaz csupán az lehet a rendeltetése, hogy az elszármított publikációkat és a hasonló feltalálói-bejelentői hibákat orvosolja. Ezt a türelmi idő feltételeinek részletes és szigorú szabályozásával kell elérni. Mindezekből következően a közös álláspont szerint a türelmi idő

- legyen időben korlátozott;
- ne érintse a PUE szerinti elsőbbségi jogokat;
- harmadik személyek jóhiszeműen szerzett jogait szintén ne érintse;
- kedvezménye a bejelentőt csak akkor illesse meg, ha ezt kifejezetten igényelte (nyilatkozáti követelmény).

A türelmi idő az említett álláspont szerint az elsőbbséget megelőző hat hónapon belül nyilvánosságra jutott találmányt (ismeretet) illetné meg. A harmadik személyek jogainak védelme pedig a találmány nyilvánosságra jutása és a türelmi idő kedvezményének kihasználásával tett bejelentés elsőbbségi időpontja között jóhiszeműen megkezdett (vagy előkészített) hasznosítás tekintetében érvényesülne. Ennek két alete az egyik a „klasszikus” előhasználati tényállás, tehát az az eset, amikor a harmadik személy tevékenysége a nyilvánosságra jutott, de a türelmi idő kedvezményében részesülő találmánytól független, párhuzamos fejlesztésen alapul, a másik pedig az, amikor a harmadik személy a nyilvánosságra jutott – de utóbb a türelmi idő kedvezménye folytán mégis oltalomban részesülő – találmányt megismerve kezdi meg (készíti elő) a hasznosítást a szóban forgó időszakban, bízva abban, hogy nyilvánosságra jutása folytán a találmány a közkinccs, a szabadon hasznosítható megoldások körébe került. A hagyományos európai felfogás szerint a türelmi idő bevezetése csupán ez utóbbi esetkör szabályozását tenné szükségessé, hiszen az első esetet az előhasználat ma is meglévő szabályai megfelelően rendezik.

A türelmi idő kérdésében kialakított egységes európai uniós álláspont komoly engedmény volt Európa részéről. Mind az európai ipar érdekképviseleti szervezetei, mind az Európában működő hivatásos képviselők egyöntetűen és határozottan elleneztek a türelmi idő bevezetését; a türelmi időt a mai napig csupán „szükséges rosszként” tudják elfogadni, a jogbiztonság rovására kötött olyan kompromisszumként, amelyet a nemzetközi harmonizációs csomag többi elemének kell megfelelően ellentételeznie, kiegyensúlyoznia.

Az EU tagállamainak e közös álláspontját hivatalosan és formálisan azóta sem módosították vagy vonták vissza, mindazonáltal az elmúlt évek fejleményeinek tükrében – legalábbis egyes elemeit illetően – ma már bizonyonnyal meghaladottnak, aktualitását vesztettnek tekintenek.

Az európai országok közötti egyeztetésre az ESZSZ is fórumot kínált. E szervezet Igazgatótanácsában és Szabadalmi Jogi Bizottságában – kis túlzással – állandó napirendi pontként kezelik a szabadalmi jogi harmonizációt. 2007-ben 17 szerződő állam támogatásával terjesztették elő e testületekben az új európai álláspontra vonatkozó javaslatot (CA/PL 4/07 és CA/116/07), amely immár 12 hónapos türelmi időt irányzott volna elő, nyilatkozáti követelmény nélkül. Megkövetelte volna viszont a harmadik személyek jóhiszeműen szerzett jogainak nemzetközileg egységesített szabályok szerinti védelmét, és előírta volna, hogy a türelmi idő kedvezményéből a saját korábbi bejelentés csak akkor részesedhet, ha azt a szabadalmi hatóság hiba folytán tette közzé. Magyarország is e javaslat támogatói közé tartozott. A Szabadalmi Jogi Bizottság legutóbbi két (2011 novemberében és 2012 májusában tartott) ülésén számos európai ország megerősítette: az említett CA/PL 4/07 dokumentumban foglalt európai tárgyalásiálláspont-javaslatot tartja továbbra is a nemzetközi tárgyalások kiindulási alapjának, noha annak árnyalása, részleges felülvizsgálata indokoltá válhat a fejlemények (pl. az „*America Invents Act*” elfogadása) tükrében. A magyar delegáció is e megközelítést pártolta.

A türelmi időnek a mai európai modellnél megengedőbb szabályozása kedvezhet az egyéni feltalálóknak és a kisvállalkozásoknak, ha – kellő szabadalmi ismeretek híján, vagy az oltalmazási, illetve piaci esélyek pontatlan felmérése miatt – meggondolatlanul, a szabadalmi bejelentés megtétele előtt ismertetik másokkal a találmányukat. Szolgálhatná továbbá a megengedőbb szabályozás a tudományos kutatók javát is, elsősorban a publikációs érdekeltségükre tekintettel. A türelmi idő e változatának hátrányaként a jogbiztonság gyengülését szokták említeni: tisztázatlanná válhat a nyilvánosságra jutott megoldások szabadalmi jogi besorolása, és meghosszabbodhat az egyes találmányokkal kapcsolatos függő

jogi helyzet időtartama. Nyilván ezekre az aggályokra vezethető vissza, hogy az európai ipar és szabadalmi ügyvivői kar (pl. a *BUSINESSEUROPE* és az *epi*) a türelmi idő megengedőbb modelljét elutasító – vagy azt csak egy átfogó kompromisszum részeként, megfelelő garanciák megteremtése mellett elfogadó – álláspontot képvisel mind a mai napig. A hatások részletes és beható elemzése elengedhetetlennek tűnik tehát ahhoz, hogy a türelmi idő nemzetközileg egységesített feltételrendszeréről minden érintett számára megfelelő megállapodás jöhessen létre. Magyarországnak is azok közé kell tartoznia, akik ezt szorgalmazni fogják.

A szabadalmi anyagi jogi harmonizáció önmagában nem cél; támogatása és aktív előmozdítása csak akkor indokolt, ha a kialakuló globális szabadalmi anyagi jogi megállapodás koherens, a legjobb gyakorlatokat harmonikusan összeillesztő, az európai – és egyúttal a magyar – érdekeket összességében jól szolgáló szabályrendszert alkot, megkönnyítve a bejelentők számára az oltalomszerzést világszerte és javítva a szabadalmi hatóságok közötti világméretű munkamegosztást. Elengedhetetlen emellett, hogy a végső megegyezéshez vezető tárgyalások nyitottak, transzparenssek legyenek, és abban valamennyi érintett ország – köztük hazánk is – egyenrangú és megfelelően tájékozott félként vehessen részt. A „B+ csoport” tárgyalásain létrejövő megegyezés eredményét a WIPO fórumaira „visszacsatornázva” célszerű valóban globális szabadalmi anyagi jogi szerződéssé transzformálni. Mérőpontok: a szabadalmi anyagi jogot egységesítő nemzetközi szerződés létrejötté, a felsorolt érdemi és eljárási követelményekkel összhangban.

- A szellemi tulajdon multilaterális kereteinek erősítése elemi – magyar és európai – érdek. Ilyenként igen hangsúlyosan jelenik meg az Európai Bizottság szellemi tulajdonra vonatkozó stratégiájában (ld. az 1.3.7. pontot) is. Hazánk a WIPO-ban a közép-európai és balti államokat tömörítő regionális csoportban és az európai uniós koordináció révén érvényesítheti érdekeit. A WIPO 2015-ig szóló – középtávú – stratégiai terve kilenc alapvető (hét érdemi és két kapacitást javító) célkitűzést határoz meg.

A WIPO 2010-ben elfogadott középtávú stratégiai terve (A/48/3) a szervezet küldetéseként a következőket jelölte meg: „az innováció és a kreativitás előmozdítása valamennyi ország gazdasági, társadalmi és kulturális fejlődése érdekében, a szellemi tulajdon kiegyensúlyozott és hatékony nemzetközi rendszerének segítségével”. A dokumentum a következő hét fő – érdemi – stratégiai célt határozta meg: 1. a szellemi tulajdon nemzetközi szabályozási kereteinek kiegyensúlyozott fejlesztése; 2. elsőrendű globális szellemi tulajdon-védelmi szolgáltatások nyújtása; 3. a szellemi tulajdon nemzetközi infrastruktúrájának összehangolása és fejlesztése; 4. a szellemi tulajdonra vonatkozó ismeretek és elemzések globális tárházának kiépítése; 5. nemzetközi együttműködés a szellemi tulajdon tiszteltetésének előmozdítása érdekében; 6. a szellemi tulajdon bekapcsolása más globális szakpolitikákba. Ehhez két „rásegítő” program, kapacitásfejlesztési cél társul: 7. párbeszédes kommunikáció kialakítása a WIPO, a tagállamok és valamennyi főbb érdekcsoport között; 8. hatékony igazgatási és pénzügyi támogató struktúra, amely képessé teszi a WIPO-t érdemi céljainak megvalósítására.

E stratégiai célok közül hazánk számára különösen nagy jelentőségű a szellemi tulajdon nemzetközi szabályozási kereteinek kiegyensúlyozott továbbfejlesztése – vagyis a WIPO korábban betöltött, nemzetközi normaalkotó szerepkörének visszaállítása, továbbá a nemzetközi oltalomszerzés elősegítésére hivatott globális rendszerek (a PCT, valamint a madridi, a hágai és a lisszaboni rendszer) áramvonalasítása, ügyviteli, technikai és szabályozási korszerűsítése. [A PCT rendszerén belül speciális – és alapvető – magyar célkitűzés a DSZI nemzetközi elismerésének (az előzőekben bemutatott rendben történő) kieszközlése.] Csak a WIPO említett alaptevékenységeinek megőrzése és arányos kibontakoztatása mellett fogadhatók el a fejlődő országok sajátos szempontjainak megjelenítését célzó kezdeményezések, amelyeknek az ún. *Development Agenda* teremtette meg a tartalmi kereteit és legitimációs alapját. Feltétlenül üdvözlendő új irány a WIPO tevékenységében a közgazdasági elemző munka előtérbe helyezése, valamint a kapcsolatteremtés a szellemi tulajdon védelme és más globális szakpolitikák között.

Mérőpontok: a WIPO említett – hazánk és az EU által is preferált – stratégiai céljainak megvalósulása, a WIPO erről szóló jelentései, statisztikai és költségvetési beszámolóinak alapján.

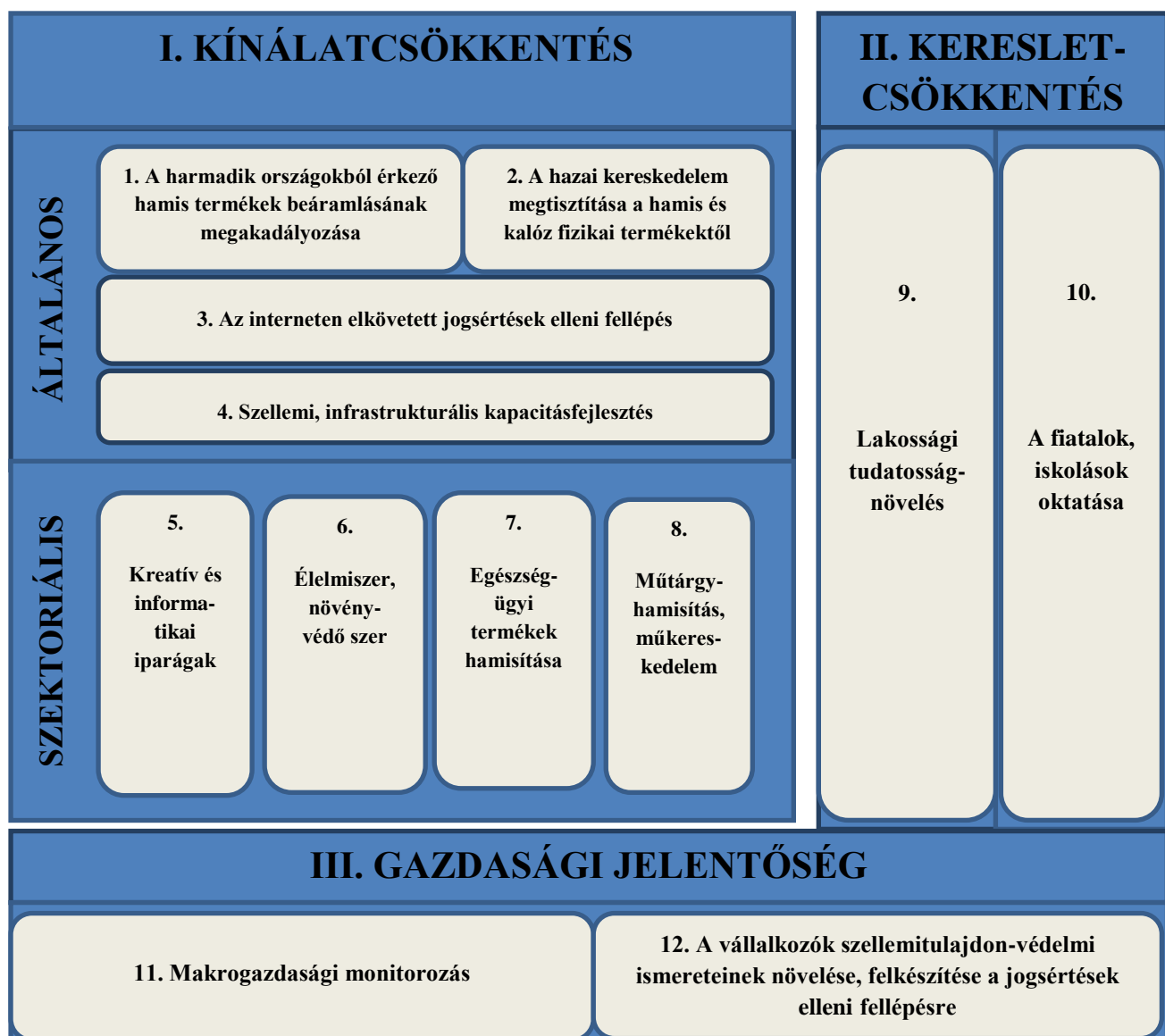
- A nemzeti, az európai és a nemzetközi oltalomszerzési, illetve oltalmi opciók egyensúlyának és harmonikus együttműködésének fenntartása és további javítása is természetesen azok közé a lehetőségek közé tartozik, amelyekkel élni kell az ügyfelek igényeinek – azon belül a hazai vállalkozások külföldi, illetve európai oltalomszerzési szükségleteinek – kedvezőbb feltételekkel történő kielégítése, valamint az iparjogvédelmi hatóságok közötti munkamegosztás elősegítése érdekében. Mindezekről a stratégia 4.1.3. pontja szól részletesebben.

4.1.2.3. A jogérvényesítés hatékonyságának fokozása

A jogérvényesítés – a jogsértésekkel szembeni fellépés – esélyeit és feltételeit a HENT középtávú cselekvési terve mentén (ld. a 3.3.2. pontot), valamint a nemzetközi és az európai uniós kezdeményezésekhez való kapcsolódással kell számottevően javítani.

- A HENT jelenleg a 2011 és 2015 közötti időszakra vonatkozó cselekvési program, a „Hamisítás Elleni Akcióterv” alapján végzi szerteágazó tevékenységét. Ez az akcióterv a Jedlik-terv fontos kiegészítése, annak 2. mellékletét képezi. Az akcióterv tizenkét intézkedési területet azonosít, és azokat három fő pillérhez sorolja. Ezekről a 15. ábra ad áttekintést. Az akcióterv mérőpontjait a benne meghatározott mutatószámok képezik.

15. ábra: A Hamisítás Elleni Akcióterv pilléreinek és intézkedési területeinek áttekintő ábrája

A 3.3.5. pontban is felsorolt nemzetközi és európai uniós kezdeményezések kapcsán a következő főbb stratégiai célok jelölhetők meg és követendők.

- Indokolt a szellemi tulajdoni jogsértések európai megfigyelőközpontjának a tevékenységébe aktívan bekapcsolódni. A megfigyelőközpontban való kormányzati képviselést az SZTNH látja el, és a BPHH jogérvényesítési tárgyu, az Együttműködési Alap keretében folytatott projektjeiben való részvételt is az SZTNH biztosítja. Az SZTNH a HENT-et működtető hatóságként, koordináló központként alkalmas arra, hogy a megfigyelőközpont keretében indított, gyakran több állami szerv feladatkörét is érintő európai kezdeményezésekről tájékoztassa az érintetteket, és gondoskodjon a kormányzati szervek, valamint a szakmai szervezetek mind szélesebb körű bevonásáról. A 2012 júniusától a BPHH által működtetett megfigyelőközpont már a 2013-as évre vonatkozó munkatervében ambiciózus terveket dolgozott ki a tudatosságnövelés, a jogérvényesítésben részt vevő hatóságok szellemi tulajdon-védelmi szakértelmének fejlesztése, a jogérvényesítés bevált gyakorlatainak feltérképezése és megosztása, a szellemi tulajdon-védelem gazdasági jelentőségének mérése, a jogsértésekre vonatkozó adatok elemzése és a jogsértések következményeinek elemzése, a vállalkozások jogérvényesítésének segítése, valamint a nemzetközi együttműködés erősítése terén. A hamisítás elleni fellépés hatékonyabbá tételének magyarországi célkitűzései elérésében nagy segítséget nyújthatnak a megfigyelőközpont tevékenységének eredményei, különösen a megfigyelőközpont által végzett felmérések következtetései, más tagállamok legjobb gyakorlatainak az átvétele, a megfigyelőközpont képzéseiben, kampányaiban való részvétel. Ezen európai együttműködési mechanizmus tudatos kihasználása révén, proaktív szemlélettel a hazai kezdeményezések jelentős szakmai és anyagi támogatást kaphatnak, és eredményességük fokozható. Mérőpont: a magyar részvétellel megvalósuló megfigyelő-központi projektek száma; a megfigyelőközpont által koordinált akciókban, kezdeményezésekben részt vevő hazai hatóságok száma; a legjobb tagállami gyakorlatok átvétele; *pilot* projektek kezdeményezése és azokban való részvétel mind a tudatosságnövelés, mind a hatósági képzések területén.

- A fogyasztókra leselkedő közvetlen veszély miatt kiemelten szükséges kezelni a gyógyszerhamisítás problémakörét és az az elleni fellépést hazánkban, és kapcsolódni kell a gyógyszerhamisítás elleni európai és nemzetközi kezdeményezésekhez. Hazánk gyógyszerhamisítás elleni elkötelezettségének kifejezésére szükséges a *MEDICRIME* egyezmény aláírása és ratifikálása, különös tekintettel arra, hogy a *MEDICRIME* egyezményhez való csatlakozás büntetőjogi feltételeit a 2013. július 1-jén hatályba lépő Büntető Törvénykönyv az egészségügyi termék hamisításának tényállásával megteremtette. A hazai legális gyógyszer-kereskedelmi lánc hamisítványoktól való mentességének fenntartása és garantálása érdekében fontos a 2011/62/EU irányelvet átültető, 2013. január 2-ától hatályos rendelkezések megfelelő végrehajtása. Mérőpont: a *MEDICRIME* egyezmény aláírása, ratifikálása; a 2011/62/EU irányelvet átültető rendelkezések alkalmazása; a gyógyszerhamisítás elleni eredményes fellépések száma; a lakosság tudatosságának fokozása a hamis gyógyszerek veszélyei kapcsán.

- Az európai uniós jogalkotási folyamatokban való részvétel, illetve az elfogadott szabályozás végrehajtása érdekében szükséges a hazai jogérvényesítési tapasztalatok folyamatos nyomon követése és értékelése, valamint a szabályozási környezet változásáról az érintett jogosult kör és a hatóságok megfelelő tájékoztatása a jogalkalmazás egységesítése és megkönnyítése érdekében. A joggyakorlat fejlődésének nyomon követését szolgálják az interneten a Bírósági Határozatok Gyűjteményében közzétett bírósági ítéletek. Iparjogvédelmi és szerzői jogi bírósági ügyekben azonban előmozdítandó az, hogy az anonimizált közzététel ne vezessen az ügy tényállásának a sérelméhez, azaz a tényállás tárgyát képező árujelző, műcím stb. megismerhető legyen az ítéletekből. A jogérvényesítési

tapasztalatok és gyakorlatok vizsgálatát és elemzését segíteni elő az is, ha a bírósági ítéleteken felül az ideiglenes intézkedések, az előzetes bizonyítás és a biztosítási intézkedés tárgyában hozott bírósági végzések is elektronikus formában hozzáférhetőek lennének. Mérőpontok: a polgári jogi jogérvényesítés (különösen a 2004/48/EK irányelv átültetése kapcsán elfogadott szabályozás) hazai tapasztalatainak nyomon követése, értékelése, különösen az online elkövetett jogsértések esetén, valamennyi érintett érdekelt fél (jogosultak, felhasználók, közvetítő szolgáltatók) bevonásával; a vámjogi jogérvényesítés hazai szabályozásának felülvizsgálata a 1383/2003/EK rendeletet felváltó új rendelet alapján, a hazai vámhatóság gyakorlatának egységesítése, az új szabályozás megismertetése a jogosultakkal és a vámhatósággal.

- A kis- és középvállalkozások szellemi tulajdon-jogainak érvényesítését támogató, ösztönző európai uniós kezdeményezések tapasztalatainak, illetve a legjobb tagállami gyakorlatoknak az átvétele nagyban előre tudná mozdítani a hazai vállalkozások jogérvényesítési tudatosságát és képességét. Mérőpont: a kis- és középvállalkozások jogérvényesítését, jogérvényesítéssel kapcsolatos tájékozottságát segítő programok, kezdeményezések száma.

4.1.3. A nemzeti, az európai és a nemzetközi oltalmi opciók harmonikus együttélése

Amint az a helyzetkép idevágó részeiből (pl. a 3.1.2-3.1.7. pontokból) is kitűnt: a nemzeti oltalomszerzés opciója elsősorban a hazai vállalkozások, a magyar bejelentők – közülük is különösen a kkv-k – számára életbevágó versenyképességi eszköz. Egyfelől a magyarországi oltalomszerzés elégti ki leginkább üzleti igényeiket, másfelől a nemzeti oltalomszerzés – és az azt megelőző iparjogvédelmi hatósági kutatás és vizsgálat – jelenti számukra az ugródeszkát a nemzetközi és az európai (uniós, közösségi) oltalomszerzés, azaz az EU egységes piacára vagy más külpiacokra való belépés iparjogvédelmi előkészítése irányában. Ez általános európai tendencia is: a nemzeti iparjogvédelmi hatóságnál tett bejelentés alapján elvégzett – gyors, megbízható és a bejelentő saját nyelvén rendelkezésre álló – kutatás, illetve vizsgálat nyitja ki a kaput a nemzetközi és a regionális oltalom felé, többnyire az igényelhető uniós elsőbbségre alapozva. A védjegyek területén pedig az árujelző kettős – közösségi és nemzeti – oltalma is gyakori bejelentői stratégia, továbbá megfigyelhető a bejelentői aktivitás – üzleti és egyéb megfontolások mentén történő – megoszlása az uniós szintű (közösségi) és a nemzeti oltalom között, amit még a nemzetközi védjegy-lajstromozási (az ún. madridi) rendszer igénybevétele árnyal tovább.

A Jedlik-terv egyik alapvető stratégiai célja, hogy a nemzeti, az európai és a nemzetközi oltalomszerzési, illetve oltalmi opciók egyensúlyának és harmonikus együttműködésének fenntartásával, sőt, további javításával elérje, hogy a vállalkozások üzleti szükségleteikhez és piaci kilátásaikhoz igazodva vehessék igénybe ezeket az opciókat, valamint, hogy a nemzetközi és uniós (vagy európai) oltalomszerzési rendszerek hazánkra történő kiterjedéséből adódó versenyképességi akadályokat és hátrányokat kiküszöbölje, de legalábbis csökkentse.

Ez a stratégiai cél különösen a következő beavatkozási területeken érhető el:

- az egységes hatályú európai szabadalom bevezetése és az Egységes Szabadalmi Bíróság (vagyis az ESZB) létrehozása (ld. a 3.1.3. pontot);
- az Európai Védjegy- és Mintaoltalmi Hálózat kiépítése, valamint az Európai Unió védjegyrendszerének szabályozási reformja;
- az európai szabadalmi rendszer és a WIPO által gondozott nemzetközi bejelentési és lajstromozási rendszerek további korszerűsítése.

E témakörhöz tartozik a földrajzi árujelzők uniós és nemzetközi oltalmára vonatkozó szabályozás megújítása, átalakítása is; az ezzel kapcsolatos stratégiai célokat azonban a 4.3.1. pont fogalmazza meg.

4.1.3.1. Az egységes hatályú európai szabadalom és az európai szabadalmi bírászkodás

A helyzetkép 3.1.3. pontja összegezte az egységes hatályú európai szabadalom és a hozzá kapcsolódó európai szabadalmi bírászkodás bevezetése esetén várható előnyöket és hátrányokat. A Jedlik-terv egyik sarkalatos célja, hogy a további tárgyalások, szakmai egyeztetések – a rendszer „finomhangolása” – során, valamint a meglévő lehetőségek tudatos kihasználásával és a meghozható hazai kísérő, „rásegítő” intézkedések segítségével a szóban forgó hátrányokat csökkentse és a remélt előnyöket növelje – amennyire csak lehetséges. Ez szolgálja a hazai vállalkozások érdekeit, a nemzetgazdaság versenyképességét és innovációs teljesítőképességét, továbbá a nemzeti iparjogvédelmi intézményrendszer működőképességének kellően magas színvonalon történő fenntartását.

- Az egységes hatályú európai szabadalom bevezetésére irányuló szabályozási csomag egyik alapelve, hogy ez az újfajta szabadalom csak kiegészíti, de nem váltja fel Európa jelenlegi szabadalmi rendszereit, vagyis az ESZE általános szabályai szerint megadott „rendes”, „hagyományos” európai szabadalmak, valamint a tagállamok nemzeti jogán alapuló és nemzeti hatóságaik által megadott nemzeti szabadalmak rendszereit. Ennek az együttélésnek a fenntartásához – a fenntartási díjakkal kapcsolatban még nyitva álló kérdések megfelelő rendezése mellett – elengedhetetlen, hogy az egységes hatályú európai szabadalom csomagjának az az eleme is kellő figyelmet kapjon, amely az ESZH és a nemzeti hivatalok együttműködésének elmélyítését irányozza elő (ez az ún. *enhanced partnership*).

Az egységes hatályú szabadalomról szóló rendelet (26) preambulumbekzdése szól a szabadalmi rendszerek párhuzamos, egymást kiegészítő fennállásáról és működéséről: „Ez a rendelet nem érintheti a részt vevő tagállamok nemzeti szabadalmak megadásához való jogát, és nem léphet a részt vevő tagállamok szabadalmakra vonatkozó jogszabályainak helyébe. A szabadalmi bejelentők számára továbbra is lehetővé kell tenni, hogy nemzeti szabadalmat, egységes hatályú európai szabadalmat, az ESZE egy vagy több szerződő államában hatályos európai szabadalmat vagy olyan egységes hatályú európai szabadalmat szerezzenek, amelyet az ESZE egy vagy több, a részt vevő tagállamok közé nem tartozó szerződő államában is hatályosítanak.”

A továbbfejlesztett európai szabadalmi rendszerről szóló tanácsi következtetések 2009. december 4-ei elfogadásához Magyarország – jegyzőkönyvbe foglalt – nyilatkozatot fűzött, amelyben leszögezte: „A továbbfejlesztett [európai szabadalmi] rendszer alapjául szolgáló elvek egyike legyen az európai uniós, az európai és a nemzeti szabadalmak harmonikus együttélése, amelynek biztosítania kell, hogy az érintettek különböző csoportjainak eltérő szükségleteit ki lehessen elégíteni. El kell kerülni, hogy mesterségesen nagy keresletet keltsünk az uniós szintű oltalom iránt, hiszen az indokolatlan monopóliumok kedvezőtlen hatást gyakorolhatnak Európa versenyképességére.”

Összhangban az ESZH és a nemzeti hivatalok közötti együttműködés tárgyában utoljára elfogadott – viszonylag részletesnek és érdeminek tekinthető – politikai állásfoglalással, azaz a továbbfejlesztett európai szabadalmi rendszerről szóló 2009. decemberi tanácsi következtetésekkel, célszerű az egységes hatályú európai szabadalom bevezetésére irányuló további munkálatok során annak elérésére törekedni, hogy szélesedjen és mélyüljön el a szóban forgó együttműködés, mégpedig úgy, hogy az ESZH egyes érdemi – pl. kutatási – feladatainak ellátásába az erre vállalkozó és felkészült nemzeti szabadalmi hatóságokat is bevonják. A tagállamok nemzeti hivatalainak tehát intenzív együttműködést kell kialakítaniuk a központi szerepet betöltő ESZH-val, és ennek keretében (nemzeti szabadalmi politikájuk függvényében) érdemi – kutatási és vizsgálati – feladatokat kell ellátniuk a továbbfejlesztett európai szabadalmi rendszeren belül. Ezt már a 2003. évi közös

politikai megközelítés is előirányozta; továbbá ebbe az irányba tett lépést jelentett az ESZH-nál az ún. „*utilisation project*” útjára indítása és szabályozása (az ESZE VSZ módosításával). Ez utóbbinak az a lényege, hogy az ESZH a saját eljárásában felhasználja az azonos tárgyú korábbi nemzeti bejelentés kapcsán az érintett nemzeti szabadalmi hatóságnál elvégzett kutatás eredményeit. E modellt képezték le – és egészítették ki megfelelő minőségi garanciákkal – a 2009 decemberében elfogadott tanácsi következtetések, és erre a modellre utal az egységes hatályú európai szabadalomról szóló rendelet (22) preambulumbekzdése is, miközben ez utóbbi sem zárja ki, amit a 2009. decemberi tanácsi következtetések hangsúlyosan előirányoztak: nevezetesen, hogy az ESZH és a nemzeti hivatalok között létrejövő megerősített partnerség felülvizsgálata és továbbfejlesztése szükséges a „*utilisation*” rendszerén túlmutató „jövőbeli modellek” létrehozása érdekében. Erre már csak azért is szükség van, mert a „*utilisation*” modellje nem is volna az egységes hatályú európai szabadalom bevezetéséhez kötődő újdonság, hiszen az már ma is működik az ESZE és az ESZE VSZ alapján, az ESZSZ Igazgatótanácsának az elmúlt években meghozott döntései nyomán, és mert e modell szinte kizárólag csak a magasabb számú nemzeti bejelentést (mint ún. „*first filing*”-et) fogadó nagyobb nemzeti hivatalok és bejelentőik érdekeit szolgálja, nem kínálva megoldást a kisebb nemzeti hivatalokkal való érdemi együttműködésre.

A szabadalmi hivatalok közötti együttműködés továbbfejlesztését célzó európai törekvések két alapvető felismerésre épülnek. Egyrészt a nemzeti hivatalok innovációs és európai léptékű gazdasági jelentőségének, másrészt annak felismerésére, hogy szükség van a nemzeti hivatalok érdemi munkájára, amelyet az iparjogvédelmi rendszerek – elsősorban helyi, nemzeti – igénybevevőinek javára tudnak végezni. Így szolgálhatják az európai versenyképesség előmozdítását is. Az együttműködéssel elérhető szinergia a növekvő bejelentői igények nyomán keletkező munkateher és ügghátralék leküzdéséhez is hozzájárulhat – az ESZH-nál is, sőt, elsősorban ott. Az európai szabadalmi rendszer hálózatos modelljének kiépítése és a nemzeti szabadalmi infrastruktúra erősítése révén maradhat meg a szabadalmi rendszer az európai versenyképesség és a helyi ipar (különösen a kkv-k) szolgálatában. Mérőpontok: az ESZH és a nemzeti hivatalok közötti érdemi munkamegosztás kiépülése, a nemzeti hivatalok bevonása az ESZH egyes érdemi (pl. kutatási) feladatainak ellátásába.

- Az egységes hatályú európai szabadalmak után fizetendő éves fenntartási díjak mértéke és felosztási kulcsa szintén alapvető stratégiai kérdés. Noha e témakörben az elveket illetően szintén sikerült már megkötni a politikai megállapodásokat, számos fontos részletkérdés nyitva maradt. A további egyeztetések során arra kell törekedni, hogy a fenntartási díjakból az ESZH-nak jutó hányad ne növekedjen, a fenntartási díjak mértékének meghatározása során az egységes hatályú szabadalom által lefedett piac méretének szempontja kellő súlyt kapjon, és a fenntartási díjak tagállamok közötti felosztására vonatkozó kulcsot hazánk számára a lehető legkedvezőbb módon határozzák meg.

Az egységes hatályú európai szabadalom fenntartási díjairól a 1257/2012/EU rendelet a következőképpen rendelkezik:

„11. cikk
Fenntartási díjak

1. Az egységes hatályú európai szabadalmak fenntartási díjait, valamint a késedelmes fizetés miatt esedékessé váló pótdíjakat a szabadalom jogosultja az Európai Szabadalmi Szervezethez fizeti be. A szóban forgó díjak az azt az évet követő évek tekintetében esedékesek, amely évben az e rendelet alapján egységes hatállyal bíró európai szabadalom megadásáról szóló értesítést az Európai Szabadalmi Lajstromban meghirdették.
2. Amennyiben a fenntartási díjat, és ahol ez alkalmazható, a pótdíjat nem fizették be időben, az egységes hatályú európai szabadalom megszűnik. [...]

12. cikk
A fenntartási díjak szintje

1. Az egységes hatályú európai szabadalmak fenntartási díjai:
 - a) az egységes szabadalmi oltalom ideje alatt fokozatosan emelkednek,
 - b) az európai szabadalom megadásával és az egységes szabadalmi oltalom igazgatásával kapcsolatos összes költséget fedezik, és
 - c) az Európai Szabadalmi Szervezet részére a szabadalom megadását megelőzően befizetendő díjakkal együtt az Európai Szabadalmi Szervezet kiegyensúlyozott költségvetését is biztosítják.
2. A fenntartási díjak mértékének meghatározása során figyelembe véve egyebek mellett egyes gazdasági szereplők, így a kis- és középvállalkozások helyzetét is, a következő célokat kell szem előtt tartani:
 - a) az innováció elősegítése és az európai vállalkozások versenyképességének ösztönzése;
 - b) a szabadalom által lefedett piac méretének tükrözése; valamint az, hogy
 - c) a mérték legyen hasonló a részt vevő tagállamokban abban az időben hatályban lévő átlagos európai szabadalmak nemzeti fenntartási díjainak szintjéhez, amikor a fenntartási díjak szintje először kerül meghatározásra.
3. Az e fejezetben rögzített célkitűzések elérése érdekében a megújítási díjakat azon a szinten kell meghatározni, amely
 - a) megegyezik az átlagos földrajzi lefedettséget biztosító jelenlegi európai szabadalmak után fizetendő fenntartási díjak szintjével;
 - b) tükrözi a jelenlegi európai szabadalmak fenntartási rátáját, és
 - c) tükrözi az egységes oltalomra irányuló kérelmek számát.

13. cikk
Felosztás

1. Az egységes hatályú európai szabadalmak után befizetett, a 11. cikkben említett fenntartási díjak 50%-a az ESZH-nál marad. A fennmaradó összeget a részt vevő tagállamok között kell szétosztani a fenntartási díjnak a 9. cikk (2) bekezdésében foglaltak szerint meghatározott felosztási aránya alapján.
2. Az e fejezetben rögzített célkitűzések elérése érdekében a fenntartási díjnak a részt vevő tagállamok közötti felosztási arányát a következő tisztességes, méltányos és lényeges kritériumok alapján kell meghatározni:
 - a) a szabadalmi bejelentések száma;
 - b) a piac mérete, annak biztosítása mellett, hogy minden egyes részt vevő tagállamnak jusson egy minimumösszeg;
 - c) kompenzáció nyújtása azoknak a tagállamoknak, amelyek
 - i. hivatalos nyelve nem szerepel az Európai Szabadalmi Hivatal hivatalos nyelvei között,
 - ii. aránytalanul alacsony szintű szabadalmi tevékenységgel rendelkeznek, és/vagy
 - iii. viszonylag rövid ideje rendelkezik tagsággal az Európai Szabadalmi Szervezetben.”

Az egységes hatályú európai szabadalom fenntartási díjainak szintjéről és felosztási arányairól az ESZSZ Igazgatótanácsának ún. különbizottsága (*Select Committee*, ld. az ESZE

145. cikkét) fog dönteni a rendelet 9. cikkének értelmében – természetesen a rendeletben meghatározott célok és szempontok figyelembevételével.

A fenntartási díj mértékének meghatározása során érvényesítendő egyik stratégiai szempont, hogy a fenntartási díj alapfunkciójával hangsúlyosan számoljanak, vagyis azzal, hogy e díjnak a nem hasznosított szabadalmakat mielőbb ki kell szűrnie, meg kell gátolnia a csupán másokat akadályozó kizárólagos jogok indokolatlanul hosszú ideig történő fennmaradását. E nélkül a szabadalmak az innováció előmozdítóiból az innováció fékezőivé válhatnak. A fenntartási díjnak tehát az egységes hatályú európai szabadalom – 13-27 tagállamra kiterjedő találmányhasznosítási monopólium – „áraként” kell funkcionálnia, azaz (ahogy a rendelet fogalmaz) *„tükröznie kell a szabadalom által lefedett piac méretét”*. Elfogadhatatlan, hogy e monopoljogot bárki is fenntarthassa akár 27 tagállamra is kiterjedően csupán két vagy négy állam jelenlegi „áráért”.

Szintén alapvető stratégiai cél, hogy az ESZH a fenntartási díjából nála maradó 50 százalékból fedezze az egységes hatályú európai szabadalmakkal összefüggő többletfeladatainak ellátásával járó kiadásait. Más szóval, nem fogadható el, hogy az ESZH említett költségeinek fedezéséhez szükséges összeg levonása után osszák csak fel a fenntartási díjakat a tagállamok között; ez a levonás sem a teljes felosztandó összeget, sem a tagállamoknak abból jutó (és köztük felosztandó) 50 százalékos hányadot nem terhelheti. Ellenkező esetben hiányozna az ESZH megfelelő ösztönzése a takarékos és hatékony működésre, elhúzódó viták volnának várhatók arról, hogy egyes költségtételek az egységes hatály adminisztrációjának terhére számolandók-e el vagy sem, továbbá veszélybe kerülne a nemzeti iparjogvédelmi intézményrendszer megfelelő színvonalú működtetésének finanszírozása is. Nem szólva arról, hogy az ESZH-nál az egységes hatály kapcsán felmerülő kiadásoknak a szóban forgó „előzetes”, felosztás előtti levonása éppenséggel nem a rendszerben részt vevő EU-tagállamok, hanem a kívül maradó tagállamok és az ESZSZ EU-n kívüli szerződő államainak érdekeit, valamint az ESZH intézményi önértékét szolgálná.

A felosztási kulcs hazánk számára kedvező meghatározásához járulhat hozzá, ha a *Select Committee* döntése során a rendeletben megjelölt következő szempontok kapnak nagyobb súlyt: a minden egyes részt vevő tagállamnak jutó minimumösszeg kellően magas összegben való meghatározása, az angol, francia és német nyelven kívüli hivatalos nyelv, az alacsony szintű szabadalmi aktivitás és a 20 évnél nem régebbi ESZE-tagság kompenzálása. (Meg kell jegyezni, hogy az egységes hatályú európai szabadalom fenntartási díjának kellően magas mértéke és a felosztási kulcs kedvező alakulása is csupán enyhítheti, de nem küszöbölheti ki az SZTNH-nál prognosztizálható azonnali és jelentős bevételkiesést, amely – hatásos kompenzációs intézkedések hiányában – a hivatal működőképességét és ezáltal azoknak a hazai innovációs és versenyképességi funkcióknak az ellátását sodorná veszélybe, amelyekért elsődlegesen ez az intézmény felel.) Mérőpontok: az egységes hatályú európai szabadalom fenntartási díjának kellően magas összegben történő meghatározása, az említett felosztási szempontok érvényesülése.

- Az egységes hatályú európai szabadalom nyelvi rezsimjéből adódó hátrányok (ld. a 3.1.3. pontot) különösen a következő intézkedésekkel enyhíthetők:

- az ESZH-nál a szabadalmak gépi fordítása területén elindított együttműködési programba való intenzív bekapcsolódás, a program magyar szegmensének gyarapítása és az elfogadható minőség garantálása érdekében (ez még akkor is fontos, ha jelenleg még számos szakmai szervezet a gépi fordítások minőségét illetően – megalapozottnak tűnő – aggályokat hangoztat);

- az angol nyelvű fordítás önkéntes benyújtására vonatkozó lehetőség biztosítása az átmeneti időszakot követően is;

- az ESZH hivatalos nyelveitől eltérő nyelven tett bejelentések kompenzációs mechanizmusának megismertetése a kedvezményezettek körével és a kompenzáció mértékének kellően magas „plafonösszegben” való meghatározása.

Mérőpontok: az egységes szabadalom nyelvi rezsimjéből adódó hátrányokat enyhítő intézkedések elfogadása és tényleges alkalmazása, a kedvezményekkel élő hazai bejelentők és jogosultak száma.

A „szabadalmi csomag” másik pillére, azaz az Egységes Szabadalmi Bíróságról (az ESZB-ről) szóló nemzetközi megállapodás kapcsán a következő szempontok érvényesítésére kell törekedni:

- A részleges decentralizációból, a hosszú átmeneti időszakból (amely alatt a felperesek továbbra is fordulhatnak a tagállami bíróságokhoz) és az egyes európai szabadalmakkal kapcsolatban gyakorolható *opt-out* lehetőségére vonatkozó rendelkezésekből, az egységes hatály többféle földrajzi kiterjedéséből, valamint az ügyek eloszlására (valamint a viszontkeresetek kezelésére) vonatkozó szabályokból következően az ESZB rendszere várhatóan igen költséges és rendkívül bonyolult lesz. Kirívóan magas – akár 20 ezer euróra rúgó – eljárási díjak mellett is csupán 70%-os arányú önfinanszírozás érhető el, és az is csak hosszabb távon. Mivel az egységes hatályú szabadalmak jogosultjai túlnyomórészt külföldiek lesznek, nyilvánvaló és nem hagyható figyelmen kívül, hogy az ESZB előtt a magyar vállalkozások tipikusan alperesi pozícióban találják majd magukat (legalábbis a bitorlási perekben). Az ESZB a jelenlegi magyarországi szabadalmi bíráskodásnál jóval drágább rendszer lesz, egy kereset megindítása, viszontkereset vagy fellebbezés díja jelentősen meghaladja majd a magyar eljárási illetékek szintjét; pervesztesség esetén pedig e költségek a magyar alpereseket terhelik majd. Mindezek mellett a kitűzött politikai cél az ESZB-megállapodás ratifikációja. Az Nszt. 4. §-ának (4) bekezdése ugyanakkor előírja, hogy már „a nemzetközi szerződés előkészítésétől kezdődően – a szerződésből fakadó közvetlen jogi és politikai következmények értékelésén túl – figyelembe kell venni azokat a hatásokat, amelyeket a jogszabályok előzetes hatásvizsgálatára vonatkozó szabályok szerint vizsgálni kell”. Elengedhetetlennek tűnik tehát, hogy az ESZB létrehozatalának és működésének a hazai vállalkozásokra gyakorolt hatásait megvizsgáljuk az Nszt. előírásaival összhangban. Mérőpontok: a hatásvizsgálat elvégzése az ESZB-ről szóló nemzetközi szerződés ratifikációját megelőzően.

- Mivel az ESZB az EU részvétele nélkül, csupán egyes tagállamok között jön létre, létrehozása a tagállamok hozzájárulásaiból, működése pedig az eljárási díjakból és a tagállamok befizetéseiből finanszírozható. Az utóbbit illetően elvi kérdés és politikai döntést igényel, hogy az igazságszolgáltatáshoz való hozzáférés (*access to justice*) vagy a tagállami költségviselés mérséklése élvez-e elsőbbséget. A megállapodás végrehajtása során olyan álláspont képviselése indokolt, amely magas eljárási díjakat szorgalmaz a UPC (minél teljesebb) önfinanszírozása érdekében, de egyúttal a rászorulókat – különösen a kkv-k – számára díjkezdmények útján biztosít ésszerű hozzáférést az ESZB-hez. Emellett az eljárási díjaknak minél jobban igazodniuk kellene a pertárgy értékéhez. Mérőpontok: az ESZB eljárási díjainak mértéke és a hozzájuk kapcsolódó kedvezmények rendszere.

- Alapkérdés, hogy az ESZB lehetséges szervezeti modelljei közül melyiket támogassuk, és azon belül hazánk területére nézve milyen megoldás mellett döntünk. A teljesen centralizált és a teljesen decentralizált modellek realitása és esélye csekély, a köztük található döntési mezőben a decentralizáltabbak támogatása célszerű, ha hosszabb távú érdekeinket követjük, és a centralizáltabbak szorgalmazása indokolt, ha a rövidebb távú – elsősorban költségvetési – szempontokat helyezzük előtérbe. Ugyanilyen megfontolások

mellett kell állást foglalni abban, hogy Magyarország saját helyi ESZB-egységet hozzon létre, regionális divízióhoz csatlakozzon-e vagy hazánk tekintetében az elsőfokú bírászkodásra a központi divíziót hatalmazza-e fel. Az ügyeknek a központi divízióhoz való utalása költségmegtakarítással járna ugyan (különösen a létrehozási költségek tekintetében), a magyar alpereseket viszont távoli székhelyű bíróság előtti eljárásra kényszerítené. A helyi divízió létesítésének előnye, hogy a magyar alperesek földrajzilag közelebbi bíróság előtt védekezhetnek, hátránya viszont, hogy a helyi részleg létrehozásának költségeit fedeznünk kell (ráadásul azelőtt, hogy az egységes szabadalom fenntartási díjai befolyának), és a későbbi működtetés finanszírozása is kizárólag ránk hárul. A politikailag és gyakorlati szempontok alapján is legelőnyösebb megoldást egy budapesti székhelyű regionális divízióban való részvétel jelentené, amely a költségek megosztása mellett közelséget és a magyar nyelv használatára való lehetőséget jelentene a hazai vállalkozások számára. A potenciális partnerek körét a Szlovéniával és Horvátországgal kiegészülő V4-es kör jelenti, akikkel mind hivatalközi viszonylatban, mind igazságügy-miniszteri szinten folytatni indokolt a már megkezdett „közös gondolkodást” – a külön e célra szentelt regionális munkacsoportban is. A budapesti székhely mellett szólhat az is, hogy az ESZB-megállapodás 19. cikke értelmében Budapest ad majd otthont az ESZB bíróképző központjának, így figyelembe kell venni a két ESZB-szerv egy épületben való elhelyezésének lehetőségéből adódó infrastrukturális átfedéseket és lehetséges megtakarításokat is. Mérőpontok: a budapesti székhelyű regionális divízió létrejötte, a részt vevő államok köre.

- Az ESZB bíróképző központja kapcsán lényeges kiemelni, hogy a releváns dokumentumok elemzéséből kitűnik: az oktatási tevékenységet nem az ESZB alkalmazottai végeznék, hanem olyan nemzetközi műhelyek és képzési intézetek oktatói, amelyek az ESZB intézményrendszerével e célból együttműködnek. A képzési központ csupán az oktatási tevékenység megszervezéséért és a szükséges helyszín biztosításáért felelne. Szintén figyelembe kell venni, hogy a képzési tevékenység egyik pillérét az egyes – jelentős szabadalmi ítélkezési tapasztalattal rendelkező – nemzeti bíróságoknál és ESZB-divízióknál megvalósuló szakmai gyakorlatok (*internships*) jelentik majd a kevesebb szabadalmi ügyszámmal rendelkező tagállamokból érkező bírák és bírójelöltek számára. A szakmai gyakorlatok lebonyolítása során a képzési központnak legfeljebb közvetítési és szervezési feladatai adódhatnak. A képzési központ helyszínén folytatható (de természetesen akár más országban is megszervezhető) oktatási tevékenységek közé a nyelvi képzés, a „szabadalmi jog műszaki aspektusairól” szóló tanfolyamok, a műszaki végzettségű bírák számára tartott polgári eljárásjogi kurzusok, valamint a bírójelöltek felkészítése tartoznak majd. Egyedül a kinevezett bírák számának kétszeresét kitevő létszámú bírójelölti kar oktatást igénylő részének képzése igényelhet hosszabb ideig tartó tanfolyamokat – tekintettel arra, hogy a gyakorló bírák szükségessé váló további oktatását alapvetően a működési helyükön kell majd biztosítani. A képzési feladatok folyamatossága – az ESZB működésének megkezdését közvetlenül megelőző komoly felkészülési feladatokat követően – a bírák továbbképzésének és az új bírák felkészítésének szükségességéből adódik majd. Nem egyértelmű, hogy az ESZB és a hivatásos képviselők közötti együttműködés előmozdítását célzó projektek támogatása képzési tevékenységet is jelent-e, illetve hogy ez összekapcsolódik-e az ESZB-megállapodás 48. cikkében említett „európai szabadalmi perviteli tanúsítvány” (*European Patent Litigation Certificate*) megszerzésével. Ha ezek a projektek oktatást is magukban foglalnak, akkor az – a szabadalmi ügyvivők és a szabadalmi ügyekkel foglalkozó jogi képviselők magasabb számából következően – nagyobb létszámú tanfolyamokat is szükségessé tehet, ebben a körben azonban csak a hivatásos képviselőket tömörítő szervezetekkel való együttműködésben folytatott képzés jöhet szóba. Fontos azonban azt is látni, hogy már az ESZB működését (sőt, az ESZB-megállapodás hatálybalépését) megelőzően elindulna a jövőbeni ESZB-bírák képzésére irányuló tevékenység, amely egyfelől a jelentős szabadalmi ítélkezési tapasztalattal rendelkező specializált nemzeti bíróságokat működtető tagállamok által biztosított szakmai gyakorlatból állna, másfelől pedig az Előkészítő Bizottság (*Preparatory Committee*) által rögzített képzési terv és az általa biztosított „szervezési

támogatás” alapján folya. A képzési központ kapcsán a jelenlegi pozíció fenntartásán kívül arra érdemes törekedni, hogy az ESZB elnöksége (*Presidium*) által elfogadott képzési szabályzat (*Training Regulations*), az éves munkaprogram (*annual work programme*), a képzési iránymutatások (*training guidelines*), valamint az egyes bírák egyéni éves képzési tervei (*annual training plan*) minél inkább támaszkodjanak a budapesti helyszínre és az itt dolgozó személyzetre. Mérőpontok: a budapesti bíróképző központ felállítása, és az általa szervezett oktatási tevékenységek statisztikái.

- Tekintettel arra, hogy az ESZB előtt teljes jogú képviselőként az ügyvédek mellett csupán a fentebb említett tanúsítvánnyal rendelkező európai szabadalmi ügyvivők járhatnak majd el, célzott képzéssel és oktatással hangsúlyt kell fektetni arra, hogy a hazai szabadalmi ügyvivők közül minél többen váljanak jogosulttá az európai szabadalmakkal kapcsolatos ügyek vitelére. Mérőpontok: a Magyarországról kikerülő, *European Patent Litigation Certificate*-tel rendelkező európai szabadalmi ügyvivők száma.

- A megállapodás számol azzal a lehetőséggel, hogy a UPC-nél részmunkaidőben bíraskodhatnak a tagállamok nemzeti szabadalmi bírói (*part-time judges*). A bírák jogállásáról és javadalmazásáról szóló 2011. évi CLXII. törvény 40. §-ának (3) bekezdése erre látszólag módot ad: „a bíró a bírói szolgálati viszonya szerinti munkaidejét egészben vagy részben érintő munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyt csak a munkáltatói jogkör gyakorlójának előzetes hozzájárulásával létesíthet. A hozzájárulás megtagadása miatt jogvita nem kezdeményezhető”. Ugyanakkor e § (1) bekezdése a betölthető egyéb munkakörök természetét illetően olyan megszorításokat tartalmaz, amelyek a UPC-nál történő foglalkoztatást akadályozni látszanak: „a bíró a tisztsége ellátásán kívül csak tudományos és oktatói, edzői, versenybírói, játékvezetői, művészi, szerzői jogi védelemben részesülő, továbbá lektori és szerkesztői, valamint műszaki alkotó munkát végezhet kereső tevékenységként, de ezzel nem veszélyeztetheti függetlenségét és pártatlanságát, illetve nem keltheti ennek látszatát, valamint nem akadályozhatja hivatali kötelezettségei teljesítését”. Az ESZB-megállapodás ratifikációja kapcsán gondoskodni kell arról, hogy a hazai szabályozás ne akadályozza a magyar bírók részvételét a rendszerben. Mérőpontok: a hazai bírók részmunkaidős ESZB-bíróként való működését akadályozó tényezők elhárítása.

4.1.3.2. Az Európai Unió védjegyrendszerének reformja

Az EU védjegyrendszerének működésében tapasztalható diszfunkcionális jelenségeket a 3.1.5. pont ismertette. E diszfunkcionális jelenségek orvoslása elengedhetetlen ahhoz, hogy az uniós szintű oltalmat biztosító közösségi védjegyrendszer kielégítse az EU belső piacának igényeit és követelményeit, lehetővé téve azon a torzulásoktól mentes gazdasági verseny kibontakozását és előmozdítva a harmonikus gazdasági növekedést. Mindehhez helyre kell állítani a közösségi és a nemzeti védjegyrendszer közötti egyensúlyt, összhangban az uniós szabályozás eredeti céljaival. Ebben az egyensúlyi helyzetben szolgálhatja a legjobban a nemzeti védjegyrendszer a hazai vállalkozások versenyképességét. E törekvések megvalósításához kedvező alkalmat kínál az EU védjegyrendszerének küszöbön álló szabályozási reformja, az Európai Védjegy- és Mintaoltalmi Hálózat kiépülése és számos joggyakorlati fejlemény. A Jedlik-terv meghatározó jelentőségű célkitűzése a védjegyek területén az említett tendenciáknak a hazai vállalkozások számára a lehető legkedvezőbb módon és feltételekkel történő kiaknázása.

- A közösségi védjegyről szóló 207/2009/EK tanácsi rendelet (vagyis a KVR) és a védjegyekre vonatkozó tagállami jogszabályok közelítéséről szóló 2008/95/EK irányelv (azaz a védjegyirányelv)⁴⁹ reformja már hosszabb ideje napirenden van az uniós

⁴⁹ Mindkét jogszabály korábbi jogszabályok kodifikált változata; az eredeti KVR a 40/94/EK tanácsi rendelet, az eredeti védjegyirányelv pedig a 89/104/EGK tanácsi irányelv volt.

döntéshozatali fórumokon, illetve szerepel az Európai Bizottság deklarált jogalkotási tervei között. A Tanács 2007 májusában és 2010 májusában is következtetéseket fogadott el e tárgyban.

A Tanácsnak a BPHH „pénzügyi tervét” illetően elfogadott 2007. május 21-22-ei következtetései abból indultak ki, hogy a „közösségi védjegyrendszer ... a tagállamok védjegyrendszerével párhuzamosan létezik, ami azon vállalkozások számára továbbra is szükséges, amelyek nem kívánják védjegyeik közösségi szintű védelmét”. A Tanács e következtetéseiben felkérte a Bizottságot, hogy „kezdje meg a közösségi védjegyrendszer általános [helyesen: teljes] működéséről szóló, átfogó tanulmánnyal kapcsolatos munkát, amelynek elvégzése prioritásként kezelendő.” A tanácsi következtetések szerint e tanulmánynak – egyebek mellett – a következőkre kellett kiterjednie:

- „ - értékelnie kell az OHIM [azaz a BPHH] és a nemzeti védjegyhatóságok együttműködésének meglévő kereteit, a létező együttműködési eszközöknek a közösségi védjegyrendszer általános működése érdekében [történő] intenzívebbé tétele és kiszélesítése céljából;
- a 40/94/EK rendelet [vagyis a KVR] szükség szerinti módosítása révén fel kell tárnia az ilyen együttműködés finanszírozására szolgáló lehetséges eszközöket, beleértve az együttműködési alap létrehozatalát;
- értékelnie kell a közösségi védjegyrendszer és a nemzeti védjegyek együtt-létezését, beleértve a közösségi védjegyek valós [helyesen: tényleges] használatára vonatkozó területi előírásokat;
- értékelnie kell a közösségi védjegyrendszer hatásait a nemzeti védjegyrendszerek átfogó működésére, valamint a nemzeti védjegyhatóságok hozzájárulását a közösségi védjegyrendszer átfogó működéséhez; ...
- értékelnie kell a közösségi védjegyrendszernek saját felhasználóira – különösen a KKV-kra és az induló vállalkozásokra – gyakorolt hatását, különösen a versenyképesség és az innováció tekintetében.”

A Tanács 2010. május 25-i következtetései már közvetlenül és kifejezetten „az európai uniós védjegyrendszer jövőbeli felülvizsgálatával” foglalkoztak. E következtetésekben a Tanács tudomásul vette „azt a tényt, hogy a közösségi védjegyrendszer felhasználóinak egyesületei többségükben elégedettek a rendszerrel, valamint a közösségi és nemzeti védjegyek párhuzamos meglétének elvével, ugyanakkor szükségesnek látják annak árnyaltabb kidolgozását egy jövőbeli felülvizsgálat alkalmával, amelynek során figyelembe kell venni a közösségi és a nemzeti védjegyrendszerek közötti viszony kiegyensúlyozottabbá tételének szükségességét.”

Emellett a Tanács elismerte, hogy „a nemzeti védjegyek a bejelentők széles köre igényeinek továbbra is megfelelnek, ezért e bejelentők számára választható lehetőségként fenn kell tartani a nemzeti szintű védjegyoltalmat.” A Tanács mindezek alapján felkérte a Bizottságot, hogy terjesszen elő a KVR és a védjegyirányelv „felülvizsgálatára” irányuló javaslatokat. A tanácsi következtetések szerint „a felülvizsgálatnak ki kell terjednie különösen a következőkre:

- konkrét rendelkezés beillesztése az OHIM és a nemzeti hivatalok közötti együttműködés keretrendszerének meghatározására vonatkozóan,
- annak kifejezett megállapítása, hogy a gyakorlat és az eszközök harmonizációja olyan célkitűzés, amelynek elérésére az Unióban valamennyi védjegy hivatalnak törekednie kell, és az erre irányuló erőfeszítéseket az OHIM-nak Igazgatótanácsa aktív részvételével támogatnia kell és elő kell segítenie, ...
- jogalap létrehozása az OHIM megújítási díjai 50%-ának megfelelő összegnek a nemzeti hivatalok közötti, tisztességes, méltányos és releváns szétosztási kritériumok alapján történő szétosztására vonatkozóan, amely kritériumokat olyan módon kellene meghatározni, hogy egyebek mellett biztosított legyen minden tagállam számára egy minimális összeg; továbbá megfelelő mechanizmusok bevezetése – kellő tekintettel az egyes nemzeti hivatalokra vonatkozó pénzügyi szabályozásra – annak biztosítására, hogy ezek a források valóban a nemzeti hivatalok rendelkezésére álljanak, és olyan célokra használják fel őket, amelyek szorosan kapcsolódnak a védjegyek oltalmához, támogatásához [helyesen: promóciójához] és/vagy érvényesítéséhez, a hamisítás elleni küzdelmet is ideértve,
- a közösségi és a nemzeti védjegyrendszerek közötti egymást kiegészítő jellegű kapcsolat támogatására szükség esetén módosítások és egyéb intézkedések megtétele,”
- intézkedések meghozatala a védjegyirányelvnek a KVR-rel „való fokozottabb összehangolására annak érdekében, hogy ezáltal az európai védjegyrendszer egészen belül hozzájáruljon a különbözőségek további csökkentéséhez.”

A két tanácsi következtetés-sorozat elfogadása óta elkészült és megjelent (2011 márciusában) a Max Planck Intézetnek a Bizottság felkérésére készített – az európai védjegyrendszer egészének működését elemző és értékelő – átfogó tanulmánya is.⁵⁰ E tanulmány alapos elemzését adja a közösségi és a nemzeti védjegyrendszerek együttélésének, és arra a következtetésre jut, hogy „az európai védjegy jog egyik központi eleme a koegzisztencia elve”, továbbá, hogy „széles egyetértés van abban, hogy a nemzeti védjegyek opciója nagyszámban elégíti ki a védjegyek iránt érdeklődők – különösen a kkv-k – igényeit”. Ezt jól tanúsítják pl. a hazai védjegystatisztika adatai is: a 2012-ben az SZTNH-nál tett 4599 nemzeti védjegybejelentésből 4177 származott hazai és csupán 422 külföldi bejelentőtől. Ráadásul az elmúlt években a nemzeti védjegybejelentések száma – és azon belül a hazai bejelentők aránya – még emelkedett is (ld. a 3.1.4. pontot is). Egyértelmű tehát, hogy a nemzeti védjegyrendszer működése szinte kizárólag a hazai vállalkozások szükségleteinek felel meg, az ő érdekeiket szolgálja. Ezzel szemben a 2012-ben tett közel 108 ezer közösségi védjegybejelentés közül csupán 370 származott magyar bejelentőtől.

⁵⁰ Study on the Overall Functioning of the European Trade Mark System presented by Max Planck Institute for Intellectual Property and Competition Law, Munich, 15.02.2011;
http://ec.europa.eu/internal_market/indprop/docs/tm/20110308_allensbach-study_en.pdf

A Max Planck Intézet tanulmánya továbbá szorgalmazta a harmonizáció és kooperáció erősítését az európai védjegyrendszeren belül. A tanulmány javaslatai e témakörben:

- a védjegyirányelv módosításával a harmonizáció kiterjesztése (opcionális szabályok kötelezővé tétele, elemi szintű jogközelítés alapvető eljárási kérdésekben);
- koherencia a védjegyirányelv és a KVR között;
- a KVR jogérvényesítési részének kiegészítése;
- a közösségi védjegyek megújítási díjainak részleges felosztása a tagállamok hivatalai között;
- a joggyakorlat és a hatósági eszköztár összehangolása a BPHH és a nemzeti hivatalok között.

Az Európai Bizottság 2013. március végén tette közzé javaslatát a KVR és az Irányelv módosítására.

A Jedlik-terv legfontosabb céljainak megvalósulásához járulhat hozzá az EU védjegyrendszerének az előzőekben vázolt irányokban történő átalakítása, kiigazítása. E küszöbön álló szabályozási reform során elengedhetetlen a következő – az említett tanácsi következtetésekkel és a Max Planck Intézet tanulmányának ajánlásaival összhangban álló – célkitűzések és szempontok hatékony képviselése, érvényesítése:

- meg kell erősíteni a közösségi (uniós) és a nemzeti védjegyoltalom együttélésének elvét, helyreállítva a két rendszer egyensúlyát és harmonikus viszonyát;

- az említett együttélést és egyensúlyi állapotot mesterségesen torzító, kibillentő tényezők kiküszöbölésével el kell érni, hogy a bejelentők tényleges üzleti igényeiktől és szükségleteiktől vezérelve válasszanak a közösségi és a nemzeti oltalom opciói között (vagy válasszák mindkettő párhuzamos igénybevételét), és e döntésüket ne befolyásolják másodlagos (pl. a díjpolitika vagy a hatósági vizsgálat eltéréseiből adódó) szempontok;

- biztosítani kell, hogy a közösségi védjegyoltalom megszerzésének és fenntartásának (megújításának) díjai az uniós szintű oltalom gazdasági, üzleti értékét is tükrözzék, és akadályozzák meg az árujelzőkkel kapcsolatos jogi monopóliumok indokolatlan sokasodását az EU egységes piacon; egyúttal ki kell küszöbölni (pl. a felszólalási és törlési díjak csökkentésével) a közösségi védjegyekkel kapcsolatos díjrendszernek azokat a belső aránytalanságait, amelyek akadályozzák a nemzeti védjegyekhez fűződő jogoknak a későbbi közösségi védjegybejelentésekkel és védjegyekkel szemben történő érvényesítését;

- rendelkezni kell a közösségi védjegyek után fizetett megújítási díjak ötven százalékának a tagállamok között történő felosztásáról, vagy a BPHH és a tagállami hivatalok közötti együttműködés más módon megvalósuló, de ezzel egyenértékű finanszírozásáról, biztosítva, hogy ezek az összegek a nemzeti védjegyrendszer működtetésének céljait szolgálják a tagállami védjegyhatóságoknál, illeszkedve a BPHH-val folytatott – technikai együttműködésre és joggyakorlati konvergenciára irányuló – közös programokhoz;

- meg kell teremteni a BPHH és a nemzeti hivatalok közötti együttműködés és joggyakorlati konvergencia jogszabályi kereteit a KVR és az Irányelv megfelelő kiegészítése útján;

- támogatni indokolt a KVR és a védjegyirányelv közötti koherencia erősítését, a közösségi és a nemzeti védjegyrendszer autonómiájának megőrzése mellett;

- a védjegyirányelv egyes opcionális szabályainak kötelezővé tétele szintén elfogadható, a nemzeti védjegyeljárások harmonizációjának viszont csupán a legszükségesebb mértékre

kell korlátozódnia, kerülve a hatósági eljárások általános – nem védjegyspecifikus – szabályainak e jogszabályban történő uniós szintű összehangolását.

Az EKTB az említett bizottsági javaslatok – az „uniós védjegycsomag” – tárgyában 2013. május 7-i ülésén az előzőekben vázolt alapvető szempontokat tükröző induló tárgyalási álláspontot fogadott el.

Mérőpont: az előzőekben összefoglalt célok és szempontok képviselete és érvényesítése az európai uniós döntéshozatali fórumokon a KVR és a védjegyirányelv reformja során.

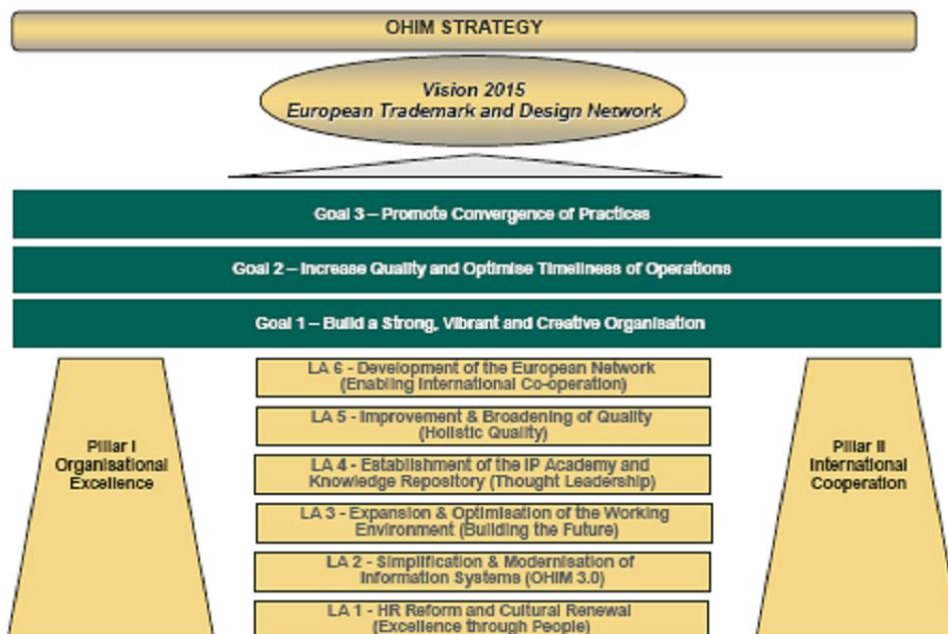
- A BPHH 2011-ben – az Igazgatótanács és a Költségvetési Bizottság egyöntetű támogatásával – elfogadott, a 2015-ig terjedő időszakra szóló stratégiai tervében felvázolt jövőkép középpontjában az Európai Védjegy- és Mintaoltalmi Hálózat kiépítése áll. E hálózat az Együttműködési Alap (*Cooperation Fund, CF*), a kétoldalú együttműködési megállapodások és a konvergencia-program projektjei mentén épül ki, és hosszú távú finanszírozását a közösségi védjegyek megújítási díjainak tervezett felosztása biztosíthatja. A hálózat jogalkotási szintű elismerése a KVR küszöbön álló felülvizsgálatára vár.

16. ábra: Az Európai Védjegy- és Mintaoltalmi Hálózat modellje

Forrás: BPHH

17. ábra: A BPHH stratégiai terve

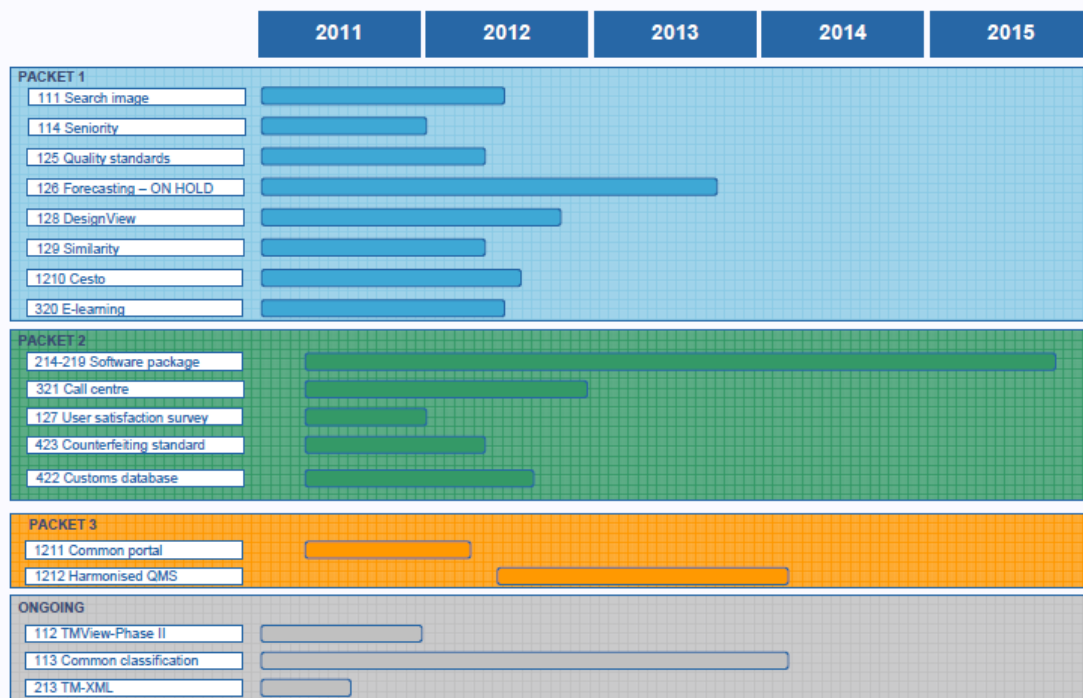

Forrás: BPHH

Az Együttműködési Alapot a 2007. májusi tanácsi következtetések nyomán, a BPHH Igazgatótanácsának és Költségvetési Bizottságának 2008. szeptemberi együttes ülésén elfogadott átfogó politikai kompromisszum eredményeként hozták létre, 50 millió eurós keretösszeggel. E kompromisszumos döntés értelmében az alapnak „a tagállamok nemzeti hivatalai számára kell rendelkezésre állnia, és azt a harmonizációhoz, valamint a védjegyek és a minták védelméhez, promóciójához és kikényszerítéséhez szorosan kapcsolódó projektekre kell felhasználni”. Az Együttműködési Alap 2012-ben már 18 programot finanszírozott (ideértve a *TMview*-t és a *EuroClass*-t is), 219 egyedi projekt útján, 25 nemzeti hivatal és 9 felhasználói szervezet (*user association*), mindösszesen mintegy 200 szakértő bevonásával.

18. ábra: Az Együttműködési Alap programjai

CF Outline programme plan

WWW.DAMI.EUROPA.EU

Forrás: BPHH

Az európai védjegyrendszer Együttműködési Alapja a BPHH-nál – programok az SZTNH részvételével:

CF-1.1.4 Seniority (szenioritás)

A projekt célja: a tagállami hivatalok védjegyrajstrom-adattartalmának bővítése azoknál a védjegyeknél, amelyeknél szenioritást igényeltek a megfelelő közösségi védjegyre nézve. Távlati terv, hogy a nemzeti rajstromokból az ilyen ügyeknél közvetlenül és elektronikus úton át lehessen navigálni a közösségi védjegyrajstromba, az érintett közösségi védjegy adataihoz.

CF-1.2.5 Quality Standard (minőségi szabvány)

A projekt célja: közös minőségirányítási sztenderdek kialakítása a védjegy- és formatervezésiminta-oltalmi hatósági eljárásokra, beleértve az egyes folyamatok feltérképezését, mérőpontok kialakítását, valamint rövid leírását. A hivatalok önként vállalhatnak bizonyos normákat, az elvárt mennyiség a két hatósági területre nézve 5+5 sztenderd. Az egyes normák, valamint az, hogy mely hivatal melyiket vállalta és milyen statisztikai adatok mellett képes ezeket teljesíteni, egy *online* portálon tekinthető meg.

CF-1.2.6 Harmonized Forecasting Methodology on TMs and Designs (harmonizált előrejelzési módszertan)

A projekt célja: az egyes előrejelzési módszerek harmonizálása, ennek keretében a legjobb gyakorlati számítási modellek kialakítása egy intelligens előrejelzési webes alkalmazási felület segítségével. A projekt célja továbbá egy harmonizált előrejelzési módszertan kidolgozása a védjegyek és a formatervezési minták bejelentési trendjei tekintetében annak érdekében, hogy segítsék a nemzeti hivatalokat és a BPHH-t a döntéshozatali folyamatokban.

CF-1.2.9 Similarity (hasonlóság)

A projekt célja: egy olyan szoftver létrehozása, amelynek révén bárki számára hozzáférhetővé válnak az áruháasonlóság körében az EU-beli hivataloknál hozott döntések. Az adatbázis alapkonceptiója áru- és/vagy szolgáltatáspárok feltöltése az adatbázisba, amelyekhez kapcsolódóan azok hasonlósági foka is megjelenik majd, adott esetben az értékelést megalapozó döntéssel együtt.

CF-4.22 Database supporting Enforcement of IP Rights (jogérvényesítést segítő adatbázis)

A projekt célja: a jogérvényesítésben közreműködő hatóságokat – elsősorban vámszerveket – segítő adatbázis létrehozása. A már működő rendszerek ismeretében a munkacsoport olyan támogató adatbázist hoz majd létre, amely a meglévők hiányosságait orvosolja, valamint további hozzáadott értékkel rendelkezik.

TMView

A projekt célja: a tagállamokban érvényes nemzeti, nemzetközi, valamint közösségi védjegyek rajstromát egyetlen, egységes *online* felületen hozzáférhetővé tenni. A projekt segítségével egyetlen felületen válik lehetővé a védjegyek kutatása az Európai Unió területére nézve, könnyen kezelhető kereső kérdések alkalmazásával, ingyenesen.

TMClass

A projekt célja: a közösségi védjegybejelentések árujegyzékében szereplő kifejezések fordításának az ellenőrzése, szükséghez képest magyar nyelvre történő fordítása. Az adatbázis a Nizzai Osztályozás jegyzékéhez képest részletesebb terminológiát és nagyobb mennyiségű kifejezést tartalmaz.

Az Együttműködési Alap projektjeit a BPHH és a tagállami hivatalok között évente megkötött kétoldalú megállapodások rendszere egészíti ki. 2006 óta a 25 érintett hivatal évi 2,3-2,7 millió eurót használ fel e rendszerben a következő főbb tevékenységi irányokra:

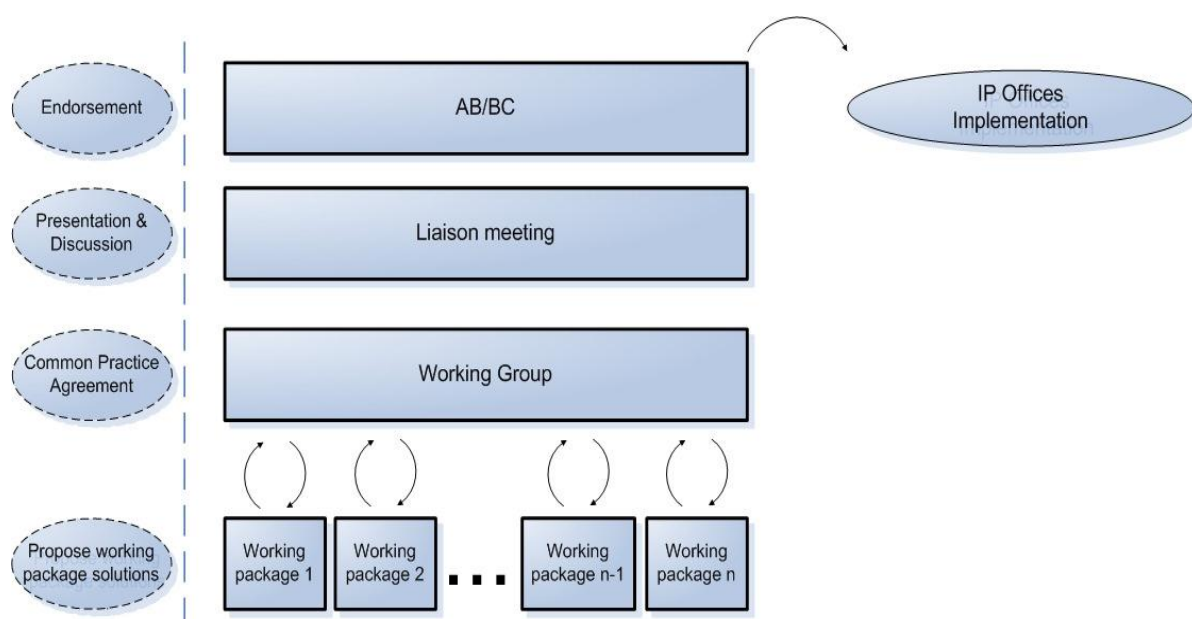
- tájékoztatás és tanácsadás, valamint kiadványok publikálása a közösségi védjegy- és mintaoltalomról;
- szenioritási adatbázisok létrehozása és fenntartása;
- a *TMview* promóciója;
- szemináriumok tartása vállalkozóknak, hivatásos képviselőknek, kereskedelmi kamaráknak, egyéb szakmai szervezeteknek.

Az SZTNH a kétoldalú együttműködési megállapodások e sikeres rendszerének is kezdettől fogva tevékeny részese.

Az Európai Védjegy- és Mintaoltalmi Hálózat egyik fontos eleme a BPHH és a nemzeti hivatalok együttműködésével útjára bocsátott konvergencia-program. E program lényege a joggyakorlat konszenzussal történő összeegyeztetése sokoldalú összetételű munkacsoportokban a jogalkotással még nem harmonizált területeken is – az EU valamennyi hivatalos nyelvén való közzététel céljából. A konvergencia-program mind ez ideig a következő témákra terjedt ki:

- a Nizzai Osztályozás fejezetcímeinek (*class headings*) alkalmazása,
- osztályozási harmonizáció,
- a csupán megkülönböztetésre nem alkalmas szövelemeket tartalmazó ábrás megjelölések vizsgálata és lajstromozhatósága,
- a fekete-fehér védjegyek oltalmának terjedelme,
- a megkülönböztető erő nélküli vagy „gyenge” elemek szerepe az összetéveszthetőség megítélésékor.

19. ábra: A konvergencia-program folyamatábrája

Forrás: BPHH

Az SZTNH szakértői aktív közreműködői a konvergencia-program munkacsoportjainak; egyeztetett, harmonizált gyakorlat elfogadására és alkalmazására először az osztályozási témákban kerülhet sor.

A BPHH és a nemzeti hivatalok közötti együttműködés területén a Jedlik-terv stratégiai céljai közé tartozik:

- az Európai Védjegy- és Mintaoltalmi Hálózat kiépítésének támogatása;
- az Együttműködési Alap magyar érdekeket szolgáló projektjeiben és a konvergencia-programban történő részvétel az ügyfelek hatékonyabb és magasabb színvonalon történő kiszolgálása érdekében;
- az Együttműködési Alap és a kétoldalú együttműködési megállapodások fenntartása, hatékony működtetése a KVR felülvizsgálatáig (a közösségi védjegyek megújítási díjainak tervezett felosztásáig);
- a konvergencia-program döntéshozatali rendjének, valamint annak tisztázása, hogy a harmonizált joggyakorlatot a tagállami hatóságoknál és bíróságoknál milyen jogi keretek között lehet érvényesíteni;

- a BPHH és a nemzeti hivatalok közötti együttműködés és joggyakorlati konvergencia jogalapjának megerősítése a KVR módosításával;
- a BPHH mellett működő Igazgatótanács és Költségvetési Bizottság szerepének erősítése az együttműködési és konvergencia-programokkal kapcsolatos döntéshozatalban és ellenőrzésben (monitoringban).

Mérőpontok: az előzőekben meghatározott stratégiai célok megvalósulása a BPHH és a nemzeti hivatalok közötti együttműködésben, valamint a KVR módosítása alkalmával; a konvergencia-programban elfogadott harmonizált gyakorlatok száma; a magyar részvétellel megvalósuló együttműködési projektek száma, e projektek saját eredményességi mutatói.

- Stratégiai jelentőségű az az ítélet, amelyet az EUB a közösségi védjegy használati követelményének területi dimenziójáról hozott a C-149/11. számú Leno Merken kontra Hagelkruis Beher B.V. ügyben (ld. a 3.1.5. pontot is). Az ítélet összhangban áll a magyar kormányhoz az ügyben előterjesztett írásbeli észrevételeivel, amelyek szerint nem szükségképpen elegendő a közösségi védjegy tényleges használatának meglétéhez és igazolásához (és így e védjegy oltalmának hatályban tartásához), ha a védjegyet csupán egyetlen tagállamban használják olyan mértékben, amely ott csak a nemzeti védjegy tényleges használati követelményének felel meg. A magyar álláspont szerint közösségi védjegy tényleges használatának vizsgálatakor az egyes tagállamok területének határait figyelmen kívül hagyva, az EU teljes belső piacát alapul véve kell eljárni. Ez az értelmezés segíti elő a közösségi védjegyek belső piaci funkcióinak érvényesülését, valamint a közösségi és a nemzeti védjegytörvények harmonikus, egyensúlyra épülő együttélését. E nagy figyelemmel kísért ügyben már az EUB előtti szóbeli tárgyalás és a főtanácsnok indítványa alapján látható volt, hogy egyetértés van a Bizottság és az eljárásban részt vevő tagállamok között a következőket illetően:

- a használat területi terjedelme csupán egyike azoknak a tényezőknek, amelyeket figyelembe kell venni annak vizsgálatakor, hogy a használat a KVR 15. cikkének (1) bekezdése értelmében tényleges-e vagy sem;
- a közösségi védjegy egységes jellegéből és a belső piac lényegéből következik, hogy a Közösségen (Unión) belüli tényleges használat vizsgálata során az egyes tagállamok területét figyelmen kívül kell hagyni;
- az összes releváns körülményre figyelemmel, esetről-esetre, a védjegy alapvető funkciójából kiindulva kell vizsgálni, hogy a közösségi védjegyet ténylegesen használták-e az Unió belső piacán;
- a tényleges használati követelmény értelmezése során figyelembe kell venni a közösségi és a nemzeti védjegyrendszerek együttélését is;
- a szóban forgó kérdések megválaszolásakor nincs jogi relevanciája sem a rendelet 15. cikkéhez fűzött együttes nyilatkozatnak, sem a BPHH módszertani útmutatójának vagy iránymutatásainak.

A tényleges használat területi dimenziójának jelentőségét támasztották alá a magyar kormány a C-149/11. számú ügyben előterjesztett írásbeli észrevételei is, amelyek – egyebek mellett – a közösségi védjegyrendszer és a nemzeti védjegyrendszerek együttélését és egymást kölcsönösen kiegészítő jellegét alapelveként azonosították, rámutatva, hogy a BPHH által jelenleg követett értelmezés épp ezen alapelv érvényesülését gátolja, mivel „a közösségi védjegyek javára billenti el – indokolatlanul – a két védjegyrendszer közötti egyensúlyt, erősítve a közösségi védjegyrendszer mesterségesen, a szabályozás eredeti céljával ellentétesen előidézett, túlzott dominanciáját, ami oda vezethet, hogy a nemzeti védjegyoltalom többé nem fog ésszerű választásnak számítani a potenciális bejelentők számára, még akkor sem, ha pusztán üzleti alapon, gazdasági értelemben nem közösségi, hanem nemzeti oltalomra volna szükségük”. A magyar álláspont arra is felhívta a figyelmet, hogy mindez különösen kedvezőtlen a kkv-k számára, illetve, hogy a tényleges használat területi dimenziója kapcsán a BPHH által követett – egyetlen tagállamban történő használatot is elégségesnek elismerő – értelmezés azért ütközik bele a közösségi és a nemzeti védjegyrendszerek kiegyensúlyozott együttélésének alapelveibe, mert azt eredményezi, „hogy – a két oltalom sajátosságainak egyéb különbségei folytán – a közösségi védjeggyel együtt járó használati kényszer enyhébb, mint a nemzeti védjegyre vonatkozó.”

A C-149/11. számú ügyben hozott EUB-ítélet szerint a KVR 15. cikkének (1) bekezdését úgy kell értelmezni, hogy e rendelkezés értelmében valamely közösségi védjegy kapcsán a „Közösségben történő tényleges használat” követelményének mérlegelésekor a tagállamok területének határait figyelmen kívül kell hagyni. A KVR 15. cikkének (1) bekezdése szerint valamely közösségi védjegy akkor képezi „tényleges használat” tárgyát, ha alapvető rendeltetésének megfelelően és annak érdekében használják, hogy az árujegyzékében szereplő áruk vagy szolgáltatások tekintetében a Közösségben piaci részesedést teremtsen meg, vagy tartson fenn. A kérdést előterjesztő bíróság feladata mérlegelni, hogy az alapügyben a feltételek teljesültek-e, figyelemmel a releváns tényállásbeli elemekre és körülményekre, mint többek között a szóban forgó piac jellegzetességei, a védjegy árujegyzékében szereplő áruk vagy szolgáltatások természete, a használat területi kiterjedtsége és mennyiségi jelentősége, valamint a használat gyakorisága és rendszeressége. Az EUB, összhangban az ítélkezési gyakorlatával, a Tanács és a Bizottság 10. számú közös nyilatkozata kapcsán megállapította, hogy az nem szolgálhat a másodlagos uniós jog értelmezésének forrásaként. A Bíróság azonos álláspontra helyezkedett a BPHH módszertani útmutatója kapcsán is és a dokumentum jogi kötőerejének hiányát állapította meg.

Mivel a C-149/11. számú ügyben hozott ítélet a magyar kormányzati álláspontot megerősítette, a Jedlik-terv célkitűzése a közösségi és a nemzeti védjegyrendszerek kiegyensúlyozott együttélését elősegítő döntés maradéktalan érvényesítése, aminek eszköze lehet e kérdésben a BPHH és a tagállami hivatalok gyakorlatának harmonizálását előirányzó nemzetközi konvergencia-projekt megvalósítása. Az előzetes döntés érvényre juttatása jogalkotást nem igényel. Mérőpont: a C-149/11. számú ügyben hozott ítélet érvényesítéséhez kapcsolódó intézkedések sikeressége.

4.1.3.3. Az európai és a globális oltalomszerzés korszerűsítése

A Jedlik-terv stratégiai céljai közé tartozik az európai szabadalmi rendszer és a WIPO által gondozott nemzetközi bejelentési és lajstromozási rendszerek további korszerűsítése. Ez különösen a következő főbb beavatkozási területeken érhető el.

- Az európai szabadalmi rendszer fejlődési távlatait az Európai Szabadalmi Hálózat (*European Patent Network, EPN*) létrehozásáról az ESZSZ Igazgatótanácsának 2006. júniusi ülésén meghozott határozat jelölte ki. E határozat az EPN fejlesztési irányait a következőkben állapította meg:

- a nemzeti hivatalok kutatási eredményeinek az ESZH előtti eljárásokban történő felhasználása (*utilisation*);
- európai minőségirányítási rendszer kiépítése a szabadalmi hatósági kutatásra és vizsgálatra;
- az ESZH nem hatósági természetű kutatási és egyéb (pl. osztályozási) feladatainak átadása a nemzeti hivataloknak;

- az ESZH és a nemzeti hivatalok közötti technikai együttműködés új alapokra helyezése az ún. partnerségi koncepció szerint;
- a középtávon várható munkateher felmérése az ESZH azon érdemi feladatainak a meghatározása érdekében, amelyek kiszervezhetők az erre vállalkozó nemzeti hivatalokhoz (*outsourcing*).

Az ESZSZ-en belüli stratégiai vita eredményéről az Európai Bizottság is elismerően nyilatkozott, összhangban azzal is, hogy a közösségi szabadalomról az EU Tanácsában 2003-ban létrejött politikai egyezség ugyancsak érdemi feladatokat irányozott elő a tagállamok szabadalmi hatóságai számára; a 2009. decemberi tanácsi következtetések pedig az említett „*utilisation*” modelljére építenék az ESZH és a nemzeti hivatalok közötti megerősített partnerséget az egységes hatályú európai szabadalom kapcsán. Az EPN egyes pilléreinek kiépítése azóta megkezdődött, sőt, az „*outsourcing*” kivételével lényegében be is fejeződött. A magyar szabadalmi hatóság az EPN összes elemével kapcsolatban vállalkozó és kezdeményező szerepet töltött be, folyamatosan törekedve az *outsourcing* lehetőségének az ESZSZ napirendjén tartására is.

Az EPN-ről hozott döntések végrehajtása a hazai ipar versenyképességének, innovációs potenciáljának és iparjogvédelmi pozíciójának javítását is elősegíti. Magyar részről mindig is az európai szabadalmi rendszer „hálózatos” modelljét, és nem a további centralizációt támogattuk, mivel a szabadalmi rendszer csak így maradhat meg az európai versenyképesség és a helyi ipar (különösen a kkv-k) szolgálatában. A szupranacionális európai szervezetek (mint amilyen az ESZSZ is) sikere, eredményessége ugyanis távolról sem mutat olyan szoros korrelációt az európai ipar versenyképességével, mint a nemzeti infrastruktúráé.

Az EPN eddigi eredményeire támaszkodva, nemzeti érdekeinkkel összhangban indokolt az európai szabadalmi rendszer további reformjait előmozdítani, a költséghatékonyság, az esélyegyenlőség, a jogbiztonság és a demokratikus legitimáció szempontjai mentén. E törekvésekkel összhangban a Jedlik-terv célkitűzései közé tartozik

- az EPN hatékony működtetésében és fejlesztésében (pl. az „*outsourcing*” lehetőségének elismertetésében és megteremtésében) való kezdeményező, aktív részvétel;
- az ESZH működése felett gyakorolt tagállami kontroll (az Igazgatótanács és szakbizottságai) és ezzel a demokratikus legitimáció erősítéséhez való hozzájárulás;
- az ESZH hatékonyabb és jobb minőségű hatósági munkájának szorgalmazása a diszfunkcionális hatások (pl. az ún. triviális szabadalmak) visszaszorítása és az átfutási idő radikális csökkentése érdekében;
- az európai szabadalmak megszerzését egyszerűsítő, könnyítő és gyorsító szabályozási és díjpolitikai változtatások kezdeményezése, illetve támogatása (akár az ESZH intézményi önértékeléssel szemben is);
- az EU és az ESZSZ kiegyensúlyozott kapcsolatrendszerének elősegítése (különösen az egységes hatályú európai szabadalmak és a szabadalmi bírászkodás kapcsán).

Mérőpontok: az EPN működése, az „*outsourcing*” bevezetése, az ESZH hatósági munkájának mennyiségi és minőségi mutatói, az előírányozott szabályozási és intézményi változtatások bekövetkezése.

- A WIPO középtávú stratégiai tervének céljai közé tartozik a nemzetközi oltalomszerzés elősegítésére hivatott globális rendszerek (a PCT, valamint a madridi, a hágai és a lisszaboni rendszer) áramvonalasítása, ügyviteli, technikai és szabályozási korszerűsítése. A PCT, valamint a madridi és a lisszaboni rendszer továbbfejlesztésével külön munkacsoportok foglalkoznak a WIPO-ban. A PCT reformjára, a benne rejlő lehetőségek jobb kihasználására a WIPO Nemzetközi Irodája 2009-ben útvonaltervet terjesztett elő (*PCT Roadmap*). Ennek formális elfogadására ugyan – a fejlődő országok politikai és nem szakmai

indíttatású ellenállása miatt – mind a mai napig nem került sor, a PCT fokozatos, lépésről lépésre haladó továbbfejlesztése azóta is napirenden van mind a WIPO-ban, mind pedig más nemzetközi fórumokon (az ún. IP5 együttműködésben éppúgy, mint a „B+ csoportban” vagy az ESZSZ testületeiben).

A PCT, azaz a Szabadalmi Együttműködési Szerződés rendelkezései értelmében a bejelentőnek lehetősége nyílik arra, hogy egyetlen nyelven, egyetlen átvevő hivatalnál tett egyetlen bejelentéssel a PCT több – a bejelentő által megjelölt – tagállamában vagy akár összes tagállamában egyidejűleg igényeljen szabadalmi oltalmat valamely találmányra. A bejelentés megfelel egy-egy nemzeti (illetőleg regionális) bejelentésnek azokban a szerződő államokban, amelyeket a bejelentő a nemzetközi bejelentésben megjelölt. A PCT keretein belül az engedélyezési eljárás két szakaszban folyik. Az eljárás az ún. nemzetközi szakasszal veszi kezdetét, amelyet az ún. nemzeti szakasz követ.

A nemzetközi bejelentést a PCT rendelkezései értelmében az ún. átvevő hivatalnál kell benyújtani. Az átvevő hivatal megvizsgálja, hogy a bejelentés megfelel-e a nemzetközi benyújtási nap elismeréséhez szükséges feltételeknek, majd a megfelelő bejelentést továbbítja a WIPO Nemzetközi Irodájához és a nemzetközi kutatási szervhez.

A nemzetközi szakaszban a nemzetközi kutatási szerv vagy nemzetközi elővizsgálati szerv nemzetközi kutatási jelentést és külön kérelemre nemzetközi elővizsgálati jelentést készít. A nemzetközi kutatási jelentés feltárja a bejelentéssel kapcsolatban a technika állását, felsorolva a nemzetközi bejelentés vizsgálata szempontjából releváns dokumentumokat. A nemzetközi elővizsgálati jelentés pedig arról tartalmaz – előzetes és nem kötelező – véleményt, hogy a találmány új-e, találmányi szintet képvisel-e (azaz, nem számít-e nyilvánvalónak) és iparilag alkalmazható-e.

A nemzetközi kutatás és elővizsgálat – azon túl, hogy a bejelentő számára fontos információt nyújt szabadalmaztatási stratégiájának kidolgozásához – „erős”, megalapozott szabadalmak megadását segíti elő, továbbá hozzájárul ahhoz is, hogy a nemzeti és regionális iparjogvédelmi hatóságok a párhuzamos kutatás fölszínes többletterheitől is megszabaduljanak.

A bejelentés nemzetközi közzétételére a WIPO Nemzetközi Irodájánál, a bejelentés elsőbbségi napjától számított 18. hónap elteltével kerül sor. A nemzetközi közzétételnek – bizonyos feltételek teljesítése esetén – ugyanolyan hatálya van, mint amelyet az érintett szerződő állam nemzeti joga a még nem vizsgált nemzeti bejelentések kötelező nemzeti közzétételéhez fűz.

A PCT rendszerében a nemzetközi szakaszt nemzeti szakasz követi. Ez utóbbi során a megjelölt, illetve kiválasztott nemzeti vagy regionális hivatalok előtt kell tovább folytatni a szabadalom megadására irányuló eljárást, országonként, illetve hivatalonként külön-külön. E nemzeti szakaszban – bizonyos megkötésekkel és feltételekkel – a szerződő államok már saját nemzeti jogukat alkalmazzák (illetve a regionális hatóságok a rájuk irányadó nemzetközi szerződés szerint járnak el). A bejelentőnek az elsőbbség napjától számított harminc hónapon belül kell teljesítenie a megjelölt hivatalnál a nemzeti szakaszba lépéshez szükséges eljárási cselekményeket (pl. lerónia az előírt eljárási díjat – az ún. nemzeti illetéket –, benyújtania a bejelentés fordítását).

A PCT rendszere nem teremt „világszabadalmat”. A nemzetközi bejelentés, illetve a nemzetközi eljárás (kutatás, közzététel, elővizsgálat) összességében végül nem vezet el sem a megjelölt országokra vonatkozó nemzeti szabadalmak nemzetközi szintű, „központi” megadásához, sem pedig több országra vonatkozó egységes „nemzetközi szabadalom” engedélyezéséhez; a szabadalom megadásáról a nemzeti vagy regionális hivatalok döntenek.

A „PCT Roadmap” főbb célkitűzései a következők:

- a PCT-ből mint nemzetközi szerződésből eredő kötelezettségek maradéktalan végrehajtása, teljesítése;
- a kutatási és vizsgálati munka párhuzamosságának, duplikációjának kiszűrése, a munkamegosztás előmozdítása;
- kiváló minőségű szabadalmi kutatási és vizsgálati jelentések hozzáférhetővé tétele.

A madridi rendszer hazai illeszkedési szabályait bevezető 2003. évi CII. törvény indokolása a következő összefoglalót tartalmazta:

„A Madridi Megállapodás a védjegyek nemzetközi lajstromozását teszi lehetővé egyszerű és gyors eljárásban. Nemzetközi bejelentés iránti kérelmet a tagországok valamelyikében honos bejelentők nyújthatnak be a származási országban oltalom alatt álló védjegyükre vonatkozóan a saját országuk nemzeti hivatalánál. A nemzetközi rendszer tehát alapvetően zárt: bejelentés csak a tagállamok területéről tehető, és csak a tagállamok területére igényelhető. A bejelentés benyújtását követően az eljárás két szakaszra tagolódik. Az első szakasz a bejelentés benyújtásától a bejelentés nemzetközi lajstromozásáig tart. A tagállam hivatala a hozzá benyújtott kérelmet – ha az nem szenved olyan hiányosságban, amely miatt továbbításra nem kerülhet sor – továbbítja a WIPO Nemzetközi Irodájához (a továbbiakban: Nemzetközi Iroda); a Nemzetközi Iroda a bejelentés kézhezvételét követően a megjelölést haladéktalanul lajstromozza, vagyis a bejelentést bejegyzi az általa vezetett nemzetközi lajstromba, és azt hivatalos lapjában közzéteszi. Ennek a lajstromozásnak ugyanaz a hatálya, mint a nemzeti úton tett szabályszerű bejelentésnek. ... A nemzetközi eljárás második szakaszában azoknak a tagállamoknak a hivatalai, amelyek tekintetében az oltalom kiterjesztését kérték, elvégzik a bejelentés érdemi vizsgálatát. A tagállamok nemzeti hivatalai a bejelentés nemzetközi lajstromba történő bejegyzésének napjától számított tizenkét hónapon belül emelhetnek kifogást a lajstromozással szemben. A kifogást a Nemzetközi Irodán keresztül küldik meg a bejelentőnek. Ez a kifogás a nemzeti eljárás szerinti felhívásnak felel meg: ha a bejelentő nem válaszol, vagy ha a bejelentés a hiánypótlás ellenére sem elégíti ki a feltételeket, a megjelölés oltalmát véglegesen megtagadják, és a nemzetközi lajstromozás a tagállamban hatályát veszti. Ha azonban a tagállam nem jelzi kifogását a nemzetközi lajstromozással szemben, vagy ha a bejelentő hiánypótlása eredményeképp a kifogást visszavonja, a nemzetközi bejelentés alapján a megjelölés ugyanolyan oltalomban részesül, mint a nemzeti lajstromozás alapján.

A nemzetközi úton lajstromozott védjegy olyan nemzeti oltalmak csoportja, amelyek az egyes országok törvényeinek hatálya alá tartoznak. A nemzetközi védjegylajstromot ugyanakkor a Nemzetközi Iroda vezeti.

A Madridi Megállapodást továbbfejlesztette, korszerűsítette a Madridi Jegyzőkönyv, ezzel számos, a Megállapodásban nem részes állam számára módot adva a nemzetközi rendszerhez való csatlakozásra. A Jegyzőkönyv a bejelentők számára több szempontból is előnyös: lehetővé teszi például nemzetközi lajstromozás kérését olyan megjelölésekre is, amelyekre nézve még csak bejelentést nyújtottak be, de oltalmat még nem szereztek; további előny, hogy – meghatározott feltételekkel – a nemzetközi lajstromozás törlése esetén fennmarad a nemzeti bejelentéssé való átalakítás lehetősége; kedvezőbb a bejelentők számára a Jegyzőkönyv szerinti nyelvi rezsim is, amelyben a francia mellett az angol is hivatalos nyelv. A nemzeti hivatalok számára pedig a Jegyzőkönyv fő előnyét az jelenti, hogy az oltalom visszautasítására rendelkezésükre álló határidő tizenkét hónap helyett tizennyolc hónap. Ennek kapcsán külön említést érdemel, hogy Magyarország mind a Megállapodás, mind a Jegyzőkönyv alapján tett bejelentések tekintetében a tizenkét hónapos határidőt alkalmazza.

A Madridi Megállapodás rendkívül népszerű rendszert hozott létre, és a Jegyzőkönyv révén még több állam csatlakozott az együttműködéshez. A rendszernek nemcsak az az előnye, hogy gyors és egyszerű, egy nyelven lefolytatott és a nemzeti oltalmak megszerzéséhez szükséges díjak szempontjából is jelentősen kedvezőbb eljárás keretében teszi lehetővé az oltalomszerzést egyszerre számos állam területére, hanem az is, hogy az oltalom megszerzését követően a Nemzetközi Iroda által vezetett egységes központi lajstromnak köszönhetően könnyebbé, olcsóbbá teszi a védjegy kezelését, az oltalmat érintő változásokkal kapcsolatos nyilatkozatok megtételét.”

A védjegyek nemzetközi lajstromozását biztosító madridi rendszer fejlesztése hasonló célokat követ a WIPO-ban. Az egyszerűsítés irányában hat a Madridi Jegyzőkönyv térnyerése a Madridi Megállapodással szemben, a nemzetközi rendszer kettősségének fokozatos felszámolása mellett (a Madridi Jegyzőkönyvben foglalt ún. *safeguard clause* 2007. évi módosítása alapján). A nemzetközi lajstromozás egyes országokra kiterjedő oltalmával kapcsolatban a függő jogi helyzet mielőbbi rendezését szolgálja az oltalom elismeréséről szóló értesítés, amely az oltalom elutasítására nyitva álló egy éves határidő lejártá előtt is kiadható. (Ennek hatására pl. az SZTNH-nál a felére – 5 hónapra – csökkent a „madridi” védjegybejelentésekkel kapcsolatos ügyintézés átlagos átfutási ideje.)

A Jedlik-terv alapvető stratégiai céljaival egybeesik e globális oltalomszerzési rendszerek korszerűsítése és áramvonalasítása. Ennek során a következő megfontolásokat célszerű figyelembe venni és érvényesíteni:

- a PCT, valamint a madridi és más globális rendszerek korszerűsítése támogatásra érdemes, amennyiben javítja a globális oltalomszerzés feltételeit, az ügyfelek helyzetét, továbbá hozzájárul az iparjogvédelmi hatóságok közötti munkamegosztáshoz (az indokolatlan párhuzamosságok, a duplikációk kiszűrésével) és az iparjogvédelmi jogokkal kapcsolatos nemzetközi jogbiztonsághoz;
- a PCT rendszerének korszerűsítése nem mehet a nemzetközi szabadalmi kutatás és vizsgálat minőségének rovására, nem eredményezheti a szabadalmi kutatás és vizsgálat túlzott centralizációját globális szinten, továbbá nem vezethet a nemzeti szakasz formálissá, feleslegessé tételéhez, a szerződő államok szabadalmi szuverenitásának eltüntetéséhez;
- a PCT és a PPH összekapcsolódásából adódó kedvező szinergikus hatásokat célszerű minél nagyobb mértékben kiaknázni (ld. a 4.1.2.2. pontot is);
- a nemzetközi védjegylajstromozási rendszer nem szakadhat el a nemzeti védjegybejelentésektől, nem adható fel a nemzetközi lajstromozásnak az alapul szolgáló nemzeti bejelentéstől, illetve lajstromozástól való függése;
- a globális oltalomszerzési rendszerekben előírt nyelvi (fordítási) követelményeknek csorbítatlanul érvényesülniük kell, valamennyi hivatalos nyelv tekintetében, az ettől eltérő tényleges gyakorlat kiigazítandó, és nem legalizálható a szabályozás utólagos módosításával.

Mérőpont: az előzőekben összefoglalt szempontok érvényesülése a globális oltalomszerzési rendszerek továbbfejlesztése során.

4.2. Szerzői joggal a kreatív iparágak és a kultúra fellendítéséért

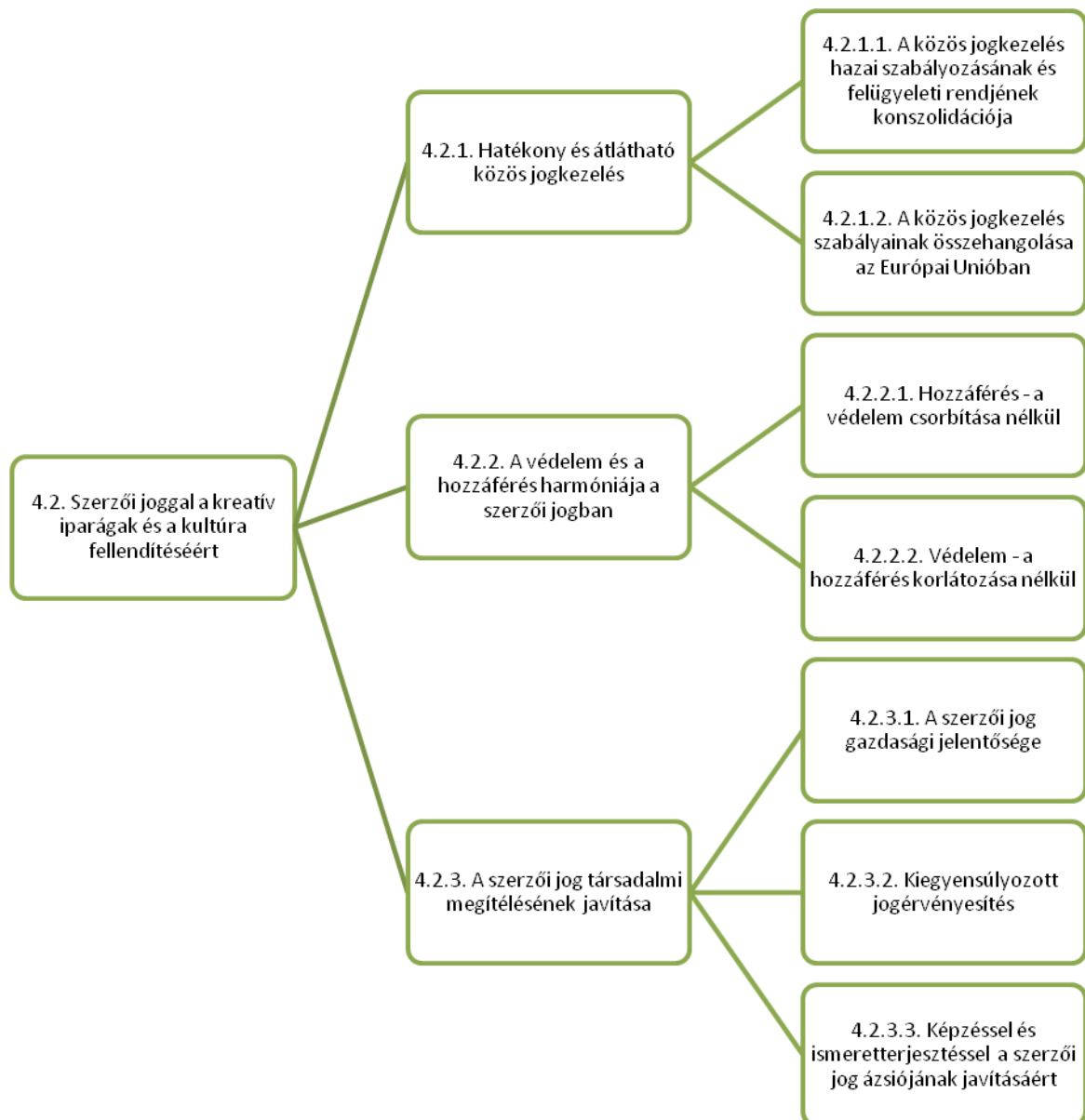
Alapvető stratégiai cél, hogy a szerzői jog eszköztárát minden eddiginél hatékonyabban használjuk fel a kreatív iparágak és a kultúra fellendítésére. Amint az a 3.2. pontban felvázolt helyzetképből is kitűnt, napjainkban a szerzői jogi szabályozás és intézményrendszer számos kihívással szembesül. Közéjük tartozik a digitális fejlődés, az infokommunikációs technika és az Internet térhódítása, illetve a felhasználói szokások, igények ezzel járó átalakulása, a közös jogkezelés hagyományos rendszerének fenntarthatósága az EU határok nélküli, egységes piacon, a szerzői jog társadalmi szerepét és jelentőségét kétségbe vonó, ún. *anti-copyright*-mozgalmak erősödése, valamint a jogérvényesítés. Az információs társadalom kiépülése megkívánja a szerzői jogi szabályozás és joggyakorlás adaptációját a megváltozott technológiai körülményekhez és üzleti modellekhez. A digitalizáció adta lehetőség hozzásegít ugyanakkor a tudás- és alkotáskincs megővéséhez, illetve hozzáférhetővé tételéhez, valamint a kulturális sokféleség megőrzéséhez. E körben különösképpen érvényesülnie kell a Jedlik-terv egyik alapelveinek, az egyensúly kívánalmának (ld. az 1.4.2. pontot), vagyis annak a követelménynek, hogy a szerzői és kapcsolódó jogi jogosultak érdekei, a felhasználói és fogyasztói szükségletek, valamint az oktatás, a művelődés, a tudományos kutatás és a szabad információhoz jutás közérdekű igényei között egyensúlyt teremtsünk és tartsunk fenn. Emellett a jogérvényesítés kérdése – különösen az online megvalósuló tömeges szerzői jogi jogsértések elleni fellépés – égető probléma a szerzői jog területén is (ld. erről a 4.1.2.3. pontot és a HENT Hamisítás Elleni Akciótervét a 2. mellékletben).

Mindezekre tekintettel a szerzői jogot illetően a Jedlik-terv a következő súlyponti területeken határoz meg stratégiai célokat:

- az információs társadalomban és az európai uniós belső piacon is hatékonyan működő, a kulturális sokféleség megőrzéséhez hozzájáruló, átlátható és hatékony közös jogkezelés megteremtése, illetve megszilárdítása;

- a védelem (ösztönzés) és a hozzáférés egyensúlyának fenntartása a szerzői jog eredeti funkcióinak megőrzése és a „szerzői jogi ipar” potenciáljának kibontakoztatása mellett;
- a szerzői jog társadalmi megítélésének, percepciójának számottevő javítása.

20. ábra: A Jedlik-terv második pillére – szerzői joggal a kreatív iparágak és a kultúra fellendítéséért

4.2.1. Hatékony és átlátható közös jogkezeléssel a kreativitás, a kulturális sokféleség és a felhasználói jogbiztonság szolgálatában

A szerzői művek és a kapcsolódó jogi teljesítmények minden egyes felhasználását nem lehetséges külön-külön jogosítani egyfelől a szerző vagy más jogosult, másfelől a mű (teljesítmény) leendő felhasználója által egyedileg „kitárgyalt” és megkötött szerződésekkel. Ha nagyszámú felhasználó használ egy adott művet, előadást vagy más teljesítményt gyakorlatilag azonos időben, vagy ha egy felhasználó művek és más teljesítmények számtalan eleméből álló sorozatát használja fel, az engedélyezési jogok és a díjigények érvényesítését több komoly gyakorlati nehézség akadályozza. Ehhez párosul napjainkban a szórakozás és a művelődés iránti keresletet serkentő – elsősorban az új digitális technikához kapcsolódó – dinamikus műszaki fejlődés, amely a szellemi termékekhez való hozzájutást minden korábbi időszakhoz képest könnyebbé, egyszerűbbé és olcsóbbá teszi, és megsokszorozza az olyan típusú felhasználások számát, amelyeket nem lehet egyénileg jogosítani. A közös jogkezelés jogi és technológiai térben a műélvezetet, a művelődést, a tájékoztatást és a szórakozást lehetővé tevő, alapvető fontosságú „kulturális közműv” vált. Rendeltetésénél fogva a közös jogkezelés nemcsak az alkotók, művészek, más jogosultak joggyakorlását, érdekérvényesítését mozdítja elő, hanem sok esetben az egyedüli lehetséges módja annak, hogy a felhasználók jogosítást szerezzenek az általuk végzett felhasználási cselekményekhez. A közös jogkezelés tehát a felhasználói jogbiztonság intézményi garanciája, és ennyiben a kulturális ipar működési feltétele is. A közös jogkezelés konstrukciója a biztosíték a kisebb vagy kevésbé keresett – de értékes – repertoárok, európai léptékben pedig a nemzeti kultúra és a kulturális sokféleség megőrzésére.

Az Sztj. 85. §-a értelmében „[k]özös jogkezelés a felhasználás jellege, illetve körülményei miatt egyedileg nem gyakorolható szerzői jogok és a szerzői joghoz kapcsolódó ilyen jogok érvényesítése a jogosultak által erre létrehozott szervezet útján, függetlenül attól, hogy azt a törvény írja elő vagy az a jogosultak elhatározásán alapul. A közös jogkezelés körében e szervezet a felhasználás engedélyezése vagy a díjigény [...] érvényesítése érdekében megállapítja a jogdíjakat és a felhasználás egyéb feltételeit, figyelemmel kíséri a művek és a kapcsolódó jogi teljesítmények felhasználását, beszedi és felosztja vagy felosztás céljára másik közös jogkezelő szervezetnek átadja a jogdíjakat, valamint fellép a szerzői jog vagy a kapcsolódó jog megsértésével szemben”.

Az Európai Bizottság által 2012 júliusában a közös jogkezelés tárgyában előterjesztett irányelvjavaslat preambulájának (2) bekezdése – egyebek mellett – a következőket fejt ki: „A szerzői és szomszédos jogok által védett tartalom terjesztése [...] szükségessé teszi azt, hogy a jogokat a szerzői és szomszédos jogok különböző jogtulajdonosai, így az alkotók, az előadók, a hangfelvétel-előállítók és a kiadók engedélyezzék. [...] A szerzői és szomszédos jogok kezelése magában foglalja a felhasználók számára történő engedélyezést, az engedélyesek ellenőrzését és a jogok felhasználásának figyelemmel kísérését, a szerzői és szomszédos jogok érvényesítését, a jogok felhasználásából származó jogdíjbevételek beszedését és az összegeknek a jogtulajdonosok részére történő szétosztását. A közös jogkezelő szervezetek képessé teszik a jogtulajdonosokat arra, hogy díjazásban részesüljenek az olyan felhasználások után, amelyek ellenőrzésére vagy érvényesítésére maguknak nem lenne lehetőségük, beleértve a nem belföldi piacokat is. Ezen túl, fontos társadalmi és kulturális szerepet játszanak, mint a kulturális sokszínűség előmozdítói, azáltal, hogy a legkisebb és a kevésbé népszerű repertoárok számára is piacra jutási lehetőséget teremtenek.”

A közös jogkezelés ezeket az alapvető, közérdekű funkcióit hatékony és transzparens működéssel, a technológiai és az üzleti viszonyokhoz való alkalmazkodással tudja csak megfelelően betölteni. Ennek – szabályozási úton és felügyeleti intézkedésekkel történő – elősegítése állami feladat és a Jedlik-terv egyik fontos célkitűzése is.

A Jedlik-terv stratégiai céljai a közös jogkezelés területén a közelmúltban átalakított hazai szabályozás konszolidációjával és következetes gyakorlati alkalmazásával, valamint a közös jogkezelésre vonatkozó uniós szabályozásnak a magyar érdekekre tekintettel történő alakításával érhetők el.

A közös jogkezelés hazai szabályozásával és működtetésével kapcsolatban a Jedlik-terv a következő főbb beavatkozási területeken irányoz elő intézkedéseket:

- Az Szjt. 2011. évi módosítása (ld. a 2011. évi CLXXIII. törvényt) gyökeresen átalakította a közös jogkezelésre vonatkozó hazai szabályozást. A módosítás főbb irányait és eddigi eredményeit a 3.2.2.3. pontban található helyzetkép már bemutatta. Az új szabályozás megfelelő normatív alapot teremtett a közös jogkezeléssel kapcsolatos nemzetpolitikai és kulturális politikai célok eléréséhez, valamint a jogbiztonság, az átláthatóság, a jogosulti önkormányzat és az elszámoltathatóság követelményeinek hatékony érvényesítéséhez. Szintén biztosítottak annak jogszabályi keretei, hogy a közös jogkezelők díjszabásainak jóváhagyására irányuló eljárás kiszámítható menetrendet kövessen, megfelelő teret engedve a felhasználói szempontok intézményesített megjelenítésének is. A nyilvántartási és felügyeleti szabályok korszerűsítése pedig biztosítékot adott a jogkövetésre és a transzparenciára. A Jedlik-terv ezért rövid távon nem számol a közös jogkezelés megújult törvényi kereteinek újabb jelentős átalakításával, hanem a 2011-ben bevezetett új szabályok és követelmények következetes, kiegyensúlyozott és adaptív alkalmazását irányozza elő. Ehhez a KIM, az SZTNH, az érintett tárcák, valamint a közös jogkezelők és a felhasználói szervezetek együttműködésének elmélyítésére lesz szükség a hatékonyság, az átláthatóság, a jóhiszemű partnerség, az adminisztratív tehercsökkentés, a törvényesség és a jogbiztonság követelményei mentén. Indokolt mindazonáltal a Jedlik-terv időhorizontján a 2011-ben átalakított szabályozás tapasztalatainak értékelésével, azaz utólagos hatásvizsgálattal is számolni; erre célszerűen 2015-ben kerülhet sor első ízben, a szabályozás ennek alapján esetleg szükségesnek mutató kiigazítása pedig 2016-ra tervezhető. E menetrend természetesen nagyban függ a közös jogkezelés uniós szabályozására irányuló törekvések eredményétől is; a közös jogkezelésről szóló uniós irányelv elfogadása azt – részben vagy egészben – felülírhatja. Mérőpontok: a közös jogkezelés jogdíjbevételeinek és kezelési költségeinek alakulása, a jogosultak között ténylegesen felosztott jogdíjak aránya, a kulturális és szociális célokra fordított bevételek nagysága és tényleges hasznosulása, a közös jogkezelők nyilvántartásával és felügyeletével kapcsolatos hatósági ügyek statisztikái, a díjszabás-jóváhagyási eljárásban tett és figyelembe vett felhasználói észrevételek száma, aránya, a díjszabások jóváhagyásának éves mutatói, a szabályozás utólagos hatásvizsgálatának elvégzése, az ebből adódó törvénymódosítások végrehajtása.

- A közös jogkezelésbe tartozó díjigények közgazdasági megalapozottságához és társadalmi legitimációjához hozzátartozik annak igazolása, hogy az érintett tömeges felhasználási mód akadályozza a művek és más teljesítmények rendes felhasználását és a szerző vagy más jogosult törvényes érdekeire nézve sérelmes. Az EUB-nek a C-467/08. számú Padawan-ügyben meghozott ítéletéből is az következik, hogy igazolni kell a kapcsolatot a digitális többszörözésre alkalmas berendezések, készülékek és adathordozók magáncélú többszörözésre történő használata és a méltányos díjazás iránti igény rájuk való alkalmazása között. Ennek megfelelően az Szjt. megfelelő módosításával el kell érni, hogy a magáncélú másolásra tekintettel járó, megfelelő díjazásra vonatkozó közös jogkezelői díjszabás megállapításának és jóváhagyásának egyik feltétele az legyen, hogy azt a magáncélú többszörözés mértékét reprezentatív módon megjelenítő felmérés támassza alá. E felmérés kellő támpontokkal szolgálhat mind a jogosultaknak, mind az ún. üreshordozói díj megfizetésére kötelezettek számára ahhoz, hogy a magáncélú felhasználás mértékét felmérjék a folyamatosan átalakuló felhasználói szokásokra is figyelemmel, és megfelelő következtetéseket vonhassanak le a jogosultakat érő hátrányok mibenlétére, nagyságrendjére nézve. A szellemi tulajdonra vonatkozó egyes törvények módosításáról szóló 2013. évi XVI. tv – az Szjt. idevágó módosításával – e felmérések törvényi kereteit is meghatározza. Ennek értelmében a felmérés rendelkezésre bocsátására kötelezett közös jogkezelő szervezetnek a felmérés módszertanának meghatározásához véleményt kell kérnie a jelentős felhasználóktól

és felhasználói érdek-képviselői szervezetektől, a felmérés eredményét pedig az adott díjszabás jóváhagyására irányuló eljárás valamennyi résztvevője számára hozzáférhetővé kell tennie. Mérőpontok: az Sztj. szóban forgó módosításának elfogadását követően a magáncélú másolás díjával kapcsolatos reprezentatív felmérés évenkénti elkészítése, a felmérés módszertanának elfogadottsága a felhasználói oldalon.

4.2.1.2. A közös jogkezelés szabályainak összehangolása az Európai Unióban

Amint arról a szerzői jogi helyzetképben (3.2.2.3.) szó esett, az Európai Bizottság 2012. július 17-én terjesztette elő javaslatát a szerzői és szomszédos jogokra vonatkozó közös jogkezelésről és a zeneművek jogainak belső piacon történő online felhasználásra szóló, több területre érvényes engedélyezéséről szóló európai parlamenti és tanácsi irányelvre (a továbbiakban: irányelvjavaslat). Az EKTb – a Kormány jóváhagyásával – 2012 szeptemberében fogadta el az irányelvjavaslatra vonatkozó magyar alapmandátumot, „induló tárgyalási álláspontot”. Az irányelvjavaslat kiemelt, megkülönböztetett figyelemmel való kezelését indokolja, hogy e jogalkotási kezdeményezés hosszabb távra fogja kijelölni a szerzői és szomszédos jogi joggyakorlás, a közös jogkezelés fejlődési irányait az EU-n belül, meghatározó befolyást fog gyakorolni a szerzők és más jogosultak helyzetére, érdekérvényesítési lehetőségeire, a szerzői művek és szomszédos jogi teljesítmények felhasználásának európai feltételeire, valamint döntő hatással lesz a kulturális sokféleségre, a kisebb vagy kevésbé népszerű repertoárok fennmaradási esélyeire. Másfelől az irányelvjavaslat alkalmat kínálhat a letelepedés és a határon átnyúló szolgáltatás alapszabadságaival, valamint egyes uniós versenyszabályokkal kapcsolatos végleges, túlzásokba hajló jogértelmezési – főként európai bizottsági – kísérletek átértékelésére is, legalábbis a közös jogkezelés és a kulturális sokféleség területén. Az irányelvjavaslat várhatóan hosszadalmas – akár több éven át is elhúzódó – európai uniós vitájában a Jedlik-terv (összhangban a már említett alapmandátummal is) a következő stratégiai jelentőségű megfontolások hatékony képviselőjét tüzi ki célul:

- A közös jogkezelés hatékonyságát és átláthatóságát, a jogosultak önrendelkezését és önkormányzatát, valamint az elszámoltathatóságot célzó szabályozási javaslatok támogatásra érdemesek. Az irányelv megalkotása során ugyanakkor a szubszidiaritás és az arányosság követelményeinek érvényesülniük kell, ami a túlzottan részletes és rugalmatlan szabályozás elkerülését követeli meg. Az uniós jogalkotásnak rugalmas keretirányelv létrehozását kell céloznia, a minimumharmonizáció módszerével.
- Feltétlenül tisztázásra szorul az irányelvjavaslat – és általában a közös jogkezelés – viszonya az ún. Szolgáltatási Irányelvhez.⁵¹ A közös jogkezelés valójában a szerzői (és más kapcsolódó jogi jogosulti) joggyakorlás sajátos módja, amelynek során e jogosultak és felhasználók között jön létre – közvetett úton – jogviszony, ami már azt se teszi egyértelművé és vitathatatlaná, hogy szolgáltatásnyújtásról van szó. Emellett a Szolgáltatási Irányelv 17. cikke maga vonja ki a szolgáltatásnyújtás szabadságára vonatkozó rendelkezések hatálya alól a szerzői és szomszédos jogokat (amely kivétel értelemszerűen csak e jogok gyakorlására vonatkozhat, azon belül pedig a közös jogkezelésre is). A Szolgáltatási Irányelv és az irányelvjavaslat viszonyának rendezése során az utóbbit – ha erre egyáltalán szükség lesz – a Szolgáltatási Irányelvhez képest *lex specialis*-ként indokolt kezelni, a közös jogkezelés sajátosságainak figyelembevételéhez szükséges mértékben eltérve a Szolgáltatási Irányelv általános szabályaitól. Ez adott esetben oda is vezethet, hogy az irányelvjavaslat előírja vagy megengedi a tagállamoknak olyan nyilvántartási-engedélyezési rendszerek működtetését, amelyek ahhoz lehetnek szükségesek, hogy kikényszerítsék a közös jogkezelésre vonatkozó – az irányelvvel összhangban elfogadott – nemzeti jogszabályi követelményeik betartását minden olyan közös jogkezelő szervezet esetében, amely a

⁵¹ Az Európai Parlament és a Tanács 2006/123/EK irányelve a belső piaci szolgáltatásokról

területükön közös jogkezelést folytat [erre a Szolgáltatási Irányelv 3. cikkének (1) bekezdése és a 9. cikkének (3) bekezdése lehetősége ad].

- Az irányelvjavaslat hatályának meghatározása során a közös jogkezelés és a közös jogkezelő szervezetek olyan definíciójából kell kiindulni, amely tükrözi, hogy e szervezetek a jogosultak önkéntes elhatározása alapján létrejövő magánszervezetek, amelyek kellően reprezentatívak, továbbá azt is, hogy a közös jogkezelés a joggyakorlás kollektív, szabályalapú változata, amelynek vannak szükségszerű tevékenységi elemei (a jogosítás feltételeinek kollektív megállapítása, a jogdíjak együttes beszedése és normatív alapon történő felosztása stb.). Emellett biztosítani kell, hogy az irányelv feltételeinek megfelelő európai uniós közös jogkezelő szervezetek ne kerüljenek versenyhátrányba az EU-n kívüli, de az EU jogkezelési „piacára” belépő szervezetekkel, valamint a független, ügynökségi típusú (nem kollektív) jogkezelőkkel szemben.
- Egyértelművé kell tenni, hogy az irányelv a non-profit alapon történő közös jogkezelést nem zárja ki. Sőt, kerülni indokolt a közös jogkezelést üzleti, gazdasági vállalkozásként beállító – társasági jogias – terminológiát. Az irányelvnek a közös jogkezelés változatos szervezeti megoldásait egyaránt befogadó, megfelelően kezelni képes – azaz kellően általános, illetve szervezetenként semleges – rendelkezéseket és kifejezéseket kell tartalmaznia, szakítva a bizottsági javaslat egyoldalúan profitorientált szemléletével.
- Az irányelvjavaslatnak érintetlenül kell hagynia a kötelező és a kiterjesztett hatályú közös jogkezelés – egyes szerzői jogi irányelvekben is elismert, valamint a tagállamok nemzeti jogában széles körben alkalmazott – eseteit. A kötelező közös jogkezelésből való kilépés lehetőségét ki kell zárni. A közös jogkezelésből egyéb esetekben történő kilépés lehetőségét pedig csak vagyoni jogonként és a kilépő jogosult teljes repertoárjára nézve indokolt biztosítani. Így érhető el, hogy a felhasználók számára elengedhetetlen jogbiztonság fennmaradjon. Emellett a korlátlan kilépési (és választási) lehetőség az értékesebb, páneurópai hasznosításra is alkalmas repertoárok migrációját eredményezné a gazdasági-vállalkozási formában működő, tőkeerős közös jogkezelő szervezetek (vagy ügynökségek, kiadók) felé. A nagyobb jogdíjbevételt generáló művek hazai jogkezelésből történő kilépése miatt a magyar jogosultak számára felosztható, illetve a hazai kulturális célokra fordítható jogdíjak mértéke is csökkenne.
- Az irányelvben széles mozgásteret kell hagyni a tagállamoknak arra, hogy szabályozhassák a beszedett jogdíjakból kulturális és szociális célokra történő levonásokat és az ilyen összegek felhasználására irányuló nemzeti mechanizmusokat.

Az irányelvjavaslatra vonatkozó alapmandátum hatásvizsgálati része – egyebek mellett – a következőkre mutatott rá: „Az uniós javaslat elfogadásának fontos hatása lehet, hogy a repertoárok koncentrálódása következik be az értékesebb, páneurópai hasznosításra is alkalmas repertoárral rendelkező jogkezelők kezében. Így a keresettebb, 'tömegfogyasztásra' alkalmasabb, és így nagyobb jogdíjbevételt generáló művek hazai jogkezelésből történő kilépése miatt a felosztható jogdíj mértékének csökkenése révén a hazai kultúrát képviselő magyar jogosultak számára felosztható jogdíjak mértéke is csökkenne. A koncentrálódás révén az inkább a helyi felhasználók által keresett művek maradnának a kisebb jogkezelőknél, így paradox módon a repertoárok töredezettsége is nőne, mely az egy kézből történő páneurópai engedélyezést nehezítené meg, ami a felhasználók számára is hátrányos következményként hatna. A tisztán piaci alapú szelekció egyébként is a kulturális sokszínűség hátrányára válna.”

- Az irányelvjavaslatnak a multi-territoriális engedélyezésre vonatkozó része kapcsán alapvető követelmény, hogy az uniós szintű szabályozás tegye lehetővé a magyar közös jogkezelő szervezetek beilleszkedését a multi-territoriális engedélyezés európai rendszerébe, a páneurópai léptékű közös jogkezelésből kimaradó repertoárok ugyanis könnyen piacképtelenné válhatnak. Hasonlóképpen elengedhetetlen annak biztosítása is, hogy ez az új páneurópai jogosítási rendszer a lehető legszélesebb repertoárral terjedjen ki hazánk területére is, a lehető leggazdagabb legális online zenei kínálatot biztosítva a magyar felhasználók számára.

Mérőpont: az előzőekben felsorolt szempontok képviselte és érvényesítése az irányelvjavaslat uniós vitája és elfogadása során.

4.2.2. A védelem és a hozzáférés harmóniája a szerzői jogban

Ahogy arra a 2.2.7. pont is utalt, a szerzői jogi szabályozás valójában „kötszövet”, amely a szerzőket közönségükkel összekapcsolja. Szerzői jog nélkül e kapcsolat létre sem jönne vagy rendkívül rendezetlen lenne – hátrányokat okozva valamennyi érintett (szerzők és más jogosultak, a kulturális ipar és más felhasználók) számára. A szabályozás egyensúlyi állapotában és rendeltetésszerű funkcionálása mellett ezért a szerzői jog valójában nemhogy nem állítja egymással ellentétbe a védelmet és a hozzáférést, hanem épp e kettőt kapcsolja össze és működteti harmonikus kölcsönhatásban. A szellemi alkotást és más hasonló teljesítményeket ösztönző – alapjogi indíttatású (ld. az 1.3.1. pontot) – jogi védelmet épp a felhasználás rendezett, kiszámítható viszonyok között történő lehetővé tétele, azaz a műveknek és más teljesítményeknek a közösséghez való eljuttatása érdekében írja elő és működteti. A szerzői jog tehát nemhogy nem akadály, hanem éppenséggel pótolhatatlan jogi és intézményi előfeltétele a műélvezetnek, az egyéni vagy szervezett műfelhasználásnak, a művekhez, az információhoz vagy a tudáshoz való hozzáférésnek. Az optimális szerzői jogi szabályozás a szerzői és más jogosulti érdekek sérelme nélkül is képes kielégíteni a felhasználók szükségleteit, valamint az oktatás, a művelődés, a tudományos kutatás és a szabad információhoz jutás jogos igényeit.

E sokféle érdek egyensúlya természetesen csak nagy körültekintéssel és jól informált társadalmi konszenzussal teremthető meg, mint ahogy folyamatos fenntartása is csak rendszeres elemzéssel, konzultációval és rugalmas adaptációk révén biztosítható.

A Jedlik-terv egyik központi stratégiai gondolata a védelem és a hozzáférés harmóniájának fenntartása a szerzői jog világában. E központi gondolatból többféle cselekvési irány ágazik le, amelyek a következőkben vázolhatók fel.

4.2.2.1. Hozzáférés – a védelem csorbitása nélkül

A Jedlik-terv a művekhez és más teljesítményekhez való jogszerű hozzáférést a következő szerzői jogi eszközökkel kívánja előmozdítani:

- A 3.2.2.1. pontban vázolt helyzetképből is kitűnt: a szerzői jogi szabályozás és gyakorlat egyik legégetőbb problémája hazánkban a legális online tartalomkínálat megteremtése és üzleti életképességének megőrzése. Ki kell törni abból az ördögi körből, amelyben a legális online tartalomkínálat hiánya az illegális szolgáltatások felé löki a felhasználókat és a fogyasztókat, míg a széles körű kalózkodás, a szinte korlátlan illegális kínálat a legális online tartalomszolgáltatás kiépülését és üzleti fenntarthatóságát akadályozza meg.

Az Artisjus a Jedlik-terv előkészítését célzó konzultáció során a következő kifejtésével hívta fel a figyelmet az ún. felhő alapú szolgáltatásokra:

„2011-ben az online tartalomszolgáltatások legvalószínűbb jövőjét az ún. számítási felhő alapú szolgáltatások jelentik. E szolgáltatások lényege, hogy a fogyasztó nem tart magánál másolatot a kulturális tartalmakról, hanem egy személyére szabott szerverrészen a szolgáltató által rögzített kópiáról minden egyes megtekintés, meghallgatás alkalmával lehívja a művet.

Ezek a szolgáltatások jelenleg két fő típusra bonthatók:

- az Amazon-típusú felhasználások esetében a fogyasztó a saját birtokában lévő digitális fájlt tölti fel a jelszóval védett saját szerverrészére;
- az Apple iCloud modellben a szolgáltató szkenneli a fogyasztó készülékét, az ott található zenei fájlokat ujjlenyomat-technológiával beazonosítja, és azokról saját forrásból „backup” másolatot biztosít a szerveren.

Tekintettel arra, hogy ezek a szolgáltatások jelenthetik a zenei üzlet jövőjét, fontosnak tartjuk, hogy az alkotói előállítói oldal képes legyen monetizálni e felhasználásokat. Szükséges biztosítani, hogy e szolgáltatások bevezetésének első éveit ne a másilyn technikai környezetben született szabályok bírói értelmezésével teljenek el, mert ezzel csak az alkotói kör járna rosszul. Ehelyett a Kormány rendelkezzen világosan arról, hogy az ilyen szolgáltatásokra sem a magánmásolási kivétel, sem a tárhelyszolgáltatási mentesülés nem vonatkozik; a szolgáltatók legyenek kötelesek a szerzői, előadói és előállítói engedélyek beszerzésére.”

Az illegális online szolgáltatások visszaszorítása alapvetően jogérvényesítési kérdés (és ennyiben a Hamisítás Elleni Akcióterv illegális kínálatcsökkentési pilléréhez tartozik; ld. a 4.1.2.3. pontot és a Jedlik-terv 3. mellékletét), nagyrészt – de nem kizárólag – állami feladat, viszont nyilvánvalóan önmagában nem képezheti a teljes megoldást. Elengedhetetlen olyan új üzleti modellek bevezetése is, amelyek találkoznak a felhasználói igényekkel és kielégítik a szerzők és más jogosultak jogos érdekeit is. A 3.2.2.1. pontban ismertetett eddigi hazai kezdeményezések is alapvetően ezt célozták. Noha ezen üzleti modellek kidolgozása, bevezetése és működtetése alapvetően az érintett piaci szereplőkre, a magánkezdeményezés körébe tartozik (és mindebben fontos szerepe lehet az önszabályozásnak is), indokolt lehet átfogó cselekvési tervbe rendezésük támogatása, katalizátori szerepben való előmozdítása az állami szervek részéről is, mint ahogy abban is juthat szerep az állami szférának, hogy a legális online tartalomszolgáltatás üzletileg is működőképes modelljeinek beindításában a folyamat valamennyi szereplője proaktívan közreműködjön. Tere lehet az állami szerepvállalásnak továbbá a legális online tartalomkínálat bővítésére irányuló európai erőfeszítésekhez való kapcsolódásban is.

Az Európai Bizottság szellemi tulajdonra vonatkozó 2011. évi stratégiája (ld. az 1.3.7. pontot) a szerzői jog és a digitális egységes piac kapcsolatáról a következőket fejtette ki: „A szerzők és más alkotók elvárják, hogy műveik felhasználása után méltányos díjazásban részesüljenek, legyen szó akár könyvekről, újságcikkekről, hangfelvételekről, előadásokról, filmekről vagy fényképekről. Ez a kiadókra és a producerekre is érvényes, akik pénzt fektetnek a produkciók megvalósításába és művek terjesztésébe. A szerzők és alkotók jogdíjainak növelése akkor lehetséges, ha a megfelelő szerzői jogi környezet megkönnyíti a művek szerzői jogi engedélyezését és terjesztését az egységes digitális piacon. Alapvetően fontos egy európai igazgatási rendszer létrehozása az alkotók, a kereskedelmi felhasználók és a fogyasztók közötti érintkezési felület kezelésére, ha Európa teljes mértékben ki akarja aknázni az új technológiákban és a digitális piacon rejlő lehetőségeket. Európának ki kell fejlesztenie a szerzői jogokra vonatkozó engedélyezési szolgáltatásokat, amelyeket webes alkalmazásokkal és eszközökkel kell kombinálni az élénk kulturális tevékenységek biztosításához, illetve a kreatív iparágak serkentésére. Ez utóbbiak a polgárok milliói számára lehetővé teszik, hogy a publikált ismeretanyagot és szórakoztató műveket a lakhelyük szerinti tagállamtól függetlenül, Unió-szerte könnyen és jogszerűen használják fel és osszák meg egymás között.”

Az említett európai uniós kezdeményezések közé tartozik a 4.2.1.2. pontban ismertetett irányelvjavaslat is, amelynek egyik fő célja a zeneművek online felhasználásának

több tagállam – akár a teljes európai uniós belső piac – területére kiterjedő engedélyezését lehetővé tevő modell felépítése. E törekvés a 4.2.1.2. pontban rögzített stratégiai szempontok mentén támogatható. Mérőpontok: a hazai legális online tartalomkínálat cselekvési tervének kidolgozása, a legális online tartalomszolgáltatások száma és igénybevételük mutatói, az ilyen szolgáltatásokból származó jogdíjbevételek mértéke és aránya, az illegális szolgáltatások volumenére és piaci részesedésére vonatkozó statisztikai adatok, a felhasználói szokások alakulását tükröző felmérések eredményei.

Az Európai Bizottság szellemi tulajdon-védelmi stratégiája szerint „[az] internet elterjedtsége megteremtette annak igényét, hogy hatékonyabbá váljon a szerzői jogok felhasználásának közös engedélyezésére vonatkozó gyakorlat. A technológia számos gyakorlatias megoldást kínálhat arra, hogy a szerzői jogi engedélyezést hozzáigazítsuk az internet követelményeihez, továbbá segítséget nyújthat a közösen kezelt bevételi források elosztásában. Ebben az összefüggésben a Bizottság támogatni fogja azokat az intézkedéseket, amelyek a szerzői jogokhoz kapcsolódó innovatív engedélyezési technológiák, az engedélyezési infrastruktúrák hitelesítése, a tényleges felhasználás feltérképezése, a felhasználási adatok cseréje és az elektronikus adatkezelés segítségével egyszerűbbé és hatékonyabbá teszik a szerzői jogi védelem alatt álló művekhez való hozzáférést. A Bizottság ösztönözi és támogatni fogja a különböző érdekeltek olyan projektjeit, amelyek automatizált és integrált, szabványalapú jogkezelő infrastruktúrák kifejlesztésére irányulnak. Az együttműködésre képes online adatbázisok megkönnyíthetik a jogtulajdonosok azonosítását és ösztönözhetik az engedélyezési infrastruktúrák fejlesztését. Például a zeneszerzőkre vonatkozó pontos jogtulajdonosi információk egyetlen hiteles adatbázisba való összegyűjtése és így módon történő rendelkezésre bocsátása elengedhetetlen a határokon átnyúló szerzői jogi engedélyezés hatékonyságának biztosításához, valamint ahhoz, hogy a jogdíjak megfelelő jogtulajdonosok közötti szétosztása Európa-szerte egységesen történjék, továbbá megkönnyíti az európai repertoár külföldön történő felhasználásának engedélyezését és a kapcsolódó jogdíjak európai szerzők közötti megfelelő felosztását. Ezeket az információkat nyilvánosan rendelkezésre kell bocsátani, hogy a felhasználók átlátható tájékoztatást kapjanak, ami megkönnyíti a szerzői jogi engedélyezés gyakorlatát.”

- Támogatni kell az innovatív engedélyezési technológiák elterjedését, valamint a jogosítási rendszerek átlátható és egyszerű működtetéséhez szükséges adatbázisok kiépülését. E területen szintén hasznos és előnyös lehet az európai uniós kezdeményezésekhez való kapcsolódás. Mérőpontok: a szóban forgó technológiák elterjedése, az említett adatbázisok száma, adattartalma, valamint igénybevételük mutatói.

- A kulturális örökség megőrzéséhez szükséges nagyszabású és tömeges digitalizálási programok sikeréhez járul hozzá az árva művek egyes megengedett felhasználási módjairól szóló 2012/28/EU irányelv (ld. a 3.2.2.2. pontot is).

A 2012/28/EU irányelv preambuluma – egyebek mellett a következőket hangsúlyozza: „A tagállamokban letelepedett, nyilvánosan hozzáférhető könyvtárak, oktatási intézmények, illetve múzeumok, valamint archívumok, mozgókép-örökség-védelmi vagy hangzóörökség-védelmi intézmények és közszolgálati műsorszolgáltatók az európai digitális könyvtárak létrehozása céljából gyűjteményeik, illetve állományaik nagymértékű digitalizálásával foglalkoznak. Ezek hozzájárulnak Európa kulturális örökségének megőrzéséhez és népszerűsítéséhez, ami az európai digitális könyvtárak – köztük az Europeana – létrehozása szempontjából is fontos. A nyomtatott anyagok tömeges digitalizálására szolgáló, valamint az adatkeresési és -indexelési technológiák növelik a könyvtárak gyűjteményeinek hasznosíthatóságát a kutatásban. A nagyméretű online könyvtárak létrehozása megkönnyíti az olyan elektronikus kereső- és feltáráselemek használatát, amelyek a kutatók és a tudósok számára új kutatási forrásokat nyitnak meg, és amelyek hiányában az érintettek kénytelenek volnának hagyományosabb, analóg keresési módszerekkel beérni. [...] A szerzői jog a kreatív iparág gazdasági alapját képezi, mivel serkenti az innovációt, a kreatív tevékenységet, a beruházást és az új alkotások létrejöttét. A művek tömeges digitalizálása és terjesztése tehát Európa kulturális öröksége megőrzésének egyik eszköze. A szerzői jog fontos eszköz annak biztosítására, hogy a kreatív ágazat ellenszolgáltatásban részesüljön munkájáért.”

Az árva művek egyes megengedett felhasználási módjairól szóló uniós irányelv 2014-ig elvégzendő átültetésével – az Szjt. és a kapcsolódó jogszabályok ehhez szükséges módosításával – a szerzői jogi szabályozás nagyban hozzájárulhat a Digitális Megújulás Cselekvési Tervének megvalósításához, vagyis ahhoz, hogy a kulturális adatvagyon

megőrizzük és hozzáférhetővé tegyük, illetve a MaNDA alapfeladatainak ellátását elősegítsük. Emellett fontos stratégiai feladat annak megvizsgálása, hogy az irányelv tárgyi és személyi hatályán kívül eső esetekben az árva művek egyes felhasználásainak engedélyezésére szolgáló jelenlegi hazai rendszert fenntartsuk-e, és ha igen, az irányelv folytán előállt új helyzetre és az eddigi gyakorlati tapasztalatokra figyelemmel milyen változtatásokkal. Mérőpontok: a 2012/28/EU irányelv átültetése a magyar szerzői jogba, az árva művekkel és a felhasználásukkal kapcsolatos hazai és európai statisztikai adatok.

- A tömeges digitalizálási programok egy másik szerzői jogi vetületére fókuszál a 3.2.2.2. pontban említett, a kereskedelmi forgalmon kívüli művekkel kapcsolatban 2011. szeptember 20-án megkötött – az európai könyvtárak, szerzők, kiadók és közös jogkezelő szervezetek érdek-képviselői között létrejött – „egyetértési megállapodás”. Ennek alapján az egyes könyvtárak egyedileg állapodhatnak meg a könyvekben és a folyóiratokban szereplő művekhez fűződő szerzői jogok közös kezelését végző – az adott ország területén működő – szervezettel. Magyarországon az érintett felhasználások nincsenek közös jogkezelésben, ezért e megállapodás irányvonalai mentén 2014 végéig hazánkban is meg kell teremteni a kereskedelmi forgalmon kívüli művek tömeges digitalizációjához szükséges szerzői jogi feltételeket. Mérőpontok: a tömeges digitalizálás feltételei valósuljanak meg valamennyi érintett érdekeinek a figyelembevételével; az egyetértési megállapodás magyarországi végrehajtása.

- Az ARROW (*Accessible Registries of Rights Information and Orphan Works*) a könyvekre vonatkozó adatokat tartalmazó adatbázisok összekapcsolásával létrehozott rendszer. Megkönnyíti a könyvek szerzőire, kiadóira vonatkozó információkhoz való hozzáférést mind a kereskedelmi forgalomban kapható, mind a kereskedelmi forgalmon kívüli és az árva művek esetében. A rendszer Franciaországban, Németországban, Spanyolországban és az Egyesült Királyságban már működik, az ARROW PLUS keretében pedig számos további európai országban, köztük Magyarországon is folynak előkészületek az elindítására. A rendszer elősegíti és egyszerűsíti a kulturális anyagok digitalizálásával kapcsolatos szerzői jogok tisztázását és ezáltal a kulturális örökség legális módon történő hozzáférhetővé tételét. Mérőpont: az ARROW PLUS projektben való magyarországi részvétel feltételeinek megteremtése; a rendszer használatának elterjedése a kiadók, könyvtárak, archívumok körében.

4.2.2.2. Védelem – a hozzáférés korlátozása nélkül

A Jedlik-terv stratégiai horizontján található a következő – a védelem és a hozzáférés egyensúlyát érintő – szabályozási törekvések is:

- Az Európai Bizottság szellemi tulajdonra vonatkozó – 2011 májusában meghirdetett – stratégiája (ld. az 1.3.7. pontot) előrevetítette egy „egységes európai uniós szerzői jogi jogcím” létrehozásának lehetőségét is. Így a nemzeti szintű szerzői jogi védelem mellé – vagy fölé – kiépülne az uniós szintű, egységes szerzői jogi védelem is. A bizottsági stratégia tárgyában az EKTB által – a Kormány jóváhagyásával – elfogadott alapmandátum ezt az elképzelést Magyarország számára elfogadhatatlannak minősítette. A mandátum szerint erre az EUMSZ 118. cikke nem teremt jogalapot. Az uniós szerzői jogi jogcím a heterogén tagállami érdekeket és viszonyokat és a szerzői jog kulturális vonzatait nem volna képes megfelelően figyelembe venni. Az elképzelés gyakorlati kivitelezhetősége is kérdéses: mivel a szerzői jogi védelem semmiféle alakíthatósághoz (regisztrációhoz, bejelentéshez stb.-hez) nem kötődik és nem köthető, az uniós és nemzeti szerzői jogi rendszerek elhatárolása, párhuzamos működtetése sem lenne megoldható úgy, ahogy ez egyes iparjogvédelmi oltalmi formáknál már megvalósult. Ilyesféle hatósági regisztráció vagy egyéb alaki követelmények hiányában a felhasználók és más érintettek számára sem tűnne ki, nem lenne megállapítható, hogy valamely mű vagy teljesítmény uniós vagy nemzeti szerzői jogi védelem alatt áll-e, illetve,

hogy egyes felhasználási cselekményekre az uniós vagy a nemzeti szerzői jogot kell-e alkalmazni. Ez aláásná a szerzői jogi felhasználásokkal kapcsolatos jogbiztonságot is. Az uniós szerzői jogi jogcím bevezetése valójában a nemzeti sajátosságokat és kulturális igényeket is tükröző tagállami szerzői jog felszámolását célozná, elősegítve a szerzői jogi ipar európai koncentrációját a kisebb nemzeti repertoárok és a kulturális sokféleség rovására. A Jedlik-terv ezért alapvető stratégiai igényként fogalmazza meg az uniós szintű szerzői jogi jogcím létrehozására irányuló európai bizottsági elképzelések következetes kritikáját, az ilyen irányú törekvések opponálását. Mérőpont: az európai szerzői jogi jogcím elképzelésének levétele az uniós döntéshozatali fórumok napirendjéről.

- A szerzői jogi szabályozás digitális korhoz való igazítására irányuló – az Európai Bizottság által meghirdetett – reformokat elősegítő, alátámasztó vizsgálatokban, konzultációkban szükséges az aktív magyar részvétel a magyar digitális piac szereplőinek és a szerzői jogi jogosultak képviselőinek bevonásával annak érdekében, hogy megalapozott, a magyar kulturális javakhoz való hozzáférést javító, ugyanakkor a magyar szerzőknek alkotásaikért megfelelő elismerést, védelmet biztosító jogi környezet alakuljon ki. Mérőpont: az Európai Bizottság által meghirdetett irányokkal összhangban végzett, a szerzői jogi szabályozás digitális környezetben való alkalmazhatóságára vonatkozó magyar vizsgálatok, tanulmányok száma, a konzultációk száma az érdekelt iparági szereplőkkel, ezek eredményeinek figyelembevétele a jogszabályalkotásban.

- Ahogy arra a 3.2.2.4. pont is utalt, a WIPO-ban tárgyalások folynak arról, hogy nemzetközi szinten milyen szerzői jogi eszközökkel lehetne előmozdítani a látáskárosultak és az olvasási képességükben korlátozott személyek jobb hozzáférését a könyvekhez és más írott anyagokhoz. E tárgyban várhatóan kötelező erejű nemzetközi szerződést fogadnak el; az ehhez szükséges diplomáciai értekezletet 2013 júniusában tartják meg. E nemes cél a szerzői jogok kellő tiszteletben tartásával is elérhető. Ennek érdekében olyan nemzetközi szerződés elfogadása támogatható, amely a szerzői jog kivételeinek vagy korlátozásainak bevezetését továbbra is opcionálisnak tekintti és mind szélesebb körben a tagállamok implementációs mérlegelésére bízva, a Berni Egyezmény 9. cikkéből következő, de más nemzetközi megállapodásokban is megkövetelt ún. három lépcsős teszt feltétlen és teljes uralma alatt. Emellett a hozzáférést megkönnyítő bármely mechanizmusnak a csupán feltétlenül szükséges mértékre kell korlátozódnia, azaz a könyvekre és más írott anyagokra kell szorítkoznia, továbbá nem terjedhet ki a fordítás és a nyilvános előadás jogára. A szóban forgó tárgyalások és nemzetközi szerződés kapcsán az EU-n belül pedig abból kell kiindulni, hogy e témában a hatáskör megoszlik az EU és a tagállamok között, tehát a megállapodás csak vegyes szerződésként tárgyalható ki és köthető meg. Mérőpont: a szóban forgó nemzetközi szerződésnek az említett szempontokkal összhangban történő megkötése.

- Az audiovizuális előadások védelmére vonatkozó, 2012 júniusában a WIPO keretében elfogadott nemzetközi szerződés aláírását követően feladat annak ratifikációja. A ratifikációra az EU ratifikációjával összhangoltan – az Európai Bizottságot erre felhatalmazó tanácsi határozat elfogadását követően – harmonizált rendben kerülhet majd sor. Mérőpont: az audiovizuális előadások védelmére vonatkozó nemzetközi szerződés ratifikációja Magyarország részéről.

4.2.3. A szerzői jog társadalmi megítélésének javítása

A Jedlik-terv egyik kiemelkedő jelentőségű célkitűzése, hogy javítsa a szerzői jog megítélését a hazai közvélemény szemében. A szerzői jogi jogdíj nem jelenhet meg kijátszásra érdemes, értelmetlen és legitimáció nélküli „adónemként”, mint ahogy a közös jogkezelő szervezetek sem tűnhetnek fel szerzői jogi rendőrséggént, adó- vagy nyomozóhatóságként. Láttatni kell és közérthetővé kell tenni a szerzői jog alapvető és ma is méltánylásra érdemes funkcióit: a szellemi alkotás ösztönzését, a szerzők és más alkotók

erkölcsi és anyagi elismerését, a műveknek és más szellemi teljesítményeknek a közönséghez való eljuttatásában beöltött „köötőszöveti” szerepét, a szabályozás mögött meghúzódó egyensúlyt a szerző, a felhasználó, a köz és a fogyasztó érdekei között. Ehhez kiegyensúlyozott – a szélsőségeket kerülő – és közérthető kommunikációra, valamint a szerzői jogi intézményrendszert átható transzparenciára van szükség. Érzékeltetni kell, hogy ami a hétköznapiakban kellemes, szép, emberhez méltó, és ami az üzleti életben lényeges, lendületet adó, hasznos, az gyakran kötődik szerzői művekhez és más védett szellemi teljesítményekhez. A hozzáférésben és a műélvezetben a szerzői jog nem akadály vagy a kriminalizáció Damoklész-kardja, hanem éppenséggel az az éltető közeg, amely nemcsak a kreativitást ösztönzi, hanem a felhasználást lehetővé tevő gazdasági és társadalmi mechanizmusokat is működteti.

A Jedlik-terv összeállítása érdekében lefolytatott társadalmi konzultáció során – többek között – a ProArt-Szövetség a Szerzői Jogokért is hangsúlyosan kiállt a szerzői jog percepciójának javítása mellett: a szellemi tulajdon védelmére irányuló nemzeti stratégia sikerének „egyik zálogaként” írta le, hogy „az ’átlag’ fogyasztótól a kereskedelmi, ipari méretű felhasználóig, a jogalkalmazótól a jogalkotóig a magyar társadalom minden tagja rendelkezzen a maga szintjén alapvető, megfelelő ismeretekkel a szellemi alkotások védelmének lényegéről. E cél elérése érdekében tudatos, tervezett, összehangolt lépésekre van szükség az alapszintű oktatástól a felsőfokú tanulmányokba ágyazott szakmai ismereteken át, az általános fogyasztói felvilágosítástól a közbeszerzési tenderek kiírásáig. Meg kell teremteni a szellemi alkotások társadalmi szintű elismertségét, ami nem csupán a kreatív iparágak, de a nemzetgazdaság sikerének a záloga is.”

A Jedlik-terv tervezetének társadalmi egyeztetése során e témában a Magyar Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Egyesület a következőkre hívta fel a figyelmet: „A szerzői jog társadalmi megítélésének javítására irányuló stratégiának – az egyenlő bánásmód és a versenysemlegesség elveinek maradéktalan tiszteletben tartása mellett is – lehet kifejezetten a nemzeti kultúra védelmét szolgáló jelleget adni. Amennyiben pl. ezek a stratégiák tudatosan a hazai művészeket és kulturális vállalkozásokat helyezik előtérbe, akkor véleményünk szerint (a) ez a fogyasztók számára könnyebb azonosulást tesz lehetővé; (b) rezisztensebb azzal a (demagóg) érveléssel szemben, hogy szerzői jog csak multinacionális médiavállalatok és külföldön felépített popsztárok érdekeit szolgálja; (c) az oktatásban, ismeretterjesztésben való megjelenés olyan felületet biztosíthat a hazai művészek és kulturális vállalkozások részére, amellyel egyenértékű piaci megjelenést valószínűleg képtelennek lennének megfizetni.”

A hazai szerzői jogi szakirodalom hasonló felismerésekkel szolgált. A következő szemelvények is ezt illusztrálják.

„Ha valaki kalózkodást kiált, akkor kalózt is kiált. A fájlcsere-élők egyetlen negatív, erőszakos szó mentén történő csoportosítása, kvázi kriminalizálása viszont egyáltalán nem alkalmas arra, hogy rávilágítson a jelenség mögött meghúzódó frontvonalakra.”

„A fájlcsere-élés kalózkodással való rokonítása, illetve terminológiai szinten történő azonosítása végső soron mindkét érdektől nézve elhibázott lépés. Leginkább azért, mert hosszú távon egyértelműen a helyzet stabilizálása ellen hat. Ilyen kommunikációs légkörben kizártnak tűnik a szerzői jogi jogosultak érdekeinek és a társadalom szabadságainak egyensúlyozása.”

„Jól ismertek azok a lassan klasszikussá váló – sok esetben álszent – formulák, miszerint a fájlcsere-élők azért nem akarnak a tartalmakért fizetni, mert a bevételeket a ’kapzsi kiadók’ maguknál tartják. ... [A] fenti fogyasztói retorika messze áll a valóságtól.”

„A szerzői művek és a szomszédos jogi teljesítmények nyilvános előadása alapján fennálló jogdíjfizetési kötelezettség vonatkozásában a magyar szerzői jogi szabályozás (és a mögöttes jogpolitika) világos, ráadásul az Artisjus sem ’büntethető’, hiszen nem hatóság, hanem egyesület. A szándékosan vagy épp véletlenül téves újságírói címválasztás azonban kellő muníciót adott a napilap olvasóinak ahhoz, hogy az Artisjust (többek közt) sápszedőnek, hamisítónak, zsarolónak, élősködőnek nevezzék.”

„A fogyasztókat (nem úgy a sajtót), akik nem jogászok, ... vádakkal kevésbé lehet illetni, habár a jog nem ismerése nem mentesít a felelősség alól. A társadalom oldalán egyelőre csekély szándék figyelhető meg a jog megismerésére. ... Épp ezért a fogyasztók szerepe a szerzői jog és speciálisan a fájlcsere körüli kommunikáció téves irányának fenntartásában tagadhatatlan és sajnálatos. Hasonlóan ahhoz, ahogy a következetes és helyes szóhasználatra az amerikai tartalomipart nehezen lehetne rávenni, a fogyasztói oldal sem tűnik kellőképpen nyitottnak a szakmai érvek befogadására. Ez korunk szerzői jogának ’huszonkettes csapdája’.”

„A szerzői jogi jogosultaknak ... nem lehet érdekük, hogy a társadalom, mely természetesen a jogsértők mellett a jogszerű fogyasztókat is felöleli, elforduljon a szellemi alkotások világától.”

(Mezei Péter: A fájlcsere retorikája – gondolatok egy álvita margójára. Iparjogvédelmi és Szerzői Jogi Szemle, 7. (117.) évf. 2. sz., 2012. április, p. 46-47.)

A Jedlik-terv a szerzői jog társadalmi megítélésének javítását a következő főbb cselekvési irányok mentén kívánja elérni.

4.2.3.1. A szerzői jog gazdasági jelentősége

- Folytatni kell a szerzői jogi ágazatok gazdasági súlyának a WIPO-módszertan szerint elvégzett, rendszeresen ismétlődő magyarországi felmérését. A felmérések eredményeinek bemutatásával a közvélemény előtt is láttatni kell a szerzői jogi ágazatok jelentős – sőt, növekvő – súlyát a magyar nemzetgazdaságban, azon belül pedig a foglalkoztatottság előmozdításában. Mérőpont: a szerzői jogi ágazatok hazai gazdasági súlyának felmérése a WIPO-módszertan szerint, az eredmények elemzése és ismertetése a közvéleménnyel és a politikai döntéshozókkal.

4.2.3.2. Kiegyensúlyozott jogérvényesítés

- A 4.1.2.3. pontban foglaltakkal és a Hamisítás Elleni Akciótervben előirányzottakkal összhangban a jogérvényesítés eszközeinek hatékony alkalmazásával és fejlesztésével, valamint a jogalkalmazók – nyomozó hatóság, ügyészek, bírások – naprakész releváns szerzői jogi ismereteinek a biztosításával elő kell segíteni az eredményes jogérvényesítést, és ezáltal a szerzői jogi jogsértések számának visszaszorítását. Mérőpontok: a Hamisítás Elleni Akciótervnek a kínálatcsökkentést előirányzó intézkedéseivel kapcsolódó mutatószámok.

- Az interneten megvalósuló szerzői jogi jogsértések visszaszorítása érdekében a keresleti oldalon a fogyasztói magatartásmintáknak a jogszerű felhasználás irányába való elmozdítása a cél. Ennek elsődleges eszköze a legális online szolgáltatások igénybevételére való ösztönzés és a felvilágosítás. Nem célravezető, sőt, a szerzői jog elfogadottságát ássa alá az, ha az Internethasználat elterjedésével tömegessé váló felhasználói magatartásokkal szemben az állam a büntetőjogi szankciókkal lép fel. Ezt a felismerést tükrözi a 2013. július 1-jétől hatályos új Büntető Törvénykönyvnek a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése tényállása, amely változást hozott a korábbi szabályozáshoz képest. Az új Büntető Törvénykönyv ugyanis egy új büntethetőséget kizáró okot iktat be, kivéve azokat a felhasználói magatartásokat a büntetőjogi felelősségre vonás alól, amelyek során a jogsértés mértéke nem jelentős és a cselekmény közvetett módon sem irányul jövedelemszerzésre. Ilyen esetek tipikusan az illegális forrásból való letöltések és a különböző fájlmegosztó rendszerek használata, amelyek a társadalom nagy részében – különösen a fiatalok körében – elterjedt formái a szerzői jogot sértő módon közzétett tartalmakhoz való hozzáférésnek. A módosítás nem jelenti a fájlcsere rendszerek működésének legalizálását, nem változtat azok szerzői jogi megítélésén, csupán a „mindennapos” felhasználói cselekmények büntetőjogi üldözését szünteti meg. Míg ilyen esetekben nem indokolt a tömeges kriminalizálás, addig a nagyobb vagyoni hátrány okozásának és a tevékenység jövedelemszerzés céljából való végzésének már büntetőjogi szankciókat kell maga után vonnia. További dekriminalizációs változtatás az új Büntető Törvénykönyvben, hogy értékhatárt vezet be a bűncselekménynek minősülés feltételeként; az értékhatár alatt pedig az azonos tartalmú szabálysértési tényállás alkalmazandó.

Mindkét változtatás – amellet, hogy a büntetőjog *ultima ratio* jellegével összhangban szabályozza a szerzői jog megsértését – a felhasználók irányába történő kommunikációt is segíti azáltal, hogy a realitásokhoz, a gyakorlati élethez jobban igazodó szabályrendszert hoz létre. A szerzői jogi jogérvényesítést érő gyakori vád volt ugyanis, hogy tömegesen büntetőeljárásokat indítanak ilyen ügyekben, „ártatlan” vagy gyanútlan fiatalokat citálnak bíróság elé és ítélnek el, miközben a jogsértést „nagyban” üzökre nem csapnak le. A büntetőjogi jogérvényesítési gyakorlat mindazonáltal e vádaskodásokat nem támasztja alá, hiszen sem egyéni felhasználók elleni perek sokaságára, sem elrettentő büntetések kiszabására nem került sor szerzői jog megsértése miatt, bár a szabályozás alapján erre a lehetőség megvolt.

Fontos a különbségtétel az üzletszerű, jövedelemszerzésre irányuló elkövetések és az ilyen jelleggel nem bíró felhasználói magatartások között. E szabályozási pontosítás segíthet a szerzői jogi jogsértések elleni fellépések társadalmi elfogadottságának erősítésében és a pozitív hangvételű, a fogyasztók legális tartalomfogyasztását segítő kommunikáció sikerességében. Mérőpontok: a szerzői vagy szerzői joghoz kapcsolódó jogok megsértése bűncselekményével kapcsolatos gyakorlati – nyomozóhatósági, ügyészségi, bírósági – tapasztalatok, különös tekintettel az új Btk. által bevezetett rendelkezések alkalmazására, az erre vonatkozó vizsgálat eredményei.

4.2.3.3. Képzéssel és ismeretterjesztéssel a szerzői jog ázsíójának javításáért

- A 4.1.2.3. pontban foglaltakkal és a Hamisítás Elleni Akciótervben előírányzottakkal összhangban a lakosság, különösen a fiatal korosztály tudatosságának növelésével csökkenteni kell a szerzői jogot sértő termékek és szolgáltatások iránti keresletet. Mérőpontok: a Hamisítás Elleni Akciótervnek a keresletcsökkentést előírányzó intézkedéseivel kapcsolódó mutatószámok, az online-felhasználókat célzó kommunikációs kampányok, programok száma; a felhasználói szokások alakulását tükröző felmérések eredményei.

- A meglévő iparjogvédelmi tanfolyamokat és képzéseket szerzői jogi kurzusokkal célszerű kiegészíteni, teljessé téve a szellemi tulajdon-védelmi oktatás palettáját. A szerzői jogra fókuszáló, erre specializált képzés nagyban hozzájárulhat a kreatív iparágakban dolgozók, valamint a szoftverfejlesztők és a könyvkiadók szerzői jogi tudatosságának fejlesztéséhez. Mérőpontok: a szerzői jogra összpontosító képzések és az azokon résztvevők száma.

- A szerzői jogi ismeretterjesztésre a formalizált, célzott képzések mellett további alternatív lehetőségeket is kell keresni vagy teremteni, és azokat ki is kell használni. Ez elérhető például a szerzői joggal kapcsolatos hatósági eljárásokhoz kapcsolódóan – így különösen az önkéntes műnyilvántartásba vételre irányuló eljárásnál –, hiszen ilyen esetekben az eljárás résztvevője közvetlenül érdekelt lehet szerzői jogi ismereteinek bővítésében. A szélesebb közönség elérése érdekében pedig szükséges a már meglévő intézményrendszerekkel, hálózatokkal való kommunikációs, tájékoztatási célú együttműködés, mind a közigazgatáson belül, mind a közintézmények (pl. oktatási intézmények) körében és a piaci szereplőkkel. Mérőpontok: a szerzői jogi ismeretterjesztések száma, a szerzői jogi információs hálózat kiépítésében együttműködő partnerek száma.

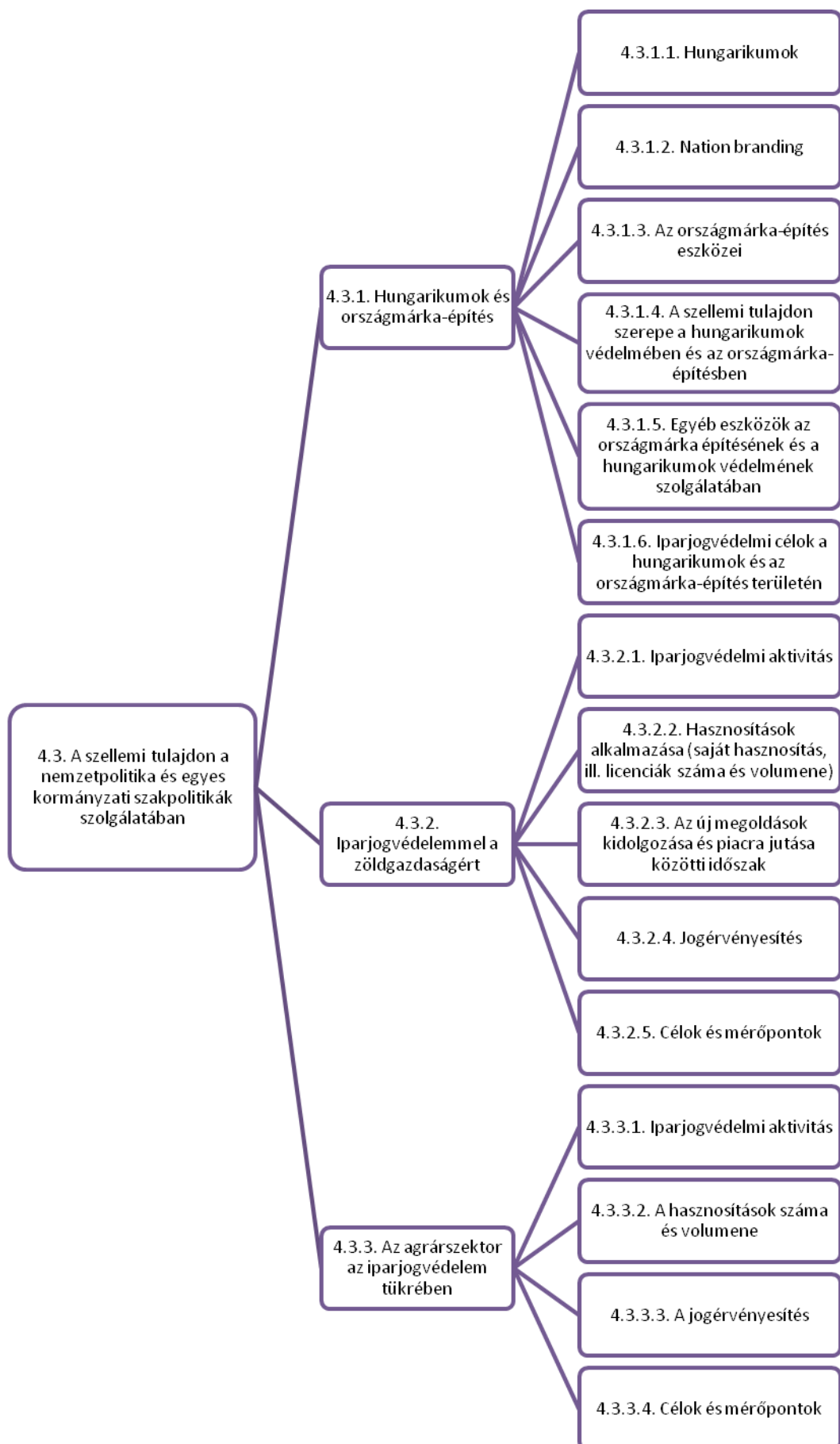
- A szerzői jog társadalmi megítélésének javítása csak úgy lehet eredményes, ha a szerzői jogi tudatosságnövelés, szemléletformálás már fiatal korban megkezdődik. Nagy hangsúlyt szükséges ezért fektetni a szerzői jogi alapismeretek terjesztésére a közoktatásban. Annak köszönhetően, hogy a 2012-ben elfogadott, 2013 szeptemberétől felmenő rendszerben hatályba lépő kerettantervekben⁵² számos tantárgyhoz kapcsolódóan (így különösen informatika, magyar nyelv és irodalom, technika és életvitel, erkölcstan, művészetek-mozgókép-kultúra és médiaismeretek) kötelezően átadandó tartalomként szerepelnek szerzői jogi aspektusok, 2013-tól megkezdődhet a szerzői jogi alapismeretek intézményesített átadása már az általános iskolában és középiskolában is. Ez nélkülözhetetlen feltétele annak, hogy a legális tartalomfogyasztás kultúrája elterjedjen Magyarországon. Kiemelten fontos továbbá azon felsőoktatási intézményeknél a szerzői jogi oktatás beépítése, illetve erősítése, amelyek a kreatív szektorok jövőbeli szakembereit képezik, hiszen ez garantálhatja, hogy ők aktív alkotóként, jogosultként tudatosan bánjanak majd szellemi javaikkal. Mérőpontok: a szerzői jogi ismeretekkel bővülő tankönyvek száma, a szerzői jogi oktatási és információs segédanyagok száma valamint ezek használóinak a száma, a szerzői jogi tárgyú tanárképzési és pedagógus-továbbképzési programok száma és az azokon résztvevők száma, iskolásoknak szóló szerzői jogi tárgyú pályázatok, kampányok száma és az azokon résztvevők száma, felsőoktatási intézményekben indított szerzői jogi kurzusok száma.

4.3. A szellemi tulajdon a nemzetpolitika és egyes kormányzati szakpolitikák szolgálatában

A szellemi tulajdon eszközrendszere igen nagy hatásokkal támogathatja a nemzetpolitika és egyes kormányzati szakpolitikák számos céljának megvalósítását. Pontos helyzetkép felrajzolásával azonosíthatók a szellemi tulajdonnal kapcsolatba hozható nemzet- és szakpolitikai célkitűzések, az e célokhoz hozzárendelhető szellemi tulajdon-védelmi eszközök; így mérhető fel az a számottevő potenciál, amelynek mozgósítását kell szolgálniuk a Jedlik-tervben előirányzott intézkedéseknek. Az itt következő helyzetleírások ugyanakkor szükségképpen kiragadott példák; jellemző és fontos szakpolitikai területeken mutatják be a szellemi tulajdon eszközrendszerének tudatos alkalmazásában rejlő lehetőségeket és előnyöket. Ennyiben esettanulmányként, illusztrációként is felfoghatók; miközben természetesen nemzet- és gazdaságpolitikai kitérési pontokra fókuszálnak. A stratégia e helyzetképekhez konkrét cselekvési és intézkedési terveket rendel hozzá.

⁵² A kerettantervek kiadásának és jóváhagyásának rendjéről szóló 51/2012. (XII. 21.) EMMI rendelet

21. ábra: A Jedlik-terv harmadik pillére – a szellemi tulajdon a nemzetpolitika és egyes kormányzati szakpolitikák szolgálatában

4.3.1. Hungarikumok és országmárka-építés

Egy ország gazdasága számára rendkívül előnyös, ha az országról kialakított kép egyben „márkaként” is funkcionál, azaz létezik egy olyan egységes arculat, amely az adott államhoz pozitív képzetársításokat kapcsol. Bizonyítékok vannak arra, hogy azok az országok, amelyek értéket hordozó, erős országmázzsal rendelkeznek, versenyelőnyre tesznek szert másokkal szemben, így termékeik és szolgáltatásaik magasabb értéket képviselnek, mint az olyan országokból származó termékek és szolgáltatások, amelyek nem rendelkeznek erős országmárkával. Számos marketing tanulmány említi példaként Svájc „brand”-jét: az innen származó termékek 20 vagy akár 50%-kal magasabb áron értékesíthetők, mint a más országokból származó ugyanolyan termékek.

Az országmárka-fejlesztés célja az, hogy az országot – mint kiváló termékek, szolgáltatások és kulturális javak létrehozóját – ismertté tegye. Hozzá kell járulnia a hazai termékek és szolgáltatások versenyképességének növeléséhez mind a hazai, mind a külföldi piacokon, továbbá támogatnia kell egy olyan országgép kialakulását, amely serkenti a turizmust és a külföldi tőke beáramlását.

Az országmárka-fejlesztés nem csak Magyarország számára jelent kihívást. A WIPO „Szellemi tulajdon, különösen a védjegyek és földrajzi árujelzők szerepe az országmárkák építésében” címmel tanulmányt készít az országmárka-fejlesztés fontosságáról és eszközeiről. A WIPO tanulmány célja, hogy áttekintő képet adjon arról, hogy az egyes országok mit tesznek a „nation brand” kialakítása érdekében, milyen intézmények felelősek az országmárka építéséért. Cél továbbá az, hogy gyakorlati szempontokat figyelembe vevő áttekintő képet adjon a vizsgált – közép-európai és közép-ázsiai – régió országainak védjegy- és földrajziárujelző-kultúrájáról.

Magyarországnak jelenleg nincs egységes, hosszú távú márkakoncepciója. Az ország ismertsége még megfelelőnek mondható, de profilja nem tiszta és nem egyértelműen pozitív.⁵³ Az ország egységes, pozitív imázsának megteremtése – mind a külföldi, mind a belföldi fogyasztók felé –, továbbá a hazai termékek és szolgáltatások versenyképességének javítása jelentik azokat a célkitűzéseket, amelyek Magyarország egységes országmárkájának kialakítását az általános kormányzati politika hangsúlyos részévé teszik.

A nemzeti értékek megóvása és az egységes országmárka kidolgozása szoros összefüggésben áll egymással, mivel az egységes országgép elsősorban ezekre a nemzeti értékekre épülve alakítható ki. Az Alaptörvény és az Új Széchenyi Terv is több helyen említi a nemzeti értékek megóvásának fontosságát.⁵⁴

Azok a hagyományos magyar nemzeti értékek, amelyek kiemelt oltalmát a Kormány hungarikumokra vonatkozó törvényi szabályozással kívánja megvalósítani, az egységes országmárka-fejlesztés egyik pillérét jelenthetik.

⁵³ A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Stratégiai Kommunikációs Főosztály EU Kommunikációért és az Országmárka Alakításáért Felelős Osztályának munkanyaga: „Magyarország márkástratégiájának alapjai és az országmárka-fejlesztés fókuszterületei 2010-2014”.

⁵⁴ Az Alaptörvény bevezető részét képező Nemzeti Hitvallás deklarálja a következőket: „Vállaljuk, hogy örökségünket, egyedülálló nyelvünket, a magyar kultúrát [...] a Kárpát-medence természet adta és ember alkotta értékeit ápoljuk és megóvjuk.” Az Alaptörvény Alapvetésének P) cikke szerint „a természeti erőforrások, [...] a honos növény- és állatfajok, valamint a kulturális értékek a nemzet közös örökségét képezik, amelynek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége”. Az Új Széchenyi Terv szintén utal az országmárka kialakítására mint célkitűzésre. Az egészségturizmus alprogramjának várható eredményei között szerepel: „Létrejön Magyarország egyedi, más országoktól megkülönböztethető egészségturisztikai arculata, amely a természeti gyógytényezőkön és orvosi szolgáltatásokon alapuló gyógyturizmus markáns profilján alapul” (55. o.). Célkitűzés továbbá a kulturális értékek, ideértve a szellemi örökséget is, turisztikai célú hasznosítása (57. o.).

A hungarikumok oltalmának megvalósítása és az országmárka-fejlesztés összefüggésére tekintettel indokolt e két nemzetpolitikai cél együttes tárgyalása.

4.3.1.1. Hungarikumok

A nemzeti értékek azonosításának alapját képező jogi szabályozást a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény tartalmazza. Ez a törvény a végrehajtására megalkotott jogszabályokkal együtt egy olyan rendszer felállítására vállalkozik, amelyen keresztül megvalósul a magyar nemzeti értékek és a hungarikumok körének a meghatározása, azok felkutatása, dokumentálása, rendszerezése, népszerűsítése, a jelenlegi és a jövő nemzedékkel történő megismertetése és ápolása.

E törvény jogi előzményének két országgyűlési határozat, a 77/2008. (VI. 13.) OGY határozat és a 122/2008. (XI. 28.) OGY határozat tekinthető. Az utóbbi határozat 5. pontjában az Országgyűlés felkérte a Kormányt, hogy a hungarikumokról – ideértve a magyarországi hízott kacsá- és libamájtermelést – nyújtson be javaslatot az Országgyűlés elé.

A hungarikumok oltalmának fontossága megjelenik továbbá a Nemzeti Együttműködés Programjában is, a „III/1/1.5. A magyar mezőgazdaság megújítása” cím alatt: „El kell érni, hogy a nemzeti kiutat jelentő hungarikumaink kiemelt védelemben és támogatásban részesüljenek. A hungarikumok megtartása, leltározása és méltó támogatása nemzeti ügy, elsőrendű kormányzati, állami és társadalmi feladat kell, hogy legyen.” Az Új Széchenyi Terv egészségipari programja is számos utalást tartalmaz a hungarikumokra, így hungarikumként nevesíti például a Pető-módszert, a magyar ásványvizeket, valamint a gyógyfürdőket, melyek népszerűsítése a program egyik alapvető célkitűzése.

A törvény meghatározza a nemzeti értékek és a hungarikumok körét. A definíció az általános meghatározásból kiindulva halad a speciális kritériumok felé: a nemzeti érték fogalmába beletartozik mindazon sajátosan magyar szellemi-termelő tevékenységhez, termelési kultúrához, tudáshoz, területhez és hagyományokhoz kapcsolódó, a nemzeti és az egyetemes történelem során felhalmozott és megőrzött, valamint a közelmúltra épülő egyedi, különleges érték, amely

- hazai szempontból meghatározó jelentőségű, így a magyarországi lakosság – de legalább egy meghatározott tájegység lakossága – magyarságra jellemzőnek és közismertnek fogad el,
- jelentősen öregbíti hírnevünket, növelheti megbecsülésünket az Európai Unióban és szerte a világon, és
- hozzájárul az új generációk nemzeti hovatartozásának, nemzeti azonosság tudatának kialakításához.

Ebből a gazdag tárházból kerülnek kiválasztásra a hungarikumok. A törvény a hungarikumok tág meghatározását adja, az egyes speciális kritériumokat és kiválasztási szempontokat ugyanis külön jogszabály rendezi majd. Ennek megfelelően a hungarikum olyan megkülönböztetésre, kiemelésre méltó nemzeti érték – különösen élőlény, tárgy vagy fogalom, ezeken belül pedig fizikai vagy szellemi termék –, amely több évszázada vagy nemzedékek során át, vagy akár a közelmúltban keletkezett és a történelmi és a mai Magyarországra jellemző mivoltával, egyediségével, különlegességével és minőségével a magyarság szimbólumává vált, továbbá belföldön és külföldön egyaránt tükrözi a magyarsághoz tartozást, és amelyet a törvény vagy a törvényben meghatározottak szerint a Hungarikum Nemzeti Bizottság hungarikumnak minősít. A törvény alapján automatikusan, a

törvény erejénél fogva hungarikumként kell elismerni azokat a hazai értékeket, amelyek egyetemes értékeként a vonatkozó jogszabályok, nemzetközi megállapodások vagy viszonyosság alapján nemzetközi elismerésben részesültek.

A Hungarikum Bizottság 14 tagból álló testület, melynek egy tagját a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának elnöke delegálja. A bizottság elnöke az agrár-vidékfejlesztésért felelős miniszter, munkáját szakmai ágazati bizottságok segítik. A bizottság feladatkörében összeállítja a Magyar Értéktárat, évente tájékoztatást nyújt az Országgyűlés részére a nemzeti értékek és hungarikumok helyzetéről, valamint a bizottság munkájáról, magyar és angol nyelvű internetes oldalt működtet, ahol megismerhető a Magyar Értéktár gyűjteménye, évente közzéteszi a Hungarikumok Gyűjteményét a Magyar Közlöny mellékleteként megjelenő Hivatalos Értesítőben, és internetes honlapján is, továbbá pályázatokat ír ki a hungarikumok megőrzésére, fenntartására, fejlesztésére, megismertetésére, védelmére, a termékek hazai és nemzetközi piaci bevezetésére vonatkozóan.

A nemzeti értékek azonosítása, rendszerezése és védelme egy összetett, vertikálisan felépülő rendszerben, az úgynevezett Magyar Nemzeti Értékek Piramisában történik. A nemzeti értékpiramis első szintjét a települési, tájegységi, megyei, külhoni és ágazati értéktárak jelentik. Ezekre épül a második szintet jelentő Magyar Értéktár, melyet a Hungarikum Bizottság állít össze. Ezeken a szinteken nemzeti értékeink kerülnek kiválasztásra, amelyek közül ugyancsak a Hungarikum Bizottság választja ki a hungarikumokat. A Hungarikumok Gyűjteménye jelenti tehát a nemzeti értékpiramis csúcsát.

A települési önkormányzatok fakultatív feladatként azonosítják a településen fellelhető nemzeti értékeket, így jönnek létre a települési értéktárak. A megyei önkormányzatok ugyancsak fakultatív feladataik körében összesítik a települési értéktárak adatait, valamint azonosítják a megye területén fellelhető nemzeti értékeket is, létrehozva a megyei értéktárakat. Az egyes hatáskörrel rendelkező minisztériumok az ágazati értéktárak elkészítéséért felelősek. Fakultatív jelleggel részt vehetnek a nemzeti értékek gyűjtésében természetes és jogi személyek, valamint jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetek, továbbá hazai, valamint külföldi társadalmi szervezetek és csoportosulások, valamint az egyházak is. Ebből a rendszerből, valamint a hazai és határon túli civil kezdeményezések révén jön létre a Magyar Értéktár.

A hungarikumok összegyűjtése és adatainak nyilvántartása tehát a Hungarikum Bizottság által kezelt Hungarikumok Gyűjteményében történik. A gyűjteményben szereplő termékek, eljárások, készítési módok, sportelemek és szolgáltatások széles körben történő megismertetésének elősegítése, színvonaluk és minőségük folyamatos fenntartása érdekében hungarikum tanúsító védjegy kerül bevezetésre. A hungarikum tanúsító védjegy lajstromozása iránti nemzeti bejelentést, valamint a közösségi védjegybejelentést az agrár-vidékfejlesztésért felelős miniszter teszi meg. A hungarikum tanúsító védjegy használatát a védjegyjogosult pályázati úton kiválasztott alkotók számára engedélyezi. A hungarikumnak minősülő termékek előállítása a jogalkotó szándéka szerint serkenti a kis- és középvállalkozások beindítását, valamint az ipari vállalkozások számára is fejlesztési lehetőségeket kínál, ezért hosszú távon javítja ezen vállalkozások életképességét. A szabályozás célja, hogy minél több vállalkozás viselje a hungarikum tanúsító védjegyet, így hazánk hagyományos termékei mind itthon, mind az Európai Unióban, illetve külföldön is jól azonosíthatóvá váljanak.

A törvény egyes rendelkezéseire kapcsolódó részletszabályokat tartalmazó végrehajtási rendelet elfogadása 2013 első felére várható.

4.3.1.2. Nation branding

A Kormány célként tűzte ki a koherens országmárka kidolgozását. A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Kormányzati Kommunikációért felelős Államtitkársága (a továbbiakban: KIM KKFÁ) felelős az országmárka-fejlesztés koordinációjáért. A stratégiaalkotással párhuzamosan a KIM KKFÁ létrehozta az annak megvalósításához szükséges új országmárka-menedzsment rendszert. Ennek két pillére az Országmárka Munkacsoport és az Országmárka Tanács.

A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Stratégiai Kommunikációs Főosztályának EU Kommunikációért és az Országmárka Alakításáért Felelős Osztálya 2011-ben munkaanyagot bocsátott ki „Magyarország márka stratégiájának alapjai és az országmárka-fejlesztés fókuszterületei 2010-2014” címmel.

A dokumentum szerint ahhoz, hogy Magyarország jelenlegi, alacsony szintű ismertségét megváltoztassuk, olyan jól felépített márkára van szükség, amely megfelel az alábbi követelményeknek: (1) egyszerű, érthető, (2) eredeti és releváns, (3) megkülönböztető erejű más országok márkáihoz képest, (4) érzelmileg kötődni lehet hozzá, (5) a különböző szervezetek által könnyen adaptálható, (6) lehetőséget ad arra, hogy tartalommal töltsük meg, és (7) rugalmasan bővíthető. A korábbi években az Országmárka Tanács által javasolt koncepció – a „*Still and Sparkling*” – az ország azon attribútumát helyezte előtérbe, amely Magyarország sokszínűségére, ellentmondásosságára, nyugodt és mégis pezsgő hangulatára utal. Ezt a koncepciót továbbfejlesztve a jelenlegi Országmárka Tanács által javasolt ernyőmárka, a „Feltöltődés” („*Recharge*”). Az ernyőmárka alatt két nagy pillér található:

- testi/fizikai/lassú pillér, mely a Gyógyító Magyarország nevet kapja, amelybe beletartozik minden egészséggel és fizikai jóléttel kapcsolatos terület, mint például a gyógyfürdők, wellness központok, gasztronómia, borkultúra, valamint a természeti értékeink;
- szellemi/pezsgő pillér, mely a Kreatív Magyarország nevet kapja, amelybe beletartoznak kulturális értékeink, amelyekre büszkék vagyunk, a népművészettől a fotográfián, képzőművészeten és filmművészeten át a zenei képzésig, divattervezésig és irodalomig.⁵⁵

Az 1212/2010. (X. 8.) Korm. határozat rendelkezik az Országmárka Tanács létrehozásáról. A Kormány Magyarország egységes, pozitív külföldi megjelenése és megítélése érdekében, az egységes országmárka kialakításához és az országgép formálásához szükséges szakmai előkészítő, javaslattevő, véleményező fórumként hozta létre e testületet.

Bár Magyarország jelenleg még nem rendelkezik elfogadott, egységes országmárka-stratégiával, a Magyar Turizmus Zrt. évek óta rendszeresen megalkotja a turisztikai szektorra vonatkozó márkastratégiáját. A Magyar Turizmus Zrt. 2013. évre vonatkozó marketingterve stratégiai célként jelöli meg Magyarország mint turisztikai márka külföldön történő bevezetését és belföldi újra-bevezetését egy közös kommunikációs keretrendszerben, amely megteremti Magyarország turisztikai márkárculatát, és lehetőséget nyújt a termékkommunikációnak az ernyőmárka alatt történő összehangolására. Ennek keretében fontos célkitűzésként jelenik meg, hogy javítani kell a hazai turizmus megítélésén, meg kell hozni a belföldi utazási kedvet. A külföldi kommunikáció révén kialakítandó márkának pedig „azon turisztikai termékek és sajátosságok közös nevezőjeként kell létrejönnie, melyek hazánk adottságaiban és a hazánkba látogató turisták elvárásaiban egyaránt erőteljesen és egyértelműen képviseltetnek.”⁵⁶

⁵⁵ A Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium Stratégiai Kommunikációs Főosztályának EU Kommunikációért és az Országmárka Alakításáért Felelős Osztályának munkaanyaga: „Magyarország márka stratégiájának alapjai és az országmárka-fejlesztés fókuszterületei 2010-2014”.

⁵⁶ A Magyar Turizmus Zrt. 2013-as marketingterve elérhető az alábbi linken:
<http://neta.itthon.hu/szakmaioldalak>

4.3.1.3. Az országmárka-építés eszközei

Bizonyos országokban az országmárka természetes úton jött létre, állami beavatkozás nélkül. Ez jellemző például Svájc esetére, ahol az országmárka részben a történelem során, „magától” alakult. Ennek nem mond ellent, hogy jelenleg a svájci kormány a privátszféra érintett szereplőivel együttműködésben jelentős erőfeszítéseket tesz a „Svájc-márka” használatának szabályozására.

Máshol az országimázs kialakításához erőteljes állami beavatkozásra volt szükség. Ez leginkább a fejlődő országokra jellemző (pl.: Costa Rica, India), amelyekben a magánszektor nem megfelelően egységes, illetve nem rendelkezik elegendő tapasztalattal a marketing területén, és nem ismerték még fel az országmárka-építés fontosságát. Megállapítható azonban, hogy egy ország sikeres márkastratégiájának kialakításához a köz- és magánszféra együttműködésére van szükség, tekintettel arra, hogy minden szereplő különleges szaktudással, érdekekkel és szerepkörrel rendelkezik e területen.

Egy ország márkastratégiája irányulhat egy specifikus szektorra (pl. a turizmusra), célozhatja a külföldi befektetések vonzását vagy az export támogatását. A pozitív országkép kialakítását szolgálhatják az egyes országok által megrendezett nemzetközi sportesemények (pl. a dél-afrikai labdarúgó világbajnokság vagy a 2008-as pekingi nyári olimpia), továbbá az is, ha az ország egyéb fontos rendezvénynek ad otthont vagy a nemzetközi politikában jegyzett feladatot lát el (pl. nemzetközi szerződés aláírása, EU-elnökségi feladatok ellátása).

4.3.1.4. A szellemi tulajdon szerepe a hungarikumok védelmében és az országmárka-építésben

A tradicionális marketing-eszközök mellett a brandépítésben fontos szerep jut a szellemi tulajdon-jog eszközeinek is, különösen a védjegyeknek és a földrajzi árujelzőknek mint áruk és szolgáltatások megkülönböztetését szolgáló megjelöléseknek. Egy termék vagy szolgáltatás „brand”-je gyakran egy védjegyre vagy földrajzi árujelzőre épülve alakul ki. Ezek az árujelzők alkalmasak arra, hogy egyes áruk vagy szolgáltatások származási helyére vagy arra a vállalkozásra utaljanak, amelytől származnak, ezáltal megkülönböztetve azokat a más vállalkozásoktól vagy más földrajzi helyről származó áruktól és szolgáltatásoktól. Mindezekon túl alkalmasak arra, hogy érzelmi vagy pszichológiai kapcsolatot hozzanak létre a fogyasztó és az árujelzővel jelölt termék vagy szolgáltatás között (ld. a 2.2.3. pontot). Ha egy védjegyként lajstromozott logó vagy egy adott országból származó terméken feltüntetett földrajzi árujelző a fogyasztók szemében egy konkrétan azonosítható országhoz fűződő pozitív asszociációt hív elő, az árujelzők iparjogvédelmi oltalma már betöltötte egyik fontos funkcióját a márkaépítésben. A tanúsító védjegyek az ilyen jelzéssel ellátott termékekbe vetett bizalmat erősíthetik, ha pedig a „tanúsító szervezet” maga az állam, a megjelölés az országmárka részévé is válhat. Ilyen szerepet az uniós logók (mint például az oltalom alatt álló eredetmegjelöléssel ellátott termékeken alkalmazott színes megjelölés) is játszhatnak, ha egy tagállamhoz köthető termék mögé az EU integrációs tekintélyét is „becsúsztatják”.

Egyes gazdasági szektorokra utaló, országimázst tükröző nemzeti védjegyekre már Magyarországon is találhatunk példákat. Ilyen például a 154794 lajstromszámú „Kiváló Magyar Élelmiszer” tanúsító védjegy, amelynek jogosultja az Agrármarketing Centrum jogutódjaként a Vidékfejlesztési Minisztérium, vagy a Magyar Turizmus Zrt. 193263 lajstromszámú ábrás védjegye (ld. a 22. ábrát).

Az együttes védjegy szintén jelentős szerepet játszhat az országimázs olyan elemeire vonatkozó jogi oltalom biztosítása kapcsán, ahol a „brand” a termelők vagy szolgáltatók egy jól megkülönböztethető csoportját azonosítja. E csoportosulás kötődhet valamely gazdasági szektorhoz, földrajzi területhez vagy bármilyen más olyan szemponthoz, amely alapján a

tagok közösségét azonosítani lehet. A csoport koordinációját ellátó szerv a közös promóció és marketingtevékenység útján nagyban hozzájárulhat ahhoz, hogy a tagok az együttes védjegy használata révén nagyobb elismertségre teheszenek szert az érintett termékük kapcsán. Szemben a tanúsító védjeggyel, ahol a tanúsítás pártatlan és független jellegének megőrzését garantáló szabály miatt a védjegy jogosultja maga nem használhatja a védjegyet, az együttes védjegynél a tagok összefogásáért felelős szervezet számára indokolt megnyitni a védjegyhasználat lehetőségét. E cél elérését irányozza elő a Vt. 96. §-ának (5) bekezdésében foglalt azon korlátozás megszüntetése, amely szerint a védjegyjogosult egyesület az együttes védjegyet maga nem használhatja. Az együttes védjegy sajátos jogintézménye az uniós földrajzi hatállyal bíró közösségi védjegyrendszerben is elérhető, így a hazai csoportosulások számára az EU-ban történő megszerzés lehetősége is biztosított.

Ugyancsak a *nation branding* kiemelkedő szerepének felismerését tükrözi az egyes önkéntes megkülönböztető jelzések élelmiszereken történő használatáról szóló 74/2012. (VII. 25.) VM rendelet (Magyar Termék Rendelet) megjelenése. A Magyar Termék Rendelet három kategóriát – „magyar termék”, „hazai termék” és „hazai feldolgozású termék” – vezet be, meghatározva a használatuk előfeltételét jelentő követelményeket. Fontos azonban kiemelni, hogy a Magyar Termék Rendeletben szabályozott megkülönböztető jelzések nem élveznek védjegyoltalmat, a felhasználó figyelmének felhívása érdekében történő feltüntetésük önkéntes, és a rendeletben foglaltak betartásáért az az élelmiszer-vállalkozás felelős, aki azokat az élelmiszer jelölésén, megjelenítésén vagy a reklámozása során feltüntette.

22. ábra: Országimázst hordozó védjegyek

Az országimázst tükröző – vagy arra építeni kívánó – nemzeti védjegyek kialakításában gyakran megjelennek az ország nemzeti jelképei. A Magyarország címerét vagy zászlaját (lobogóját) tartalmazó védjegy lajstromozására vonatkozó speciális szabályokat a védjegyek és a földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény (Vt.), a formatervezési minták oltalmáról szóló 2001. évi XLVIII. törvény (Fmtv.), és a Magyarország címerének és zászlajának használatáról, valamint állami kitüntetéseiről szóló 2011. évi CCII. törvény (Címertv.) tartalmazza. A különös eljárási szabályok és a miniszteri mérlegelés részletes szempontjai a címet vagy a zászlót tartalmazó védjegy és formatervezési minta oltalmának megadásához szükséges engedélyről szóló 37/2012. (VIII. 22.) KIM rendeletben találhatók. A Vt. 3. §-ának (3) bekezdése, illetve az Fmtv. 8. § (2) bekezdése értelmében a nemzeti jelképeket tartalmazó megjelölés vagy minta kizárólag az illetékes szerv hozzájárulásával részesülhet oltalomban. A Címertv. 10. §-a értelmében a hozzájárulás – engedély formájában megjelenő – megadására vonatkozó hatáskört a kormányzati tevékenység összehangolásáért felelős miniszter, azaz jelenleg a közigazgatási és igazságügyi miniszter gyakorolja. A nemzeti jelképeket tartalmazó árujelzők és minták oltalomban részesítésére vonatkozó hatósági engedélyezési eljárás előfeltételét jelentő engedély iránti kérelem elbírálása során azonban a hatáskör gyakorlójának minden esetben szem előtt kell tartania, hogy a nemzeti jelképek védjegy-elemként (vagy formatervezési minta elemeként) való használatát csak akkor indokolt lehetővé tenni, ha az említett megjelöléseknek az árujegyzékben meghatározott árukkal és szolgáltatásokkal (illetve a minta szerinti termékkel)

kapcsolatos használata kimutathatóan a pozitív országimázs kialakítását, illetve fenntartását szolgálja, valamint, ha a megjelölés vagy a minta nem kelti megkérdőjelezően a hivatalosság vagy az államiság látszatát. A 37/2012. (VIII. 22.) KIM rendelet meghatározza az engedély iránti eljárás különös szabályait, valamint a Címertv.-ben lefektetett kritériumok (az áru sajátos nemzeti jellege, a kérelmező tevékenységének nemzetgazdasági jelentősége és a kiviteli nagyságrend) miniszteri mérlegeléséhez szükséges részletes szempontokat. A sajátos nemzeti jelleg mérlegelésekor a miniszter különösen azt veszi figyelembe, hogy az áru vagy szolgáltatás igazolhatóan a magyar történelmi múltból, a magyar kultúrához köthető-e, hogy az árut vagy szolgáltatást a magyarságra jellemzőnek és közismertnek fogadják-e el, továbbá, hogy az áru gyártása magyar eredetű alapanyagokból, Magyarországon történik-e. Az eljárási szabályok körében a rendelet meghatározza az engedély iránti kérelemmel szemben támasztott követelményeket, valamint egyértelművé teszi, hogy a miniszteri engedélyre külföldi oltalomszerzés esetén is szükség van.

Mindemellett a piaci szektorban jelen lévő gazdasági társaságok által létrehozott „brand”-ek, védjegyek is betölthetnek pozitív országképet formáló szerepet. Példaként említhetőek a svájci óramárkák vagy csokoládék, a finn Nokia vagy az osztrák Red Bull. Ezekben az esetekben szinergia bontakozik ki a magánkézben lévő márkák és az országmárka között, ami hozzájárul ahhoz, hogy az ország és az onnan származó termékek megkülönböztethetővé váljanak más országoktól és azok áruitól. Ezek a márkák a minőségre vonatkozó üzenetet hordoznak, és így hozzájárulnak a fogyasztói preferenciák kialakításához.

Természetesen ez nem jelenti azt, hogy más szellemi tulajdon-jogi oltalmi formáknak ne lehetne szerepük az országmárka fejlesztésében: a szabadalmak, a formatervezési minták és a szerzői jog is hozzájárulhatnak a brandépítéshez, de a védjegyek és a földrajzi árujelzők alkalmazása a leggyakoribb, ezek egyben a leglátványosabb és leghatásosabb marketingeszközök is.

Az országmárka szempontjából – a hazai és a nemzetközi piacon való sikeres részvétel érdekében – fokozottan kell számolni annak a versenyeszköznek a szerepével, amelyet a földrajzi árujelzők jogi oltalma biztosít. A földrajzi árujelzők olyan megjelölések, amelyek egy földrajzi megnevezést tartalmaznak (vagy egyértelműen egy meghatározott földrajzi területre utalnak), és amelyekhez többlet-jelentést tartalom járul – egyfelől a hozzájuk kötődő termékek révén, másfelől pedig az érintett termékek valamely tulajdonsága, minősége vagy hírneve és a megjelölés által felhívott földrajzi terület közötti kapcsolat révén. Az olyan – nemzetközi szinten is elismert – megjelölések, mint például a szegedi paprika, a gyulai kolbász, a makói hagyma, a tokaji bor vagy az egri bikavér, nem csupán a származási országról kialakított kép színezéséhez járulnak hozzá, hanem – a termékek minőségi követelményeinek fenntartásán túl – a kollektív jogosultság formájában megjelenő oltalom révén komoly hozzáadott piaci értéket is jelentenek.

Az egymással kölcsönhatásban lévő földrajzi árujelző-oltalmi rendszerek egyszerűsített struktúráját – az Európai Unióra fókuszálva, de nemzetközi kitekintéssel – a 25. táblázat foglalja össze.

25. táblázat: A földrajzi árujelzők oltalmára hivatott rendszerek áttekintése

	Mezőgazdasági termékek és élelmiszerek	Szőlészeti és borászati termékek	Szeszes italok	Ipari termékek
Nemzetközi oltalom	Lisszaboni Megállapodás (a 26 részes államban); bilaterális megállapodások	Lisszaboni Megállapodás (a 26 részes államban); bilaterális megállapodások	Lisszaboni Megállapodás (a 26 részes államban); bilaterális megállapodások	Lisszaboni Megállapodás (a 26 részes államban); bilaterális megállapodások
Uniós oltalom	kizárólagos	kizárólagos	párhuzamos	nincs
Nemzeti oltalom	EU tagállamokban nem tartható fenn	EU tagállamokban nem tartható fenn	az uniós (és a nemzetközi) oltalom alapját képezi	<i>sui generis</i> rendszer vagy tanúsító/együttes védjegyek útján
Példák	makói hagyma	Tokaj	Pálinka	halasi csipke

Forrás: SZTNH

A földrajzi árujelzők oltalmának külföldön történő megszerzése szempontjából érdemes kitekinteni a nemzetközi jogalkotásban zajló folyamatokra, amelyek közül kiemelkedik a WIPO keretein belül működő – a Lisszaboni Megállapodás reformjával foglalkozó – munkacsoport tevékenysége. A munkacsoport célja kettős. Egyrészt a jelenleg hatályos rendelkezések módosításával szeretnék a rendszert vonzóbbá tenni új csatlakozó államok számára, többek között azzal is, hogy kormányközi szervezetek belépése előtt is megnyitnák a kapukat, lehetővé téve ezzel akár az Európai Unió részes féléllé válását is. Egy ilyen változással a rendszer útján elérhető államok száma és a megszerezhető oltalom földrajzi kiterjedése szignifikánsan növekedne. Másrészt egy multilaterális alapokon nyugvó lajstromozási rendszert kívánnak kiépíteni, a jelenleginél kevésbé szigorú feltételek alkalmazása mellett, ami hasonló célok elérését tenné lehetővé, mint amelyek megvalósítására a földrajzi árujelző oltalmát pártoló tagállamok a WTO-ban hosszú évek óta eredménytelenül törekednek.

Említésre méltó továbbá az Európai Unióban belül a nem mezőgazdasági termékek földrajzi árujelző oltalmát uniós szinten biztosító jogalkotási javaslatnak az előkészítése. Számos kézműves termékre vonatkozó hungarikum hatékony jogi oltalmát tenné lehetővé e jogalkotási munka beteljesülése.

4.3.1.5. Egyéb eszközök az országmárka építésének és a hungarikumok védelmének szolgálatában

A hungarikum-törvény alapján automatikusan hungarikumként kell elismerni azokat a hazai értékeket, amelyek egyetemes értékeként a vonatkozó jogszabályok, nemzetközi megállapodások vagy viszonyosság alapján nemzetközi elismerésben részesültek. Ennek megfelelően hungarikumként kell elismerni az UNESCO Világörökségi Listáján szereplő következő értékeinket: Budapest Duna-partjait, a Budai Várnegyedet, az Andrássy utat és történelmi környezetét; Hollókő ófalut és táji környezetét; az Aggteleki-karszt és a Szlovák-karszt barlangjait; a Pannonhalmi Bencés Főapátságot és természeti környezetét; a Hortobágyi Nemzeti Parkot; a pécsi ókeresztény temetőt; a Fertő/Neusiedlersee kultúrtáját, valamint a tokaji történelmi borvidéket. E területek népszerűsítése, a nemzetközi elismerés kiemelése a marketing során szintén jelentősen hozzájárulhat a külföldi látogatók számának emeléséhez.

Az országmárka-építésben kiemelkedő szerepet játszhat a magyar borok népszerűsítésére irányuló bormarketing-program, amely a bor termékpálya esetében közösségi bormarketing-programok⁵⁷ kidolgozását és végrehajtását jelenti, az Európai Unió által meghirdetett borreklám- és marketingprogramok nemzeti társfinanszírozásával. A közösségi bormarketing-programok végrehajtására a Bormarketing Bizottság⁵⁸ tesz javaslatot.

A Vidékfejlesztési Minisztérium gondozásában született meg a Hagyományok-Ízek-Régiók (HÍR) Gyűjtemény, amely Magyarország hagyományos és tájjellegű élelmiszereit rendszerezi. A program – amely a Nyugat-Európában már több éve futó *Euroterroirs* program hazai adaptációja – több mint tíz éve indult el Magyarországon. Nyolcvan szakértő közreműködésével kerekén háromszáz, jellegzetesen magyar, illetve speciális regionális élelmiszeripari terméket, növény- és állatfajtát gyűjtöttek össze és soroltak be. A Magyar Turizmus Zrt. Agrármarketing Centrum Igazgatóságának feladata a gyűjteményben szereplő, a magyar gasztronómiai kultúra részét képező hagyományos és tájjellegű élelmiszerek népszerűsítése a magyar fogyasztói közönség és a hazánkba látogató külföldi turisták körében a programot szimbolizáló HÍR védjegy használatával. Ennek érdekében kiállítási, vásári megjelenései alkalmával folyamatosan terjeszti a program keretében elkészült HÍR kiadványokat (a HÍR gyűjteményt tartalmazó könyv, háromnyelvű CD, receptfüzet stb.), a programot népszerűsítő PR- és reklámtevékenységet végez, részt vesz a HÍR programot bemutató különféle gasztronómiai rendezvények szervezésében, és segíti, támogatja mindazokat a kezdeményezéseket, melyek a vidéki élelmiszer-előállítási hagyományok megőrzésére, ápolására irányulnak.

23. ábra: A HÍR program védjegye

4.3.1.6. Iparjogvédelmi célok a hungarikumok és az országmárka-építés területén

Az előző alpontokban vázolt helyzetkép, illetve az ott bemutatott törekvések és tendenciák alapján a Jedlik-terv a következő – egyúttal mérőpontként is szolgáló – iparjogvédelmi célokat jelöli meg a hungarikumok elismerését, megóvását és népszerűsítését, valamint az országmárka kiépítését illetően:

- Az iparjogvédelmi eszköztár (pl. adatbázisok) felhasználásával, az iparjogvédelmi szakértelemnek a Hungarikum Bizottságban és szakmai ágazati bizottságaiban való rendelkezésre bocsátásával és tudatos felhasználásával is hozzá kell járulni a Hungarikumok Gyűjteményének megalapozott összeállításához, nemzeti értékeink szakszerű feltérképezéséhez és besorolásához.

⁵⁷ A közösségi agrármarketing támogatások igénybevételének szabályairól szóló 66/2008. (V. 16.) FVM rendelet szerint a közösségi bormarketing tevékenység olyan ágazati marketing-együttműködés, amely túllépve a vállalati marketingtevékenységen, egy termelői csoport, borvidék, borszakvidék vagy a magyar borászat egésze számára, az érintettek érdekében, azokkal együttműködve végez marketingfeladatokat.

⁵⁸ A bor forgalombahozatali járulék megfizetésének, kezelésének és felhasználásának szabályairól szóló 70/2007. (VII. 27.) FVM rendelet szabályai szerint a Bizottság 12 tagját a vidékfejlesztésért felelős miniszter jelöli, 13. tagja az Agrármarketing Centrum igazgatója.

- A hungarikum tanúsító védjegy bevezetését és használatának engedélyezését iparjogvédelmi eszközökkel is támogatni kell, elsősorban a Hungarikum Bizottságnak a tanúsító védjegyért felelős szakmai bizottságában.
- A szellemi tulajdon védelmének oldaláról is elő kell mozdítani az egységes országmárka-megfelelő koncepción alapuló – bevezetését és népszerűsítését.
- Az együttes és a tanúsító védjegyek piaci és üzleti előnyeire fel kell hívni a vállalkozások figyelmét megfelelő felvilágosítással, ismeretterjesztéssel és a potenciálisan érintett szakmai-ágazati szövetségekkel való együttműködés (ld. a 4.1.1.1. pontot is) útján.
- Fel kell térképezni azokat a hagyományos hazai termékeket (közülük is különösen azokat a hungarikumokat), amelyeknél esély kínálkozhat a hozzájuk kapcsolódó földrajzi árujelző nemzetközi és európai uniós oltalmának megszerzésére, és megfelelően ösztönözni érdemes az oltalom megszerzését az érintett termelők, egyéb vállalkozások körében.
- Aktív szakmai részvétellel és diplomáciai munkával támogatni és szorgalmazni indokolt a WIPO-ban az eredetmegjelölések oltalmára és nemzetközi lajstromozására vonatkozó Lisszaboni Megállapodásnak a rendszer kiterjesztését és korszerűsítését célzó reformját, lehetőség szerint elérve az EU csatlakozását a felülvizsgált megállapodáshoz.

Mérőpontok: az előzőekben meghatározott célok megvalósulása a Jedlik-terv időhorizontján.

4.3.2. Iparjogvédelemmel a zöldgazdaságért

Napjaink gazdasági stratégiájának kialakításában egyre inkább meghatározó, megkerülhetetlen körülmény a globális klímaváltozás, a világszerte növekvő energiaigény, vagy éppen a fosszilis energiahordozók árának kiszámíthatatlan változása. Az energiatakarékosság, az energiahatékonyság, a megújuló energiaforrások fokozott felhasználása és a saját erőforrások előtérbe helyezése vitathatatlan cél a gazdaságpolitikában, hiszen a (fenntartható) fejlődés csakis a természeti erőforrások védelmével, a biológiai sokféleség megőrzésével és a megújuló erőforrások maradéktalan kiaknázásával valósítható meg.

Az említett tények közgazdasági paradigmaváltást idéztek elő, amelynek lényege, hogy napjaink gazdaságának szükségszerűen a zöldgazdasági modellre kell épülnie. Ennek eredményeként – a környezeti kockázatok és az ökológiai lábnyom csökkenése, valamint az ökológiai rendszerek nyújtotta szolgáltatások bővülése mellett – a gazdaság fenntartható módon fejlődik, úgy, hogy mindeközben javul az emberi élet minősége és a társadalmi egyenlőség.

A megújuló energiaforrások és a zöldgazdaság alappilléreit elsősorban az erdőszetből és a mezőgazdaságból nyert biomassa, a hulladéklerakókból, illetve szennyvízkezelő létesítményekből származó gáz, valamint a biogáz, a mezőgazdasági alapú bioüzemanyagok, a geotermikus és termálenergia, másodsorban pedig a napenergia, a szélenergia és a vízenergia jelentik. Ezek az energiaforrások a jövő alternatív iparágát képezhetik, és egyben kitörési pontot jelenthetnek a mezőgazdaság, a vidék és az egész nemzetgazdaság számára.

Mindezek fényében természetszerű, hogy a zöldstratégia kidolgozásának fontossága, illetve az ehhez kapcsolódó eszközrendszer legfontosabb elemeinek meghatározása az

általános kormányzati politikának hangsúlyos részét képezi,⁵⁹ valamint számos ágazati szakpolitikában is megjelenik.

Az Új Széchenyi Terv önálló fejezetet szentel a zöldgazdaság-fejlesztési programnak, valamint „Tudomány – innováció” című fejezetében prioritásként kezeli az új energetikai és környezetvédelmi fejlesztéseket.

Irányvonalat ad a zöldgazdaság fejlődésének a Nemzeti Vidékstratégia,⁶⁰ valamint a Nemzeti Környezettechnológiai Innovációs Stratégia (a továbbiakban: NKIS)⁶¹ is.

A zöldgazdaság iparjogvédelmi szempontból csoportosítható területei a következők:

- alternatív energiatermelés,
- a környezetvédelmi iparhoz kapcsolódó innovációk,
- a mezőgazdaság területén megvalósított környezetvédelmi innovációk,
- a hulladékkezeléssel kapcsolatos innovációk.

Mindezekhez – tipikusan – két oltalmi forma kapcsolódhat: egyrészt az innovációk megvalósítását szolgáló szabadalmak, másrészt az innovációk megjelenítésére hivatott védjegyek.

A kormányzati zöldstratégia támogatása érdekében a következő iparjogvédelmi indikátorok határozhatók meg:

- a magyar bejelentők aktivitása a hazai szabadalmi, illetve védjegyoltalmi rendszerben;
- a hasznosítások száma és volumene;
- az új megoldások kidolgozása és piacra jutása közötti időszak hosszúsága;
- tudatosság, jogérvényesítés.

Az említett indikátorok mentén célszerű bemutatni a hazai zöldinnováció helyzetét és az annak háttérében álló legfontosabb tényezőket.

4.3.2.1. Iparjogvédelmi aktivitás

a) Szabadalmi aktivitás

Rendkívül fontos mutató a zöldinnováció tekintetében a kifejlesztett magyar zöldtechnológiák száma. E téren a hazai szabadalmi bejelentési aktivitás növekvő tendenciát mutatott a 2007 és 2009 közötti időszakban, 2010 óta pedig közel azonos nagyságú.

⁵⁹ A zöldstratégia irányában való elkötelezettséget jelzi, hogy az Alaptörvény is több helyen rögzíti a természeti erőforrások megőrzésének a fontosságát. Az Alaptörvény bevezető részét képező Nemzeti Hítvallás deklarálja a következőket: „Vállaljuk, hogy örökségünket, (...) a Kárpát-medence természet adta és ember alkotta értékeit ápoljuk és megóvjuk. Felelősséget viselünk utódainkért, ezért anyagi, szellemi és természeti erőforrásaink gondos használatával védelmezzük az utánunk jövő nemzedékek életfeltételeit.” „A természeti erőforrások, különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet, a biológiai sokféleség, különösen a honos növény- és állatfajok, valamint a kulturális értékek a nemzet közös örökségét képezik, amelynek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége.” [Alapvetés, P) Cikk] „Magyarország elismeri és érvényesíti mindenki jogát az egészséges környezethez.” [XXI. Cikk (1) bek.] „A nemzeti vagyon kezelésének és védelmének célja a közérdek szolgálata, a közös szükségletek kielégítése és a természeti erőforrások megóvása, valamint a jövő nemzedékek szükségleteinek figyelembevétele.” [38. Cikk (1) bek.]

⁶⁰ A Nemzeti Vidékstratégiát és a végrehajtás keretprogramját (Darányi Ignác-terv) a Kormány a 2012. március 21-i ülésén fogadta el. [1074/2012. (III. 28.) Korm. hat.]

⁶¹ Ld. a Kormány 1307/2011. (IX. 6.) számú határozatát.

Különösen az alternatív energia-termelés és az energiatárolás/megőrzés területén nőtt a bejelentések száma. Ez utóbbi az épületek hőszigetelésével kapcsolatos találmányok növekvő számával függ össze. Meg kell ugyanakkor említeni, hogy vannak műszaki területek, ahol az iparjogvédelmi aktivitás elenyésző, mint pl. a hulladékok égetésével vagy a járművekkel kapcsolatos zöldtechnológiák területén.

26. táblázat: Zöldtechnológiával kapcsolatos hazai szabadalmi bejelentések (db)

Műszaki terület	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Alternatív energiatermelés	42	39	45	37	35	35
ebből: bio-üzemanyagok	2	0	0	2	2	0
üzemanyag-cellák	0	0	3	2	0	0
biomassza-pirólízis vagy -gázosítás	4	1	3	3	2	2
hulladék energiájának hasznosítása	3	4	4	2	2	0
vízenergia	4	5	6	9	8	5
szélenergia	7	6	7	8	9	15
napenergia	5	5	3	6	7	6
geotermikus energia	6	4	5	2	1	2
egyéb hőtermelés	2	6	5	0	0	4
hulladékhő-hasznosítás	9	8	9	3	4	1
Járművek	0	0	0	0	0	0
Energiatárolás	2	8	25	15	18	12
ebből: épületek hőszigetelése	2	6	21	15	18	12
Hulladékmanagement	7	6	5	9	5	19
ebből: hulladéklerakás	2	1	1	2	0	1
hulladékégetés	1	0	0	1	0	1
hulladék-újrahasznosítás	3	2	2	4	4	7
szennyezések ártalmatlanítása vagy megelőzése	1	3	2	2	1	10
Mezőgazdaság és erdészet	27	47	34	21	30	56
CO ₂ -emisszió-csökkentés	1	0	0	3	0	1
Nukleáris energia	0	2	1	1	6	0
Összesen	74	102	110	83	94	122

Forrás: SZTNH

b) Védjegyaktivitás

A megszülető és oltalmazott innovatív ötletek piaci érvényesüléséhez hatékony, sőt, szinte elengedhetetlen eszköz a védjegyoltalom. Sajnálatos tény, hogy a 2012. előtti években a zöldenergiával összefüggő termékek, szolgáltatások kapcsán hazánkban egyre csökkenő mértékben igényeltek és szereztek védjegyoltalmat a piaci szereplők. Ez a trend igaz volt mind a nemzetközi bejelentésekre, mind pedig a nemzeti úton tett bejelentésekre, illetve az így szerzett védjegyekre: 2008-tól kezdve e technológiai területen jelentősen visszaesett a bejelentési aktivitás. 2012-ben a nemzeti bejelentésekben tapasztalt kedvezőbb értékek remélhetőleg fordulópontot jeleznek ezen a területen.

27. táblázat: Zöldenergiával kapcsolatos védjegybejelentések

Osztályok	Magyarországot megjelölő nemzetközi védjegybejelentések száma					Nemzeti védjegybejelentések száma					Nemzetiből a magyarországi bejelentők száma				
	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012
40															
zöldenergia	116	88	72	67	8	57	35	29	9	30	34	26	24	9	29

Forrás: SZTNH

Az említett adatokhoz hozzátartozik az is, hogy a közfinanszírozású kutatóhelyek szellemi tulajdon-védelmi aktivitása e téren is kirívóan alacsony.

Az összességében viszonylag kedvezőtlen bejelentési adatok mögött a következő tényezők állnak:

- szabadalmi területen a csekély intenzitású kutatás-fejlesztési és innovációs tevékenység,
- a kis- és középvállalkozásokra általánosan jellemző tökehiány,
- az elérhető pályázati támogatások esetében a szabadalmaztatásra vonatkozó eredménykötelelem hiánya;
- a szellemivagyon-értékelés és a szellemivagyon-diagnózis alkalmazásának hiánya;
- a szabályozási rendszer egyes hiányosságai.

A zöldgazdaság mint feltörekvő iparág esetében okkal lenne feltételezhető, hogy e területen előnyös változások figyelhetőek meg az iparjogvédelmi tudatosságban. Az NKIS-ben szereplő adatok ugyanakkor arra utalnak, hogy a fejlesztési forrásoknak nem a magasabb hozzáadott érték előállítására és a versenyképesség növelésére irányuló felhasználása a jellemző; a vállalkozások alacsony szintű iparjogvédelmi tudatosságát jelzi az NKIS azon megállapítása is, hogy a piaci szereplők inkább a bírságok kifizetése, semmint a fejlesztések megvalósítása mellett döntenek.

Az iparjogvédelmi aktivitást kedvezően befolyásolja az SZTNH által nyújtott szolgáltatások igénybevétele. Fontos, hogy az Új Széchenyi Terv pályázati kiírásaiban előnyként szerepel, ha a projekt alapját képező műszaki megoldásról az SZTNH által kiadott újdonságkutatási jelentés vagy írásos véleménnyel kiegészített újdonságkutatási jelentés az újdonság és a feltalálói tevékenység meglétét állapítja meg.

4.3.2.2. Hasznosítások alkalmazása (saját hasznosítás, illetve licenciák száma és volumene)

Az oltalommal rendelkező cégek piaci érvényesüléséhez elengedhetetlen az érintett technológia – saját kapacitással vagy licencia segítségével történő – hasznosítása.

Mivel az iparjogvédelmi jogszabályok nem kötelezik a szabadalmasokat és más jogosultakat arra, hogy a hasznosítási engedélyeket vagy a védjegyhasználati engedélyeket bejegyeztessék a lajstromba, és a saját hasznosítással kapcsolatban sem tartalmazzanak a lajstromok adatokat, az SZTNH nyilvántartásai alapján sem rendelkezünk teljes és hiteles képpel a hasznosítások számával és gazdasági nagyságrendjével kapcsolatban. Bár a 3.1.7. pontban említett felmérések hasznos adalékokkal szolgáltak annak feltérképezéséhez, hogy a magyar kkv-k gyakorlatában általánosságban mennyire van jelen a hasznosítási engedélyek alkalmazása, e kutatások sem tértek ki speciálisan a zöldgazdaság szereplőinek mutatóira, és a KSH sem rendelkezik ilyen jellegű statisztikával. A hazai zöldinnováció szereplőinél folyó hasznosítással kapcsolatos teljes képhez hiányoznak továbbá a felsőoktatási és akadémiai kutatóhelyek hasznosítási tevékenységére vonatkozó adatok, valamint a külföldi hasznosítás mutatói.

Mindazonáltal az nyilvánvaló – erre utal az innovatív technológiákhoz rendelhető védjegyoltalmak alacsony száma is –, hogy a hazai vállalkozások innovációs eredményeinek hasznosítása a zöldinnováció területén sem kielégítő, és komoly fejlesztésre szorul.

Az elégtelen mértékű hasznosítás mögött elsősorban a következő okok állnak:

- tőkehiány,
- a piaci információk hiánya,
- a szellemivagyon-értékelés és a szellemivagyon-diagnózis alkalmazásának hiánya, valamint
- a piaci szereplők közötti megfelelő kapcsolatok, együttműködés hiánya, a technológia-transzferek alacsony száma.

4.3.2.3. Az új megoldások kidolgozása és piacra jutása közötti időszak

A zöldgazdaságban mint dinamikusan fejlődő területen különösen fontos, hogy az innovációt végző vállalkozások számára a fejlesztések minél gyorsabban piacra kerüljenek. A többi piaci szereplő számára is kedvező, ha a lehető legrövidebb az az időszak, amelynek során olyan technológiák vannak a piacon, amelyek valós jogi helyzete (szabadalmi oltalma) még nem egyértelmű. Ez az indikátor természetesen szorosan kapcsolódik a hasznosítások mértékéhez, és az innovatív eredmények hatékony hasznosítását elősegítő eszközök nyilvánvalóan kedvezően hatnak az új megoldások mielőbbi piacra jutására is. A zöldgazdaság területén ugyanakkor ebből a szempontból különleges jelentősége van az elbírálási időnek is, azaz annak az időtartamnak, amely az iparjogvédelmi bejelentés benyújtásától az oltalom megadásáig (vagy elutasításáig) tart.

A nemzeti szabadalmi bejelentések befejezésének átlagos átfutási ideje kb. 2,5 év. Azon bejelentések esetében, amelyeknél az oltalom mielőbbi megszerzésének jelentősége van, a bejelentőnek lehetősége van az engedélyezés időpontjáig eltelt időszak csökkentésére - az SZTNH által kiküldött felhívások mielőbbi teljesítésével, valamint korábbi közzététel igénylésével. Így a szabadalmi bejelentés benyújtása és az oltalom megadása közötti időszak akár 2 évre is lerövidülhet.

E tekintetben az SZTNH gyakorlata nemzetközi összehasonlításban is kedvezőnek tekinthető. Az ESZH átlagos elbírálási ideje 44 hónap, míg a USPTO-nál átlagosan 38 hónap alatt bírálják el egy szabadalmi bejelentést. A nemzetközi kitekintésből látható ugyanakkor az

is, hogy bizonyos területek fejlődésének elősegítése érdekében – így pl. a zöldségtermelés területén – a hivatalok az engedélyezési idő további csökkentésére törekednek. Éppen ezért számos nagy iparjogvédelmi hatóság dolgozott ki speciális – pályázati rendszer alapján igényelhető – eljárást az ún. zöldszabadalmak elbírálására, ami lehetővé teszi az engedélyezési eljárás akár egy évvel történő lerövidítését.

Védjegyterületen a lajstromozási eljárás átlagos átfutási ideje 6,1 hónap, ami nemzetközi összehasonlításban igen kedvezőnek tekinthető; ez az elbírálási idő tapasztalataink szerint kielégítő a piaci szereplők számára.

4.3.2.4. Jogérvényesítés

A jogérvényesítéssel kapcsolatban – erre irányuló speciális felmérés hiányában – külön a zöldségtermelésre nem rendelkezünk adatokkal.

A magyar vállalkozások iparjogvédelmi tudatosságát elemző felmérések következtetései is pusztán azt támasztják alá, hogy az iparjogvédelmi peres eljárásokban érintett cégek – különösen a kisebb vállalatok – által a jogérvényesítésről alkotott kép nem mondható kedvezőnek (ld. a 3.1.7. pontot).

4.3.2.5. Célok és mérőpontok

A zöldstratégia megvalósításához való iparjogvédelmi hozzájárulás céljainak megvalósulása az előzőekben azonosított indikátorok szerint követhető figyelemmel. Mérőpontok: a magyar bejelentők szabadalmi és védjegyaktivitása, a hasznosítások száma és volumene, az új megoldások kidolgozása és piacra jutása közötti időtartam hossza.

4.3.3. Az agrárszektor az iparjogvédelem tükrében

Hazánkban a mezőgazdaság a gazdaság egyik fontos motorja. A kormányzati politikában látványosan egyre hangsúlyosabb, sőt, kiemelt szerephez jut a mezőgazdaság és a vidékfejlesztés.

A legfontosabb dokumentum e területen a Nemzeti Vidékstratégia, amely átfogó eszközrendszerrel kívánja elősegíteni – többek között – a vidék infrastrukturális fejlődését, a biztonságos élelmiszerellátást, a természeti értékek védelmét, a vidéki környezetminőség javítását, valamint egy fenntartható agrárszerkezet és termeléspolitika kialakítását. Kiemelendő ágazati stratégiai dokumentum továbbá a Nemzeti Környezettechnológiai Innovációs Stratégia is (a már említett NKIS). Ez utóbbi azon innovációk támogatását hivatott előmozdítani, amelyek kisebb környezeti terheléssel járnak, mint a hagyományos, jelenleg alkalmazott eljárások.

A vidékstratégia része – és egyben fontos nemzetgazdasági érdek –, hogy Magyarországon olyan gazdasági és jogi környezet jöjjön létre, amely támogatja a magyar vállalkozásokat mezőgazdasági termékeik hatékony piacra juttatásában. Ez tudja elősegíteni az agrár- és élelmiszertermelés életképességének növelését, piaci pozícióinak javítását, a növénytermesztés és állattartás egyensúlyi arányának helyreállítását, az egészséges élelmiszerek előállítását, ez járul hozzá továbbá a vidéki életminőség javításához, valamint a vidéki munkahelyek megőrzéséhez és gyarapításához.

A mezőgazdaság- és vidékfejlesztés jelentősége különösen nagy a regionális, illetve a globális összefüggések fényében. A nemzetgazdasági érdekek azt kívánják, hogy belföldi piacunkat leginkább hazai termékekkel lássuk el, és egyúttal a magyar mezőgazdaság termékei sikeresen jelen tudjanak lenni az Európai Unió és más országok piacain is. A magyar

mezőgazdasági és élelmiszer-ipari termékek híre a világban kétségtelenül kedvezőnek mondható, azonban a piaci értékítélet és ismertség növelése egyértelműen további fejlesztési lépéseket tesz szükségessé.

A világszerte tapasztalható környezeti, társadalmi és gazdasági folyamatok – mint például a klímaváltozás, az ivóvízkészletek rohamos apadása, az élelmiszerellátás, valamint a környezeti fenntarthatóság, a biológiai sokféleség biztosításának nehézségei, a „lokalizáció” helyett a globalizáció látványos térnyerése, a demográfiai válság, a társadalmi és térbeli egyenlőtlenség – mára megkerülhetetlen stratégiai kihívást jelentenek. Többek között arra kényszerítik az egyes nemzetgazdaságokat, hogy a kutatás-fejlesztés és az innováció segítségével egyre erősebbé, versenyképesebbé tegyék a hazai agrárpiacon.

Erre a tudásintenzív iparágra is igaz az a már vázolt összefüggés, hogy a stratégiai ágazatfejlesztések elengedhetetlen mozgatórugója a hazai kutatás-fejlesztés támogatása, előmozdítása, illetve a létrejövő eredmények megfelelő védelme, kamatoztatása. E célok elérésének egyik legfontosabb eszköze lehet a hatékony iparjogvédelem.

Az agrártermékekkel kapcsolatosan megvalósított innováció terén a következő iparjogvédelmi indikátorok határozhatók meg:

- a magyar bejelentők aktivitása a hazai szabadalmi, illetve védjegyoltalmi rendszerben;
- a hasznosítások száma és volumene;
- tudatosság, jogérvényesítés.

Az említett indikátorok mentén célszerű bemutatni a hazai agrárinnováció helyzetét és az annak háttérében álló legfontosabb tényezőket.

4.3.3.1. Iparjogvédelmi aktivitás

A három legfontosabb oltalmi forma e területen a szabadalom, a növényfajta-oltalom, valamint a védjegyoltalom. A táblázatok a hazai bejelentők ezen oltalmi formák tekintetében mutatott aktivitását mutatják be.

a) Szabadalom és növényfajta-oltalom

A 2009-ig csökkenő tendenciát mutató növényfajta-bejelentések száma 2011-ben jelentősen megnőtt. Sajnos ez a tendencia a 2012. évi adatok alapján megtorpanni látszik. Öröndetes tény, hogy a növénytermesztéssel, növényvédő szerekkel és állattenyésztéssel kapcsolatos bejelentések száma növekedett az elmúlt időszakban. Az élelmiszeripari termékekre, eljárásokra vonatkozó szabadalmi bejelentések száma a 2010. évi visszaesést követően ismét elérte a korábbi években tapasztalható átlagos bejelentési számot. A megadott szabadalmak vonatkozásában 2012-ben igen jelentős növekedés figyelhető meg minden területen a 2011-es számokhoz képest.

Fontos körülmény, hogy e szabadalmi bejelentések jelentős hányada egyéni feltalálótól származik, és csak töredékük jut el a megadásiig, és még kevesebb a tényleges hasznosításig. A valós „iparjogvédelmi aktivitás” tehát a bejelentési számokban megjelenő mennyiséghez képest sokkal alacsonyabb. Ez alól kivételt képeznek a növényfajta-oltalmi bejelentések, amelyeknél nagyon magas a megadási arány, és a jogosultak általában több éven át fenn is tartják az oltalmukat.

28. táblázat: Az agráriummal kapcsolatos szabadalmi és növényfajta-oltalmi bejelentések (db)

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Növényfajta	62	24	11	9	14	31	22
Növénytermesztés	21	17	31	24	18	20	21
Növényvédő szerek	6	8	3	4	4	6	7
Állattenyésztés	13	6	13	7	3	10	6
Élelmiszeripari termék vagy eljárás	48	33	32	33	23	34	34
Élelmiszeripari berendezés, csomagolás	5	12	13	13	14	4	8
Hazai bejelentők	153	97	98	83	72	92	87
Külföldi bejelentők	2	3	5	7	4	13	11
Összes bejelentés:	155	100	103	90	76	105	98

Forrás: SZTNH

29. táblázat: Az SZTNH által megadott szabadalmak mezőgazdasági, élelmiszeripari témában

	Növény- termesztés	Növény- védőszer	Állat- tenyészés	Élelmiszeripari termék+eljárás	Élelmiszeripari berendezés+ csomagolás	Összesen:
2006	3	1	-	6	3	13
2007	1	1	-	9	3	14
2008	1	1	-	7	2	11
2009	3	-	-	-	1	4
2010	-	-	-	3	2	5
2011	4	9	5	4	3	25
2012	14	16	2	16	12	60

Forrás: SZTNH

30. táblázat: Az SZTNH által megadott növényfajta-oltalmak

Oltalmazott fajták	Összesen:	Magyar	Külföldi	Magyar %
2006	61	20	41	32,8
2007	28	28	-	100
2008	25	22	3	88
2009	18	16	2	89
2010	24	23	1	96
2011	9	9	0	100
2012	14	14	0	100

Forrás: SZTNH

b) Védjegyek

A védjegyaktivitásra vonatkozó – a védjegyekkel ellátható termékek és szolgáltatások osztályozását elősegítő Nizzai Osztályozás osztályainak alapulvételével csoportosított – adatokból meglehetősen vegyes kép rajzolódik ki a magyar bejelentők jogszerezési tendenciájáról. Látványos és üdvözlendő körülmény, hogy a nemzetközi úton oltalmat nyert védjegyek számának minden érintett csoportban tetten érhető csökkenésével szemben a nemzeti védjegyek száma a 2008-ban mért adatokhoz képest valamennyi kategóriában – néhány áruosztály kivételével – folyamatos, de nem egyenletes növekedést mutat. A

legszerényebb adatok az élelmiszerek tartósítására vonatkozó vegyi anyagok, trágyák (1. áruosztály), a mezőgazdasági termékek, élő állatok, vetőmagok, tápanyagok (31. áruosztály), valamint a növényvédő szerek, rovarirtók, gombaölők esetében (5. áruosztály) figyelhetők meg. Megjegyzendő, hogy az 5. osztályba sorolt „fungicid és herbicid” készítmények terén jelentősen nőtt a nemzeti bejelentői aktivitás. Figyelmet érdemel – bár a többi csoporttal összehasonlítva kétségtelen ezen bejelentések alacsony abszolút száma – a mezőgazdasági termékekkel, élő állatokkal, vetőmagokkal, tápanyagokkal kapcsolatos védjegybejelentések 2008 óta növekvő száma. A bejelentők az alkoholmentes italokkal kapcsolatos oltalomszerzésben (32. áruosztály) a legaktívabbak.

31. táblázat: Védjegyek az agrárszektorban

Áruosztályok	Magyarországon érvényes nemzetközi védjegyek száma					Nemzeti védjegyek száma					Nemzetiből a magyarországi jogosultak száma				
	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012	2008	2009	2010	2011	2012
29.	296	199	165	143	94	280	239	333	319	298	199	202	297	280	261
30.	469	301	242	224	149	374	338	353	346	370	282	289	302	312	330
31.	200	82	81	72	40	91	102	140	113	153	82	93	123	107	147
32.	283	168	140	119	83	230	256	339	257	258	171	226	308	225	235
33.	193	125	108	115	101	260	186	284	239	264	242	173	254	218	238
1.	187	139	133	129	60	78	118	111	101	107	58	100	87	87	96
5. (fung., herb.)	89	68	50	98	56	100	154	170	199	110	68	127	145	158	101

Forrás: SZTNH

Összességében tehát igen vegyes kép rajzolódik ki az agrárszektorba tartozó hazai bejelentők iparjogvédelmi aktivitását és annak tendenciáit illetően.

A szabadalmi aktivitással kapcsolatban megfigyelhető kedvezőtlen helyzetkép okai a következők:

- az e területen végzett K+F+I tevékenység lemaradása;
- az iparjogvédelmi tájékozatlanság (ami elsősorban az egyéni bejelentőknél tapasztalható);
- az oltalom megszerzéséhez és fenntartásához szükséges tőke, valamint menedzsment hiánya;
- a mezőgazdaságra épülő feldolgozóipar (hazai érdekeltségű konzervgyárak, cukorgyárak, stb.) hanyatlása;
- a piaci szereplők közötti hatékony együttműködéshez szükséges infrastruktúra (technológia-transzfer) hiánya.

4.3.3.2. A hasznosítások száma és volumene

Az új megoldások hasznosításával kapcsolatban ugyanazok a jellemzők figyelhetők meg, mint a zöldgazdaság területén (ld. a 4.3.2.2. pontot).

4.3.3.3. A jogérvényesítés

A jogérvényesítést illetően ugyanaz a kép rajzolódik ki, mint a zöldgazdaság területén (ld. a 4.3.2.4. pontot).

4.3.3.4. Célok és mérőpontok

Az agrárszektor iparjogvédelmi támogatásával kapcsolatos stratégiai célok megvalósulása az előzőekben megjelölt indikátorok szerint kísérhető figyelemmel. Mérőpontok: a magyar bejelentők szabadalmi és védjegyaktivitása, a hasznosítások száma és volumene, a tudatosság szintje és a jogérvényesítés hatékonysága.

4.4. A intézményi teljesítőképesség erősítése

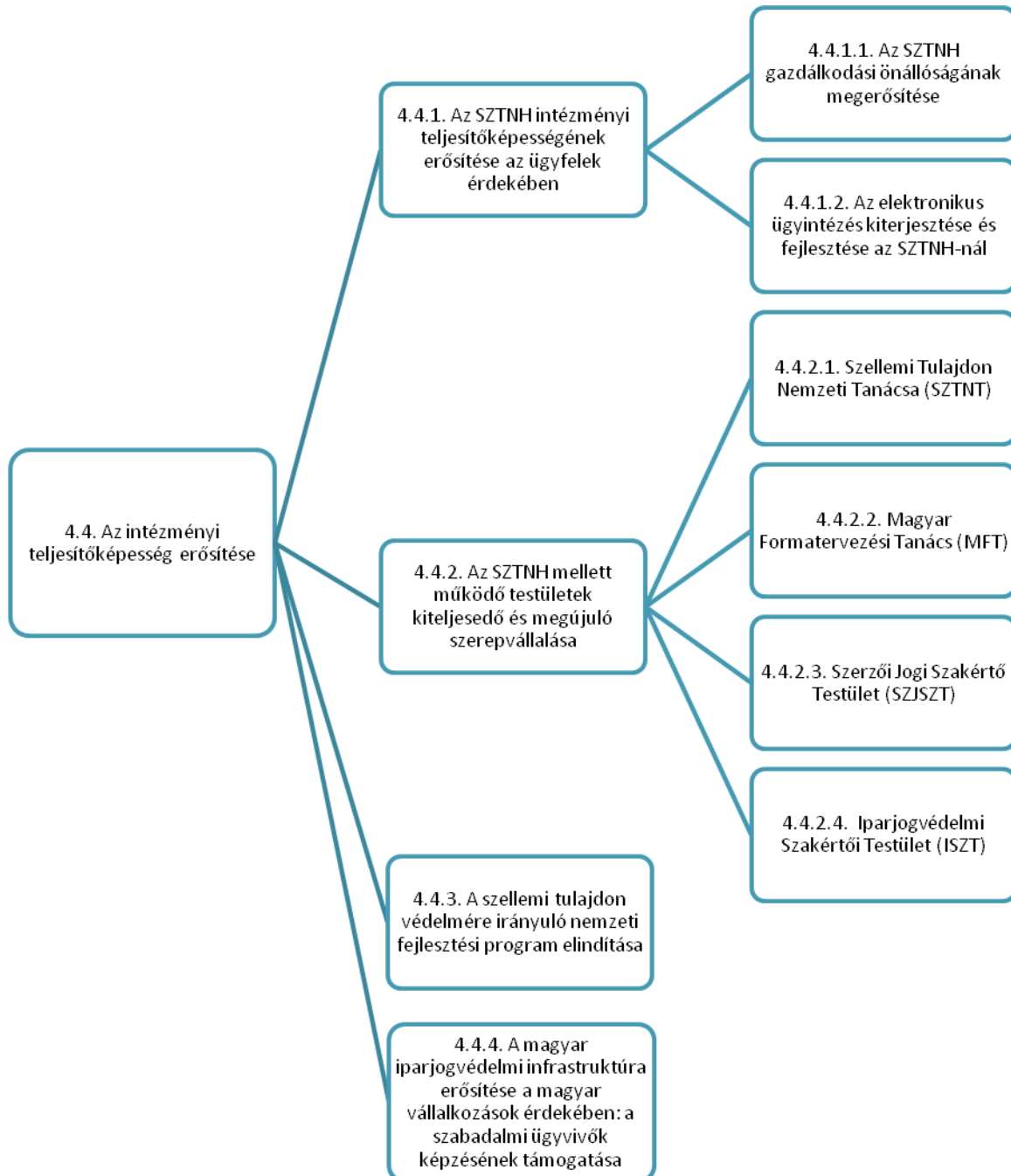
A Jedlik-terv stratégiai céljainak megvalósítására csak a szellemi tulajdon védelmére szolgáló hazai intézményrendszer megerősítése és dinamizálása mellett mutatkozhat esély. Ebben az intézményrendszerben a KIM mellett központi, de távolról sem egyedüli szerepet tölt be a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatala. Az SZTNH pártatlan és független hatósági működésének gazdag tapasztalataiból merítve kapcsolódik be a kormányzat stratégiai, jogalkotási, valamint nemzetközi és európai együttműködési feladatainak ellátásába – mind közvetlenül a szellemi tulajdon területén, mind pedig a kapcsolódó szakpolitikai témákban. Az SZTNH az intézményi garancia a nemzeti érdek szakmailag megalapozott érvényesítésére a szellemi tulajdonnal kapcsolatos globális és európai együttműködésben. A Jedlik-terv alapelvei – különösen az együttműködés és az egyensúlyra törekvés elvei – nagyban megkövetelik a szellemi tulajdoni politika és más szakpolitikák párbeszédét, az érdekiegyenlítő mechanizmusok tudatos működtetését. Ebben meghatározó szerep juthat az SZTNH mellett működő testületeknek. Emellett a Jedlik-terv a szellemi tulajdon teljes hazai intézményrendszerét a középtávú stratégia látómezejébe helyezi: a joggyakorlás elemi infrastruktúráját (a szerzői jog területén a közös jogkezelőket éppúgy, mint a jellemzően iparjogvédelmi ügyekben eljáró hivatásos képviselőket, a szabadalmi ügyvivőket). A stratégia negyedik pillére ezen elvek mentén irányozza elő az SZTNH gazdálkodási önállóságának megerősítését, ügyviteli rendszereinek további korszerűsítését, az SZTNH mellett működő testületek kiteljesedő szerepvállalását, a szellemi tulajdon védelmére irányuló nemzeti fejlesztési program elindítását, valamint a szabadalmi ügyvivők képzési lehetőségeinek gazdagítását. Egyes szakpolitikai célokkal összefüggő intézményfejlesztési vonzatokról a Jedlik-terv az első három pillér valamelyike kapcsán szól. Ezek között feltétlenül meg kell említeni e helyt is a magyar szabadalmi alap (4.1.1.1.) és a DSZI (4.1.2.2.) létrehozását, a HENT mint testület működtetését és akciótervének kidolgozását (4.1.2.3.), az ESZB budapesti székhelyű regionális divíziójának és bíróképző központjának felállítását (4.1.3.1.), az Európai Védjegy- és Mintaoltalmi Hálózat kiépítését (4.1.3.2.), valamint a hatékony és átlátható, a kulturális sokféleséget és a felhasználói jogbiztonságot is szolgáló szerzői jogi közös jogkezelési rendszer fenntartását, illetve továbbfejlesztését (4.2.1.).

Mindezekre tekintettel e pillér kapcsán a Jedlik-terv az intézményi teljesítőképesség erősítését a következő fő beavatkozási területeken irányozza elő:

- az SZTNH intézményi teljesítőképességének erősítése az ügyfelek érdekében (a pártatlan és önálló működés pénzügyi garanciáinak megteremtésével, valamint az elektronikus ügyintézés kiterjesztésével és továbbfejlesztésével);

- az SZTNH mellett működő testületek kiteljesedő és megújuló szerepvállalása a joggyakorlat támogatása és a horizontális szakpolitikai koordináció jegyében;
- a szellemi tulajdon védelmére irányuló nemzeti fejlesztési program elindítása;
- a szabadalmi ügyvivői hivatás szakmai előrelépésének támogatása a magyar iparjogvédelmi infrastruktúra megerősítése érdekében.

24. ábra: A Jedlik-terv negyedik pillére – az intézményi teljesítőképesség erősítése

4.4.1. Az SZTNH intézményi teljesítőképességének erősítése az ügyfelek érdekében

Az SZTNH intézményi teljesítőképességét a Jedlik-terv számos más célkitűzése is közvetlenül érinti. Ide sorolható pl. a hivatal minőségirányítási és információbiztonsági tanúsíthatósága (4.1.2.1.) vagy a DSZI működtetésében való közreműködés (4.1.2.2.). Mivel ezek az intézményfejlesztési célok közvetlenül kötődnek egy-egy konkrét szakpolitikai célhoz, róluk a stratégia az érintett pillérek kapcsán szól. A többi – horizontális jellegű – intézményfejlesztési célkitűzés a következőkben jelölhető meg:

- a pártatlan és önálló működés pénzügyi garanciáinak megteremtése az SZTNH-nál, összhangban az irányadó európai követelményekkel is;
- az elektronikus ügyintézés kiterjesztése és továbbfejlesztése.

4.4.1.1. Az SZTNH gazdálkodási önállóságának megerősítése

Az SZTNH 2010 és 2012 között a Kormányprogram és a Magyar Zoltán Közigazgatás-fejlesztési Program elveinek és célkitűzéseinek megfelelően erőteljes szervezeti és feladatköri fejlesztést valósított meg, hatásköreinek és hatósugarának bővülése mellett. A kiemelkedő szakpolitikai jelentőségű eredmények legfontosabbjai – a teljesség igénye nélkül:

- a kezdeményező szakdiplomácia és intézményi kiválóság bázisán új pozíciók megszerzése mind globális, mind európai és regionális szinteken;
- a szerzői jogi kormányzati feladatok központosítása: a közös jogkezelő szervezetek hatósági felügyeletének hatékony ellátása;
- a hazai kutatási és fejlesztési tevékenység hatósági/szakértői minősítési jogkörének bevezetése a vonatkozó adókedvezmény NAV-ellenőrzésének, illetve a K+F-pályázatok és üzleti tervek benyújtásának és bírálatának megalapozása érdekében.

Az SZTNH az erőteljes ütemű feladatkör-bővülésben jelentkező fejlesztések szervezeti és szabályozási követése mellett mindezt 2012-ben csökkentett létszámmal (-11%) és a tetemes – szakmai és intézmény-finanszírozási szempontból egyre nehezebben teljesíthető, minden évben a bevételekhez képest jelentős összegű (évenként általában -10 és -15% közötti mértékű) – költségvetési befizetések terhe alatt valósította meg. Eközben jelentős hatósági eljárás-gyorsítás, valamint új elektronikus ügyviteli folyamatok, termékek kerültek bevezetésre az EKOP1 korlátos pályázati lehetőségeinek határáig. Mutatói, ügyfél-elégedettsége, ISO-tanúsítási rendszere (ISO 9001:2008 és ISO/IEC 27001:2005 szabványok) a hivatalt a legjobb európai hatóságok közé sorolják.

Az SZTNH gazdálkodási önállóságának megerősítése, azaz a feladatellátás intézményi garanciái mellett a pénzügyi biztosítékokat is megteremtő szabályozás hosszú távon való megvalósítása a következő négy lépés megtételét igényli, természetesen a szükséges kormányzati döntések függvényében.

- Az SZTNH működtette magyar iparjogvédelmi rendszer az öt megillető hazai és nemzetközi bevételekből, tartósan költségvetési támogatás nélkül látta és látja el feladatát. Ha a költségvetési befizetesként előírni tervezett összegeket az egyes költségvetési években az intézménynél hagynánk, ezek az összegek – a HIPA Vilon Magyar Szellemi Tulajdon Ügynökség Nonprofit Kft. szolgáltatási bevételeivel együttesen – fedeznék a Hivatallal

kapcsolatos, többlethasznót kiterjedten eredményező feladatbővülések és a képességmegőrzés költségeit, valamint elősegítenék a nemzetgazdasági szinten jelentkező többletek képződését – központi támogatási forrás nélkül. Ez az államháztartási szinten is takarékos és rendszerelvű megoldás számos (a nemzetgazdaság egészét a szellemi tulajdonhoz hasonlóan átszövő funkcióért felelős) kormányzati intézmény esetében eredményesen működik: az intézményrendszer egészéért viselt – a piaci konjunktúra jegyében erősen önszabályozó, ám az állami elvonások tekintetében sérthetetlen – feladatkirovó és önfinanszírozó felelősség arányos alkalmazása bevett nemzetközi és igazolt hazai gyakorlat. A bővülő hatáskörű nemzeti szellemi tulajdon-védelmi rendszer (illetve annak gerince, az SZTNH) képes lenne tehát az őt megillető jelenlegi bevételszerkezet alapján az új fedezetigényekkel együttes fenntartható önfinanszírozásra.

- Az Szt. 115/E. §-át a 2007. évi XXIV. törvény 16. §-a állapította meg és illesztette be a törvénybe, figyelemmel arra, hogy a nemzetközi és európai szervezetek, illetve jogforrások a nemzeti iparjogvédelmi hatóságokkal szemben a független és pártatlan működés, a szakmai önállóság alapkövetelményét támasztják, ami csak olyan gazdálkodási szabályokkal garantálható, amelyek kiszámíthatóságot teremtenek, valamint kellő transzparenciát és pénzügyi önállóságot biztosítanak. Ez az elv az *acquis communautaire* részévé, azaz európai uniós jogi követelménnyé vált. Emellett az ESZSZ több hivatalos dokumentuma is úgy foglalt állást – a nemzeti iparjogvédelmi hatóságokat illetően –, hogy a szabadalmi díjakat kizárólag a nemzeti szabadalmi rendszer működtetésére szabad fordítani. A 2007. évi XXIV. törvény alapjául szolgáló törvényjavaslat indokolása részletesen bemutatta az (akkori nevén) Magyar Szabadalmi Hivatal mint a szellemi tulajdonért felelős kormányhivatal gazdálkodási önállósága és bevételeinek a hivatal működésére történő felhasználása mellett szóló közjogi, európai és nemzetközi jogi, valamint célszerűségi és garanciális – ma is helytálló – megfontolásokat.

E garanciális jelentőségű gazdálkodási szabályok megalkotását nagyra értékelték mind a hivatal hazai és külföldi ügyfelei, mind pedig az európai iparjogvédelmi szervezetek. Időközben mind a közösségi/uniós/egységes hatályú szabadalommal kapcsolatban előterjesztett tervezetek, mind pedig a közösségi védjegyrendszer működésével és finanszírozásával kapcsolatos politikai döntések építettek arra az elvre, hogy az e rendszerek működéséből rájuk eső bevételek csak a tagállami iparjogvédelmi hatóságokat illethetik meg és azok tőlük nem vonhatók el.

Ehhez járult, hogy az egyes iparjogvédelmi törvények módosításáról szóló 2009. évi XXVII. törvény – amelyet az Országgyűlés a 2009. április 20-i ülésnapján fogadott el – kiegészítette és tartalmában megerősítette az Szt. 115/E. §-át, sőt, az államháztartásról szóló törvényre való utalásnak a (4) bekezdésből történő elhagyásával a bevételekből való elvonás tilalmát teljessé tette [ld. a 2009. évi XXVII. törvény 19. §-át és 37. §-ának (6) bekezdését]. E módosítások 2009. augusztus 1-jén léptek hatályba, ezt követően azonban – a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény módosításáról szóló 2008. évi CXI. törvény hatálybalépésével és a belső piaci szolgáltatásokról szóló 2006/123/EK irányelv átültetésével összefüggő törvénymódosításokról szóló 2009. évi LVI. törvény 100. §-a révén – a 115/E. § (4)-(5) bekezdései 2009. október 1-jével hatályukat veszítették.

Látni kell azonban, hogy az SZTNH hatósági működéséhez megkívánt függetlenség, pártatlanság és szakmai önállóság csak olyan gazdálkodási szabályokkal garantálható, amelyek kiszámíthatóságot teremtenek, valamint kellő transzparenciát és pénzügyi önállóságot biztosítanak. Ez az elv vezérli az európai iparjogvédelmi hatóságok gazdálkodásának szabályozását is.

- Külön ki kell térni a magasan kvalifikált, jól képzett és az egész közigazgatásra kiterjedően végzett felmérés szerint kimagasló elkötelezettségű (74%) személyi állományt érintő, az európai és hazai szakmai, illetve versenyszférából eredő, egyre fokozódó elszívó hatásra. Az SZTNH alaptevékenységébe tartozó feladatok ellátásához kiemelkedő szaktudással rendelkező, több nyelven beszélő munkatársakra van szükség. Az ilyen szakmai háttérrel és nyelvtudással rendelkező szakemberek népszerűek és keresettek mind a hazai, mind pedig a nemzetközi munkaerőpiacon. A kormánytisztviselők részére jelenleg biztosítható jövedelem – illetmény és juttatások – ezen a területen még hazai viszonylatban sem versenyképesek, de ez különösen élesen jelentkezik az SZTNH által ápolat kiterjedt nemzetközi kapcsolatrendszer és intézményi együttműködés során megismert hasonló profilú külföldi iparjogvédelmi hivatalokkal és nemzetközi szervezetekkel való összevetésben. Az elmúlt években egyre inkább tapasztalható, hogy a bel- és külföldi munkaerőpiacon egyaránt keresett, diplomával rendelkező szakemberek az SZTNH számára a foglalkoztatást tekintve egyre inkább elérhetetlenek, illetve megtarthatatlanok. A legalább 1-1,5 éves belső hatósági továbbképzés és gyakorlat birtokában önállóvá váló, ügydöntő, felsőfokú végzettségű (az adott feladatra kiképzett) közigazgatási munkaerő megtartása – a minőségi, versenyképes és tántoríthatatlan, megbízható teljesítmény érdekében – indokolttá tenné a több mint féltucat közjogi intézmény (Magyar Energia Hivatal, PSZÁF, NMHH, GVH stb.) esetében bevezetett, méltányosabb illetményrendszer alkalmazását.

- Indokoltnak tekinthető az is, hogy az SZTNH bevételeiből – legfeljebb a tényleges adott évi bevétel meghatározott százalékának megfelelő mértékig – tartalékot képezhessen, az így képzett tartalék pedig legalább a megképzésének évét követő második év végéig kizárólag a hivatal működésének fedezetére legyen felhasználható, és az más célra ne legyen elvonható. A tartalékképzés lehetőségének szükségességét alátámasztja, hogy miközben az iparjogvédelmi ügyforgalom konjunkturális változások szerint ingadozhat, az iparjogvédelmi hatóság folyamatos helytállással tartozik, valamint az a körülmény, hogy – az iparjogvédelmi eljárások és oltalmi formák sajátosságai folytán – az egyes eljárási cselekményekkel járó kiadásokat nem szükségképpen az adott évben beérkező díjbevételek fedezik. A tartalékképzés elősegíti és megkönnyíti továbbá az SZTNH részvételét a szellemi tulajdonnal kapcsolatos egyes nemzetközi és európai projektekben, valamint kedvező feltételeket teremt azokhoz az információtechnológiai fejlesztésekhez, amelyektől az iparjogvédelmi eljárások eredményessége, hatékonysága különösképpen függ.

Az Szt.-nek a 2012. évi CCXI. törvénnyel, 2013. január 1-jei hatállyal módosított 115/E. §-a értelmében az SZTNH a tárgyévi teljesített folyó működési bevételi főösszeg 5%-ának erejéig képezhet tartalékot, amelyet a megképzésének évét (a tárgyévet) követő második év végéig felhasználhat pénzforgalom nélküli bevételként.

- Az SZTNH önálló fejezetté válása a központi költségvetés szerkezeti rendjében – a kormányhivatali jogállással együtt – a feladatellátáshoz szükséges önállóságot lehetne hivatott biztosítani. Ez a megoldás más kormányhivatalok (KSH, NAV) esetében is ismert és elfogadott. Az önálló címből önálló fejezetté válás a kormányhivatal feletti felügyeleti jogok változatlanul hagyása mellett az adminisztráció csökkenésével, a pénzügyi tervezésért felelős egyéb kormányzati intézmények számára tehermentesítéssel, az SZTNH számára pedig fokozott közvetlen felelősséggel járna.

Mérőpontok: az SZTNH gazdálkodási önállóságával kapcsolatos – az előzőekben vázolt – garanciális intézkedések megtétele, illetve fenntartása a Jedlik-terv időhorizontján belül.

4.4.1.2. Az elektronikus ügyintézés kiterjesztése és fejlesztése az SZTNH-nál

A hazai közigazgatásban általában határozott elmozdulás figyelhető meg az elektronikus ügyintézés, illetve az elektronikus hatósági tájékoztatás irányában. A Ket. 2012 áprilisától alkalmazandó új szabályai és a végrehajtási jogszabályok alapján körvonalazódnak az elektronikus ügyintézés részletszabályai és a használt informatikai rendszerrel kapcsolatos biztonsági, adatvédelmi, valamint az egyéb rendszerekkel való együttműködési kötelezettség biztosításának jogi feltételei.

Az SZTNH által jelenleg is – a szellemi tulajdonra vonatkozó jogszabályok alapján – működtetett elektronikus szolgáltatások a következők:

- **Elektronikus közlöny:** 2006. január 1-jétől a magyar iparjogvédelmi hatóság hivatalos lapja, a Szabadalmi Közlöny és Védjegyértesítő elektronikus formátumban jelenik meg. A hatósági tájékoztatásokat tartalmazó Szabadalmi Közlöny és Védjegyértesítő PDF formátumban, elektronikus aláírással hitelesítve, de az áttekintést és a keresést megkönnyítő egyhasábos szerkesztéssel havi két megjelenéssel érhető el az SZTNH honlapján.
- **Elektronikus nyilvántartás:** az SZTNH-hoz benyújtott iparjogvédelmi bejelentésekről és az SZTNH által lefolytatott iparjogvédelmi engedélyezési eljárások során megadott oltalmakról vezetett közhiteles elektronikus lajstrom. Az SZTNH a szerzői jog területén az árva művek felhasználására vonatkozóan kiadott engedélyekről, valamint az önkéntes műnyilvántartásba vett szerzői művekről vezet térítés és előzetes regisztráció nélkül igénybe vehető nyilvántartást, a közös jogkezelő szervezetekről pedig közhiteles, bárki által megtekinthető nyilvántartást vezet.
- **Elektronikus kutatás:** az SZTNH bárki által hozzáférhető adatbázisa, amely lehetővé teszi a hivatal által vezetett elektronikus nyilvántartás adataiban, továbbá a Magyarország területén hatályos nemzetközi és közösségi/uniós iparjogvédelmi oltalmi formák adataiban történő részletes keresést.
- **Elektronikus iratbetekintés:** az SZTNH új szolgáltatása, amely – megfelelő kérelem és jogosultság igazolása esetén – hozzáférhetővé teszi az ügyfél számára az iparjogvédelmi bejelentések és megadott oltalmak azon iratainak elektronikus változatát, amelyek megtekintése egyedi iratbetekintési kérelem alapján engedélyezhető. A bárki által megtekinthető iratok feltöltése folyamatosan zajlik.
- **Elektronikus lajstromkivonat kérése és küldése:** az SZTNH a Kormány által biztosított azonosítási szolgáltatáson keresztül (jelenleg: ügyfélkapus azonosítással) benyújtott kérelem esetén - térítés ellenében - elektronikus úton küldi meg az igényelt hiteles lajstromkivonatot.
- **Elektronikus kapcsolattartás:** A bejelentések elektronikus benyújtásának részletes szabályait az egyes iparjogvédelmi beadványok elektronikus úton való benyújtására vonatkozó részletes szabályokról szóló 147/2007. (VI. 26.) Korm. rendelet tartalmazza. 2007. január elseje óta folyamatosan bővült az elektronikus úton benyújtható iparjogvédelmi beadványok köre, 2011. március 1-jétől pedig egyes beadványokkal kapcsolatban az SZTNH és az ügyfelek közötti kapcsolattartás – bizonyos megszorításokkal – kétirányúvá vált. Az elektronikus iparjogvédelmi beadvány elektronikus aláírással vagy a Kormány által biztosított azonosítási rendszer (jelenleg ügyfélkapus azonosítás) használatával nyújtható be. A szerzői jog területén az árva művek felhasználásának engedélyezését az SZTNH 2009. május 16. óta végzi. Az ügyfelek a kérelmet bármilyen formátumban benyújthatják a Hivatalhoz, de a formanyomtatvány, illetve – az erre rendszeresített űrlapon való – elektronikus úton történő benyújtás esetén csökkentett mértékű igazgatási szolgáltatási díjat kell fizetniük. A közös jogkezelő szervezetek nyilvántartási és a felügyeleti eljárásával kapcsolatos hatósági eljárásokban – a szellemi tulajdon-védelem terén egyedülálló módon – kizárólag elektronikus ügyintézésre van lehetőség. A Hivatal 2012. február 1-jétől a kutatás-fejlesztési tevékenységek hatósági minősítését is végzi, amelynek során – korlátozott formában – szintén lehetőség van az elektronikus kapcsolattartásra.
- **Elektronikus tájékoztatás:** Az SZTNH – a Ket. szabályaival összhangban – elektronikus tájékoztató szolgáltatást nyújt a hatáskörébe tartozó szerzői jogi, valamint iparjogvédelmi ügyekkel kapcsolatos általános kérdésekben.

Az SZTNH intézményfejlesztési törekvéseinek egyik legfontosabb területe az elektronikus ügyintézés és szolgáltatások szélesítése, továbbfejlesztése és – a belső ügyviteli rendszer tekintetében – teljes megújítása (ld. a 4.1.2.1. pontot is). A főbb – egymással is kölcsönhatásban álló – beavatkozási pontok a következőkben foglalhatók össze.

a) Az elektronikus kapcsolattartás további bővítése

A hivatali elektronikus kapcsolattartás bővítésével azokra az ügytípusokra, illetőleg ügyfelekre és más partnerekre is ki kell terjeszteni az ügyintézés távoli elérését, a teljes körű ügyfél-azonosítást és a kézbesítési rendszert, ahol eddig nem volt lehetőség az online ügyintézésre. Az SZTNH a központi rendszerekhez való kapcsolódással az egyablakos ügyintézési pontokon (például az integrált ügyintézési és tájékoztatási ponton, kormányablakon) keresztül is lehetővé teszi majd hatósági szolgáltatásainak elektronikus elérhetőségét. Mérőpontok: azoknak az ügytípusoknak a száma, melyekre kiterjed az elektronikus kapcsolattartás lehetősége, valamint az elektronikusan intézett ügyek száma és aránya.

b) A belső ügyviteli rendszer teljes megújítása és az elektronikus akta bevezetése

A hatósági ügyviteli folyamatokat jelenleg az SZTNH az ún. Egységes Ügyviteli és Nyilvántartó rendszerben (az ENYV-ben) képezi le. A közel 20 éve kifejlesztett és folyamatosan bővített rendszer napjainkra elérte technikai korlátait és technológiailag is túlhaladottá vált. Az ENYV elavult technológiai alapjai miatt alkalmatlan a jelen kor elvárásainak megfelelő átdolgozásra. Az SZTNH jelenleg is futó fejlesztési projektjének alapvető célja egy teljes körű folyamatmenedzsment rendszer kifejlesztése. Az új rendszerrel szemben támasztott alapvető követelmény a jelen kor technikai elvárásainak megfelelő színvonal elérése, az ENYV hiányosságainak kiküszöbölése, a változó jövőbeli igényeknek való megfelelés.

A fejlesztés négy alappilléren nyugszik:

- teljes körű elektronikus ügyintézés megvalósítása az elavult műszaki technológiára épülő alkalmazások kiváltásával (alkalmazás-konszolidáció);
- a folyamatok egyszerűsítése, informatikai háttérük javítása/megteremtése a Magyar Programban foglaltak szerint;
- áttérés professzionális hardverszolgáltatási környezetre hardverkonszolidációval;
- az új jogszabályi környezetnek való megfelelés.

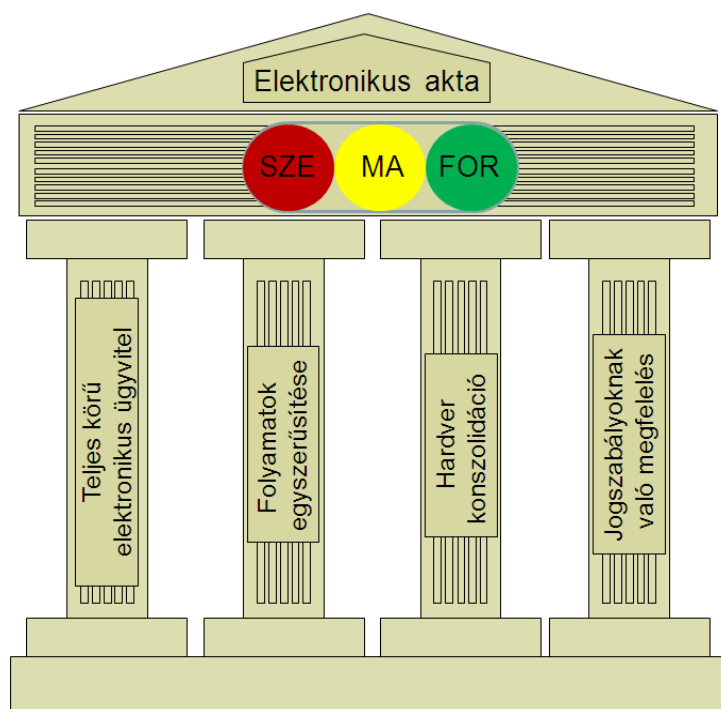
Ezekre a pillérekre építve, a projekt eredményeként jön létre az integrált hatóságiügyviteli adatbázis és folyamatirányító rendszer, a SZEMAFOR.

A SZEMAFOR kifejlesztésére irányuló projekt fő céljai a következőképpen fogalmazhatók meg:

- a teljes körű elektronikus ügyvitel megteremtése, beleértve az elektronikus akták létrehozását;
- az új rendszernek a kormányzati ügyfélkapcsolati szolgáltatásokhoz igazodva kell megvalósulnia;
- kapcsolatrendszerét – az ügyfelekkel való kapcsolattartás vonatkozásában is – az Elektronikus Közigazgatás Operatív Program (a továbbiakban: EKOP) keretében kialakuló új közigazgatási megoldásokra építve kell kialakítania;

- fel kell használnia az ágazati fejlesztés eredményeként létrejövő informatikai szolgáltatásokat;
- a fejlesztésnél tekintettel kell lennie az erőforrás-korlátokra, a fenntarthatóságra, az ország gazdasági helyzetére, vagyis a gazdaságossági szempontokra;
- tovább kell bővíteni az ügyfelek és az SZTNH közötti kétoldalú elektronikus kommunikációt;
- meg kell teremteni a teljes körű elektronikus ügyvitelt, beleértve az elektronikus akták létrehozását;
- hatékony vezetői információs rendszert kell kiépíteni;
- az SZTNH unikális, pótolhatatlan, felbecsülhetetlen értékű adatvagyonát (117 év nemzeti iparjogvédelmi hatósági eljárási és lajstrom-adattömege) veszteség nélkül migrálni kell az új rendszer részét képező adatbázisba;
- gondoskodni kell a szellemi tulajdon-védelmi hatósági feladatok ellátása során keletkező dokumentumok digitalizált adatállományának rendszeres bővítéséről, a törvény által előírt rendelkezésre bocsátásáról és hosszú távú archiválásáról;
- a hatósági ügyfelekről és a hivatallal kapcsolatba kerülő partnerekről rugalmas nyilvántartó rendszert kell kidolgozni és vezetni;
- az ügyviteli feladatokat ellátó munkavállalókról és a munkakörükhöz kapcsolódó jogosultságokról korszerű nyilvántartás kidolgozása és vezetése;
- a külső adatbázisokkal (MÁK, EFER, ESZH, WIPO, BPHH stb.) való kapcsolattartást folyamatosan menedzselni kell;
- meg kell teremteni a nem magyarországi ügyfelekkel való elektronikus kommunikáció lehetőségét;
- ki kell terjeszteni a 2010 óta működő minőségbiztosítási rendszert;
- gondoskodni kell a hatósági feladatokat ellátó kormánytisztviselők továbbképzéséről és az Integrált Közzszolgálati Teljesítménymenedzsment Rendszerbe való bekapcsolódásukról.

25. ábra: A SZEMAFOR-ral kapcsolatos fejlesztés célja és pillérei

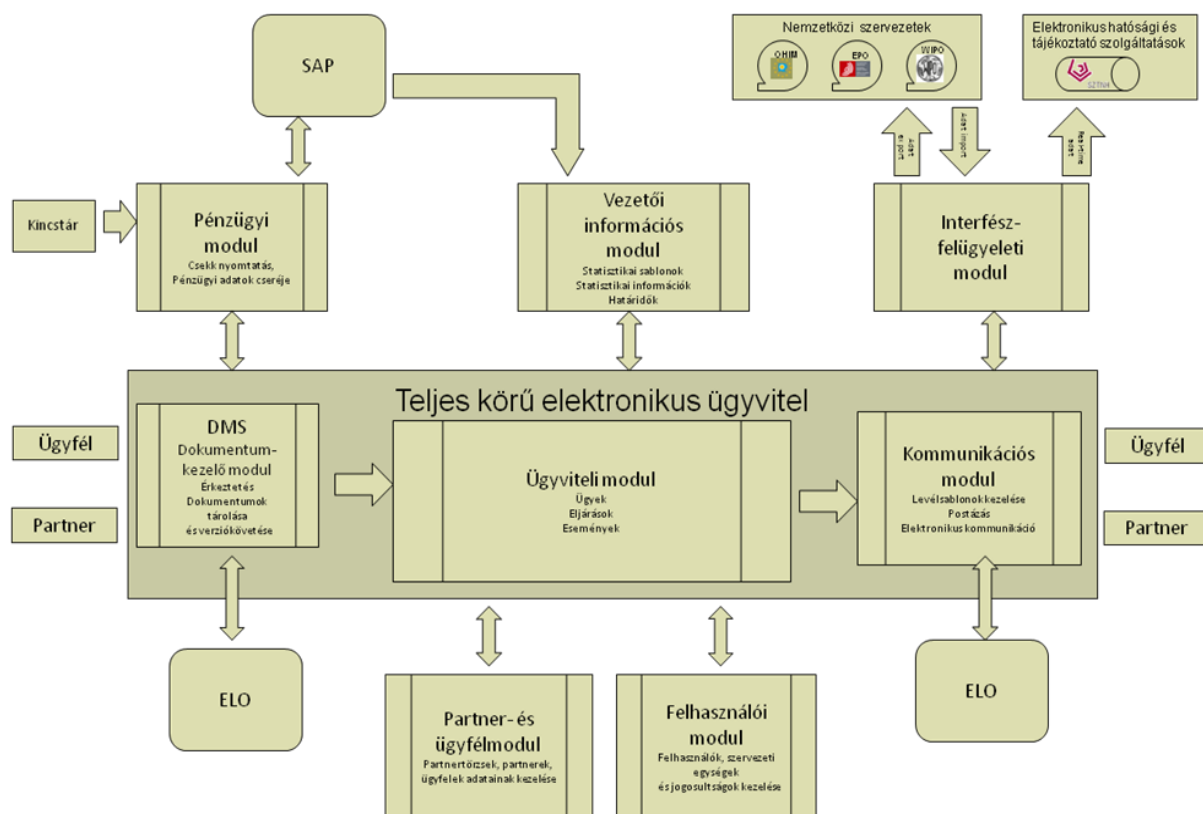
Az elektronikus ügyirat bevezetése és a kifejlesztendő teljes ügyviteli folyamat (*workflow*) a SZEMAFOR bevezetésével szorosan összefügg. A kifejlesztendő *workflow* rendszerhez egy modulokból felépülő kiszolgáló rendszer tartozik majd. A moduláris

megoldás fő előnye, hogy a modulok viszonylag független egységet képeznek, így az egyes modulokon végzett változtatások nem, vagy csak korlátozott, szabályozott módon hatnak a rendszer egyéb részeinek működésére. A moduláris rendszer másik előnye, hogy idővel tetszőleges új modulokkal bővíthető, így hosszú távú, fejleszthető megoldást jelent.

Az ügyviteli keretrendszerhez a következő funkcionális modulok fognak csatlakozni:

- ügyviteli modul,
- vezetői információs modul,
- pénzügyi modul,
- interfész-felügyeleti modul,
- dokumentumkezelő modul,
- kommunikációs modul,
- partner- és ügyfélmodul,
- felhasználói modul.

26. ábra: A SZEMAFOR moduljai

Mérőpontok: a SZEMAFOR bevezetése és a kapcsolódó fejlesztések elvégzése, a SZEMAFOR alkalmazásának mutatói.

c) Az elektronikus fizetés lehetőségének megteremtése

A 83/2012. (IV. 21.) Korm. rendelet értelmében a központi elektronikus fizetési szolgáltatás az EFER-hez csatlakozott szervezetek számára lehetővé teszi az elektronikus és hagyományos ügyintézéshez illeszkedő elektronikus fizetés felkínálását ügyfelek számára, ezzel lerövidítendő az ügyintézési időt. Az EFER ezenkívül lehetővé teszi azt is, hogy az egy ügyhöz tartozó, de különböző jogcímen történő befizetések egy fizetési tranzakcióval valósuljanak meg, így csökkenthető a tranzakciók száma és költsége. Az SZTNH-nál a jövőben – lehetőség szerint már 2014-től – lehetővé kell tenni a hatáskörébe tartozó iparjogvédelmi és szerzői jogi eljárások díjainak az EFER igénybevitelével történő

megfizetését. Az EFER szolgáltatásainak igénybevételéhez és a csatlakozott szervezetek közötti kapcsolattartáshoz meg kell teremteni az EFER-en az erre a célra kialakított csatlakozó felület és biztonságos csatorna használatának technikai feltételeit. Mérőpont: az EFER bevezetése az iparjogvédelmi és szerzői jogi hatósági ügyekbe.

4.4.2. Az SZTNH mellett működő testületek kiteljesedő és megújuló szerepvállalása

Az SZTNH mellett létrehozott testületek működésének hatékonyabbá és fókuszáltabbá tételével, szerepkörük maradéktalan betöltésével és fokozatos megújításával elérhető egyfelől a szellemi tulajdon-védelmi joggyakorlat szakmai megalapozottságának, kiszámíthatóságának és biztonságának előmozdítása, másfelől a szellemi tulajdon védelmével kapcsolatos érdemi érdek- és szakpolitikai egyeztetés. E célok jegyében a Jedlik-terv az SZTNH mellett működő testületekkel kapcsolatban a következő intézkedéseket irányozza elő.

4.4.2.1. A Szellemi Tulajdon Nemzeti Tanácsa (SZTNT)

Az SZTNH elnökét feladatai ellátásában – szakmai tanácsadó, véleményező szervként – az SZTNT segíti. Az SZTNT a hivatal elnökének felkérésére véleményezi a szellemi tulajdon védelmére irányuló átfogó intézkedések (programok, stratégiai elképzelések, hazai jogszabályok és uniós jogi aktusok, nemzetközi szerződések) tervezetét. Az SZTNT részt vesz a szellemi tulajdon védelmével kapcsolatos nemzeti stratégia kidolgozásában, valamint figyelemmel kíséri és előmozdítja annak végrehajtását. Ennek megfelelően az SZTNT a Jedlik-terv véglegesítésében és végrehajtásának figyelemmel kísérésében is kulcsszerepet tölt be. Az SZTNT legfeljebb tizenkét tagú – iparjogvédelmi, szerzői jogi és a szellemi tulajdonhoz kapcsolódó tudományterületeken szakértelemmel rendelkező személyekből álló – testület. Az SZTNT elnökét és tagjait a Hivatal elnöke nevezi ki hároméves időtartamra és személyre szólóan.

Az SZTNT potenciáljának hatékonyabb kihasználása érdekében megvizsgálandó az eddigi eljárási rend rugalmasabbá tétele, valamint a testület munkaprogramjának stratégiai szemléletű átalakítása. Mérőpontok: a megvizsgált előterjesztések és a kiadott állásfoglalások száma, valamint az állásfoglalások figyelembevétele a kormányzati döntéshozatalban.

4.4.2.2. A Magyar Formatervezési Tanács (MFT)

2002. január 1-jén lépett hatályba a formatervezési minták oltalmáról szóló 2001. XLVIII. törvény (Fmtv.), amely gondoskodik a formatervezett alkotásokhoz fűződő jogok védelméről. Az SZTNH a szellemi tulajdon védelméért felelős kormányhivatalként, az alkotó és innovációs tevékenység ösztönzésére irányuló programjához kapcsolódóan, a hazai formatervezés helyzetének javítása és gazdasági jelentőségének fokozása érdekében kezdeményezte a Magyar Formatervezési Tanácsról (az MFT-ről) szóló kormányrendelet kiadását. Az MFT tevékenységét a 266/2001. (XII. 21.) Korm. rendelet szabályozza, amely nem számít ugyan az Fmtv. végrehajtási rendeletének, a formatervezési alkotások iparjogvédelmi oltalmára vonatkozó törvényi szabályozásból adódó lehetőségek, előnyök megvalósításához mindazonáltal hozzájárul. Az MFT működtetéséről – a szervezeti egységeként 2001. május 1. óta működő Iroda útján – szintén az SZTNH gondoskodik.

Az MFT érdek- és véleményegyeztetésre szolgáló tanácsadó testületként elősegíti a hazai formatervezés fejlesztésére irányuló kormányzati stratégia kidolgozását és végrehajtását. Célja a magyar nemzetgazdaság versenyképességének a formatervezés eszközeivel történő erősítése, a hazai formatervezési kultúra fejlesztése.

A részben államigazgatási, részben szakmai, érdek-képviselői tagokból álló testület tevékenységét hároméves munkaciklusokban végzi, megújult feladatkörrel és összetételben, korszerűbb feltételekkel folytatva a korábbi testületek munkáját.

Az MFT fontos stratégiai céljai közé tartozik, hogy a dizájn szellemiségét elterjessze, és ezen belül különösen az oktatás rendszerébe integrálja hatékonyan. A formatervezéssel kapcsolatos ismereteknek és a dizájn szellemiségével átitatott szemléletnek be kell épülnie az alap-, a közép- és a felsőfokú oktatásba egyaránt. Emellett az MFT tiszte annak elősegítése is, hogy a „közsféra” (pl. a közbeszerzések követelmény- és feltételrendszerén keresztül) – kulturális és gazdasági értelemben is – a megrendelő pozíciójából ösztönözze a formatervezés hazai műhelyeit. Mérőpontok: a formatervezési ismeretek beépülése az alap-, közép- és felsőfokú oktatásba; azoknak a közbeszerzéseknek az aránya, amelyek a dizájnhoz kötődő mérőpontokkal is rendelkeznek.

4.4.2.3. A Szerzői Jogi Szakértő Testület (SZJSZT)

Az SZTNH mellett működő SZJSZT perben álló felek közötti jogvitákban nyújt szakvéleményt szerzői jogi szakkérdésekben. Emellett arra is lehetőség van, hogy peren kívül vagy a pert megelőzően kérjék fel szakvélemény adására. E peren kívüli szakvéleményadással elkerülhetők a jogviták, illetve megelőzhetők a perek. Az SZJSZT-n belül működő Egyeztető Testülethez 2011. január 1-jétől kezdődően a díjazás és a felhasználás feltételeiről történő megállapodás hiányában bármelyik fél (felhasználó, felhasználói érdekképviselő, közös jogkezelő szervezet) fordulhat. Szükséges megvizsgálni a szerzői jogi jogviták békés úton történő rendezésének további lehetőségeit, adott esetben az Egyeztető Testület eljárása mellett külön közvetítői eljárási szabályokat bevezetni. A permegelőző hatású jogviták peren kívüli rendezését segítő mediáció alkalmas arra, hogy a felek nem csupán gazdasági érdekeikkel, hanem személyiségi jogaikkal kapcsolatos álláspontjaikat – az esetleg később meginduló eljárásban történő felhasználás kizárásával – szabadon előadhassák, és egy „külső” hozzáértő személy szakmai álláspontját megismerjék, szükség szerint másokat is meghallgassanak, vagy szakértői véleményt szerezzenek be, a megegyezés reményében. A vitarendezés e módja (a közvetítői eljárás igénybevétele) elvben ma is adott, de tényleges bevezetése valójában csak az SZJSZT feladatkörének bővítésével, a rá vonatkozó szabályozás adaptációja mellett képzelhető el, hiszen csak így biztosítható a kellő szakértelem és csak így tartható fenn az SZJSZT meghatározó – jogbiztonságot is teremtő – szerepe a joggyakorlat alakításában. Ennek eredményeként az SZJSZT nem csupán szakvéleményeire lehet majd méltán büszke, hanem a vitarendezési kultúra gyakorlati meghonosítására is. Mérőpont: új peren kívüli vitarendezési mechanizmus megteremtése; a vitarendezési mechanizmusok igénybevevőinek száma.

4.4.2.4. Az Iparjogvédelmi Szakértői Testület (ISZT)

Az ISZT szervezetét és működését a 270/2002. (XII. 20.) Korm. rendelet szabályozza.

Iparjogvédelmi jogvitás ügyekben felmerülő szakkérdésekben a bíróságok és más hatóságok szakvéleményt kérhetnek az SZTNH mellett működő ISZT-től. Az ISZT felkérésre peren kívül is adhat – megbízás alapján – szakvéleményt iparjogvédelmi kérdésben. Az ISZT szakértői véleményeivel előnyösen járul hozzá a jogalkalmazás minőségéhez, mivel a területen felkészült szakemberek segítségével elősegíti a megfelelő és koherens jogértelmezést. Tekintettel az eddigi kedvező tapasztalatokra, a testület további működtetése indokolt. Emellett meg kell vizsgálni – az SZJSZT-hez hasonlóan – az iparjogvédelmi jogviták békés úton történő rendezésének további lehetőségeit, és ebben az ISZT szerepét. Mérőpontok: megkeresések száma; az ISZT szakértők száma érje el a lehetséges teljes létszámot, biztosítva a feladatellátáshoz a megfelelő szakmai háttérrel; új peren kívüli vitarendezési mechanizmus megteremtésének megvizsgálása és igény esetén megteremtése a

Jedlik-terv időkeretén belül (ha alkalmazható: a vitarendezési mechanizmusok igénybevevőinek száma).

4.4.3. A szellemi tulajdon védelmének nemzeti fejlesztési programja (SZTNFP)

A hazai szellemitulajdon-védelmi és jogérvényesítési tudatosság növelése elengedhetetlen az ország hosszú távú versenyképességének fenntartása szempontjából. A vállalkozások, kutatóintézetek és egyetemek képességfejlesztése; az iparjogvédelmi és szerzői jogi ismeretek oktatása; a szellemitulajdon-jogok megsértése elleni küzdelem (jogérvényesítés); a tudatos fogyasztói attitűdre nevelés; továbbá a kulturális örökségvédelemnek és a hungarikumok piaci sikerességének a támogatása egyaránt olyan területek, amelyek ugyan folyamatos befektetést igényelnek, de a keletkező eredmények hozzájárulnak az ország gazdaságának és presztízsének növekedéséhez egyaránt. Mindemellett a szellemitulajdon-védelem eszközrendszerének hatékonyan kell szolgálnia a hazai innovációs célkitűzéseket, és a Szellemi Tulajdon Nemzeti Hivatalának (SZTNH) eddigi eredményeire alapozva meg kell találni azon új eszközöket is, amelyek a hazai innovációpolitika integráns részét képezhetik.

Ennek operatív, akciótervei keretében a szellemi tulajdon védelmének nemzeti fejlesztési programja szolgálhat, melynek célkitűzéseit röviden az alábbiak szerint lehet összefoglalni:

- Biztosítani kell az – előzményekkel együtt évtizedes múltra visszatekintő –IPARJOG pályázat hosszú távú fennmaradását és kibővítését. Indokolt, hogy az oltalomszerzés, annak fenntartásához és megújításához kapcsolatos költségek minden oltalmi forma tekintetében mind hazai, mind külföldi relációban rendelkezésre álljanak, továbbá meg kell vizsgálni a külföldi jogérvényesítés költségeinek támogatását is. Az országmárka és hungarikumok tekintetében meghatározó jelentőségű szellemi alkotásokra és árujelzőkre a pályázatok során kiemelt figyelmet kell fordítani.

- A tudásbázisok hatékony támogatása körében hangsúlyt kell helyezni a vállalkozások, az egyetemei-akadémiai szféra szellemitulajdon-védelmi ismereteinek gazdagítását célzó hálózatos együttműködés fejlesztésére, ideértve szellemitulajdon-védelmi információs pontok (VIVACE program), a technológiatranszfer-irodák, PATLIB központok rendszerét.

- Tekintettel a technológiatranszfer specifikus humán erőforrás körében mutatkozó hiányosságokra, technológiatranszfer-képzési programok indítása szükséges a humán erőforrás utánpótlás megteremtése érdekében, ami szintén jelentős mértékben járulna hozzá a tudásbázisok erősítéséhez. Ez alapul veheti az SZTNH és az egyetemek között kialakult együttműködés eddigi tapasztalatait és eredményeit.

- Forrás allokálása indokolt a szellemitulajdon-védelmi ismereteknek a Nemzeti Alaptantervbe, illetve a kerettantervekbe való beépítésével kapcsolatos módszertani előkészítés és tananyagfejlesztés megvalósítására, majd azt követően a tanártovábbképzés támogatására. A támogatások köre kiterjed a szellemitulajdon-védelmi felsőoktatási és felnőttképzések továbbfejlesztésére. A széleskörű társadalmi szemléletváltás korai és tartós megalapozását mecenatúra is szolgálhatja, például középiskolák részére kis összegű pályázati kiírások formájában.

- Indokolt a 2009-től bevezetett ingyenes szellemivagyon-diagnózisok továbbfejlesztése és alkalmazása a K+F orientált vállalkozásoknál, annak érdekében, hogy megfelelő képet kapjanak saját szellemi tulajdoni potenciáljukról, az oltalmazási lehetőségekről, azok

költségeiről és a szellemi vagyontömeg értéknövelési lehetőségeiről. A szellemivagyon-értékelés egyes elemeinek beépítésével és az átvilágítás megfelelő célzatosságának kialakításával ezen felmérések eredménye kiindulási alapja lehet további KFI támogatások egyszerűsített eljárásban történő odaítélésének, valamint a tőkebevonás garanciális háttére kialakításának is. A kiválasztott projektek további követése és sikerre vitelének támogatása a Nemzeti Innovációs Hivatal és a Nemzeti Külgazdasági Hivatal célzott közreműködésével történhet.

- A kreatív iparok, ágazatok innovációs politikába történő szorosabb integrálásához célzott támogatás javasolt mintaprojektek végrehajtására. Az Innovációs Stratégiában is hangsúlyos „*smart specialization*” jegyében célzott iparági támogatások nyújtása is indokolt lehet, különös tekintettel a zöldgazdaság, az agrárinnováció, az egészségipar és az infokommunikációs technológiák területére. A végrehajtásukhoz szükséges szellemi tulajdon-védelmi megfontolások kialakításában és követésében lehet indokolt az SZTNH, illetve kapcsolt szakértői-szolgáltatói kapacitásainak a közreműködése.

- A szellemi tulajdon-jogok megsértése elleni küzdelemnek és a fogyasztóvédelemnek a Hamisítás Elleni Nemzeti Testület, illetve Akcióterv kereteiben megfelelő támogatást kell teremteni.

- Meg kell vizsgálni, hogy a nemzetközi jó gyakorlatok adaptálásával középtávon megteremthető lenne-e egy olyan tőkepiaci elven alapuló befektetési alap is, amely az egyetemek, kutatóintézetek és egyéb közfinanszírozású kutatóhelyek, valamint kkv-k és más innovatív vállalkozások szabadalmi (és esetleg más iparjogvédelmi) jogainak átruházás vagy licencia útján történő megszerzésével segítené elő azok hasznosítását.

E fejlesztési program célkitűzései, így a szellemi tulajdon-védelmi ismeretek gazdagítása, a képzési programok beindítása, a jogsértések elleni küzdelem és az oltalmazott jogok hasznosítása elengedhetetlen feltételei a versenyképesség fokozásának, illetve a tudásgazdaságon alapuló pozitív országhépítés hiteles és eredményes képviselőjének.

Az itt összefoglalt irányokban teendő intézkedések és az ösztönző rendszer továbbfejlesztését - az 1.3 pontban is említett - nemzeti és közösségi szakpolitikai törekvések is deklarálják és a Helyzetkép tanulságai különösen igénylik.

A Nemzeti Együttműködés Programja (Kormányprogram) ezzel összhangban kiemeli, hogy állami támogatást kell biztosítani a kisvállalkozások szellemi jogvédelméhez, különösen a külföldi szabadalmi bejelentéseket kell támogatni. Hasonló hangsúllyal tesz említést a Hungarikumok prioritásként kezeléséről és a kreatív iparágak szerepéről is.

A kutatás-fejlesztés és az innováció támogatása az Európai Unió mindenkor kiemelt törekvése, melynek 2014-2020. között formát adó Horizon 2020 keretprogram forrásaiból csak a közösségi szinten is haszonnal kecsegtető törekvések részesülhetnek. Az Európai Bizottság jelentéseiben megállapította, hogy a kiválóságot megtestesítő szabadalmak és azok piaci hasznosulása garanciális elemei Európa versenyképességének és globális sikereinek. A Bizottság 2012. decemberi „Towards enhanced patent valorisation for growth and jobs” című jelentésében rávilágított, hogy az aggregátor szerepet betöltő szervezetek létrehozása egy lehetséges útja a nagy mennyiségű „alvó szabadalom” piaci hasznosulásának. Az Európai Unió legfrissebb szakpolitikai eredménye, az egységes hatályú európai szabadalom (továbbiakban: EHESZ) a hazai gazdaság, a közfinanszírozású innováció, a felsőoktatási és akadémiai szektor szereplőit a fokozottabb IP tudatosság felé tereli, egyben a hazai szabadalmi piac átalakulásának és ehhez társuló kontrollmechanizmusok kialakulásának is ösztönzője lesz.

A Nemzeti Kutatás-fejlesztési és Innovációs Stratégia 2020 a célkitűzéseket, a végrehajtást szolgáló eszköz- és intézményrendszert leíró fejezeteiben a korábbi stratégiai dokumentumoknál fokozottabban koncentrálna a szellemi tulajdon védelmére, a tudásbázisok létrejöttét, a tudásáramlást (technológiatranszfert) és a tudásfelhasználást dinamizáló eszközök között a szellemi tulajdon kezelését és védelmének eszközrendszerét is megjeleníti. A három pillérhez kapcsolódó IP specifikus fejlesztési lehetőségként jelenik meg az originális eredmények és a konvergáló technológiák nagy biztonsággal való kiszűrése, az innovációmenedzsment készségek és képességek fejlesztése, az innovatív eredmények oltalmazásának támogatása mellett a technológiák licencia alapú áramoltatása (licenciatranszfer), a szellemi vagyon értékelése és hasznosításának elősegítése is.

A 2014–2020. közötti európai uniós fejlesztési források felhasználásának tervezésével és intézményrendszerének kialakításával összefüggő aktuális feladatokat a Kormány 1600/2012. (XII. 17.) számú kormányhatározata rögzíti. A létrejövő új struktúra a közfinanszírozású innováción túl a tudásalapú gazdaság és a nemzeti kulturális vagyon védelmében is jelentős változásokat eredményez. A forrásallokáló irányító hatósági jogkörök tárcákhoz rendeldésével a szakpolitika-alkotás helyszínén valósul majd meg a végrehajtás is. A 60%-ban gazdaságfejlesztésre fordítandó uniós források és a hazai források hatékony célzottsága a szellemi tulajdon-védelem oldaláról is megkülönböztetett figyelmet érdemel. Az SZTNH a szellemi tulajdon-védelem és a K+F ösztönzőrendszer működtetésében gyakorolt szakmai ellenőrző szerepében is felkészült erre a változásra.

A globális gazdasági környezet folyamatosan változó kihívásainak kezeléséhez szükség van egy olyan biztos pénzügyi forrásra és kapcsolódó intézményi háttérre, amely kiszámítható és tervezhető módon járul hozzá a hazai szellemi tulajdon-kezelési, -védelmi, -hasznosítási és jogérvényesítési aktivitás növeléséhez.

E cél eléréséhez első lépésben önálló jogcímként lenne szükséges nevesíteni a szellemi tulajdon-védelmet a hazai közfinanszírozású innováció forrásallokációs rendszerében, valamint a technológiai innováció, a kultúra és oktatás, illetve az országmárka és hungarikum finanszírozását biztosító intézmények (jellemzően alapok) teljes kiadási előirányzatának egy meghatározott részét ezen célokra fordítani, adott esetben elkülöníteni.

Annak érdekében, hogy az SZTNFP mielőbb, 2014. I. negyedévére már felmutatható részeredményeket hozzon, létrejöttének, kialakításának és működésének jogforrási háttérét még 2013. II. negyedévében meg kell teremteni. Ha a konstituáló törvényi szabályozás és végrehajtási rendelete(i) megszületésével egy időben a forrás is biztosított, a pilot jelleggel már 2013-ban beinduló Program egyes elemei lendületet adhatnak egyéb szakpolitikai célok megvalósításához is.

Tekintettel a célkitűzések horizontális jellegére, valamint a jelenleg hatályos államháztartási szabályozási környezetre is, a finanszírozásukat is több forrásból lehet megvalósítani, különös figyelemmel a 2014-2020 közötti európai uniós fejlesztési források felhasználásának tervezésével és intézményrendszerének kialakításával összefüggő aktuális feladatokról szóló 1600/2012. (XII. 17.) Korm. határozatra. A program megvalósításához szükséges forrásokat az alábbi három csoportra lehet osztani KTIA (az 1., 4. és 6., illetve részben a 2. és 3. célkitűzések is ide tartozhatnak); GINOP (5. és 7. célkitűzések); EFOP és ÁROP (2., 3. és 4. célkitűzések). A KTIA tekintetében az alapról szóló törvényben a szellemi tulajdon-védelmet indokolt lenne különálló jogcímként nevesíteni, valamint lehetőség szerint rögzíteni az ezen a jogcímen támogatásra fordítható összeg arányát a teljes kiadási előirányzathoz képest. A GINOP keretében a vállalati KFI tevékenység támogatása kiemelten fontos direkt eszköz, amelynek keretében lehetőség nyílik innovációs szolgáltatások

vásárlásának, szellemi alkotások oltalomszerzési tevékenységének és a jogérvényesítésnek a támogatására is.

Külföldi jó gyakorlatok a szabadalmi a szabadalmi hasznosítás érdekében

A szellemi javak, a tudásalapú termékek és szolgáltatások gondozásának, de legfőképpen hasznosításának „hagyományos” formákon túlmutató eszközök bevezetésére számos országban felmerült igény. Az igényeket kezelő konstrukciók megformálására jellemzően pénzalapok formájában került sor, melyek általában a nemzeti IP tudatosságot növelő programokat hivatottak kiegészíteni azzal, hogy az IP kultúra általános fejlesztése, az IP aktivitás ösztönzése mellett céljuk a sikeres hasznosítás támogatása is for-profit vagy non-profit rendszerben. A nemzetközi jó gyakorlatok között találunk 1-5 éves időtartamú programokat, ám a többségük határozatlan futamidejű. A rendelkezésre álló források mértéke a piacok méretétől függően rendkívül eltérő, néhány milliótól egészen a több milliárd euróig terjedő skálán mozognak. A projektméretek tekintetében szintén nagyok a különbségek.

Jelenleg kialakítás alatt van egy Európai Szabadalmi Alap, amelyben az Európai Beruházási Bankon (*European Investment Bank*) és a Francia Letéti Pénztáron (*French Caisse des Dépôts*) kívül számos nagy európai pénzintézet érdekelt.* Az alap célja az európai innovatív vállalatok (kiemelten a kkv-k) szabadalmainak hasznosítása, illetve annak támogatása. A kezdeményezés az USA-ban (5 milliárd USD), Japánban (1 milliárd USD) és Dél-Koreában (250 millió USD) már bevezetett hasonló alapok mintájára jön majd létre.

A nem profit-orientált alapok többsége elsősorban a szabadalmakra fókuszál, azonos átfogó célt a szem előtt tartva a helyi gazdasági szereplők kutatás-fejlesztés, és az ezzel szoros kapcsolatban lévő IP aktivitás fokozása a nemzetgazdaság versenyképességének hosszú távú biztosítása érdekében. Az alábbi táblázat a nemzetközi jó gyakorlatok (egy teljesség nélküli) felsorolását és legfőbb jellemzőit mutatja be.

* Az érintettek köre: EIB (European Investment Bank), Caisse des Dépôts et Consignations (Franciaország), KfW (Németország), Cassa di depositi (Olaszország), Innovationsbrön (Svédország), Veraventure (Finnország) és CDTI (Spanyolország).

Non-profit IP alapok					
Non-profit szabadalmi alap	Alapítás éve	Futamidő	Összes forrás	Projektméret	Cél
(Legalább részben) visszatérítéses elven működő alapok					
European Patent Fund	kialakítás alatt	kialakítás alatt	1 milliárd EUR	kialakítás alatt	minőségi szabadalmak hasznosításának elősegítése
France Brevets	2011	határozatlan	100 millió EUR	nincs adat	minőségi szabadalmak hasznosításának elősegítése
Hessian Patent Fund	2008	határozatlan	4 millió EUR	max. 160 ezer EUR (100%-os finanszírozási intenzitás)	találmányok hasznosítási állapotba hozása
Hamburgi alap (licenciavétel és szabadalmi jogok megszerzésére)	2009 ősze	határozatlan	nincs adat	kkv-knak max. 250 ezer EUR, nagyvállalatoknak max. 500 ezer EUR (25-65% finanszírozási intenzitás)	a helyi K+F tevékenységek ösztönzése külső IP jogok megszerzésével
Kínai szabadalmi alap (nemzetközi (PCT) bejelentések ösztönzésére)	2009	2009 vége	10 millió EUR	célországokként max. 10 ezer EUR, max. 5 célországot lehet megjelölni	a kínai szabadalmi pozíció megerősítése külföldön
South African Innovation Fund	1999	2013	nincs adat – 2010 végéig 100 millió EUR	max. 1,5 millió EUR projektenként	innováció ösztönzése a fenntartható versenyképesség érdekében Dél-Afrikában
IP Pledge Loan in China	2008	határozatlan	regionális eltérések miatt nincs adat	régióként eltérő (pl. max. 50 ezer EUR kamattámogatás évente)	biztosított finanszírozás innovatív vállalkozások részére
Visszatérítés nélküli elven működő alapok					
South Korea Inventions tőkealap	2011	határozatlan	kiindulásként 314 millió EUR	kkv-knak max. 250 ezer EUR, nagyvállalatoknak max. 500 ezer EUR (25-65% finanszírozási intenzitás)	az IP kivándorlásának megakadályozása
Enterprise Ireland's Commercialisation Fund	2003	határozatlan	2010 végéig 100 millió EUR	max. 400 ezer EUR projektenként	egyetemek alkalmazott kutatásaiból származó eredmények hasznosítása
uni:invent	2004	2009 vége	max. 3 millió szabadalmanként, max. 12 millió összesen	határozatlan	egyetemek kutatási eredményeinek hasznosítása
Meg kell vizsgálni, hogy a nemzetközi jó gyakorlatokat figyelembe véve adaptálásával középtávon megteremthető-e egy olyan tőkepiaci elven alapuló befektetési alap is, amely az egyetemek, kutatóintézetek és egyéb közfinanszírozású kutatóhelyek, valamint kkv-k és más innovatív vállalkozások szabadalmi (és esetleg más iparjogvédelmi) jogainak átruházás vagy licencia útján történő megszerzésével segítené elő azok hasznosítását.					

A 2013 közepéig kidolgozandó keretek vizsgálatakor az ismert joggyakorlatok fényében a 2014-2016 közötti lehetséges továbbfejlesztésekre is indokolt kitérni.

Figyelemmel a nemzetközi tendenciákra és összhangban a nemzeti és közösségi szakpolitikai törekvésekkel az új kormányzati ciklusban (2014-2018) egy elkülönített állami pénzalap (Nemzeti Szellemitulajdon-védelmi Alap - NSZTA) alkalmas eszköz lehet a Kormányprogram és a stratégiák által célzott területek, különösen a hazai kutatás-fejlesztési és innovációs rendszer dinamizálása, az innovatív eredmények szűrése, és az iparági eredmények hasznosulásának direkt támogatására. Továbbá jelentős hozzáadott értéket képviselhet valamint a gyenge KFI kapacitással rendelkező kisvállalkozások pályázati-támogatási rendszerének célzott szellemitulajdon-alapú megoldásokkal való erősítésében – a vonatkozó EU-bizottsági szakpolitikai ajánlásokkal és programokkal összhangban.

Az NSZTA a tudás- és technológiatranszfert segítő szakmai és pénzügyi közvetítő mechanizmusok európai gyakorlatához illeszkedően segítené az európai szintű kiválósági versenyben való sikeres részvételhez elengedhetetlen komponensek életre hívását vagy fenntartását. Az államháztartási forrásallokálási adottságok és a létező tőkepiaci megoldások közötti átmenetként szellemi tulajdon alapú ágazati befektetésekkel „technológiatőzsdeként” segítheti az innovatív eredmények piaci hasznosítását.

Az új keretrendszer egy időben szolgálhatja a vállalkozói szektor, valamint a közfinanszírozású egyetemi és akadémiai eredmények széles spektrumú támogatását, valamint – igény szerint – állami kezdeményezések, kiemelt projektek előkészítője és kezelője is lehet. A Fejlesztési Program, illetve az Alap lehetséges célkitűzéseinek többségéhez jól mérhető indikátorok rendelkeznek, ez a Stratégia végrehajtásának monitorozását és eredményeinek értékelését is elősegíti. A források felhasználása során a pályáztatással megvalósuló kihelyezések mellett meg kell teremteni a lehetőségét a gazdaságpolitika szempontjából kiemelt jelentőségű tudományterületek, ágazatok vagy projektek akár pályáztatás nélküli, célzott támogatásának is.

Az SZTNH pályázati iroda működtetési tapasztalatai, kísérleti programok bázisán létrehozott és jelenleg is önerőből működtetett koordinatív és javaslattevő testületei, a VIVACE+ program, valamint ügynöksége, a Hipavilon Nonprofit Kft. révén olyan szakmai kompetencia birtokosa, mely hasznos segítője lehet a fejlesztési keretek megújításának és bővítésének.

4.4.4. A magyar iparjogvédelmi infrastruktúra erősítése a magyar vállalkozások érdekében: a szabadalmi ügyvivők képzésének támogatása

A szabadalmi ügyvivők hivatásszerű képviseletet látnak el iparjogvédelmi ügyekben. Pótolhatatlan szakmai segítséget nyújtanak a hazai vállalkozások számára mind az iparjogvédelmi oltalom megszerzéséhez, mind pedig az oltalomból eredő jogok érvényesítésében. A szabadalmi ügyvivői kar ezért nélkülözhetetlen eleme a nemzetgazdaság versenyképességét szolgáló iparjogvédelmi „infrastruktúrának”. A Jedlik-terv fontos célkitűzése ezért e hivatás megerősítése hazánkban. Ennek érdekében a következő főbb irányokban elengedhetetlen a cselekvés.

- A szabadalmi ügyvivőkről szóló 1995. évi XXXII. törvény alapján Magyarországon – a Magyar Szabadalmi Ügyvivői Kamra által vezetett nyilvántartás szerint – jelenleg 123 szabadalmi ügyvivő tevékenykedik. Ők a nemzeti szabályok szerinti szabadalmi ügyvivők.

Az ESZE az újonnan csatlakozó szerződő államok szabadalmi infrastruktúrájának zavartalan működése érdekében egyéves átmeneti időszakot állapít meg [134. cikk (3)

bekezdés], amely alatt a már praktizáló nemzeti szabadalmi ügyvivők nemzeti feltételek alapján fennálló hivatásos képviseleti jogosultsága lényegében automatikus elismerésre kerül. Magyarország 2003. január 1-jei csatlakozásával nyílt meg ez az egyéves átmeneti időszak, amely alatt a praktizáló magyar ügyvivők további alkalmassági vizsga nélkül felvételt nyerhettek az ESZH által vezetett európai szabadalmi ügyvivői listára. Ők az angol terminológia által használt „*grandfather clause*” rendelkezés után elnevezett „nagyapák”. Jelenleg 77 aktív „nagyapa” szerepel az európai listán.

Ezen átmeneti időszakot követően azonban a magyar követelményeken túlmenően szigorú, többnyelvű vizsga sikeres letétele is feltétele az európai szabadalmi ügyvivővé válásnak. Figyelemmel arra, hogy az elmúlt egy évtized alatt mindösszesen 3 magyar ügyvivőnek sikerült az európai minősítő vizsga (*European Qualifying Examination, EQE*), a tehetséges fiatal magyar szakemberek felkarolása és támogatása szükségesnek mutatkozik, mivel az európai szabadalmi ügyek vitelére feljogosított magyar szabadalmi ügyvivők léte és működése kulcsfontosságú tényező hazai innovatív iparunk számára.

Az SZTNH 2013-ban kétoldalú együttműködést indít az ESZH-val e területen. Ennek célja az EQE vizsgára való felkészülés segítése. Növelve ugyanis a vizsgát sikeresen letevő szabadalmi ügyvivők számát, magasabb színvonalú szabadalmi képviselői szolgáltatások válnak hozzáférhetővé hazánkban is.

A program magában foglalja a pályázat útján kiválasztott résztvevők számára az EQE vizsgára való felkészülés támogatását tréningek és munkatapasztalat megszerzésének formájában; emellett ösztöndíjprogramot kínál, valamint kedvezményeket a vizsgadíjakból (a 200 eurós alapidíjból és részvizsgánkénti díjból egyaránt 75%-ot).

További tevékenységek, amelyek támogatása szerepel a tervek között:

- a jelöltek nyelvi képzése/szintre hozása,
- szemináriumok segítségével és távoktatásos formában végzett elméleti oktatás,
- gyakorlati oktatás praktizáló szabadalmi ügyvivő mellett,
- kijelölt támogató konzulens,
- másik szerződő állam ügyvivői irodájában és/vagy az ESZH-nál végzett szakmai gyakorlat.

Az SZTNH – szorosan együttműködve a Magyar Szabadalmi Ügyvivői Kamarával – részt vesz a program népszerűsítésében, és a programban részt vevő jelöltek kiválasztási rendszerének kidolgozásában.

A program első – egyelőre kísérleti jellegű – 3 éve során legfeljebb 10 fő részvételére lesz lehetőség. Mérőpontok: az említett program elindulása, résztvevőinek köre és a program eredményességi mutatói.

- Az ESZB előtti képviselet kérdését a megállapodás 48. cikke szabályozza. Ennek alapján a feleket képviselhetik olyan európai szabadalmi ügyvivők is, akik az ESZE 134. cikke szerint az ESZH-nál hivatásos képviselőként eljárni jogosultak, és akik megfelelő képesítéssel, például az Európai Unió szabadalmi peres eljárásokra érvényes tanúsítványával (*European Union Patent Litigation Certificate*) rendelkeznek.

Az európai szabadalmi ügyvivők vélhetően minden további nélkül megfelelően képesek lennének képviselni ügyfeleiket az ESZB előtti eljárásokban. Egyfelől mivel jelenleg is eljárnak olyan típusú jogvitákban nemzeti bíróságok előtt európai szabadalmak kapcsán, amelyek a jövőben egyes európai szabadalmak és az egységes hatályú európai szabadalmak kapcsán az ESZB hatáskörébe tartoznak majd, másfelől az ESZH Fellebbezési Tanácsainak kontradiktórius ügyeiben szintén ellátnak peres jellegű képviseletet. Mindenesetre a

megállapodás előírja az európai szabadalmi ügyvivők eljárásának előfeltételeként az említett külön tanúsítvány megszerzését.

Bár kérdéses még, hogy ezen tanúsítvány megszerzésének milyen feltételei lesznek, az európai szabadalmi ügyvivők kapcsán elmondottak vélhetően itt is érvényesek lesznek, és szükségessé fog válni egy olyan program kidolgozása, amely a hazai szakemberek képzését megfelelően támogatja.

Nyilvánvalóan elősegíti az e területen való aktív fellépést az a tény is, hogy az ESZB megállapodás 19. cikke alapján a szabadalmi peres eljárásokkal kapcsolatos, rendelkezésre álló szaktudás javítása és bővítése, valamint e speciális ismeretek és tapasztalatok széles körű földrajzi terjesztése érdekében a bírák számára képzési rendszert kell létrehozni, amelynek központja Budapesten kap helyet.

Miután pontosan tisztázásra kerülnek a szóban forgó tanúsítvány megszerzésének feltételei, mindenképpen szükséges vizsgálni, hogy milyen mértékben lehetséges a felállítandó infrastruktúra felhasználása a bírák mellett a szabadalmi ügyvivők képzésének javítása érdekében is. Fontos a szinergiák feltárása, akár olyan hazai rendezésű közös programok, képzések tekintetében is, amelyek elősegíthetik a hazai ügyvivői kar tájékozódását, továbbképzését. Mérőpont: a *European Union Litigation Certificate*-et megszerző hazai szabadalmi ügyvivők száma.

V. A JEDLIK-TERV VÉGREHAJTÁSÁNAK FELTÉTELEI ÉS A MEGVALÓSÍTÁS FIGYELEMMEL KÍSÉRÉSE

A stratégia nélkülözhetetlen eleme az eszközrendszer: a humán- és pénzügyi források azonosítása, valamint a stratégia végrehajtását, monitorozását és hatáselemzését illetően a feladatok, az indikátorok és a felelősök kijelölése. Az egyes célokhoz, tervezett intézkedésekhez kapcsolódóan a Jedlik-terv – az érintett szakmapolitikai és intézményfejlesztési pilléreknél – külön és részletesen szól a megvalósítás személyi, tárgyi, intézményi és egyéb feltételeiről, mint ahogy mérőpontokat rendel minden egyes célkitűzéshez.

A Jedlik-terv végrehajtásának fő letéteményese a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztérium, valamint a Kormány szellemi tulajdon védelméért felelős – a közigazgatási és igazságügyi miniszter felügyeletével működő – kormányhivatala, vagyis az SZTNH. Ennek megfelelően a Jedlik-terv az SZTNH éves intézményi munkaterveinek összeállításához is irányt mutat, kijelölve a stratégiai-tartalmi kereteket. Az SZTNH a feladatai ellátása során szorosan együttműködik a Közigazgatási és Igazságügyi Minisztériummal, amely felel a szellemi tulajdon területét szabályozó törvények előkészítéséért és az ezzel kapcsolatos szabályozásért. A stratégia végrehajtásában részt vesznek továbbá – feladat- és hatáskörükkel összhangban – az államigazgatási szervek, valamint – felkérés alapján – az érintett gazdasági és szakmai kamarák, felsőoktatási intézmények, társadalmi és érdek-képviselői szervezetek, szakmai szövetségek.

A stratégia végrehajtásának eszközrendszerét, a humán- és pénzügyi forrásokat alapvetően az SZTNH biztosítja; ehhez a szükséges fedezet akkor áll rendelkezésre középtávon is garantálható módon, ha – a szükséges kormányzati döntések függvényében – az SZTNH önálló gazdálkodásának intézményesített biztosítékai kiépülnek az ESZSZ-ben irányadó követelményekkel és az európai uniós elvárásokkal összhangban. Kockázati tényezőt e téren az egységes hatályú európai szabadalom bevezetéséből adódó negatív költségvetési hatások jelenthetnek. Nélkülözhetetlen a stratégia sikeres megvalósításához a szellemi tulajdon védelmére irányuló nemzeti fejlesztési program elindítása is. Egyes stratégiai célkitűzések eléréséhez fel lehet és kell használni az ESZSZ és az EU (különösen a BPHH) együttműködési programjainak finanszírozását, valamint a hazai kormányzati és uniós pályázati lehetőségeket (pl. EKOP, INOVACCESS).

A stratégia végrehajtásának eredményességét és hatékonyságát az egyes intézkedésekhez rendelt indikátorok (mérőpontok) azonosítása szolgálja, a végrehajtott intézkedésekről 2015-ben elkészítendő közbenső értékeléssel és – szükség szerinti – felülvizsgálattal együtt. A stratégia végrehajtását az SZTNH monitorozza, támaszkodva a Szellemi Tulajdon Nemzeti Tanácsára; ennek alapján készíti el – a kormányzati stratégiai irányítás szabályaival⁶² összhangban – a Jedlik-terv nyomán követéséhez szükséges éves beszámolókat, valamint a stratégia megvalósulását követően az utólagos értékelést. Az átláthatóság és az ellenőrizhetőség jegyében, valamint a jogszabályi követelményeknek is megfelelően az SZTNH honlapja a stratégia végrehajtására vonatkozó naprakész és részletes tájékoztatással teszi lehetővé a nyilvánosság számára a Jedlik-terv végrehajtásának figyelemmel kísérését.

⁶² Ld. a kormányzati stratégiai irányításról szóló 38/2002. (III. 12.) Korm. rendeletet.